

HISTORIALLISTIA TUTKIMUKSIA

JULKAISSET

SUOMEN HISTORIALLINEN SEURA

LIII

AIMO HALILA

SUOMEN MIESVOIMISTELU- JA URHEILU-
SEURAT VUOTEEN 1915

*Suomenkielisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen synnystä,
perustajien yhteiskunnallisesta koostunnasta ja emäseuroista*

SUOMEN MIESVOIMISTELU-
JA URHEILUSEURAT
VUOTEEN 1915

*Suomenkielisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen
synnystä, perustajien yhteiskunnallisesta
koostunnasta ja emäseuroista*

Kirjoittanut
AIMO HALILA

With an English
summary

HELSINKI 1959

Forssa 1959 - Forssan Kirjapaino Oy.

Sisällysluettelo

I. Lähdeaineisto ja tutkimuksen tehtävä	7
II. Johdanto	12
1. Voimistelu- ja urheiluharrastuksen viriäminen Suomessa	12
2. Voimistelu ja urheilu eri järjestöjen sivuharrastuksena	20
3. Voimistelu- ja urheiluseurojen perustaminen alkaa	23
4. Liikuntakulttuuriseurojen ohjelman luonne	38
5. Eräitä etenkin maaseudun seuratoiminnan järjestelykysymyksiä	45
III. Suomalaisen miesvoimistelu- ja urheiluseurojen synnystä, perustajien yhteiskunnallisesta koostunnasta ja emäseuroista piirikunnittain v:een 1915 mennessä. Yleiskatsaus	50
1. Helsingin ja Porvoon piirikunnat	50
2. Turun ja Vakka-Suomen piirikunnat	52
3. Porin piirikunta	53
4. Hämeenlinnan, Tampereen ja Lahden piirikunnat	54
5. Kymenlaakson piirikunta	56
6. Viipurin, Itä-Karjalan ja Etelä-Saimaan piirikunnat	58
7. Mikkelin, Savonlinnan, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen piirikunnat	61
8. Vaasan, Suupohjan ja Kokkolan piirikunnat	63
9. Oulun ja Kainuun piirikunnat	66
IV. Suomalaisen miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallisesta koostunnasta v:een 1915 mennessä. Eri yhteiskuntakerrokset	68
1. Ylioppilaat ja koululaiset (ryhmä I, 1)	73
2. Virkamiehistö (ryhmä I, 2)	75
3. Kansakoulunopettajisto (ryhmä I, 3)	77
4. Pikkuvirkamiehet ja palvelusmiehet (ryhmä II)	78
5. Liikeväki ja käsityöläiset (ryhmät III, 1 ja III, 2)	79
6. Maatalousväki (ryhmät IV, 1 ja IV, 2)	81
7. Tehdastyöväki (ryhmä IV, 3)	84

V. SVUL:n ensimmäisen voimistelunjohtajakurssin (Helsinki 1905) osanottajien yhteiskunnallinen koostunta. Kurssityön yleiskatsaus	88
VI. Voima-liiton paikallisosastojen perustajien yhteiskunnallisesta koostunnasta v. 1906	93
VII. Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen emäseurat	96
1. Vapaaehtoiset palokunnat	97
2. Raittäisseurat	98
3. Nuorisoseurat	101
4. Työväenjärjestöt	106
5. Suomen Lyseoiden Urheilijat. Muut emäseurat	110
VIII. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon kuuluvien seurojen emäseurat SVUL:n tiedustelun mukaan 1. 8. 1917	114
IX. Yhteenveto	120
Litteet	125
I. Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustamisten lukumäärä perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä	125
II. Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta ja emäseurat piirikunnittain v:een 1915 mennessä	134
III. Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä	166
IV. Kaupunkien suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä	174
V. Maaseudun suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä	178
VI. Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen (osastojen) emäseurat osastojen perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä	184
VII. SVUL:n piirikuntajako v. 1913 tehdyn päätöksen mukaan	191
Summary	193

I. Lähdeaineisto ja tutkimuksen tehtävä

Seuraava tutkimus kohdistuu Suomen suomenkielisiin miesten voimistelu- ja urheiluseuroihin. Se pohjautuu ensi kädessä Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton (SVUL:n) suomenkielisten seurojen itsensä vuonna 1916 antamiin tietoihin seurojen perustamisvaiheista ja v:n 1915 olosuhteista, SVUL:n muuhun arkistoaineeseen ja paikallishistoriallisten teosten, lähinnä seurahistoriikien ja kaupungin- sekä pitäjänhistorioiden antamiin tietoihin.

SVUL:n johto pyysi talvella 1915—1916 kaikilta suomenkielisiltä jäsenseuroiltaan »tilastollisia tietoja Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon kuuluvien voimistelu- ja urheiluseurojen aikaisemmasta toiminnasta» (SVUL:n kaavake A) ja erikoisesti vuodelta 1915 (SVUL:n kaavake B). Liitto halusi tietää seurojen perustamisajan ja perustajien nimet sekä ammatin, sääntöjen vahvistamisen ajankohdan ja mahdollisen emäseuran, ensiksi valitun johtokunnan jäsenten nimet ja ammatin, jäsenmäärän eri vuosina, tietoja liittoon ja sen piirikuntaan yhtymisestä, seurojen ohjelman yksityiskohdittain, paikkakunnan urheilukenttä-, uimalaitos-, voimistelusali-, pyöräilyrata- yms. olosuhteet. Selvitystä pyydettiin myös siitä, miten seurat olivat järjestäneet taloutensa ja mistä ne saivat aineellista tukea, mitkä kierto- ja kunniapalkinnot seura oli voittanut omakseen, moniko seuran jäsenistä oli urheilumaiseteri ja -kandidaatti, milloin pidettiin vuosikokous ja ketkä olivat seuran kunniajäseniä (SVUL:n kaavake A). V:n 1915 toiminnasta haluttiin yksityiskohtaisia tietoja: johtokunnan rakenne, jäsenet ja toimintatavat, seuran jäsenistö ja sen koostunta (mm. ammattillinen), alaosastot ja niiden toiminta, kokoukset, kilpailut, juhlat, arpajaiset, kurssit yms. (erityinen huomio oli kiinnitettävä kilpailutoiminnan esittelyyn), seurojen toimesta pidetyt puheet ja

esitelmät sekä niiden kuulijamäärä, jäsenistön voimistelu- ja urheiluharrastuksen laatu, saadut urheilumerkit ja mestaruusarvot, ennätykset, ulkomainen kilpailutoiminta, voimistelu- ja painihuoneiston suuruus ja välineistö, harjoitusajat, radat ja kentät, seurusteluhuoneistot, kirjastot ja niiden toiminta, talous, avustukset, palkinnot, tapaturmat, kuuluminen keskusjärjestöihin ja kunniajäsenet (SVUL:n kaavake B). Kaavakkeet oli täytettävä kolmena kappaleena, joista yksi jäi seuran arkistoon, toinen lähetettiin piirikunnalle ja kolmas liiton toimistoon. Kysymyksiin oli koetettava vastata täsmällisesti ja lyhyesti. Lopuksi mainittiin, että »jos johonkin kysymykseen ei tietojen puuttuessa voida vastata seikkaperäisesti, vastattakoon siihen niin hyvin kuin voidaan.»

Monet seurat täyttivätkin liiton johdon pyynnön a.o. toimihenkilöiden hankittua tietoja ainakin kaavakkeissa mainituista tärkeimmistä asioista. Mutta toisaalta nimenomaan seurojen varhaisempaa toimintaa koskevien tietojen puuttellisuus ja toisaalta levoton ajankohta aiheuttivat sen, että useassa tapauksessa tiedot jäivät sittenkin huomattavan vaillinaisiksi. Eräät seurat laiminlöivät kaavakkeiden palauttamisen. Tästä kaikesta johtui, että muutamien piirikuntien kohdalla tiedot jäivät olennaisella tavalla puutteellisiksi kun taas muutamissa tapauksissa voi saada piirikunnan toiminnasta melkoisen selvän ja laaja-alaisen kuvan.

SVUL:n vv. 1915—1916 toimeenpaneman tiedustelun antaman aineiston pohjalta ei näinollen ole mahdollista muodostaa riittävän selvää käsitystä voimistelu- ja urheiluseurojen perustajista kaikkien piirikuntien osalta. Ilmeistä on, että melkoinen osa liiton jo saamasta aineistosta on joutunut kadoksiin.¹ Olennaisten vajuuksien vuoksi ei voisi käsitellä Helsingin, Porvoon, Vakka-Suomen, Mikkelin, Oulun ja Kainuun (Kajaanin) piirikuntia. Kun SVUL:n saamaa aineistoa kuitenkin voidaan melkoisesti täydentää henkikirjojen, lääninhallitusten arkistojen,² SVUL:n oman

¹ SVUL:n keräämä aineisto (ilmeisesti siis alkuperäisen aineiston säilyneet osat) on SVUL:n arkistossa.

² Lääninhallitusten arkistoissa olevat seurojen perustamislupa-anomukset eivät kuitenkaan yleensä voi antaa yksityiskohtaisia tietoja seurojen todellisista perustajista.

arkiston, piirikuntien arkistojen, piirikuntien ja seurojen julkaisemien historiikkien ja muun paikallishistoriallisen kirjallisuuden sekä sanomalehtiutisten ja haastattelujen avulla, voidaan kaikkien piirikuntien urheilutoiminnan alkuvaiheista saada tutkimusta tyydyttävää aineistoa.

Äskenmainitun tiedustelun tuloksen ja sitä täydentävien lähteiden antamien tietojen pohjalla saa verraten yksityiskohtaisen käsityksen n. 400 voimistelu- ja urheiluseuran synnystä ja perustajista.³ Mutta v:een 1915 mennessä meillä oli aloittanut toimintansa useita satoja (myös SVUL:ään kuulumattomia) sellaisia voimistelu- ja urheiluseuroja, monet alaosastoja, joiden perustajista ei ollut saatavissa tietoja ja joista usean syntymääjastakaan ei ollut tarkkaa mainintaa, etenkin siksi, että seura oli jo aivan nuorena nukahtanut. Näiden aukkojen edes osittaiseksi täyttämiseksi on hankittu aineistoa äskenmainituista lähteistä. Lisäksi SVUL suoritti kirjoittajan pyynnöstä helmi-maaliskuussa 1957 uuden tiedustelun, jolloin haastateltiin maamme voimistelu- ja urheiluveteraaneja ennen v. 1915 perustettujen, mutta tähän asti vain puutteellisesti tunnettujen seurojen syntyvaiheista. Kiitän tämän täydentävän tiedustelun järjestämisestä *SVUL:n johtoa ja virkailijoita*. Tämän uuden, yleisen tiedustelun avulla saatiinkin arvokkaita tietoja eräiden seurojen perustamisesta ja näinollen voitiin täydentää jo hankittua aineistoa. Tosin jäi edelleenkin eräitä aukkoja.

Nuorisoseurojen alaosastoina toimineiden voimistelu- ja urheiluseurojen syntyvaiheista, nimenomaan perustamisvuosista, sain joulukuussa 1957 eräitä täydentäviä ja täsmentäviä tietoja nuorisoseuraliikkeen tutkijalta fil. maisteri *Jaakko Nummiselta*. Kiitän häntä saamastani avusta.

Seuraavassa tutkimuksessa selvitetään aluksi suomalaisten

³ Mukana ovat hiihto- ja pyöräilyseurat, joiden keskuudessa tavallisesti harrastettiin myös muita urheilulajeja. Mukana eivät sensijaan ole pallo-, uima-, purjehdus- ja metsästys-, ampuma- ja soutuseurat, eivät myöskään ravi- (hevoskasvatus-), keilailu- ja miekkailuseurat. Luisteluseurat muodostivat meillä liikuntakulttuurimme alkuaikoina nekin erillisen ryhmän (myös oman erillisen keskusseuran alaisina), jota ei ole liitetty tämän tutkimuksen yhteyteen.

miesvoimisteluseurojen syntyä ja perustajien yhteiskunnallista koostunutta v:een 1915 mennessä.⁴ Luonnollista on, että seurojen perustajien nimeäminen ei ole kaikissa tapauksissa ollut SVUL:n kaavakkeen täyttäjille, vielä vähemmän myöhemmille tutkijoille, helppo tehtävä. Välistä on tämä kohta SVUL:n tiedustelukaavakkeeseen jätetty täyttämättä, välistä on ollut pakko tyytyä mainintaan »joukko kyläläisiä», »joukko maanviljelijöitä», »joukko tehtaalaisia», »ryhmä nuorukaisia» tms. Perustajilla on ymmärretty henkilöä tai henkilöitä, jotka ovat olleet seuran muodostamisessa aktiivisimpina, nimenomaan aloitteentekijöinä. Näin on asia ymmärretty myös siinä virallisluontoisessa tiedustelussa, jonka SVUL:n sihteeri A. R. Lang lähetti liiton jäsenseuroille talvella 1915—1916 ja jonka kysymysten sisältöä on edellä selostettu. Seurahistoriikeissa ja muussa paikallishistoriallisessa kirjallisuudessa mainitaan tavallisimmin juuri aloitteentekijät, perustavan kokouksen koollekutsujat ja ensimmäiset johtohenkilöt (johtokunnan jäsenet).

Äskenmainittu SVUL:n 1915—1916 suorittama tiedustelu ei ilmeisesti lainkaan koskenut ruotsinkielisiä seuroja (liiton ruotsinkieliset seurat olivat 1912 muodostaneet lähinnä SVUL:n piirikuntaa vastaavan oman keskusjärjestönsä, Svenska Finlands Idrottsförbund'in, SFI:n).⁵ Kun SVUL suoritti uuden tiedustelun, joka koski seurojen jäsenistöä ja mahdollisia emäseuroja 1. 8. 1917, se ulotettiin myös SFI:n jäsenseuroihin. Nämä vastasivat tiedusteluun, johon ei sensijaan saatu täydellisiä vastauksia SVUL:n Oulun ja Kainuun piirikunnista. Tämän v:n 1917 kyselyn antamaa aineistoa ei ole ainakaan toistaiseksi löytynyt mistään arkistosta. Sensijaan tämän tiedustelun antamien tulosten pääkohdat käyvät selville siitä kokoavasta artikkelista, jonka SVUL:n sihteeri A. R. Lang julkaisi Suomen Urheilulehdessä 1917, ss. 129—132. Tämän yhteenvedon antamat tiedot täydentävät

⁴ Suomen voimistelu- ja urheiluharrastuksen »esiorganisoituja» alkuvaiheita ovat useat (mm. Heikel, Wilskman, Pihkala ja Suomela) selvittäneet. Niinikään lukuisissa seurojen historiikeissa on tähän kiinnitetty huomiota.

⁵ Ruotsinkielisiä seuroja koskevaa ko. tiedustelun yhteydessä ehkä saatua aineistoa ei ole ainakaan toistaiseksi löytynyt.

olennaisella tavalla sitä kuvaa, jonka voi muodostaa äskenmainitun 1915—1916 suoritettun tiedustelun pohjalla. Kun SVUL:n toiminnan piiriin eivät tuolloin kuuluneet sellaisten erikoisalojen kuin uinnin, purjehduksen, palloilun, ammunnan jne. omat seuramat, joita varten muodostettiin omia keskusjärjestöjä (Suomen Uimariyhdistys, Suomen Palloliitto jne.), näitä koskevien tietojen hankinta, kuten jo mainittiin edellä, ei ollut SVUL:n tiedustelujen ohjelmassa. Näiden erikoisalojen seuroihin ei tässäkään tutkimuksessa kiinnitetä huomiota.

Seuraavan tutkimuksen tarkoituksena on siis antaa yleiskuva ja ennen kaikkea tuoda julki suomenkielisten miesvoimistelun ja urheiluseurojen syntyä ja näiden perustajien yhteiskunnallista koostuntaa koskevaa keskeistä aineistoa. Luonnollista on, että aineistossa on yhä aukkoja. Järjestöelämämme yleisen rakenteen ja toiminnan tutkiminen ja historiallisen kokonaiskuvan rungon luominen edellyttävät, että hankitaan mahdollisimman yksityiskohtaisia ja luotettavia tietoja järjestöelämämme tärkeimmiltä aloilta. Näin voidaan vähitellen muodostaa riittävän syvä ja selkeä yleiskuva ja käydä suorittamaan, näin saatua mahdollisimman perusteellisesti koottua aineistoa käyttäen, jatkuvia selvityksiä ja tutkimuksia.

Kiitän niitä henkilöitä, joiden kanssa olen saanut keskustella liikuntakulttuurimme järjestöelämän syntyvaiheista ja perustajista ja jotka ovat auliisti antaneet käytettäväkseni tietoja ja asiakirjoja. Erityisesti osoitan kiitollisuuteni professori *Lauri Pihkalalle*. Niinikään kiitän *Suomen Historiallista Seuraa*, joka on ottanut työni julkaisusarjaansa.

Helsingissä joulukuussa 1957

Aimo Halila.

II. Johdanto

I. VOIMISTELU- JA URHEILUHARRASTUKSEN VIRIÄMINEN SUOMESSA

Voimistelu ja urheilu ovat muodostuneet eräiksi vuosisatamme kulttuurielämän näkyvimmistä aloista. Liikuntakulttuuri kuuluu Suomessa kiinteämmin kuin ehkä yleensä missään muualla kansakunnan yleiseen toimintaan. Se on olennainen osa suomalaisista 1900-luvun kulttuurielämää ja nuorison harrastuksista ylivoimaisesti suosituin.¹

Uudenaikainen voimistelu ja urheilu saivat Suomessa suotuisan kasvupohjan 1800-luvun jälkipuoliskolla ja vuosisadan vaihteessa, monessa mielessä käännteentekevissä oloissa. Oli luonnollisestikin useita tarpeita ja tekijöitä, jotka saivat ihmisten miellet vastaanottaviksi modernin liikuntakulttuurin aatteelle. Eurooppalaisena aatevirtauksena liikuntakulttuurin nousu oli monisäikeinen. Eräs osa siitä liittyi uushellenismiin. Juuri muinaisessa Hellaassa voimistelu- ja urheilu olivat olleet keskeisiä kulttuuriarvoja. Luonnollista on, että edellytykset uudenaikaisen liikuntakulttuurin ymmärtämiseksi ja harrastamiseksi kypsyivät eri yhteiskuntakerroksissa eri aikaan, kuten tuonnempana todetaan. Useille yhteiskuntakerroksille uudenaikainen liikuntakulttuuri olikin pitkähkön aikaa tarpeeton.

Sivistyneistön piirissä ensinnä kasvaneen liikuntakulttuurin viriäminen joukkoliikkeeksi 1800-luvulla oli välitöntä seurausta muuttuneista yhteiskunnallisista oloista, etenkin teollistumisesta.

¹ Suomen liikuntakulttuurin alkuvaiheiden yleispiirteitä esitteleviä teoksia on, kuten tunnettua, useita. Laajasti ja perusteellisesti on niitä viimeksi tutkinut fil. lisensiaatti *Klaus U. Suomela* erikoisesti Suomen urheilun historiassaan, jonka I osa ilmestyi 1944.

Sääty-yhteiskunnan hajoamiseen ja elinkeinoelämän vähittäiseen vapautumiseen ja teollistumiseen liittyi vapautuva henkinen, valtiollinen ja yhteiskunnallinen elämä. Muuttoliike maataloudesta muihin elinkeinoihin, sidonnaisesta kylästä kaupan, teollisuuden ja liikenteen kasvattamiin väestökeskuksiin alkoi, aluksi hitaasti, mutta vuosi vuodelta yltyen. Erikoisesti nuoriso pyrki tarmokkaasti eteenpäin käyttäen hyväkseen uuden ajan suomia entistä suurempia mahdollisuuksia. Maaseudun kotoisesta ympäristöstä irtireväisty kansanosaa koki vaikeuksia ja tyhjyyden tunnetta yrittäessään sopeutua uusiin oloihin. Itse maalaisyhteiskunnassa perinnäiset kollektiiviset rakenteet heikkenivät, osin jopa hajosivat. Tilalle tarvittiin uusia. Murrosaika toi kaikkialle uusia ryhmä- ja kerrosmuodostuksen tekijöitä, kasvavia sosiaalisia ongelmia ja uusia tehtäviä. Levottomuuden ja tyhjyyden tunnetta keotettiin täyttää ja sopeutumisvaikeuksia helpottaa. Tämä edellytti myös laajamittaista kansakunnallista toimintaa.

Ennen pitkää virisikin monipuolista sekä henkistä että aineellista yritteliäisyyttä uusien aatteiden ja järjestöjen merkeissä. Aluksi tällainen toiminta tapahtui »esiorganisoituneessa» muodossa, vailla erityistä, selvää yhdistysmuotoa. Seuraavana asteena oli toiminta erityisten järjestöjen puitteissa. Toiminta oli, kuten tunnettua, entistä monipuolisempaa. Oli poliittisia liikkeitä, kansallisuusaatetta ajavia liikkeitä, uskonnollisia herätysliikkeitä, sekä kirkollisia että epäkirkollisia, oli tapojen muuttamiseen tähtääviä, korkean eettillisyyden leimaamia liikkeitä (raitiusliike, nuorisoliike jne.), kansansivistystä kohottavia (kirjasto- ja toiminta jne.), yhteiskunnallisia (mm. työväenliike) ja taloudellisia. Kullakin liikkeellä oli omalaatuinen itämis-, versomis- ja syvenemisvaiheensa, muutamilla ehkä pinnallistumis- ja näivettymisvaiheensa, kenties kuolemakin. Useista tuli liikkeitä, joista voi käyttää kansanliikkeen nimeä.

Näissä oloissa tarvittiin mm. vastapainoa erikoistumiselle, yksipuoliselle paikallaan- ja sisälläololle sekä henkiselletyölle. Teollisuus toi yhä kasvavassa määrin useanlaatuista vltalaisesti epäedullisia tekijöitä, joita oli koetettava torjua. Tämä tarve purkautui luontevasti liikuntaharrastuksessa, joka kasvoi vaistomaisesti reaktioksi muuttuneita olosuhteita vastaan. Kansakunnan

»kunnossapysyminen» edellytti liikuntakulttuuria. Työnteko sosiaalisena tekijänä sai uusia piirteitä. Työnteko sellaisenaan, mekanisoituvana elatuksen ansaitsemiskeinona, enemmän yksitoikkaisuutta kuin jännitystä ja virkistystä antavana, ei jaksanut enää antaa ihmiselle eheää tyydytystä. Työ tarvitsisi siis täydentäjää ja tällaisena palveli ihmistä uudenaikainen liikuntakulttuuri yhdessä muiden harrastusalojen kanssa. Voimistelu ja urheilu oli ihmisten kasvavan vitaalisen asennoitumisen ilmaus. Ihmisten, nimenomaan nuorten, luontainen halu koetella uhkuvia voimiaan ja harrastaa irrottavaa liikuntaa leikkien tms. muodossa haluttiin nyt organisoida modernin seuratoiminnan puitteisiin. »Kylätappeluiden aika» alkoi vähitellen vaihtua »urheilukilpailujen ajaksi.» Nuorison biologiset ja sosiaaliset tarpeet aktivoituivat uudella tavalla.

Uudet olosuhteet toivat vähitellen väestökeskuksiin ja myöhemmin myös maaseudulle, ensiksi rintamaille, nousevan elintason ja uutta elämänrytmiä. Uusiin oloihin sisältyi työajan lyhetessä kasvavasti myös vapaa-aikaa, joka oli syytä käyttää paitsi lepoon, uusien voimien keräämiseen mm. liikunnan avulla ja luonnon pariin etsiytymiseen. Etenkin maaseudulla uusi aika vaati muksineen koetti kiilautua kahden perinnäisen kerroksen, aikuisten ja lasten maailman väliin ja tuoda uuden kerroksen, johon sisältyi nuorison vapaa-aikaa ja vapaita harrastuksia uuden ajan hengessä. Kuten tavallista, vanha ei aina luopunut asemistaan taistelutta. Liikuntakulttuurin alalla meillä kuten muuallakin käytiin kulttuuritaistelua ennenkuin yleinen mielipide varauksetta tunnusti uuden ajan tuomat harrastukset. Eri tahoilla oli nähtävissä varovaa, jopa epäsosiaalista mukaanlähtemättömyyttä. Liikuntakulttuurin harrastuksen leviämistä helpotti mm. se, että sen omaksuminen ei vaatinut yhtä kiinteästi ja sitovasti määriteltyä kannanottoa kuten esimerkiksi uskonnolliset ja poliittiset liikkeet.

Luonnontieteiden nousu, tekniikan voittokulku ja realismi yhteiskuntakritiikkeineen korostivat isänmaallisuuden materiaalisempaa, maanläheisempää, toiminnallisuutta ja tekoja korostavaa ainesta raivaten täten tietä liikuntakulttuurin nousulle. Sitä mukaa kun ihminen alisti luonnon palvelijakseen hän samalla tun-

si kasvavaa tarvetta »palata luontoon.» Henkinen murros oli liikuntakulttuurimme nopean kasvun eräs tärkeä edellytys. Ihmisen idea, ihmisen kuva olennaisesti muuttui. Realismin fysiologinen, ruumillinen ihminen olemassaolon taisteluineen nousi etualalle. Haluttiin pysyä nuorekkaina. Vuosisadan alkupuolella hyvin tuttu henkistynyt, romanttisen elämänväsymyksen kyllästämä, kuihtuva, hiutuva pitkätukkainen runoilija ei enää ollut yleensä »muodissa». Alettiin entistä enemmän ihannoida terveyttä, sopuuhaisuutta ja voimaa. Darwinin opit vauhdittivat liikuntakulttuurin korostamista. Terveysopin alalla saavutettiin uusia merkittäviä tuloksia. Voisi sanoa, että Oscar Wilden aika alkoi vaihtua Jack Londonin ajaksi, jos tarkastelee anglosaksista maailmaa. Ajan yleinen ekspressiivinen ilmaisutarve, pyrkimys voimakkaampaan ja puhtaampaan ilmapiiriin, terveempiin oloihin, virisi herkästi juuri heroisen aatteellisuuden leimaamassa voimistelussa ja urheilussa. Liikuntakulttuuri ilmensi myös ajan »kapinallista henkeä». Samanaikaisesti kun meillä Suomessa vuosisadan lopun kirjallisuus loi ensimmäiset modernit dekadenttityypinsä, liikuntaharrastus, erityisesti voimistelu, joka pyrki kauneuteen, nosti idealismin, keväisen itseluottamuksen ja ajan pessimismiiä vastustavan elämänuskon leimaamat tunnuksensa. Kansallisromanttiikka painoi sekin oman leimansa liikuntakulttuurimme. Urheilussa Suomi halusi ilmentää alkuvoimaansa. Voimistelu- ja urheiluharrastuksen viriämisessä olikin uudistuneessa muodossa jotakin etäisten polvien eränkävijäin ja merenkulkijain raikasta henkeä. Voisi ehkä yleistäen sanoa, että sen jälkeen, kun metsästys lakkasi olemasta välttämättömyys se muuttui urheiluksi.. Liikuntaharrastus koetti täyttää kulttuurielämämme erään aukon, sillä ulkoilun ja liikunnan puute sekä siihen liittyvät tekijät, etenkin harhautunut mukavuuden halu, alkoivat jäytää kansakunnan elinvoimia. Tätä oli koetettava jo ennakoita torjua. Myös tajuttiin, että oli hyödyllistä »pysyä kunnossa.» Alkoi järjestäytyvän liikuntakulttuurin aika. Myöskin liikuntakulttuurin kasvattava merkitys tajuttiin entistä selvemmin.

Yleinen asevelvollisuus oli usein tuonut mukanaan liikuntakasvatuksen ja -harrastuksen nousua. Oli todettu, että kutsuntäikäsistä nuorukaisista yllättävän moni oli ruumiillisesti heikkokun-

toinen, kuitenkin sellainen, että uudenaikainen liikuntakulttuuri pystyi hänet parantamaan. Hyvä urheilija oli samalla hyvä sotilas. Kasvoi uudenlaatuista miehisää ihanteita, jotka korostivat ruumiillista kuntoisuutta. Armeija oli »miesten koulu», jossa voimistelulla ja urheilulla oli olennaisia tehtäviä kasvattajina. Suomen autonomisen ajan kansallisen asevelvollisen armeijan perustaminen 1880-luvulle tultaessa merkitsi osaltaan miehisen nuorison ruumiinkulttuurin kohottamisen edellytysten laajapohjaista kasvua. Erityisesti ampumaurheilun harrastus kasvoi ampumajuhlineen, samoin hiihdon, ja tämä vaikutti välittömästi tai välillisesti muidenkin liikuntaharrastusten vääriämiseen.

Suomen liikuntakulttuurin nousuun ja luonteeseen vaikutti osittain jopa ratkaisevalla tavalla maamme vaaranalaisen valtiollisen aseman kehitys. Tajuttiin, että kansakunnan fyysillisen voiman säilyttäminen ja kehittäminen (»kunnossapysyminen») olivat kansakunnan säilymisen luovuttamattomia takeita yhdessä eetilisten ja kansallisten arvojen kanssa. Kun Suomi sai autonomian ja siten korotettiin kansakuntien joukkoon Napoleonin aikakauden sotien yhteydessä, meilläkin tähdennettiin fyysillisen voiman merkitystä kansan olemassaolon takeena. Etenkin maaherra G. F. Stjernvallin, eräässä mielessä »Suomen Scharnhorstin», mukaan tämä painoi jopa enemmän kuin kieli, kirjallisuus ja henkisen kulttuurin tekijät yleensä. Sveitsin kansan taistelu itsenäisyytensä puolesta tunnettiin pohjoismaissa esikuvalliseksi, puhumattakaan antiikin Kreikan historian antamista esimerkeistä. Samoin kiinnitettiin huomiota Saksan kansakunnan mahtavaan nousuun Napoleonin valtaa vastaan. Ruotsissa vapaaehtoinen, ruumiinkulttuurin kehittämiseen suoranaisesti liittyvä maanpuolustustyö vahvistui etenkin 1840-luvulla osittaisena seurauksena valtiollisen kehityksen murroksesta. Tämä toiminta sai vauhtia skandinavismille kohtalokkaalla 1860-luvulla, niinikään Saksan-Ranskan sodan jälkeen. Tanskassa lähinnä 1860-luvun kokemukset nostivat kansanvalistus- ja maanpuolustuspyrkimykset entistäkin merkittävämmiksi. Samoin norjalaiset, jotka pyrkivät irtautumaan Ruotsin unionista, tunsivat fyysillisen kulttuurinsa määrätietoisesti kehittämisen etenkin hiihdon merkeissä erääksi kansalliseksi velvollisuudekseen.

Myös meillä Suomessa vapaaehtoinen voimistelu- ja urheilu-

liike alun perin kytkeytyi enemmän tai vähemmän tietoisesti itsenäisyys- ja maanpuolustuskysymykseen, 1800-luvun lopussa ja seuraavan vuosisadan alussa nimenomaan puolustautumiseen Venäjän tsaarin sortovaltaa vastaan. Suomella ei ollut odotettavissa tehokasta ulkomaista apua. Se oli yksin. Näissä ankarissa olosuhteissa meillä korostettiin voimakkaasti yhteisvastuuta kehittäviä tekijöitä, eettisiä arvoja, mikä näkyy mm. meillä valta-asemaan tuolloin nousseessa berbartilaisuudessa, jos ottaa esimerkin kasvatuksen alalta. Suomen voimistelu- ja urheiluliikkeen kirkkaana aatteellisena tunnuksena oli silloin *in tyrannos*. Ei ole mikään sattuma, että meillä routavuosina aina pohjolan salokyläiä myöten lukuisissa innostavissa juhlapuheissa tuotiin esikuvallisena näkyviin Hellaan pienen kansan yhteisvastuun tunto ja taistelu vapautensa ja kulttuurinsa puolesta. Korostettiin laadun etevämmyyttä suuren lukumäärän rinnalla. Juuri Hellaassa urheilu (ja yksin urheilu) oli yhdistänyt kansan ja yhdessä uskonnon kanssa luonut korkeatasoisen taiteen.

Suomen asevelvollisuusarmeijan lakkauttaminen venäläisten toimesta vuosisadan vaihteessa oli raskas tappio, sisäisen itsenäisyyden erään selvän ilmaisijan menetys. Tämä oli välttämättömästi korjattava laajentamalla ja tehostamalla vapaaehtoista voimistelu- ja urheilutoimintaa. Kansa oli herätettävä. Sibeliuksen Ateenalaisten laulu esitettiin ensi kerran juuri samoilla juhliilla 1900 (yleiset laulu- ja soittojuhlat, joiden yhteydessä pidettiin voimistelu- ja urheilujuhla), jolloin suomalainen voimistelu- ja urheiluliitto Dammin ja Wilskmanin suunnitelmien mukaisesti astui julkisuuteen. Voimistelu- ja urheiluseurojen perustaminen liittyi olennaisesti myös siihen vastarintaan, jota laittomat asevelvollisuuskutsunnat aiheuttivat. Voimisteluseurat olisivat nuorison suojana, isänmaallisina kokoojina ja kasvattajina. Kansakunnan parhaimmiston tunteet tulivat selkeästi ilmi niissä SVUL:n puhujien pateettisissa vetoimuksissa, joissa lausuttiin esimerkiksi seuraavaa: »Tehkää voimistelu isänmaalliseksi asiaksi, perustakaamme seuroja, joita isänmaanrakkauden tuli innostaa puoltamaan tätä maata vaikka kuoloon asti.» Suomi kypsyykin voimistelun ja urheilun samoin kuin muunkin kulttuurielämän aloilla itsenäiseksi kansakunnaksi jo ennen valtiollisen itsenäi-

syyden saavuttamista. Maamme pääsi 1907 Ruotsin ehdotuksesta jäseneksi Olympian kisojen kansakuntien joukkoon. Kun Venäjän maaliskuun vallankumouksen jälkeen 1917 Suomen kansakunta ratkaisevasti valmistautui jo kauan kaavailtuun vapaustais-teluun, oli luonnollista, että katseet kohdistuivat voimistelu- ja urheiluseuroihin. Olivathan ne yhdessä palokuntien kanssa niitä harvoja järjestöjä, joiden jäsenet olivat edes jossain määrin tottuneet yhtenäisenä joukkona sotilaalliseen järjestykseen.

Sortovuosina Suomen kansan parhaimmisto siis pyrki lujittamaan henkistä ja ruumiillista ryhtiään mahdollisimman monipuolisen etenkin eettisesti rakentavan kulttuuriryönnön, mm. voimistelun ja urheilun avulla. Liikuntakulttuurimme, johon liittyi eräitä loistavia voittoja kansainvälisillä kilpakentillä (esim. Tukholman olympialaiset 1912), oli siis voimakas kansallista itsenäisyyttä, voimaa ja omalaatuisuutta korostava tekijä. Aivan samoin kuin Suomen taiteilijat ponnistivat kaikkensa Pariisiin maailmannäyttelyssä 1900 ja Suomen Laulu Keski-Euroopan kiertueellaan seuraavana vuonna osoittaakseen sivistyneelle maailmalle, että pohjollassa asui itsenäisyyteen valmis kansa, Suomen urheilijat koettivat voittoihin pyrkien parhaansa. Aivan samoin kuin tuolloin Akseli Gallen-Kallelan Sammon taonta ja Sammon puolustus freskot kertoivat Suomen kansan pyrkimyksestä valoon, urheilijajaimme voitot kertoivat pohjolan sisukkaasta, itsenäisyyteen kypsästä nuoresta sivistysvaltiosta. Eräissä suurissa kansainvälisissä urheilukilpailuissa autonominen Suomi olikin maailman kansakuntien ensimmäisiä, keisarikunnan edustajien pystymättä saavuttamaan mitään maineikkaita sijoituksia. Tämä oli omiaan yhä vauhdittamaan ennätysurheilu-suuntausta tavoitteena ja tunnuksena: Suomi voittoon! Laajojen väestökerrosten liikuntakulttuurin edistäminen jäi silloin pakostakin vähäisemmän huomion kohteeksi.² Toisaalta tosin loistavat voitot ja ihannoidut voittajat tempasivat esimerkillään mukaan monia ja siten massojenkin liikuntaharrastus voimistui.

² Tämä koski jossain määrin muitakin kulttuurialoja. Eino Leino lausui lehdessään »Nyky aika» 1898 poleemisesti seuraavaa: »Näyttää siltä kuin olisi 'reklaami' tullut pääasiaksi kansallisessa työssämme.»

Sivistyneistön joukossa oli etenkin aluksi kuitenkin useita sellaisia, jotka pitivät liikuntakulttuuria — nimenomaan yksipuolisesti harjoitettuna — kulttuurivaarana, sivistyksellisenä taantumisena, henkisen kulttuurin vastavoimana, paluuna henkiseen alkukantaisuuteen jne. Oli myös niitä, jotka näkivät alkavan »massojen aikakauden» voimistelu- ja urheilutoiminnassa jotakin koneellistuvan yhteiskunnan tuomaa tarpeetonta lisää. Se oli heidän käsityksensä mukaan laadultaan sellaista, että se saattoi pilata »vanhan ajan» liikuntaharrastusten (urheilumetsästyksen, purjehduksen, miekkailun jne.) henkeä. Oli senvuoksi luonnollista, että modernin voimistelun ja urheilun alku- ja läpimurtovaiheessa yritettiin pohdiskella voimistelun ja urheilun asemaa ja tehtäviä muuttuvassa kulttuurielämässä. Tällöin korostettiin liikuntakulttuurin henkisiä arvoja.

Voimistelu ja urheilu olivat eri yhteiskuntakerroksia voimakkaasti lähentäviä ja yhdistäviä tekijöitä. Voimistelun ja urheilun harrastuksen laajeneminen oli, kuten jo viitattiin, kappale sääty-yhteiskuntamme purkautumista. Joukkuekilpailuissa ja -esityksissä eri säädyt olivat tasaveroisina rinnakkain. Yksilöllisissä urheilukilpailuissa taas, kuten myös asevelvollisuusarmeijassa, saattoi tapahtua niin, että »siviilissä» sosiaalisesti alhaisemmalla tasolla oleva »päihitti» ylemmän. Tässä oli siis eräs alue, jossa tavanomaiset sääty-yhteiskunnan arvostusperusteet ja -mitat eivät sellaisenaan päteneet. Urheilukilpailujen olosuhteet varmaan jonkun mielestä jo varhain heijastivat kuvaa tulevaisuuden ihannoidusta yhteiskunnasta, jossa ei ollut jyrkkiä yhteiskunnallisia eroja. Oli tullut käytäntöön ikäänkuin uusia mittoja. Veljellisessä kilpailun hengessä sosiaaliset raja-aidat alkoivat joko kaatua tai muuttua epäolennaisiksi. Syntyi uudelta pohjalta ystävyysuhteita, urheilutoveruutta. Muodostui uudenlaatuisia toiminta- ja harrastusryhmiä ja vastaavasti uusia, voimakkaita sosiaalisia ryhmätunteita. Tämä kuvastui mm. näytelmä- ja voimisteluharrastuksissa. Puoluevastakohtien yhä kärjistyessä toivottiin meilläkin esimerkiksi teatteriharrastuksen sekä voimistelun ja urheilun jossain määrin tasoittavan niitä. Toivottiin, että »urheilun avulla saadaan vähenemään se kirous, joka tällä hetkellä (1907) vihan ja kateuden muodossa erottaa veljen veljestä, kansalaisen

kansalaisesta.» Hannes Gebhard tähdensi, että maaseudun voimisteluseurojen perustaminen ja urheilukenttien rakentaminen olivat »kappale maattomien ongelmien ratkaisua». Liikuntakulttuurisamme, sekä sen aatteellisissa luojissa ja johtajissa että uskollisissa, pyyteettömissä harrastajissa kirvoittui esiin jotakin tuon ankaran ajan parhaimmiston sosiaalisesta eetoksesta. Voimistelun ja urheilun herättäjissä ja kehittäjissä ilmentyi eräässä muodossa ajan määrätietoisimpien yksilöiden pyrkimys lujittaa kansakuntaa ja sen yhteiskuntarakennetta. Tällöin he siis koettivat toteuttaa käytännössä vanhaa virtus-hyvettä sen modernissa muodossa.

2 VOIMISTELU JA URHEILU ERI JÄRJESTÖJEN SIVUHARRASTUKSENA

I

Uusissa olosuhteissa, entisten, turvallisiksi koettujen tukirakennelmien hajotessa, ihminen ikäänkuin kaipasi uusien ryhmittymien ja modernien järjestöjen apua. Aleksanteri II:n hallitusajaka lisäsi järjestöelämän kehitysmahdollisuuksia ja nimenomaan 1880-luvusta tuli Suomen vapaan järjestöelämän nopean kasvukauden suotuista lähtökohta. Suomen senaatti sai 1883 luvan antaa sivistysjärjestöjen toimintalupia ja vihdoin 1887 maamme kuvernöörit saivat oikeuden myöntää toimintalupia sellaisille yhdistyksille, jotka pyrkivät taloudellisiin tai hyväntekeväisyyspäämääriin. Yhdistysten verkosto peitti pian koko Suomen ja muodostui kansanvaltaisen yhteisöelämän olennaiseksi osaksi. Jonkin verran 1870-luvulla ja suurena murrosvuosikymmenenä 1880-luvulla sekä etenkin vuosisadan vaihteessa perustettiin useita kansalaisten vapaan järjestötyön valtakunnallisia keskuselimiä (Kansanvalistusseura 1874, Raittiuden Ystävät 1883, Suomen Naisten Voimisteluliitto 1896, Suomen Nuorison Liitto 1897, Suomalainen Voimistelu- ja Urheiluliitto 1900 jne).

Tunnettua on, että tsaarinvalta katsoi tarkoituksenmukaiseksi sortovuosina suurelta osalta tukahduttaa Suomen vilkkaaksi ja monipuoliseksi virinneen vapaan järjestöelämän. Yhdistysten perustaminen kiellettiin 20. 7. 1899 kokonaan ja tämä kielto oli voi-

massa aina v:een 1901. Sen jälkeen yhdistysten perustamiseen oli hankittava lupa hallitsijalta. Keskusjärjestöiltä pyrittiin kielämään näiden jo saavuttama arvokas oikeus vahvistaa alaistensa seurojen ja haaraosastojen sääntöjä. Tällaisissa kuristavissa olosuhteissa vapaa järjestötoiminta etsi tukea sellaisista »vanhoista» järjestöistä, joiden toiminnan valtiotalta piti vaarattomana. V:n 1905 nopeasti muuttuneet olot, nimenomaan suurlakko, toivat, tosin vain lyhyeksi ajaksi, mukanaan yhdistyselämän palautumisen sortokautta edeltäneen ajan virallisiin puitteisiin. Valtiopäivät korostivat 1906 yhdistysvapauden merkitystä. Järjestöjen perustaminen vilkastui jälleen samalla kun yhteiskunnallinen toiminta yleensäkin avartui ja monipuolistui.

Ajanjaksona 1880-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan Suomen järjestöelämä sai piirikuntajärjestelmänsä rungon välttämättömäksi osoittautuneen desentralisaation merkeissä. Mainittu ajanjakso oli samalla Suomen maaseudun verraten nopean heräämisen aikaa.

Järjestetty voimistelu- ja urheilutoiminta ei lähtenyt liikkeelle erillisenä kulttuuriharrastuksena. Se virisi suurelta osalta 1800-luvun henkisen ja aineellisen viljelyn edistämiseen tähtäävien, kuttuuroptimismien leimaamien uudistuspyrintöjen piirissä siinä vähitellen vahvistuen, kypsyyden ja lopulta itsenäistyen. Liikuntakulttuurin aate tuli meille Euroopan vanhoista sivistyskeskuksista, mutta vapaaehtoista liikuntaharrastusta versoi monin paikoin myös itsestään, ikäänkuin olosuhteiden kirvoittamana. Itse liikunnan harrastus kasvoi sisältäpäin, muodot sensijaan usein saatiin ulkoapäin.

Kulttuurielämäämme voimakkaasti hallitsevan kansallisuusaatteen virittämä työ kansansivistyksen kohottamiseksi ja elintapojen tervehdyttämiseksi omaksui jo varhain sellaisia muotoja, joihin sisältyi liikuntakulttuurin viljelyä. Tässä toiminnassa Suomi saattoi seurata läheltä ulkomaisia esikuvia, etenkin ruotsalaisen P. H. Lingin uudistusliikkeen periaatteita. Voimisteluharrastus juurtui aluksi etenkin nuoriin akateemisiin piireihin ja niistä oppikoulumaailmaan (vrt. musiikkiharrastuksia, jotka 1850-luvulla olivat keskitetympin kuin ehkä koskaan aikaisemmin ja myöhemmin akateemisten piirien varassa). Uudenaikaista liikuntaharras-

tusta koetettiin varhain ulottaa myös nuoren maalaisväestön pariin. Tällöin kiinnitettiin huomiota mm. jalostaviin kansanhuveihin ja voimankoetuksiin, joiden pohjana olivat usein vanhat koetut kansanomaiset voimailu- ja urheilumuodot. Uudenaikaisen voimistelu- ja urheilutoiminnan eräänä esivaiheena olikin kansansivistystyöhön, erikoisesti kansanhuveihin yhtyneen liikuntatoiminnan aika³. Koulukasvatuksen kannalta oli merkittävää, että voimistelun asema vähitellen vahvistui opetusohjelmissa ja että maamme ensimmäinen kiinteä voimistelunopettajien valmistuslaitos perustettiin 1868. Voimistelunopettajavalmistus liitettiin Helsingin yliopiston voimistelulaitokseen 1882 ja laajennettiin 1894 myös naisia käsittäväksi (jo sitä ennen oli, kuten tunnettua, Mathilda Asp laitoksessaan kasvattanut myös naisia voimistelunopettajiksi). Uno Cygnaeuksen kehittämä uudenaikainen kansakoululaitos antoi liikuntakulttuurin laajentamiseen syvälle vaikuttavan panoksensa, joskin aluksi useat opettajat suhtautuivat melko välinpitämättömästi voimistelunopetukseen. Opettajat korostivat, että voimistelu »edistää siveellistä elämäntapaa» ja »herättää isänmaanrakkautta ja intoa isänmaan puolustamiseen» (seminaarilainen J. H. Erkko 1871). Kansakoulunopettajat veivät täten modernin liikuntaharrastuksen aatetta etenkin herääviin maalaisyhteisöihin. Nimenomaan maaseudulla juuri kansakoulua käyneet muodostivat sen yleensä melko pienen ydinjoukon, joka ensinnä lämpeni uudenaikaiselle liikuntakulttuurille (heidän rinnallaan olivat tietenkin maaseudun nuoret säätyläiset). Vielä vuosisadan vaihteessa voitiin asettaa kysymys: »voimmeko puhua meilläkään urheilusta muun (maalais)väen keskuudessa kuin kansakoulua käyneiden?» Autonomisen Suomen asevelvollisessa armeijassa monet nuorukaiset saivat »Isä Järvisen» tavoin ratkaisevia herätteitä urheiluharrastuksilleen.

On luonnollista, että uudenaikaista liikuntaharrastusta versoi eri valistusjärjestöjen puitteissa, aluksi suosittuna, yleisöä kiinnostavana, virkistävänä sivuharrastuksena. Ennen pitkää tällai-

³ Eräät lähteet kertovat, että kansanhuveihin liitetyissä »kilpakoe-tuksissa» oli nuorten lisäksi mukana »30—50-vuotiaita herrojakin, naisia ja »aimattomia». (Artturi Lönnbohmin muistelmien mukaan). *L. Onerva*, Eino Leino I. Helsinki 1932, s. 23.

seen sivuharrastukseen innostuneet perustivat oman alaostonsa, joka sai käyttäjä eli kantaseuran toimilupaa, huoneistoa, varoja jms. Kaupungit ja yleensä väestökeskukset olivat edelläkävijöitä suotuisten liikuntakulttuurin harjoitusedellytysten vuoksi (kentät, voimistelusalit jne.). Yhteiskunnan kaupungistuminen merkitsi liikunnankin alalla harrastuksen vilkastumista ja liikunnan muotojen kasvua. Etenkin vapaaehtoinen palokuntaliike, nuorisoseuraliike, raittiusliike ja työväenliike loivat lujaa pohjaa voimistelun ja urheilun kiinteämmälle järjestäytymiselle (ks. myöh.). Kehityksen seuraavana asteena olivat itsenäiset voimistelu- ja urheiluseurat. Voimistelu ja urheilu olivat vähitellen saavuttamassa kulttuurielämämme täydet kansalaisoikeudet.

3. VOIMISTELU- JA URHEILUSEUROJEN PERUSTAMINEN ALKAA

I

Liikuntakulttuurimme näkyvimpiä aloja olivat 1870-luvulla huvipurjehdus, urheilumetsästys ja -kalastus. 1880-luvulla tulivat edellisten lisäksi ammunta, luistelu, hiihto, raviurheilu, voimistelu ja soutu. Vasta seuraavalla vuosikymmenellä nousi vähitellen mukaan myös yleisurheilu eli ns. rata- ja kenttäurheilu. Luonteeltaan osittain aristokraattiset huvipurjehdus ja urheilumetsästys ja -kalastus saivat siis nopeasti muuttuvissa oloissa rinnalleen eräitä demokraattisempia uutuuksia, ennen muuta voimistelun ja sitten yleisurheilun. Ratsastusurheilu uudenaikaisessa muodossa yleistyi meille sensijaan verraten myöhään, 1800-luvun lopussa.

Sitä mukaa kun kansanjuhlaurheilun tasolta vähitellen kohotettiin liikuntakulttuurin määrätietoisempaan edistämiseen, pyrittiin perustamaan erityisiä (vapaaehtoisia) voimistelu- ja urheiluosastoja ja seuroja. Euroopan vanhojen kulttuurimaiden ensimmäiset voimisteluseurat ovat peräisin yleensä 1800-luvun alkupuoliskolta. Ruotsin vanhin varsinainen (vapaaehtoinen) voimisteluseura perustettiin ylioppilaiden toimesta Uppsalaan 1820 (eräänlainen

seuraan ehkä verrattava yhtymä toimi tosin jo 1805). Liikuntakulttuurin päämäärä laajeni ja selkeni. Yleisen järjestötoiminnan vapauduttua huomattavasti Aleksanteri II:n ja Aleksanteri III:n hallituskaudella (ks. edeltä) Suomessa liikuntakulttuuri oli kuitenkin eräissä suhteissa selvässä poikkeusasemassa. Liikuntakulttuuria suoranaisesti edistävää, valtiovallan välittömän valvonnan ulkopuolella olevaa yhdistystoimintaa ei Suomessa yleensä saanut kehittää. Tällaisen toiminnan oli näissä oloissa suurelta osalta kätkeydyttävä neutraalien harrastusten epäpoliittiseen, suojelemaan verhoon.

Venäjän valtiolta näet tunsu kasvavaa epäluuloa keisarikunnan läntisten, korkealla sivistystasolla olevien vähemmistökansallisuuden fyysillisen voiman lisäämiseen tähtäävää toimintaa kohtaan, etenkin Puolan yllättävän rajun kapinan (1863) jälkeen. Juuri lännen sivistystasoltaan korkeat vähemmistökansallisuudet, ensinnä Baltian saksalaiset, panivat 1840-luvulla alkuun keisarikunnan voimistelun ja urheilun harrastuksen uudenaikaisessa mielessä. On syytä erityisesti panna merkille, että nimenomaan Saksassa voimistelun ja urheilun tärkeänä tehtävänä katsottiin olevan kansakunnan sotilaallisen voiman kasvattaminen ja lisääminen. Englannissa taas puhuttiin urheilusta urheilun vuoksi, sillä liikuntakulttuurin monia yhteiskunnallisia tehtäviä ei yleensä vedetty etualalle (ks. lukua 4.)

Valtiovallan epäluulon vuoksi raukesi Suomen ensimmäisen varsinaisen vapaaehtoisen voimisteluseuran perustamisyritys 1865.⁴ Vasta seuraavalla vuosikymmenellä, siis 1870-luvulla, alkoi Suomen voimisteluseurojen perustamisen ajanjakso.⁵ Perustamislupa annettiin ilman muuta yleensä sellaisille liikuntakulttuuri-seuroille, joilla ei ollut suoranaista sotilaallista ja sotilaalliseen kasvatukseen liittyvää merkitystä (uima-, purjehdus- ja luistinseurat) ja jotka liittyivät koulukasvatukseen (kouluvoimisteluun). Pääkaupunki sai 1875 ensimmäiset vapaaehtoiset liikuntakulttuuri-

⁴ Ks. Helsingfors Dagbl. 1865 n:o 20, 107, 110 ja 111. Suometar 1865 n:o 111 ja 1866 n:o 9.

⁵ Ks. esim. Om gymnastikföreningar. Wasabladet 1877 n:o 81. — Wbg (Mauritz Waenerberg), Några ord om gymnastikföreningar. Helsingfors Dagbl. 1878 n:o 129 ja 137.

seuransa, Helsingfors Turnförening (myöh. Helsingfors Gymnastikklubb) ja Helsingfors Skridskoklubb. Ensimmäinen suomenkielinen voimisteluseura, Helsingin Alkeisopiston Turnarit (myöh. Suomalaisen Normaalilyseon Turnarit) perustettiin 1877. Turku sai uimaseuran 1880, Vaasa voimisteluklubinsa seuraavana vuonna, Helsingfors Velocipedklubb ja Helsingfors Sportklubb — Helsingin Sporttiklubi syntyi 1882. Samana vuonna myös Turun Tampereen ja Kuopion säätyläiset sekä ainakin Porin ja Kuopion koulupojat saivat voimisteluseuransa. Kun yhdistyslainsäädäntöä helpotettiin (ks. edeltä), voitiin varsinaisia voimisteluseuroja perustaa muuallekin kuin koulunuorison tai sitä lähellä oleviin piireihin. Kuten tunnettua myös urheilulehdistömme syntyi 1880-luvun alussa.

Ylioppilaat, oppikoululaiset, seminaarilaiset ja muut opiskelijat, nuoret upseerit, virkamiehet ja opettajat, sanalla sanoen nuori sivistyneistö oli yleensä vastaanottavaisinta uusille liikuntakulttuuripyynnöille. Tältä pohjalta nousivat myös ensimmäiset vapaaehtoiset voimistelu- ja urheiluseurat. Perustajana oli tavallisesti yhtenäinen pienehkö toveripiiri, nuorukaisryhmä, joka tunsu erityistä vetoa liikuntakulttuuriin ja josta useinkin tuli osaston tai seuran perustamisen jälkeen itseoikeutetusti sen ensimmäinen johtokunta. Keskeisen aseman sai äskenmainittu Helsingfors Turnförening, jonka perustajat, maisterit ja voimistelunopettajat Mauritz Waenerberg ja Gustaf Hedström, olivat juuri palanneet Saksaan tekemältään rohkaisevalta opintomatkalta. Useiden 1800-luvun jälkipuoliskolla syntyneiden voimisteluseurojen ensimmäiset johtajat olivat opiskeluvuosinaan olleet juuri tuon uranuurtajajärjestön, Helsingfors Turnförening — Helsingfors Gymnastikklubbin kasvattaja (mm. Gösta Wasenius, R. F. von Willebrand ja K. H. Majantie). Vaikka vanhimpien voimisteluseurojemme nimet olivat enimmäkseen ruotsinkielisiä, niissä oli alun perin useasti mukana myös suomenkielisiä jäseniä kielikysymyksen merkitsemättä tässä alkuvaiheessa yleensä vielä hajoittavaa tekijää. Ruotsin koulunuorison keskuuteen 1897 perustettu IFK-liike (Idrottsförening Kamraterna) levisi myös Suomen ruotsinkielisen oppikouluväen piiriin (ensinnä Ouluun ja Helsinkiin). Tämän liikuntakasvatusliiton suomenkieliseksi rinnakkaisjärjestöksi perustet-

tiin 1899 Suomen Lyseoiden Urheilijat (SLU), joka ulotti urheilun alalla toimintansa myös koulutyttyöjen pariin.⁶

Suuret sivistysmaat olivat jo luoneet valtakunnallisia voimistelu- ja urheilujärjestöjä. Tshekit olivat kohottaneet 1862 Sokolinsa kansalliseksi järjestöksi, joka kasvoi nopeasti. Deutsche Turnerschaft, Weimar, perustettiin 1868 ja se kohosi sukupolven kulluttua jo hyvin organisoiduksi jättiläisjärjestöksi. Ruotsissa valtakunnallisen järjestötyön kehittämisen ongelma oli 1890-luvulle tultaessa ratkaisuvaiheessa, tuloksena ensimmäisten valtakunnallisten liittojen muodostaminen 1891—1895. Norja sai keskusjärjestönsä 1890 ja 1896, Tanska urheiluliittonsa 1896 ja Unkari seuraavana vuonna.

Tunnettua on, että Viktor Heikel, Ivar Wilskman, Viktor Damm ja Elin Kallio loivat Suomen järjestäytyneen voimistelun ja urheilun pohjan. Keväällä 1895 Elin Kallio herätti ajatuksen Suomen naisvoimistelijain kaksikielisen valtakunnallisen liiton perustamisesta. Ajatus sai riittävää vastakaikua ja vihdoin 6. 2. 1896 syntyi Suomen Naisten Voimisteluliitto — Finska Kvinnornas Gymnastikförbund, joka jo seuraavana vuonna sai viranomaisilta säännöilleen vahvistuksen. Myös miesvoimistelijat ja -urheilijat suunnittelivat samaan aikaan omaa keskusliittoa.⁷ Erityisesti Viktor Damm⁸ kiinnitti huomiota suomalaisen työväen voimisteluliiton tarpeellisuuteen. Kaksikielinen liitto yritettiin usean vuoden suunnitteluvaiheen jälkeen perustaa 1899, mutta hanke raukesi. Sensijaan jo sortovuonna 1900 muodostettiin Suomalainen Voimistelu- ja Urheiluliitto Ivar Wilskmanin ja Viktor Dammin johdolla. Se ei kuitenkaan saanut säännöilleen viranomaisten vahvistusta, vaan sen oli pakko viettää eräänlaista varjoelämää.⁹ Vasta suurlakon jälkeen voitiin Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL) lopullisesti perustaa ja se sai säännöilleen senaatin vah-

⁶ Suomen Naisten Voimisteluliitto (per. 1896) ei periaatteellisista syistä huolehtinut naisurheilusta.

⁷ Tampereen Sanomissa ehdotettiin 1885 (n:o 122) Kansanvalistusseuraa voimistelijain eräänlaiseksi keskusjärjestöksi.

⁸ Nimimerkillä »Kansalainen» Viktor Damm laati 1897 ohje- ja propagandakirjasen »Perustakaa voimisteluseuroja». Myöhemmin Damm toimi kiertävänä urheilukonsulenttina eri puolilla Suomea.

vistuksen vihdoin 21. 3. 1906. Nyt vasta maamme voimistelu- ja urheilutoiminnan johto saattoi ryhtyä määrätietoisesti kehittämään liikuntakulttuuria oman keskusjärjestön puitteissa. Voimakkaampia organisaatioita muodostavia tekijöitä olivat paitsi lukuisten seurojen yhteistyön tarve, propagandan tehostaminen, kilpailutoiminnan järjestäminen ja yhtenäistäminen sekä ulkomainen edustus (mm. Olympian kisoja ajatellen). Erityisesti on tässä vaiheessa mainittava Ateenan olympiakisat 1906, jolloin suomalaiset olivat ensi kerran mukana.

Suomessa toimi 1906 yli 200 voimisteluseuraa, joissa oli yhteensä ainakin 10.000 aktiivista jäsentä. SVUL:n perustavassa kokouksessa Helsingissä 11. 3. 1906 oli virallisesti edustettuna kuitenkin vain 73 seuraa (n. 3.300 jäsentä), joten kiireellisesti koolle kutsuttuun perustavaan kokoukseen osallistui siis vain n. kolmannes maamme voimistelu- ja urheilujärjestöistä. Vuosien mittaan keskusliiton asema kuitenkin lujittui ja suhteellisesti yhä pienempi urheiluväen osa pysytteli sen ulkopuolella.

SVUL:n kasvu käy ilmi seuraavasta taulukosta, joka osoittaa SVUL:n seurojen ja jäsenten lukumäärän 1906—1915, kunkin vuoden lopussa.

SVUL:n seurojen ja jäsenten lukumäärä 1906—1915

vuosi	seurojen		jäsenmäärän	
	seuroja	lisäys	jäseniä	lisäys
1906 (11. 3.)	50	—	3.065	—
1906 (31. 12.)	70	20	4.209	1.135
1907	110	40	5.835	1.635
1908	157	47	9.817	2.982
1909	210	53	11.216	2.399
1910	277	67	14.295	3.079
1911	287	10	16.099	1.804
1912	303	16	19.793	3.694
1913	440	137	25.383	5.590
1914	470	30	28.010	2.627
1915	525	55	32.011	4.001

⁹ Toinen yleinen voimistelujuhla (SVUL) 1903 oli pakko järjestää Viipurin Reippaan nimissä. Liittokokous oli pakko pitää viranomaisilta salassa, huvimatkan yhteydessä laivan kajuutassa, ilman, että pidettiin

SVUL:n seurojen ja jäsenistön kasvu oli siis vuotta 1911 lukuunottamatta tasaisesti kiihtyvää aina v:een 1913 saakka, jolloin perustettiin 137 uutta seuraa ja jäsenmäärä nousi 5.590:llä. Tähän vaikutti olennaisesti olympiavuoden 1912 (Tukholma) voittojen herättämä yleinen innostus. Ensimmäisen maailmansodan syttyminen 1914 seurauksineen hidasti kasvua tuntuvasti, mutta nousu pääsi, tosin enää vain hiljaisena, jatkumaan jälleen 1915. V:n 1911 kohdalla todettava kasvun hidastuminen ei kuvastanut yleistä kehitystä (vrt. Suomeen perustettujen suomenkielisten miesvoimistelija- ja urheiluseurojen määrän jatkuvaa kasvua: 1910 = 50, 1911 = 55 ja 1912 = 66). Syynä saattaa olla SVUL:n organisaatiossa juuri 1910 toteutettu huomattava muutos, siirtyminen jaostohallintoihin desentralisaation merkeissä. Muutos oli näet siksi paljon keskusjohdon voimia kysyvä, että liiton kasvu saattoi tilapäisesti häiriytyä ja hidastua. Missä määrin tähän vaikutti järjestön voimien keskittäminen olympiaedustukseen 1912, lienee vaikeasti punnittavissa. Ilmeisesti kuitenkin liiton johdon ja järjestöväen katseet kohdistuivat 1911 ja vuoden 1912 alussa siksi keskitetysti tähän tehtävään, että seuratoiminnan kehittäminen sai jäädä vähemmälle.

Useissa suomalaisissa valtakunnallisissa järjestöissä käytäntöön otettu ja tarkoituksenmukaiseksi todettu piirikuntajärjestelmä omaksuttiin myös SVUL:ssä, ensimmäisen piiri- jaon käsittäessä 14 piirikuntaa. Perustavaan kokoukseen keväällä 1906 osallistui edustajia seitsemästä piirikunnasta ja lisäksi oli itse asiassa jo muodostettuina kaksi piirikuntaa. V:een 1913 mennessä, jolloin SVUL:n piirikuntajako ensi kerran vakautettiin, piirikuntien määrä oli jo 32 (ks. liitettä VII).

Yleiset voimistelujuhlat olivat huomattavia propagandatekijöitä myös osastoja ja seuroja perustettaessa. Ruotsissa oli tällaiset juhlat järjestetty ensi kerran 1877. Suomen ensimmäiset yleiset voimistelujuhlat pidettiin Helsingissä 1886 ja toiset niinkään pääkaupungissa 1894. Väli vuosina toimeenpantiin maakunnallisia

varsinaista pöytäkirjaa. Naisten keskusjärjestö sai toimia jonkin verran vapaammin. Se olikin saanut säännöilleen virallisen vahvistuksen, jota SVUL ei ollut vielä saanut.

voimistelujuhlia Turussa ja Vaasassa. Kaikissa näissä juhlissa oli virallisena pääkielenä ruotsi. Ensimmäinen puhtaasti suomenkielinen yleinen voimistelujuhla järjestettiin vasta 1900 Helsingissä juhlan liittyessä Suomalaisen Voimistelu- ja Urheiluliiton syntyn. SVUL:n toinen juhla oli Viipurissa 1903, kolmas Tampereella 1906, neljäs Helsingissä 1909, viides Viipurissa 1912, kuudes Tampereella 1915.

On myös syytä mainita, että Viktor Heikelin 1883 järjestämät Akilleskilpailut nostivat etenkin opiskelevan kaupunkilaisnuorison innostusta urheiluun, mikä näkyi lähinnä juuri koululaisseurojen perustamisena. Wilskmanin (1899) luomasta Suomen Lyseoiden Urheilijoista tuli tarpeellinen SVUL:n nuorten johtajien koulu.

II

Suomalaisten voimistelu- ja urheiluseurojen perustamisten määrä vuosittain nähdään tutkimuksen aineiston (ks. edeltä) perusteella laskettuna taulukossa I.

Taulukko I

Suomalaisten miesvoimistel- ja urheiluseurojen perustamisten lukumäärät vuosittain v:een 1915 mennessä.

Vuosi	I			II			Molemmat ryh-		
	Seuroja, joiden pe-			Seuroja joista tun-			mät yhteensä		
	rustajista on tietoja			netaan vain perusta-			mät yhteensä		
	kaup. maalla yht.			kaup. maalla yht.			kaup. maalla yht.		
1877	1	—	1	—	—	—	1	—	1
1882	5	—	5	—	—	—	5	—	5
1883	1	—	1	2	—	2	3	—	3
1886	2	—	2	—	—	—	2	—	2
1887	1	1	2	1	—	1	2	1	3
1890	5	—	5	—	—	—	5	—	5
1891	2	1	3	2	1	3	4	2	6
1892	—	2	2	1	—	1	2	2	3
1893	5	—	5	—	2	2	5	2	7
1894	1	4	5	3	—	3	4	4	8
1895	2	3	5	3	—	3	5	3	8
1896	7	1	8	2	1	3	9	2	11
1897	5	5	10	1	1	2	6	6	12
1898	1	—	1	4	2	6	5	2	7
1899	8	5	13	3	2	6	11	7	18
1900	18	7	25	6	4	10	24	11	35
1901	4	4	8	4	9	13	8	13	21
1902	13	13	26	5	6	11	18	19	37
1903	3	10	13	6	14	20	9	24	33
1904	8	10	18	2	5	7	10	15	25
1905	5	9	14	1	10	11	6	19	25
1906	12	13	25	1	8	9	13	21	34
1907	8	15	23	4	7	11	15	21	36
1908	3	24	27	5	12	17	11	27	33
1909	6	19	25	7	14	21	13	33	46
1910	5	25	30	4	16	20	9	41	50
1911	5	27	32	4	19	23	9	46	55
1912	9	22	31	7	28	35	16	50	66
1913	3	35	39	4	19	23	7	54	61
1914	3	29	32	3	13	16	6	42	48
1915	—	37	37	2	28	30	2	65	67
Yhteensä	51	321	572	83	225	308	234	546	780

¹⁰ Tähän on otettu mukaan myös ne seurat, joista vain SVUL:ään liittymisvuosi on tunnettu.

Suomalaisia miesvoimistelun- ja urheiluseuroja perustettiin siis aina 1890-luvun alkuun saakka jokseenkin yksinomaisesti vain kaupunkeihin. Maaseudulle niitä perustettiin 1890-luvulla vielä vähän ¹¹ (tämän tutkimuksen aineiston antamien tietojen mukaan noin 2—7 seuraa vuodessa), kunnes vuotuisten perustamisten määrä maaseudulla vihdoinkin vuonna 1900 nousi kymmentä suuremmaksi. Maaseudulle perustettujen seurojen ¹² määrä oli aina 1900-luvun alkuun saakka pienempi tai korkeintaan vain yhtä suuri kuin kaupunkeihin perustettujen voimistelun- ja urheiluseurojen luku. Seuroja perustettiin 1910-luvulla kaupunkeihimme enää vain suhteellisen vähän, lukuunottamatta olympiavuotta 1912, jolloin perustettujen kaupunkiseurojen luku oli 16 (kun muistaa, että samana vuonna perustettiin maalaisseuroja ainakin 50, tuo määrä 16 ei kuitenkaan ole erikoisen suuri). Sotavuonna 1915 perustettiin kaiketi vain kaksi kaupunkiseuraa (venäläinen sotilasmajoitus teki seuratoiminnan vaikeaksi, koska majoitukseen otettiin juuri seurataloja jms.) kun taas maalaisseuratulokkaiden määrä saavutti tuona vuonna jopa ennätysluvun 65. Maaseudun seurojen perustamisten määrä oli koko 1910-luvun alkupuolen ajan verraten suuri, vuotuisen määrän noustessa juuri vuonna

¹¹ Nuo maaseudun edelläkävijäpitäjät (Ilmajoki, Virolahti, Juankoski, Miehikkälä, Vehkalahti) olivat tunnetusti valistuneita. Niiden kulttuuritoiminta oli yleensä verraten monipuolista. Tämä näkyy selvästi mm. kansakoulutoimen alalla.

¹² Seuralla tarkoitetaan tässä luonnollisesti suomalaista miesvoimisteluseuraa, samoin myöhemminkin yleensä, ellei erikseen mainita (esimerkiksi luvussa VIII, v:n 1917 tilastossa, jonka SVUL on itse laatinut, ovat mukana myös ruotsinkieliset seurakuntat). Ivar Wilskmanin tilastosta ks. *Wilskman, I.*, Muistelmiani. Helsinki 1929, s. 68 ja 206. Wilskmanin mukaan Suomessa oli vuonna 1900 yhteensä 75 voimisteluseuraa. Näistä oli miesvoimisteluseuroja 38, naisvoimisteluseuroja 14 ja koululaisseuroja 23. Kaupunkiseuroja oli yhteensä 62, maalaisseuroja 13. Miesvoimisteluseuroissa oli jäseniä 1.865, naisseuroissa 397 ja koululaisseuroissa 907, yhteensä siis 3.169. Vuonna 1900 perustettiin Wilskmanin mukaan yhteensä 37 seuraa (vanhempia seuroja oli tällöin 39). Wilskmanin mukaan oli vuonna 1904 Suomen kaupungeissa 120 ja maaseudulla 92, yhteensä siis 212 voimisteluseuraa, joissa oli kaikkiaan 6.699 jäsentä. Ks. Suomen Urheilulehti 1904, s. 482—483.

1909 yli 30:een ja saavuttaessa vihdoin 1915 luvun 65, kuten juuri todettiin.¹³

Perustettujen suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen koko määrän vuotuisesta vaihtelusta voi nähdä, että huomattava nousu alkoi olympiavuonna 1896, jolloin järjestöelämä sai yleensäkin uutta vauhtia ja jolloin pantiin alkuun valtakunnallisen voimistelu- ja urheiluliiton perustamissuunnitelmat. Vuonna 1898 perustettujen seurojen määrä oli tosin pienempi kuin edellisenä vuonna (määrä väheni 12:sta 7:ään), mutta tämä lasku ei ilmeisesti johtunut mistään merkittävästä olennaisesta »suhdanne-tekijästä». Se lienee selitettävissä siten, että kahden edellisen vuoden tavallista suurempi innostus toi mukanaan aivan tilapäisen laskun juuri vuodelle 1898. Vuonna 1900 saavutettiin verraten korkea lukumäärä 35. Tämä oli ratkaisevasti Suomen Lyseoiden Urheilijain paikallisosastojen synnyn aiheuttama. Mainittuna vuonna näet nousu koski numerollisesti erityisesti kaupunkiseuroja, joiden määrä heti seuraavana vuonna jälleen laski saavuttamatta v:een 1915 mennessä tuota huippulukua 24 enää lainkaan. Tosin maalaisseurojenkin määrä nousi juuri vuonna 1900, jopa miltei yhtä paljon (noin 50 prosenttia) kuin kaupunkeihinkin perustettujen seurojen luku. Nousu vuonna 1902 johtui olenaisesti alaosastojen perustamisista tuona aikana, jolloin itsenäisten seurojen perustaminen oli lainsäädännöllisesti vaikeutunut (ks. edeltä). Juuri noina laittomien asevelvollisuuskutsuntojen vuosina koetettiin nuorisoa vetää mm. voimisteluseuroihin, joiden isänmaallista tehtävää korostettiin, kuten edellä mainittiin.

Voimistelujuhluvuodet (yleiset voimistelujuhlat) ja olympiavuodet nostivat perustettujen seurojen määrää tietenkin huomattavasti. Tunnettua on, että juuri Olympian kisojen henkiin herättäminen antoi perussysäyksen urheilun valtavalle nousulle maailmassa. Suurelta osalta yleisen voimistelujuhlan takia siis voimistelujuhluvuosi 1900 oli monien uusien seurojen syntymävuosi, samoin olympiavuosi 1912. (Suomi osallistui Olympian kisoihin

¹³ Mainittakoon, että meilläkin J. P. Müllerin kehittämä voimistelusysteemi (kotivoimistelu) tuli tunnetuksi erityisesti v:sta 1911 lähtien osaltaan lisäten voimistelun harrastusta.

ensi kerran 1906). Kun Lontoon olympialaisissa kisoissa 1908 Suomi kärsi tappioita, tämä aiheutti osaltaan sen, että voimistelun ja urheilun (edustusurheilun) kehittämiseen kiinnitettiin entistä suurempaa huomiota. Yhä keskitetyemmin alettiin valmentautua Tukholman kisoihin (1912).

III

Tietenkin paikalliset olosuhteet vaikuttivat usein ratkaisevasti järjestötoimen yleiseen nousuun. Niinpä maaseudulla johtajiston, etenkin papiston ja opettajiston kannanotto vaikutti tuntuvasti siihen, mitkä harrastukset olivat »toivottuja» tai »suosittuja». Oli siis ratkaisevaa, millainen oli henkinen johtajisto, millaiset olivat sen harrastukset ja kansansivistykselliset tavoitteet. Tämän mukaisesti alkoivat kansan vapaat harrastukset viritä, suuntautua ja rakentua. Ulkoapäin, aluksi yleensä lähimmästä kaupungista (tai tehdasseudulta) tehdyt voimistelijain ihanteelliset, propagandistiset »hyökkäysretket» (tämä nimi oli yleisesti käytännössä) olivat usein voimakkaana virikkeenä. Tosin voimistelijaryhmää välistä luultiin epäilyttäväksi sirkusretkueeksi. Ratkaisevaa oli myös, »mahtuiko» pienelle paikkakunnalle enää uusia harrastuksia. Jonkun johtavan yksilön voimakkaat harrastukset leimasivat helposti seudun harrastusten yleisluonteen. Muut harrastukset saivat silloin kenties odottaa aikaansa. Jonkin uudenaikaisen aatteen kokemana vastustus saattoi tietyissä olosuhteissa, ei suinkaan yksin lamauttaa, vaan päinvastoin terästä ja nostaa aatetta. Eri katsojien välinen kilpailu ja taistelu olivat usein omiaan pitämään paikkakuntaa henkisesti hereillä.

Johtajuuskysymys oli siis toiminnan synnyn ja jatkumisen keskeisiä ongelmia. Intomieliset, sosiaalisesti valveutuneet yksilöt olivat voimistelu- ja urheiluseuroissakin kannattavia voimia ja järjestötyön tienraivaajia. Heidän joukossaan oli usein niitä, joille perinnäinen »vanha» järjestötyö ei eri syistä antanut riittävää toimialaa, tyydytystä tai sopivaa johtajan asemaa. Enemmän tai vähemmän määrätietoisesti nämä soveliasta toiminta-alaa etsivät tarmokkaat yksilöt loivat itselleen ja tovereilleen aivan uusia toi-

mintamahdollisuuksia. Voi sanoa, että usein voimistelu- ja urheiluseurojen työ oli alkuvuosina tällaisten aktiivisten entusiastien varassa. Jos tämä tuki äkkiä lakkasi, seuran elämä helposti lamautui. Monet seurat perustettiin tietenkin suurin toivein, mutta ne kenties nukahtivat jo seuraavana vuonna. Harvinaisia seurojen vuosikertomusten lauseita eivät suinkaan olleet seuraavat: »Voimisteluosaston perustamisesta oli puhetta, mutta se jäi, koska ei ollut alullepanijaa» (Hämeenkyrö), »Tämä toimen mies uskalsi ja kykeni tehdä tuumasta toden» (Vaasa), »Avuttomina katselivat seuramme jäsenet toisiaan, synkältä näytti tulevaisuus ilman häntä (voimisteluseuran juuri eronnutta perustajaa ja johtajaa)» (Kouvola).

Suomen vielä heiveröisellä ja ohuella liikuntakulttuurilla oli 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa sytyttäviä propagandisteja, joiden puheet ja kirjoitukset ohjasivat urheilua harrastavan yleisön asennoitumista. Suomen urheilun isän Ivar Wilksmanin ja Suomen työväen liikuntakulttuurin isän Viktor Dammin yleisesti tunnettuun toimintaan seurojen perustajana on jo viitattu edellä. Useat muutkin liikuntaharrastuksen johtomiehet kuin myös intoimieliset ylioppilaat työskentelivät määrätietoisesti uusien seurojen perustamiseksi maamme eri osiin, ei yksin väestökeskuksiin, vaan — mikä tärkeää — myös maaseudulle, jopa syrjäseuduille. Kun SVUL:n Olympialainen Valmisteluvaliokunta kiinnitti syksyllä 1913 SVUL:n urheilukonsulentiksi nuoren maisteri Lauri Pihkalan, maamme voimistelu- ja urheilutoiminta sai poikkeuksellisen pystyvän propagandistin (»SVUL:n isäntärengin»), joka ulotti innostavan toimintansa ennen pitkää kaikkialle maahamme ja jonka antamat herätteet ja rohkaisut johtivat useiden uusien seurojen syntyyn. Voimistelunopettaja K. E. Levälahti työskenteli seuratoiminnan kehittäjänä etenkin Kainuussa, Pohjois-Karjalassa ja Lahden seudulla, joiden liikuntakulttuuriin hän on jättänyt pysyvät jäljet.

Suomen kansakunta jakoi voimistelun ja urheilun alkuvuosina hyvin pidättyvästi suosiotaan ja tukeaap myöhemmän ajan eräälle lempilapselleen urheilulle. Huomattava on, että Suomen vapaaehtoinen liikuntakulttuuri ei aluksi voinut odottaa saavansa juuri nimeksikään aineellista tukea ulkoapäin. Ei yleensä saatettu

ajatella, että esimerkiksi Suomen puristuksissa oleva valtiotalta uskaltaisi avustaa sitä tehokkaasti.¹⁴ Niinikään monet yhteisöt (kunnat jne.) olivat aluksi monista syistä kylmiä tällaisille oudoille harrastuksille. Ne saivat toiminnalleen välttämätöntä aineellista tukea lähinnä yksityisten, liikuntakulttuurista ymmärtävien ja harjoittavien kansalaisten vapaaehtoisesti antamista varoista. Jäsenmaksut olivat yleensä varsin pienet eikä niillä voinut olla suurta merkitystä seurojen taloudessa. Voimistelijat ja urheilijat eivät yleensä saaneet esimerkiksi matkakustannuksia seuroiltaan, puhumattakaan menetetyt työajan korvauksista. Välineet oli hankittava itse, kenttä raivattiin talkoovoimin jne. Aineellinen puute leimasikin alkuaikojen seurojen työtä useassa tapauksessa. Tällä aineellisella vaatimattomuudella, jopa köyhyydellä oli tietenkin sekä lamauttavat että myös kiihoittavat seuraamuksensa. Ei voitu tietenkään »levätä laakereilla», vaan oli ehdoton pakko koko ajan toimia sananmukaisesti työn edellytysten luomiseksi. Tämä toi kestäväää aktiviteettia.

Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustamisen lukumäärä v:een 1915 mennessä perustamisvuosittain ja piirikunnittain on esitetty liitteessä I. Perustamisen lukumäärä piirikunnittain v:een 1915 mennessä on mainittu taulukossa II.

IV.

SVUL:n alaisena toimi myös eräitä naisvoimistelijain ja -urheilijain osastoja, niinikään muutamia itsenäisiä naisvoimisteluseuroja (esim. Turun Leimu, Tampereen Aino ja Kajaanin Elo). Nämä seurat ja osastot eivät siis olleet Suomen Naisten Voimisteluliiton jäseniä. Suomen Naisten Voimisteluliitto ei, kuten jo mai-

¹⁴ Varsinaisesti vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja nimenomaan 1930-luvulla eräät totalitääriset suurvallat (etunenässä Saksa, Italia ja Japani sekä Neuvostoliitto) alkoivat ennennäkemättömän määrätietoisesti suosia urheilua. Suurvaltojen liikuntakulttuurille osoittama yhä kasvava huomio pakotti muutkin maat mukaan, mikäli ne halusivat pysyä tasavertaisina yhä kiihtyvässä kilpailussa ennätysten tavoittelemiseksi.

nittiin, harrastanut periaatteessa kilpaurheilua. Se oli valtaosaltaan kaupunkilaisjärjestö ja sen johto oli pääasiassa ruotsinkielinen tai kaksikielinen. SVUL:n alaisten naisvoimistelijain ja -urheilijain joukossa taas oli alun perin verraten paljon maalaisia. SVUL:n naisvoimistelu- ja urheilutoimintaa virisi lähinnä seurojen ja piirien puitteissa (erikoisesti Porin, Lahden seudun, Kymenlaakson ja Pohjois-Savon piirikunnissa). SVUL:n yhteyteen ehdotettiin nimenomaan suuren innostuksen vuonna 1912 omaa naisjaostohallintoa, mutta sellaista ei perustettu (SVUL:n organisaatio oli siirtynyt jaostohallintojärjestelmään pitkälle viedyn, eri syistä tarpeelliseksi todetun desentralisaation merkeissä juuri 1910). Naisia ei yleensä SVUL:n alkuvuosikymmeninä valittu piirikuntien ja keskushallinnon luottamustehtäviin, mutta sensijaan heitä oli seurojen johtokuntien jäseninä, etenkin sihteereinä.¹⁵

V

Voimistelu- ja urheiluseuroja perustettiin siis aluksi nimenomaan tiettyihin yhteiskuntakerroksiin. Tämä oli sääty-yhteiskunnan yleisen luonteen mukaista. Kaupungeissamme oli yleensä koululaisilla oma voimisteluseuransa (kullakin koululla omansa), niinkään »herroilla», »säätyläisnaisilla», »istumatyötä tekevillä naisilla», liikeväellä (usein liikeapulaisilla oli oma seuransa erikseen), käsityöläisillä, joillakin ammattiryhmillä (kirjaltajilla, kirvesmiehillä, ajureilla jne.). Eräiden aatteellisten järjestöjen tunnukset saattoivat kuitenkin kerätä kannattajia muutamista läheisistä yhteiskuntakerroksista, esimerkiksi suomalais-kansallinen liike ja raittiusliike. Raittiusseurojen voimisteluosastoissa oli näet jäseninä keskiluokan ja alemman kansan rinnalla tavallisesti joku säätyläinenkin. Sellaiset erikoisseurat kuin esimerkiksi Helsingin Atleettiklubi keräsivät etenkin nuorten joukosta jäsenikseen sekä virkamiehiä, opiskelijoita että liikeväkeä sekä valistuneempia käsityöläisiä ja ammattityöläisiä. Tämä oli uuden ajan tuomaa muut-

¹⁵ Kuten myöhemmin mainitaan, naisia oli mukana SVUL:n voimistelunjohtajakursseilla ensi kerran 1913, Kajaanissa.

tunutta asennoitumista ja modernia ryhmämuodostusta, jossa säätyperiaate oli siis vähitellen väistymässä. Kun pahimpina sortovuosina ja suurlakon yhteydessä oli havaittavissa huomattavaakin eri yhteiskuntaluokkien lähentymispyrkimystä, tämä näkyi tietenkin myös voimistelu- ja urheiluliikkeen alalla.

Kuten jo mainittiin, voimistelu ja urheilu olivat tärkeänä tekijänä sääty-yhteiskunnan purkautumisprosessissa, syistä, joihin viitattiin. »Herrojen voimisteluseurat» muuttuivat usein paikoin »jokamiehen seuroja» muistuttaviksi. Niinpä Iisalmelle perustettiin 1907 epävirallisesti »ukkoseura» aiemmin toimineen »herrojen voimisteluklubin» jatkoksi. Seura otti, kuten sen esittelyssä mainitaan, periaatteekseen »tasa-arvoisuuden ja veljeyden» — tunnus sopi hyvin tuohon innostavaan ajankohtaan, jolloin maamme oli juuri saanut yksikamarisen eduskuntansa. Seuraan sanottiin otettavan jäseniä »ilman erotusta eri säädyistä» ja jäseniksi tulikin virkamiehiä, kauppiaita, käsityöläisiä ja jokunen työmieskin »veljellisessä sovussa.»

Voimistelun ja urheilun järjestörakenteen yleiskehitys näytti siis olevan kulkemassa monihaarisesta, perinnäisen säätyjaon sävyttämästä rakenteesta yhtenäistymistä kohden. Mutta miltei samanaikaisesti alkoi tulla näkyviin myös päinvastaisia tendenssejä. Kuten erikseen todetaan, puoluemuodostus ulotti vaikutuksensa myös voimistelu- ja urheiluharrastusten piiriin: puolueet perustivat omia nuorisjärjestöjään, niiden mukana myös nuorisoa ko koavia liikuntakulttuuriseuroja. Voimistelu ja urheilu joutuivat vaaraan politisoitua. Suunniteltiin ja muodostettiin muiden puolueseurojen mukana myös erityisiä poliittiseen työväenliikkeeseen niveltyviä työväenseuroja. Ennen pitkää näytti siltä, että voimistelu ja urheilu samoinkuin osuustoimintaliike kulkivat kahtiajakautumista kohden; sittemmin tämä tapahtuikin, kuten tunnetaan.

Voimistelu- ja urheiluseurat olivat aluksi yleensä verraten pieniä, »vannoutuneen» ydinjoukon kiinteitä yhtymiä. V. 1917 meillä Suomessa vain yhden ainoan seuran vahvuus ylitti 1.000 jäsentä. Tämä seura oli Turun Urheiluliitto (1531 jäsentä). Yli 500 jäsentä käsittäviä seuroja oli tuolloin äskenmainitun turkulaisseuran lisäksi vain neljä, nimittäin Helsingin Jyry (716 jäsentä),

Helsingin Kisa-Veikot (HKV), Viipurin Jyry ja Turun Riento (seuraavina Kuopion Riento ja Viipurin Reipas). Suurin maalaisseura oli Vehkalahden Veikot (n. 400 jäsentä) (seuraavina Viro-lahden Sampo ja Sippolan Veljet).

4. LIIKUNTAKULTTUURISEUROJEN OHJELMAN LUONNE

Uudenaikainen voimistelu ja urheilu olivat 1800-luvun lopulla siis erityisesti nuorison suosima harrastus, joka eräänlaisena pirstävänä sivuharrastuksena liittyi monen aatteellisen järjestön toimintaan. Juuri aatteellisuus, voisi sanoa Hellaan hengen läpikemä idealismi, pyrkimys kunnossa pysymiseen, terveyden ja kauneuden palvonta lujan eetillisyyden siivittämänä, painoi sen johdon parhaimmiston leimansa. Liikuntakulttuuri oli monen mielestä myös suuri moraalinen opettaja. Aatteellisuutta oli erikoisesti liikuntakulttuurin alkuvaiheessa, jolloin sen oli yksin taisteltava itselleen elintilaa. Toisaalta todettakoon, että aina (ja etenkin myöhemmin) oli runsaasti niitä, jotka liikuntakulttuuria harrastaessaan olivat välinpitämättömiä sen aatteellisista arvoista ja tavoitteista. Voimistelu ja urheilu oli vielä tuona aikana, jolloin antiikki ja nykyaika näyttivät yhtyvän liikuntakulttuurissa, vain väline korkeisiin päämääriin pyrittäessä, ei vaipumassa itsetarkoitukseksi, kuten monasti myöhemmin. Uudenaikainen liikuntakulttuuri oli aluksi eräissä suhteissa kaupunkilaiskulttuuria, kuitenkin vain osittain. Meillä Suomessa liikuntaharrastus, suorittaessaan läpimurron kulttuurielämäämme, kasvatti samalla myös maaseudun edellytysten mukaisia uusia muotoja. Nämä pohjautuivat olennaisesti kotoisiin, totuttuihin perinteisiin, joihin on edellä viitattu.

Varsinaisia voimistelu- ja urheiluseuroja ei Suomessa 1880-luvulla ollut vielä paljoakaan. Niinkään voi todeta, että eräissä tapauksissa liikuntakulttuuriseurojen ohjelma oli, kuten muinaisessa Hellaassa kisojen ohjelma, verraten laaja ja erikoistumaton, etenkin maaseudulla. Niinpä kapteeni Elias Mäkelän perustaman

»Wirolahden pitäjän Ripeysseuran»¹⁶ tarkoituksena oli sen 1891 vahvistettujen sääntöjen mukaan »matkaan saattaa ja virkistää kansassa halua yleishyödyllisiin ja jalostuttaviin huvituksiin sekä keskinäiseen seura-elämään, koettaa voimiensa mukaan vieroittaa kansaa pois turmiollisista ja siveettömistä huvituksista ja seuroista.» Ohjelmalla oli siis kasvattavaa eettistä ja sosiaalipoliittista tendenssiä. Se liittyi elimellisesti suomalaiskansallisiin pyrintöihin. Mainittu virolahtelainen seura toimeenpani »kilpa-ampumisia, purjehtimisia, hiihtämisiä, seuranäytelmiä, kansanhuveja ja suomalaisen kirjallisuuden levittämistä, sekä muita yleishyödyllisiä ja siveellisiä huveja, ynnä antoi palkintoja raatelevaisten eläinten hävittämisestä.» Toimiala oli siis laaja. Voimistelu ja urheilu oli eräs väline pyrittäessä mm. lisättyyn aktiiviteettiin ja omaaloitteisuuteen, virkistykseen, parempaan terveyteen ja kesto-kykyyn. Näiden tavoitteiden rinnalle ei ollut vielä voimakkaana noussut pyrkimys kasvavan joutoajan täyttämiseen ja jännityksen tavoitteluun. Edellä viitattiin siihen, että voimistelu ja urheilu saivat yleensä aineellista tukea vain niukasti. Tämä pakotti voimistelun ja urheilun harrastajat kilvoittelemaan myös aineellisten toimintaedellytysten luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Tämä luonnollisesti terästi toimintaa, joskin se samalla sitoi sitä. Ulkonaisten toimintaedellytysten luominen ei sinänsä aina suinkaan synnytä elävää ja jatkuvaa harrastusta. (Sen on myöhemmän ajan kehitys voinut osoittaa. Vrt. 1950-luvun olosuhteita, jotka osoittavat useissa tapauksissa, ei tietenkään yleisesti, tämän etenkin urheilukenttien rakentamisen yhteydessä. Kenttä on valmistettu yhteiskunnan antamin varoin, mutta sen valmistuttua harrastus ei ehkä olekaan osoittanut odotettua nousua). Liikuntakulttuurimme karu, vaatimaton spartalainen kausi ei 1900-luvun alkuvuosikymmeninä vielä osoittanut mainittavia merkkejä siitä, että se vaihtuisi dionysiseen.

¹⁶ Kun sport-sanalle etsittiin suomenkielistä vastinetta, käytettiin 1880-luvulla ripeys-sanaa. Ripeysseura oli siis samaa kuin myöhemmän ajan urheiluseura. Sanan urheilu keksijänä mainitaan professori August Ahlqvist. Ks. *Suova, E.*, »Uljaan» taipaleelle lähtö. Yhteiskunta V (1954), ss. 75—76. Urheus-sanasta ks. Uusi Suometar 1886 n:o 28.

Suomen vanhimmista voimisteluseuroista monet olivat melkoisen suljettuja järjestöjä. Niiden jäsenet voitiin näet huolellisesti valikoida ja velvoittaa säännölliseen toimintaan. Ellei tällaisen seuran jäsen osallistunut riittävästi kokouksiin sekä harjoituksiin ja osoittanut niissä tarpeellista järjestökuriin alistumista, taitoa sekä kuntoa, hänet voitiin poistaa jäsenluettelosta. Usein korostettiin ehdotonta raittiutta (ks. lukua raittiusseuroista emäseuroina). Nimellisiä jäseniä ei kernaasti pidetty. Tampereen Voimisteluseuran säännöissä (vahv. 1887) oli määräys, että »jokainen seuran jäsen sitoutuu kunniasanallansa pysyttämään seuran arvoa», tottelemaan »valittuja päälliköitä» ja harjoituksista poisjäännistä antamaan esimiehelle tiedon. »Parantumaton huolimattomuutta ja tottelemattomuutta» osoittaneet erotettiin. Viktor Dammin perustaman Ponnistus-seuran sääntöjen (vahv. 1887) mukaan jäsenistö jakautui kahteen ryhmään: 1) jäsenet ja 2) osanottajat. Jäseneksi pääsi sellainen, joka oli vähintään kahtena peräkkäisenä harjoituskautena osallistunut seuran harjoitustilaisuuksiin. Jäsenten oli noudatettava »säännöllistä ja itseään hillitsevää elämää.» »Kaikkinainen luonnon, mielen tai ruumiin kiihoittaminen ja veltostuttaminen kielletään.» Helsingin Reippaan (per. 1897) jäsenluku vahvistettiin 12:ksi, mutta »kun pyrkiöitä oli paljon», otettiin kohta »18 varajäsentä».¹⁷

Voimisteluseurojen ohjelmaan kuului yleisesti harrastuksen levittäminen yhä laajempiin piireihin. Propaganda oli erityisesti ns. sporttiklubien tehtävänä. Helsingin Sporttiklubin säännöissä (vahv. 1886) mainittiin, että klubin »lähin tarkoitus on olla yhdistysiteenä pääkaupungin sporttimiesten välillä, mutta sen ohessa on sillä tarkoituksena sopivalla tavalla vaikuttaa, jotta halu ja into miehekkääseen urotyöhön levenisi laajemmissakin piireissä.» Jäseneksi hyväksyttiin »jokainen hyvämaineinen henkilö, joka klubikokouksessa siihen esitetään.» Säännöissä mainittiin myös, että »sportmiehiä muilta seuduilta, jotka sattumalta oleksivat kaupungissa, saattaa joku jäsen tuoda klubin kokouksiin ja saavat he ottaa osaa keskusteluihin, mutta eivät vaaleihin eikä päätöksiin.» Klubilla oli oma huoneisto ja kirjasto. Keskustelutilaisuudet oli-

¹⁷ Reipas. Helsinki. 1897—1903. Reippaan julkaisuja I. Helsinki 1907.

vat siis klubin toiminnan tärkeänä osana ja ne keskustelukysymyksineen ilmoitettiin yleisölle ennakolta sanomalehdistön välityksellä. Kokouksia oli ainakin kerran kuukaudessa lokakuun alusta toukokuun alkuun. Voi tietenkin sanoa, että tällainen sporttiklubi ei olennaisesti ollut voimistelu- ja urheiluseura, vaan lähinnä näiden alojen harrastajien yhtymä, sanoisiko eräänlainen liikunnallinen »herrasklubi», »urheilullinen nuorisoseura» tai »penkkiurheilijain klubi».

Huomattava on, että voimistelu (ryhmä- ja seuravoimistelu) oli 1800-luvun jälkipuoliskolla voimistelu- ja urheiluseurojen keskeisin harrastus (tämä näkyi myös seurojen nimissä). Sopusuhtainen ruumis, johon pyrittiin, voitiin saada voimistelemalla. Urheilu oli aluksi taka-alalla, useinkin vain eräänlaisena voimistelun apulajina ja sivuharrastuksena (vrt. painin ja painonnoston suhteita). Voimistelun ylemmyyttä siis ylläpiti sen korkea pyrkimys kauneuteen ja täydellisyyteen. Se pyrki sisäisiin arvoihin enemmän kuin urheilu. Voimistelun keskusmaita oli Saksa, urheilu oli taas erityisesti anglosaksisen maailman suosiossa. Voimistelu oli kurinalaisempaa ja kollektiivisempaa, urheilu taas tuntuvasti yksilöllisempää ja ulospäin suuntautuvampaa. Suomen liikuntakulttuurin vanhimmat johtajat olivat ennen muuta voimistelijoina, jotka voimakkaasti korostivat voimistelun aatteellisuutta. Monipuolisuus ja sopusuhtaisuus olivat keskeisiä; juuri voimistelu korosti niitä. Mainittakoon myös, että esimerkiksi juoksukilpailuissa ei nopeus ollut suinkaan aina pääasia, vaan oli esitettävä »puhdasta ja kaunista juoksua.» (Laukaa 1878).

Varsinaisesti vasta 1900-luvun ensi vuosina voimistelu- ja urheiluseurat (esim. Helsingin Kisa-Veikot) ottivat — etenkin tuoreiden amerikkalaisten esikuvien mukaan — nimenomaan yksilöllisen kilpaurheilun määrätietoisesti kehittämisen keskeiseksi tehtäväkseen. Kilpailu oli verraton propagandatekijä. Nousi tietenkin väittelyä siitä, oliko yksilöllisen ennätysurheilun voimakas korostaminen liikuntakulttuurin etujen ja päämäärien mukaista (Suomen Naisten Voimisteluliitto suhtautui ennätysurheiluun torjuvasti). Arvojen korkein ruumiillistuma vitaalisten arvojen piirissä oli voittaja, sankari. Hänessä »penkkiurheilijakin» palvoi omaa elämäntahtoaan. Syntyi eri koulukuntia, jotka kokouksissa ja leh-

distössä selvittivät suurellekin yleisölle periaatteitaan.¹⁸ Myös SVUL:n keskuudessa pohdittiin näitä ongelmia (erityisen polttaviksi nämä tulivat Itä-Karjalan piirikunnan synnyn yhteydessä).

Voimistelun ja urheilun siirryttyä entistä enemmän kilpailuhengen korostamiseen liikuntakulttuuri, nimenomaan luonnollisesti urheilu, sai välistä jyrkkääkin kritiikkiä osakseen. Seuratoiminnan tarkoitus alkoi vanhan polven mielestä arveluttavasti muuttua. Tavoitteet madaltuivat. Kilpailuhenki ei aina voinut pysyä pyyteettömänä, vaan siihen sekoittui helposti kieroön kasvavaa kunnianhimoa ja korostettua aineellisuutta. Tällaiset esimerkit tympeyttivät eräitä vanhan, eettillisiä arvoja korostavan liikuntakulttuurin palvojia. Nyt, kun liikuntakulttuuri jo oli saanut yleisesti tunnustusta, se ei enää taistellut ja sisäisesti kilvoitellut korkein eettillisin tunnuksin yhtä paljon kuin ennen. Muutamat jo alkoivat pelätä barbaarin tunkeutumista esiin yksipuolistuvan urheilun mukana. Niinikään väiteltiin monipuolisuudesta ja erikoistumisesta. »Vanhat» puolsivat edellistä, »nuoret» jälkimmäistä. Maissa, jossa liikuntakulttuuri oli jo vanhempaa, nähtiin edessä, tosin vielä kaukana, vastaava kehityslinja, joka oli ollut antiikin valtioissa. Hellaassa urheilu oli lopulta perin juurin erikoistunut ja ammattilaistunut. Kansalaiset, jotka olivat ennen »täyttäneet palaistran ja gymnasionin, tyytyivät nyt ponnistelemaan sijaisten välityksellä ja katselemaan (erikoistuneiden) ammattilaisten suorituksia» (Durant). Tällaista ei meillä ollut tietenkään vielä pelättävissä. Meillä oltiin alussa. Nuoriso tarvitsi liikunnan harrastusmahdollisuuksia ja niitä koetettiin parhaan mukaan antaa.

Urheilu alkoi kuitenkin hiljalleen muuttua välineestä päämääräksi, jopa itsetarkoitukseksi. Taloudelliset tekijät saivat keskeisen merkityksen. Seuratoiminnan kannalta oli tällöin merkittävää, että aatteellisuus heikkeni ja että etualalle alkoi nousta ns. penkkiurheilu uusine vaatimuksineen. Penkkiurheilu siis kasvoi eräänlaiseksi uudenaikaiseksi sankarinpalvonnaksi »elämyksiä ostavine» yleisöineen.¹⁹ Seurojen ohjelmakin muodostui useissa tapauksissa

¹⁸ Suomen ensimmäisen yleisurheilun oppaan laati nuori Lauri Pihkala vuonna 1903.

¹⁹ Huomautettakoon, että vastaavasti esimerkiksi musiikin alalla

suorastaan kilpailuvaltaiseksi, siitä huolimatta, että säännöissä ehkä edelleen puhuttiin aivan päinvastaisista päämääristä. Huippu-urheilijoista tuli eräitä suurseurojen paljon mainostettuja »parhaita myyntiartikkeleita». Kehittyvät tiedotusvälineet veivät urheilun (etenkin penkkiurheilun) harrastuksen kohta miltei jolkaiseen kotiin. Joskin omakohtainen urheiluharrastus sai voimia penkkiurheilulta, niin toisaalta kuitenkin mm. kasvavat elämänmukavuudet loitonsivat suurta yleisöä urheilun säännöllisestä harjoittamisesta. Näin penkkiurheilija (hän ehkä oli veltostunut entinen urheilija) tyytyi nautiskelemaan »myötäelämiseen» kilparatojen yhä kasvavissa katsomoissa tai omaksui keveämpiä liikuntaharrastuksia, kuten verkkopallon tai moottoriurheilun. Penkkiurheilulla oli tietenkin oma tehtävänsä yhä kaupunkilaistuvan kulttuurin eräiden aukkojen täyttäjänä. Mitä seuratoiminnan rakenteeseen tulee, erikoistuminen sai yhä vauhtia, etenkin suurissa kaupungeissa.

Urheilusta tuli ennen pitkää suosittu joukkoliike sen helppotajuisuuden, jännityksen ja eräänlaisen draamallisuuden vuoksi. Juuri urheilu tarjosi — sen kehityttyä kaupallistuneeksi huippu-urheiluksi — monelle nopean tien maineeseen (monesti tosin lyhytaikaiseen) ja arvonantoon suuren yleisön silmissä, ehkä nopeamman kuin ammatti ja virka. Yhteiskunta alkoi ennen pitkää tehokkaasti tukea urheiluelämää, meillä Suomessa tosin vasta itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen.²⁰ Vapaa-ajan käyttämiseksi

siirryttiin aktiivisesta musisoinnista mekaanista musiikkia kohti. Niinkään samanaikaisesti 1890-luvulla alkoi sarjakuvien voittokulku Amerikassa.

²⁰ Venäläinen valtiovalta ei sortovuosina yleensä suostunut kannattamaan Suomen eduskunnan ehdottamia määrärahoja voimistelun ja urheilun edistämiseksi. Nämä ehdotukset jäivät keisari-suuriruhtinaan vahvistusta vaille. Erityisesti ns. toisena sortokautena venäläisessä lehdistössä oli uumoiluja »Suomen kapina-aikeista» (1910), epäluuloisia uutisia Suomen suurista urheiluseuroista. Japanin epäiltiin aseistavan näitä urheiluseuroja. Nämä uutiset olivat erityisen hyökkäviä mm. silloin, kun Suomen eduskunnassa käsiteltiin 20.000 mk:n määrärahanomusta voimistelu- ja urheilutoimintaa varten 1910. Muissa pohjoismaissa valtio avusti samaan aikaan jo tehokkaasti voimistelua ja urheilua.

(tuhlaamiseksi) syntyi laajenevaa »huviteollisuutta». Urheilukin joutui kohta vaaraan kaupallistua. Urheilutoiminta oli siis ratkaisevasti siirtynyt aivan uuteen ajanjaksoon. Varsinainen läpimurto-vaihe oli näinollen jo sivuutettu. Urheilutoiminta oli yleensä samalla myös huomattavasti irroitunut, jopa selvästi eristynyt muusta kulttuuritoiminnasta, jonka piirissä ja suojassa se oli alkuaan suurelta osalta varttunut. Kaikki järjestötoimintahan oli voimakkaasti erikoistumassa.

Alkuaan voimisteluharrastukset aatteellisine päämäärineen olivat, kuten muinaisessa Hellaassa ja 1800-luvun alun Saksassa yleensä viihtyneet henkisten harrastusten rinnalla. Liikuntakulttuuria ei suinkaan aina nähty henkisen kulttuurin vastapoolina, joskin esimerkiksi voimistelu oli monen mielestä ylikypsän henkisen kulttuurin, hauraan esteettisen keikailun, näivettävän pölytynneisyyden terveyttävä vastavoima. Ruotsin liikuntakulttuurin suuri uudistaja P. H. Ling oli sekä voimistelija että runoilija. Voimistelutoiminnan alkuaajan ohjelmaan sisältyi olennaisena osa henkisiä harrastuksia, niinkään sosiaalipoliittisia, mm. pyrkimys kansanterveyden kohottamiseen.²¹ Alkuaikojen voimistelu- ja urheiluseuroilla, etenkin maaseudulla, oli usein käsikirjoitettuja seuralahtiä ja oma kirjasto, johon hankittiin etupäässä liikuntakulttuuria koskevia teoksia, mutta myös muita. Voinee mainita, että virolahtelaisen uranuurtajaseuran Ripeys-seuran 1891 vahvistettujen sääntöjen mukaan seuran mahdollisesti lopetettaessa toimintansa sen varat oli käytettävä »suomenkielisen kirjallisuuden levittämiseksi Virolahden kunnassa.»²²

²¹ Kansanterveyden kehittämistyössä ansioituneen tohtori Konrad Reijo-Vaaran vuonna 1906 perustama Suomen Kansallinen Terveysliitto pyrki yhteistyöhön urheiluseurojen kanssa. Vrt. edeltä V. Dammin periaatteita.

²² Ehkä voi nähdä jotakin vertauskuvallista siinäkin, että nimi-merkki »Terveyden ystävä» ehdotti 1888, että Helsingissä »yksi Ateneumin saleista olisi muutettava voimistelusaliksi», Uusi Suometar 1888 n:o 256. (Ateneum valmistui 1887.) Mainittakoon tässä yhteydessä koululaisen Eino Leinon sanat: »Minä tahtoisin, että saman miehen pitäisi sekä lukea että voimistella. Näin ei hänestä tietysti tulisi spesialistia ainakaan urheilun alalla, mutta toivottavasti terve ja järkevä kansalainen. Ja sellaisia meillä juuri onkin tarvis.» L. Onerva, Eino Leino I. Helsinki 1932, s. 106.

Ennen pitkää kuitenkin mentiin siihen, että urheiluseurojen joukossa saattoi olla sellaisiakin, joissa leimaa antavin osa jäsenistä oli vain raa'an voiman ihailijoita huippu-urheilun palvelon ja häikäilemättömän kilpailuhengen merkeissä. Siksipä esteettiset arvot syrjäytyivät kvantitatiivisten pyrkimysten tieltä. Aatteellisuutta korostavat »vanhat» työnnettiin syrjään tai väistyivät takalalle. Välistä vanhat johtajat katkeroituivatkin uuden ajan hengestä. Amatööriys oli nyt vaarassa. »Vanhan kaartin» mielestä keskusjärjestöt tulivat vaaraan kasvaa kovin yksipuolisesti »kilpailujen ja valmennuksen pääesikunniksi». Nousi uusia tavoitteita, joita leimasi naamioitu, mutta myös peittelemätön aineellisuus, etenkin kaupallistuminen. Liikuntakulttuurin eräät alat, etenkin yleisurheilu, olivatkin joutuneet käymistilaan, jossa ei aina ollut tavoiteltavissa selkeää ohjelmaa. Luonnollista on, että ammattilaistuuksaan liikuntakulttuuri alkoi menettää aatteellisuuttaan, alkuperäistä kuulasta ihanteellisuuttaan.

5. ERÄITÄ ETENKIN MAASEUDUN SEURATOIMINNAN JÄRJESTELYKYSYMYKSIÄ

Aivan samoin kuin uudenaikaista kansakoululaitosta kehitettäessä oli iskulauseena aluksi: 'kansakoulu joka pitäjään', sitten 'kansakoulu joka kylään', perustettiin aluksi usein vain pitäjaseuroja, sitten myös kyläseuroja. Ehkä selvimmin tämän näkee nuorisoseurojen kohdalla. Myös voimistelu- ja urheiluseurojen osalta voi havaita vastaavaa. Tämä johti monen mielestä jo pitkälle vietyyn desentralisaatioon, jopa sekavuuteen.

Nämä ongelmat nousivat ajankohtaisiksi yleensä sitä mukaa kun voimistelu ja urheilu muuttui seuran oman, sisäisen toiminnan painopisteenä pitävästä harrastuksesta enemmän ulospäin suuntautuvaksi, kilpailutoiminnan painopisteeksi ottavaksi. Ajankohtaisuus tuli näkyviin erikoisesti siellä, missä maaseudun järjestöelämä oli verraten voimakasta. Niinpä »moniseuraisella» Vehkalahdella perustettiin 1911 Vehkalahden Veikot pitäjän keskusseuraksi, jotta voitiin »paremmalla menestyksellä kilpailla ulko-

puolella oman seuran alueen kuin ennen.» Katsottiin siis tarpeelliseksi muodostaa uusi porras kyläseurojen ja piirin välille. Vehkalahden tapaisessa voimakkaassa liikuntakulttuuripitäjässä kyläseurat olivat rakentuneet vanhalle koetulle pohjalle: työyhteisöihin, työliittoihin, »talkoopiireihin». Nyt, kun tehtävät maaseudun heräämisen saatua vauhtia siis avartuivat, kun puhuttiin jo omasta pitäjästä jopa omasta maakunnallisesta piirikunnasta, oli syytä mukauttaa myös organisaatio uusiin tehtäviin. »Kylätappelujen» ajan organisaatio ei enää riittänyt. Kylien väliset haastekilpailut kehittyivät. Parantuvat liikenneyhteydet helpottivat kylän- ja pitäjänrajojen yli ulottuvaa kanssakäymistä. Vastaavasti myös liikuntakulttuurin muotojen yhtenäistyminen voimistui. Kohta voitiin puhua liikuntakulttuurin muotojen kansainvälistymisestä.

Ulkopuolista kilpailutoimintaa varten perustettu pitäjaseura palveli siis ensi sijassa edustus- ja ennätysurheilua, ja on luonnollista, että tämä antoi heti aiheen vilkkaalle mielipiteidenvaihdolle. Tässä kuvastuivat ne suuret erimielisyydet, jotka vuosisadan alussa leimasivat urheiluelämämme eräitä perinteellisiä kysymyksiä, vastakohtaisuus kansanurheilun ja edustusurheilun (kilpaurheilua yksipuolisesti harrastavan urheilutoiminnan) välillä. Kymenlaakson piirikunnan johtokunta vastusti pitäjaseurajärjestelmää, samoin useat Vehkalahden naapuripitäjien voimistelu- ja urheilujärjestöt. »Ne olivat näkevinään siinä jotakin sellaista, joka sotii hyvää kilpailuhenkeä vastaan.» Vehkalahdellakin epäroitiin ja eräät olivat sitä mieltä, että pitäjaseura oli syytä hajoittaa.

Asia otettiin periaatteellisena kysymyksenä esille SVUL:n vuosikokouksessa 1912. Kymenlaakson piirikunta esitti kokoukselle kysymyksen, »onko suotava, että pienet maalaisseurats samassa pitäjässä ryhmittyvät suuremmaksi seuraksi, jos ne niin tahtovat ja esiintyvät piirikunnan kilpailuissa ja kokouksissa yhtenä seurana.» Kysymyksen alusti Kymenlaakson piirikunnan edustaja, kelloseppä Oskari Tilli Haminasta. Hän vastusti yhtymistä, koska se »tukahduttaa urheiluinnotusta.» Toinen alustaja, voimistelunopettaja Eino Havas kosketteli asiaa vastakkaiselta näkökannalta. Hän koetti osoittaa, että tällaisesta yhtymisestä itse asiassa olikin hyötyä urheiluaatteen leviämislle. Asiasta sukeutui vilkas keskustelu. Tultiin siihen tulokseen, että yhtyminen olkoon sallittua,

jos pitäjässä toimivat kyläkuntien osastot (kyläseurat) toimivat yhden johtokunnan ja samojen sääntöjen alaisina, mutta kiellettyä, jos kyläseurat ovat erinimisinä ja eri sääntöjen varassa. Haluttiin siis säilyttää mahdollisimman suuri vapaus, joskin samalla myönnettiin keskityksen edut. Luonnollista on, että käytäntö oli eri paikkakunnilla muodostunut kirjavaksi tämän riippuessa mm. paikallishallintorakenteen muodoista ja perinteistä ja yleensä asutuksen rakennetekijöistä. Pohjois-Karjalan piirikunnan edustaja mainitsi, että »vähemmän kehittyneillä seuduilla ei tällaisesta ryhmittymisestä (= pitäjäseurajärjestelmä) tulisi mitään eikä se olisi puolustettavissakaan»; hän tarkoitti tällä sitä, että järjestelmä palveli yksipuolisesti kilpailu-urheilua. — Vehkalahden Veikkojen kanta siis lopulta periaatteessa voitti piirikunnan johdon kannan. Tuo pitäjäseura jaettiin kymmeneen »piiriin» (kyläkunta-piiriin), joilla kullakin oli omat toimihenkilönsä. Juhlien ja kilpailuiden toimiluvat oli hankittava pitäjäseuralta. Samantapainen yhtyminen toteutettiin kohta tämän jälkeen Virolahdella ja Tuusulassa.

Jäsenvärväyksen ongelma nousi sekin varhain päiväjärjestykseen. SVUL omaksui sen kannan, että urheilija sai edustaa vain yhtä seuraa. Tällä tahdottiin estää sitä helposti ammattiurheiluun johtavaa värväämistä, jolle »edustusvapaat urheilijat» olivat alttiimpia kuin sidotut. Mutta toisaalta tämä »yksiseuraisuus» oli samalla haitallista pienille seuroille, joiden toimintamahdollisuuksien edistäminen kuitenkin oli liiton tehtävänä. Lauri Pihkala totesi 1915, että »Turun puolesta, Pohjanmaalta ja Keski-Suomesta kerrotaan lukuisia esimerkkejä seuroista, jotka turhaan taistelevat trusteeiksi paisuneiden kaupunkilaisseurojen harjoittamaa värväystä vastaan. Monesti ei näiden tarvitse edes harjoittaa värväystä. Ne vetävät puoleensa itsestään. - - Apeaksi käy haapaveteläisten, rautalampilaisten, lietolaisten tai Oitin miehen mieli, kun heidän uljaimmat urhonsa liikkuvat maailmalla vain turkulaisina, oululaisina, jyvaskyläläisinä tai helsinkiläisinä.» Lauri Pihkala ehdotti, että urheilijalla olisi oikeus edustaa eri seuroja koko maata käsittävässä ja kansainvälisissä kilpailuissa, piirikunnallisissa ainoastaan kotipaikkakuntansa seuraa. Tällaista järjestelyä kannatti SVUL:n Yleisurheilujaostokin, mutta liiton keskus-

hallinto ei sitä hyväksynyt. Se piti, samoin kuin Suomen Luistinliitto omalla tahollaan, jyrkästi kiinni yksiseuraisuudesta.

Samanaikaisesti kun maaseutu sai yhä lisää voimistelu- ja urheiluseuroja, joiden ohjelma oli mahdollisimman monipuolinen, kaupunkien ja yleensä väestökeskusten liikuntakulttuuriseurat alkoivat entistä enemmän erikoistua. Kohta kukin liikunnan laji alkoi alustavasti suunnitella omaa erikoisseuraansa, lähinnä suurissa kaupungeissa. Erikoistuminen ongelmiin ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollisuutta käydä käsiksi.

Taulukko II.

Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustamisten lukumäärä piirikunnittain v:een 1915 mennessä.

<i>piirikunta</i>	<i>seuroja, joiden perustajista on tietoja</i>	<i>seuroja, joista tunnetaan vain per.vuosi tai SVUL:ään liittymisvuosi</i>	<i>Muita seuroja</i>	<i>Yht.</i>
Helsingin	33	42 (20+22) ¹	13	88
Porvoon	10	7	10	27
Turun	25	13	17	55
Vakka-Suomen	4	3	—	7
Porin	26	11	15	52
Hämeenlinnan	24	12	20	56
Tampereen	20	19	24	63
Lahden	24	10 (8+ 2) ²	4	39
Kymenlaakson	83	27	13	123
Viipurin	32	26	51	109
Itä-Karjalan	14	11	18	43
Etelä-Saimaan	18	14	16	48
Mikkelin	6	9	7	19
Savonlinnan	15	5	1	21
Pohjois-Savon	29	17	23	69
Pohjois-Karjalan	22	13	33	68
Keski-Suomen	9	15	6	30
Vaasan	25	14	9	48
Suupohjan	9	4	4	17
Kokkolan	17	16	5	38
Oulun	18	17	18	53
Kainuun	9	6	2	17
Yhteensä	472	308	309	1 089

¹ 20 seuraa, joiden perustamisvuosi tunnetaan ja 22 seuraa, joiden SVUL:n Helsingin piirikuntaan liittymisvuosi tunnetaan.

² 8 seuraa, joiden perustamisvuosi tunnetaan ja 2 seuraa, joiden SVUL:n Lahden seudun piirikuntaan liittymisvuosi tunnetaan.

III. Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen syntystä, perustajien yhteiskunnallisesta koostun- nasta ja emäseuroista piirikunnittain v:een 1915 mennessä. Yleiskatsaus

Seuraavassa esitetään yleiskatsauksen luontoisesti suomenkielisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen syntyä ja perustajien yhteiskunnallista koostuntaa piirikunnittain. Niinikään mainitaan (liite II), ovatko voimistelu- ja urheiluseurat lähtöisin jostakin vanhemmasta järjestöstä, jonka alaosastoina ne ovat toimineet tai jatkuvasti toimivat. Liitteessä II on sulkeissa mainittu (luettelon alussa) ne yleensä virallisesti ruotsinkieliset säätyläisseurat, jotka ovat olleet uranuurtajina. Edelleen mainitussa liitteessä luetellaan ne voimistelu- ja urheiluseurat, jotka tiedetään perustetun puheenaolevana ajanjaksona, mutta joista ei ole käytettävissä riittäviä ja varmoja tietoja. Niiden toiminnan päättymis- tai lamautumisvuosi, eräissä tapauksissa a.o. piirikunnasta eroamisvuosi (Helsingin piirikunta) on mainittu sulkeissa seuran nimen jälkeen.

Lukumäärästä ks. taulukkoja II—III ja liitettä I. Piirikunta-jaosta ks. liitettä VII.

1. HELSINGIN JA PORVOON PIIRIKUNNAT

Suurten kaupunkien liikuntakulttuurilla oli suotuisimmat kehitysmahdollisuudet jo yksistään aineellisten edellytysten vuoksi. Kuten jo johdannossa mainittiin, pääkaupungin uudenaikaisen voimistelun ja urheilun järjestötoiminnan alkuunpanijat olivat nuorta sivistyneistöä. Ensimmäinen suomenkielinen voimistelu-seura, Ivar Wilskmanin perustama Alkeisopiston Turnarit, aloitti

toimintansa 1877 Helsingin Suomalaisen alkeisopiston voimistelusalin juuri valmistuttua. V. 1878 mainitaan »Suomalainen Voimistelu-yhtiö», jolla ehkä tarkoitetaan juuri Alkeisopiston Turnareita. Pääkaupungin raittiusjärjestöllä oli ainakin 1880-luvulta lähtien pienehköjä voimisteluosastoja. V. 1886 vahvistettiin (1882 muodostetun) Helsingin Sporttiklubin säännöt ja 1887 perustettiin toinen uranuurtajaseura, Helsingin Ponnistus. Sen toiminnan alkuunpanijoina oli pikkuvirkamiehiä ja liikeväkeä. Seuran johtava miehiä oli Viktor Damm, pappilan vahtimestari, joka oli saanut innostuksensa kansakoulunopettajaltaan ja Helsingin »herrojen seuroista» ja ystäväystynyt Ivar Wilskmanin kanssa. Hän loi Ponnistuksen toiminnalle erityiset suuntaviivat. Sysäyksen Ponnistuksen perustamiseen antoi Dammin siihenastisen voimistelumahdollisuuksien antajan, raittiusseuran voimisteluosaston, laumautuminen. Keskeisen aseman sai I. Wilskmanin 1890 perustama Ylioppilasvoimistelijat. Saksasta saadut vaikutteet olivat merkittävänä tekijänä silloin, kun nuori kirjansitoja E. Karlsson yhdessä kolmen konttoristin ja erään koristemaalarin kanssa perusti 1891 Helsingin Atleettiklubin. Siitä tuli tyypillinen keskiluokan seura, johon liittyi konttoristeja, kauppiaita, opiskelijoita, upseereja, rautatieläisiä, käsityöläisiä ja ammattityöväestöä, nimenomaan sen valistuneimman kerroksen jäseniä, kirjaltajia. Juuri kirjaltajat panivat tarmokkaasti alkuun maamme ammattiyhdistystoimintaa ja jo 1894 kirjaltajien ammattiosasto perusti pääkaupunkiin oman urheiluklubin (Porvooseen 1897).

Nuori sivistyneistö perusti jatkuvasti seuroja pääkaupunkiin, mutta näiden rinnalle muodostettiin myös liikeväen, käsityöläisten ja valistuneen ammattityöväen seuroja. Viimeksimainituista merkittävimmäksi nousi Helsingin Jyry (per. 1902), joka oli Helsingin työväenyhdistykseen kuuluva. Ammattityöväestö oli ydinaineksena mukana perustamassa Raittiusyhdistys Koiton Viasa suurlakon jälkeen 1906. Vv. 1907—1908 pääkaupunkiin perustettiin muutamia toimeliaita seuroja, nimenomaan opiskelijain ja liikeväen sekä pikkuvirkamiesten toimesta. Lontoon olympialaisten nostama innostus näkyi v. 1909 ja sen jälkeen mm. ammattityöväestön piirissä. Ammattityöväestön toimesta syntyi (työväenyhdistyksen yhteyteen) Yrittävä, Vesa, Kirjaltajain Urheilutoimi-

kunta ja Yritys. Tässä vaiheessa maaseutukin tempautui ratkaisevasti mukaan. Tosin jo 1890-luvulla oli (erityisesti Pornaisiin) perustettu liikuntakulttuuriseuroja, nimenomaan hiihtoseuroja. Tämän voimakkaan hiihtoharrastuksen myöhempää heijastumaa on Porvoon seudun (erikoisesti Lampisen suvun) suksiteollisuustoiminta. Vuosisadan alussa perustettiin Lohjan Jyry ja Nummellan Tarmo. Porvoon piirikunnassa voimistelun ja urheilun nousu oli välittömässä yhteydessä kansallisuusliikkeen, erikoisesti Johannes Linnankosken (Vihtori Peltosen) monipuolisen toiminnan kanssa.¹

2. TURUN JA VAKKA-SUOMEN PIIRIKUNNAT

Turun uudenaikaisen voimistelu- ja urheiluharrastuksen alkuunpanijoina olivat erikoisesti eräät voimistelunopettajat (J. Hofman, A. Blomberg), joiden herättämä innostus jätti pysyvät jäljet Turun liikuntakulttuuriin. Purjehdusseurojen (1869), soutu- ja pyöräilyseurojen rinnalle nousivat 1883 Åbo Lycei Turnförening ja Åbo Turnförening sekä vihdoin 1886 laajempipohjainen Åbo Idrottsförening. Suomenkielistä järjestötoimintaa alkoi kasvaa 1890-luvun alusta lähtien (1890 Turun suomalaisen klassillisen lyseon v.s.). Turun Urheilun Ystävät syntyi 1893 ja Turun Työväenyhdistyksen Urheilu- ja Pursiseura 1896. Turun urheilupuiston (lajissaan maamme ensimmäisen) perustaminen luonnollisesti ratkaisevalla tavalla paransi toimintaedellytyksiä. V:sta 1893 urheilupuisto oli Turun Urheilun Ystävien hoidossa.

Vuosisadan vaihteessa tapahtui lopullinen läpimurto opiskelijaseuroista laajempiin puitteisiin: Turun työväenyhdistyksen v. os. (1900) ja Turun Urheiluliitto (1901). Nuorisoseuratyö viritti maakunnassa myös voimistelun harrastusta. Varsinais-Suomen nuo-

¹ J. Linnankosken liikuntapropagandasta ks. *Anttila, A.*, Johannes Linnankoski. Elämäkerta I. Porvoo 1921, s. 206—207. Erityisesti Linnankoski halusi korostaa hiihdon merkitystä kansallisuurheiluna. Ks. myös main. teos II, Porvoo 1927, s. 26—28 (Karinainen). J. Linnankosken työ urheilun hyväksi keskittyi ajankohtaan 1894—1902, mutta itse hän ei varsinaisesti perustanut voimistelu- ja urheiluseuroja.

risoseuraväen ensimmäinen maakunnallinen laulu- ja soittojuhla oli jo 1900. Suuremmat mittasuhteet maaseudun liikuntakulttuuritoiminta saavutti kuitenkin vasta suurlakon jälkeen. Tähän vaikutti mm. se, että varsinaissuomalainen nuorisoseuraliike ei enääntänyt ennen Bobrikovin sortovuosia yhtenäistystä ja järjestäytystä voimakkaasti. Loimaan nuorisoseuran voimisteluosasto oli Varsinais-Suomen johtava maalaisseura pitkän aikaa. Suomenkielinen maaseutu ja kaksikielinen Turku eivät kuitenkaan nopeasti voineet päästä lähelle toisiaan, ennenkuin SVUL:n Turun piiri muodostettiin 1906. Juuri 1906—1909 maalaisseurojen perustaminen sai vauhtia ja uusi innostuksen aalto nousi Tukholmaan olympialaisten mukana 1912. Tähän aikaan myös Varsinais-Suomen työväestö perusti eräitä voimakkaita seuroja. Turun eräät voimisteluseurat olivat suuria ja seuroja oli esimerkiksi Helsinkiin verrattuna vähän.

Vakka-Suomen vanhin liikuntakulttuurityö keskittyi Uuteenkaupunkiin, jonka ensimmäinen voimisteluseura perustettiin 1893, siis samaan aikaan kuin Turun Urheilun Ystävät (Uudenkaupungin Urheilijat perustettiin uudelleen 1899). Vakka-Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto niminen riippumaton, maakunnalliseksi aiottu järjestö perustettiin 1907 ja liikuntakasvatus-toimintaa järjestettiin mm. kaupungin antaman taloudellisen tuen turvin. Vakka-Suomen maaseutu saatiin laajempaan työhön kuitenkin vasta 1910-luvulla, etupäässä kesäjuhlien tuoman innostuksen ansiosta. V. 1911 aloitettiin ylioppilaiden Mauno Vannaksen ja U. Kandelinin toimesta SVUL:n piirityö (Vakka-Suomen v. ja u. piiri).

3. PORIN PIIRIKUNTA

Satakunnassakin voimistelu ja urheilu juurtuivat ensiksi kaupunkeihin (Pori 1882) ja yleensä väestökeskuksiin, nimenomaan koulunuorison pariin. Jo ennen suurlakkoa oli myös useihin rintapitäjiin (Tyrvää, Kokemäki, Kankaanpää jne.) perustettu voimisteluseuroja, etenkin voimakkaiden nuorisoseurojen yhteyteen. Maakunnan liikuntakulttuurin nousussa ja laajenemisessa merkit-

sivät erikoisesti suurlakko ja Lontoon olympialaiset huomattavaa murrosta. Nyt voitiin siirtyä itsenäisempään järjestöelämään, joskin pääosa satakuntalaisista voimistelu- ja urheiluseuroista pysyi yhä nuorisoseurojen puitteissa.

Satakuntalaiset eivät olleet erityisen herkkiä yhtymään valtakunnalliseen keskusjärjestötoimintaan, mikä näkyy erikoisesti nuorisoseuratoiminnan alalla. Vasta 1908 muodostettiin Porin v. ja u. piiri, joka 1909 liittyi SVUL:ään. Piirin viimeksimainittuna vuonna järjestämät voimistelujohtajakurssit virkistivät tuntuvasti maakunnan seuratoimintaa. Satakunnan maaseudun voimistelu-seurojen perustajina oli sekä itsenäistä että epäitsenäistä maatalousväkeä, kumpaakin ryhmää yleensä yhtä voimakkaasti ja myös maaseudun teollisuuskeskusten työväki oli kiinteästi mukana tässä toiminnassa (vrt. Kymenlaakson piirikuntaa).

Pohjois-Satakuntaan suunniteltiin 1914 omaa urheilupiiriä, Ikaalisten piiriä (ks. liite II: Tampereen piirikunta). Aloitteen teki Jämijärven v. ja u. seura Yritys, joka totesi, että paikallinen seuratoiminta oli hajanaista eräiden kuuluessa Tampereen, muutamien taas Porin piirikuntaan. Ensimmäisen maailmansodan puhkeaminen kuitenkin aiheutti tämän piirihankkeen lykkäytymisen.

4. HÄMEENLINNAN, TAMPEREEN JA LAHDEN PIIRIKUNNAT

Tampereen Metsästys- ja Ampumaseura, jolla oli haaraosastoja Lempäälässä ja Kangasalla ja jonka johtoportaisissa oli virkamiehiä, ylioppilaita, kansakoulunopettajia ja maanviljelijöitä, oli Hämeen johtava liikuntakulttuuriseura 1880-luvulla. Hämeenlinnan normaalilyseon pojat olivat innokkaita voimistelijoina, jotka olivat olleet esiintymässä jo Suomen ensimmäisessä yleisessä voimistelujuhlassa Helsingissä.¹ Tampereelle perustettiin Metsästysseuran

¹ Hämeenlinnassa perustettiin normaalilyseon opettajien toimesta 1886 ensimmäinen suomalainen riipeys- eli urheilulehti, Uljas (1886—1887). Helsingissä oli 1881 alkanut ilmestyä ruotsinkielinen urheilulehti Sporten (Axel Hintze).

rinnalle Herrojen voimisteluseura, Sporttiklubi («suuren maailman» tapaan) ja raittiusyhdistyksen v. osasto. Hämeen ensimmäiset suuret suomenkieliset voimisteluseurat perustettiin 1890-luvulla. Voimakkaimmaksi osoittautui Tampereen Pyrintö (per. 1896), joka keräsi jäsenistönsä laajoista yhteiskuntakerroksista. Seuran ensimmäisenä johtomiehenä oli postimies E. Vaaja (aik. Virman), Finlaysonin tehtaan työmiehen orpo poika, Ivar Wilskmanin ja Viktor Dammin ystävä. Vaaja hankki Dammin tavoin koti- ja ulkomaista voimistelukirjallisuutta ja johti useita propagandamatkoja Hämeen maaseudulle. Pyrintö oli mukana perustamassa Suomalaista Voimistelu- ja Urheiluliittoa 1900. Tampereen v. ja u. seurojen keskusjohto perustettiin 1901 voimistelunopettaja J. L. Nordinin kutsumana. Tämä elin toimi vielä silloinkin, kun SVUL:n Tampereen piiri oli jo perustettu (1906). SVUL:n suuren liittojuhlan pito Tampereella 1906 merkitsi tietenkin voimistelu- ja urheiluharrastuksen huomattavaa kasvua, paitsi Tampereella myös ympäristössä. Sekä Hämeenlinnan että Lahden seudulla koululaisseurojen ohella mm. vapaaehtoinen palokuntaliike ja nuorisoseuraliike kasvattivat varhaisinta liikuntakulttuuria.

Hämeen maaseudulle alettiin perustaa voimisteluseuroja erikoisesti 1900-luvun ensi vuosina, ensi sijassa teollisuuskeskuksiin (Lahti, Tervakoski ja Kuusankoski 1897, Jokioinen 1902, Mänttä 1904, Nokia 1905 jne), mutta myös eräisiin suurimpiin maalaiskuntiin (Asikkala 1900, Orimattila, Koski H.I., Lammi, Tuulos, Hauho 1903 jne). Pohjois-Hämeen nuorisoseurojen liitto työskenteli voimakkaasti maalaisseurojen liikuntakasvatuksen hyväksi. V. 1902 perustettiin hämäläisten nuorisoseurojen toimesta kilpailu »Hämeen sarvesta». Kun Hämeen läänin nuorisoseurat juuri 1902 järjestivät Hämeenlinnaan oman voimistelujuhlan, oli mukana jo noin 20 seuraa eri puolilta maakuntaa ja tämän juhlan innostamana perustettiin kohta toiset 20 seuraa. Kun suurlakko poisti estoja, saattoi 1906 SVUL:n piirikunnallinen järjestötoiminta alkaa sekä Tampereella että Hämeenlinnassa, kummankin ollessa oman piirikuntansa pääkaupunki. Tehokkaan maaseutupropagandan vuodeksi tuli 1909, jolloin ryhdyttiin entistä määrätietoisempaan »hyökkäysretkien» järjestelyyn neuvojen ja pu-

hujien (etenkin ylioppilaiden) johdolla. Tampereen piirikunta hankki kiertävän seuraneuvojan jo 1908. Hämeenlinnan seudun järjestötyön tulistajana kunnostautui etenkin liikemies (myöh. varastonhoitaja) Eemeli Juureva, nuorisoseuraväen piirissä kasvanut kansanmies. Lahden seudulla toimi seurojen perustajana voimistelunopettaja K. E. Levälahti, joka järjesti Lahteen ensimmäiset voimistelunjohtajakurssit 1910.

Tukholman olympiavuosi 1912 nosti innostusta jatkuvasti. Epäitsenäisen maatalousväen osanotto seurojen muodostamiseen oli Hämeen eteläosassa kuitenkin vähäisempää kuin Satakunnassa. Lahden piirissä ei ollut ainoatakaan seuraa, joiden synnyssä torppariväestö olisi ollut ratkaisevana tekijänä. Hämeenlinnankin piirissä tällaisia oli vain poikkeuksellisesti. Sensijaan Tampereen piirissä oli seuroja (erikoisesti Kurun Reipas ja Ruoveden Tuisku), joiden alkuunpanossa maatyöväellä oli keskeinen osuus. Huomatava määrä maaseudun voimisteluseuroja oli nuorisoseurojen, vapaaehtoisten palokuntien ja työväenyhdistysten alaosastoja. Huomiota herättää Ikaalisten pitäjän voimisteluseurojen lukuisuus. Tämä ehkä johtui vesistöjen pirstoman suuren pitäjän asutuksen hajanaisuudesta.

Lahden seudun liikuntakulttuuriseurojen kehitys osoittaa, että oman piirin tarve ei tuolla alueella ollut ehdottoman välttämätön aikana, jolloin maalais- ja kaupunkilaisseurat yleensä vielä kilpailivat eri sarjoissa. Osa myöhemmän Lahden piirin seuroista tosin liittyi jo varhain joko Porvoon tai Hämeenlinnan piiriin. Lahden seudun v. ja u. piiri perustettiin vasta 1911 K. E. Levälahden aloitteesta.

5. KYMENLAAKSON PIIRIKUNTA

Kymenlaakso oli seutu, jossa Suomen maaseudun voimistelu- ja urheilutoiminta oli suhteellisesti laajempaa ja voimakkaampaa kuin missään muualla. Ivar Wilskman totesi 1907, että »voimistelu ei ole missään osassa Suomea voittanut itse rahvaan kannatusta niin korkeassa määrässä kuin Kymenlaaksossa.» Vaikkakin Wilskman usein liioitteleviin yleistyksiin, hän tässä oli

pääpiirtein oikeassa. Teollistuvaan Kymenlaaksoon Sisä-Suomen laajalta alueelta etenkin Savon radan valmistuttua siirtynyt nuori maalaisväestö oli yleensä varsin vastaanottavaista uudenaikaiselle liikuntakulttuurille, etenkin kun Kymenlaaksossa ei ollut paljoakaan perinteellistä, vanhempaa aatteellista järjestötoimintaa. Lounais-Karjalan kansanopisto perustettiin Virolahdelle 1895 ja Kymenlaakson kansanopisto aloitti työnsä Inkeröisissä 1896. On myös syytä todeta, että Kymenlaakson useiden suurten teollisuuslaitosten johto (William Ruth jne) tuki liikuntakulttuuria. Mutta yhtä merkittävää oli etenkin Kymenlaakson etelärannikon vanhojen maalaispitäjien valistuneimman maanviljelijäkerroksen herääminen liikuntakulttuurin harrastukseen (varsinkin hiihdon merkeissä). Useimmat Suomen vanhimmista maaseudun voimisteluseuroista perustettiin juuri Kymenlaaksoon, nimittäin Virolahdelle (Ripeys-seura¹, perustaja kapteeni E. Mäkelä, säännöt vahvistettu 1891), Vehkalahdelle (1892) ja Miehikkälään (1893).

Näinollen siis 1890-luvun alku oli Kymenlaakson maaseudun voimisteluseurojen perustamisen lähtökohta. Perustajien joukossa olivat päätekijöinä maailmaa nähneet talonpoikaisesta kansasta lähtöisin olevat miehet (E. Mäkelä), kaupunkiyhteisöissä voimisteluharrastuksensa saaneet yksilöt (kauppiaat Sandra ja Matti Hykkyrä, Sippola), kansakoulunopettajat (O. V. Sirkka) sekä opiskelijat. Mitä väestökeskuksien voimisteluseuroihin tulee, ne tukeutuivat aluksi erikoisesti vapaaehtoiisiin palokuntiin. Teollisuuskeskuksissa juuri palokunnat olivat keskeisiä, mm. tehtaiden johdon tukemia järjestöjä.

Kymenlaaksoon kolmena vuosikymmenenä 1884—1915 perustetuista 123 voimistelu- ja urheiluseurasta oli 67, siis n. 55 pros.

¹ Elias Mäkelä (synt. 1859) oli Virolahden Pyterlahden hovin omistajan, Pitkämäadelta kotoisin olevan »sahanpatruuna» Anton Mäkelän poika. Suku oli tunnettu sivistyksen edistämistoimistaan Virolahdella, nimenoman Pyterlahdella. Virolahden henkilöluettelot 1891 (Vi 182). Ylioppilas Hannu Tulkin hankkimia haastattelutietoja. A. Viekki kertoo, että Ripeys-seura perustettiin ilmeisesti jo 1887 tai 1888, alussa ampumaseuraksi. Viekki, A., Urheiluelämän synnystä ja kehityksestä Virolahdella. Käsikirjoitus. Helsingin Yliopiston Voimistelulaitoksen kirjasto.

sellaisia, jotka olivat jonkun muun järjestön alaosastoina. Nämä jakautuivat seuraavasti:

vapaaehtoinen palokunta	22
nuorisoseura	19
työväenyhdistys	18
raittiusyhdistys	6
Suomen Lyseoiden Urheilijat	1
Sos. dem. nuorisoyhdistys	1

Juhlatoiminnalla oli Kymenlaakson seuratoiminnan yleiseen kehittymiseen olennainen vaikutus (tällöin toimivat ansiokkaasti etenkin äskenmainittu Kymenlaakson kansanopisto ja maakunnan kansakoulunopettajisto). Maakunnalliset suuret hiihtokisansa Kymenlaakso aloitti erikoisesti saaristohiihtäjien aloitteesta jo 1889, Kansanvalistusseura toimeenpani Kotkassa maakuntaa kokoavan laulu-, soitto- ja voimistelujuhlan 1899 ja seuraavana vuonna alkoi Inkeroisissa Kymenlaakson voimistelujuhlien säännöllinen sarja. Juuri nämä juhlat olivat merkittävimpänä propaganda-tekijänä.

Kymenlaakson ammattityöväki tuli omien järjestöjensä puitteissa mukaan voimistelu- ja urheiluseurojen perustamiseen erityisesti suurlakon jälkeen. Vv. 1906—1912 perustetuista 43 kymenlaaksolaisesta voimisteluseurasta oli 16 työväenyhdistysten (tai vastaavien) alaisia. Rautateiden palveluksessa olevilla viranhaltijoilla ja osittain myös palvelusmiehistöllä oli huomattava osuus seuratoiminnan kehittämisessä nimenomaan suuressa liikennekeskuksessa Kouvolassa (erikoisesti kunnostautui varikonesimies K. E. Lundström, pääkaupungissa voimisteluharrastuksensa saanut voimistelun seuratoiminnan kehittäjä).

6. VIIPURIN, ITÄ-KARJALAN JA ETELÄ-SAIMAAN PIIRIKUNNAT

I

Itä-Suomen kulttuurikeskus Viipuri kehitti jo varhain monipuolista liikuntakulttuuriaan, levitti harrastusta maakuntaan ja

solmi urheilusuhteita ulkomaihin, etenkin Venäjälle (Pietariin). Viipurilainen liikuntakulttuuri murtautui 1890-luvulla sivistyneis-
tön piiristä laajemmille aloille. Viipurin Klassillinen Lyseo oli
saanut voimisteluseuransa 1886 ja tähän liittyi mm. nuori Väinö
Pynninen¹, Viipurin ja koko Karjalan liikuntakulttuurin uran-
uurtaja. Hän perusti 1891 Viipurin Reippaan, jonka kannattavim-
pina voimina oli konttoristeja, kauppa-apulaisia ja käsityöläisiä
sekä pikkuvirkamiehiä ja koululaisia. Maaseudulla erikoisesti
Etelä-Karjalan Nuorisoseura, suuri maakunnallinen keskusjär-
jestö, toimi mm. voimistelun ja urheilun hyväksi. Sen johtomiehiin
kuuluvivat Väinö Pynninen ja kauppa-apulainen Juho Al-
hola, joista nimenomaan viimeksimainittu oli aktiivisesti mukana
suunnittelemassa Dammin henkeen keskusliittoa koko Suomea
varten. Ahola puolestaan kuului tohtori J. A. Lylyn ystäväpiiriin.

Vuonna 1902 perustettiin Kirvun Vilkas, joka nousi Suomen
maalaisseurojen johtoon. Jo saman vuoden syksyllä kirvulaisten
toimesta perustettiin Vuoksen seudun v. ja u. yhdistys, eräänlai-
nen epävirallinen voimistelupiiri (v. 1913 tehtiin uusi yritys Vuok-
senlaakson piirin muodostamiseksi, nyt luonnollisesti SVUL:n pii-
rinä. Hanke kuitenkin raukesi, mutta oli omiaan vaikuttamaan el-
vyttävästi urheilun järjestötoimintaan yleensä). Viipurin yleinen
voimistelujuhla 1903, vaikeissa valtiollisissa oloissa järjestetty,
muodostui suureksi liikuntakulttuurin propagandatilaisuudeksi.

Viipurin läänin maaseudun seuratoiminnan alkuunpanijoina
olivat useassa tapauksessa nuoret virkamiehet ja kansakoulun-
opettajat, joihin pian yhtyi liikeväki. Etenkin 1900-luvun ensi
vuosikymmenenä myös maatalousväki oli mukana perustamassa
uusia seuroja, ei yksin itsenäinen maatalousväki, vaan myös
maataloustyöväki (etenkin Viipurin pitäjässä). Nimenomaan Tuk-
holman olympiavuoden 1912 jälkeen useat karjalaiset seurat
sentyivät juuri maatalousväen aloitteesta.²

Sortavala Laatokan Karjalan keskuksena nousi myös maa-

¹ Väinö Pynninen toimi käytyään lyseota ja kauppa-koulua kont-
toristina Viipurissa. Hän oli syntynyt Rautjärvellä 1872.

² Viipuria koskevia tietoja on antanut erityisesti toimistosiihteeri
Otto Mäkeläinen, Helsinki.

kunnan liikuntaharrastusten johtoon, etenkin, kun siellä oli virkeitä voimisteluseuroja, nimenomaan oppilaitoksissa (lyseo ja seminaari). Kun Viipurin piiri perustettiin 1906 SVUL:n yhteyteen, oli mukana Sortavalan työväenyhdistyksen Ponnistus. Useat, etenkin periaatteelliset syyt johtivat siihen, että Sortavalan ja sen lähiympäristön voimisteluseurojen edustajien kokouksessa 1908, jonka koollekutsumisen Ivar Wilskmanin käynti Sortavalassa oli aiheuttanut, päätettiin vastustaa Wilskmanin kehotusta liittyä SVUL:ään. Kokous moitti liittoa monipuolisuuden ja sopusuhtaisuuden periaatteiden sortamisesta ja yksipuolisesta kilpailuhengestä. Liiton omaksumaa uutta suuntausta pidettiin näet kasvatuksellisesti ja siveellisesti arveluttavana.

Itä-Karjalan piiri perustettiin SVUL:n yhteyteen vasta 1910. Johtajavoimien puute jonkin verran jarrutti maaseudun seuratoiminnan kehittämistä, kunnes 1911 toimeenpantiin voimistelunjohtajakurssit Sortavalassa. Kun kuitenkin Sortavalassa oli alun perin suhteellisen runsaasti korkeatasoista voimistelujohtajistoa, niin tämän ansiosta Itä-Karjala oli myös seuratoiminnan alalla melkoisen virkeä maakunta.¹

Puumala oli aloitteentekijänä, kun 1906 suunniteltiin »Saimaan rantapitäjien» yhteistä v. ja u. piiriä. Sellainen perustettiin vihdoinkin Lappeenrannassa 1913 Etelä-Saimaan piirin nimellä. Voi havaita, että erikoisesti 1900-luvun toisella vuosikymmenellä Etelä-Saimaan piirin maatalousväki tuli mukaan voimisteluseurojen perustamiseen. Tässä vaiheessa Lappeenrannan seudun työväen järjestötoiminta oli melkoisessa nousussa ja useimmat työväen voimisteluseuroista perustettiin työväenyhdistysten yhteyteen. Tämä toi mukanaan urheiluväen jakautumisen poliittista linjaa myöten kahteen leiriin. Etelä-Saimaan piirikunnan yhteyteen 1906—1915 perustetuista 23 seurasta oli kuusi työväenseuroja (nuorisoseurojen yhteyteen perustettuja oli kolme ja vapaaehtoisten palokuntien alaosastoja kaksi).

¹ Sortavalan piirikuntaa koskevia tietoja on erikoisesti antanut lehtori Eliel Warttiainen, Helsinki.

II

Mainittakoon tässä yhteydessä, että suomalainen urheilujärjestö toimi myös Pietarissa. Pietarin suomalainen voimisteluyhdistys perustettiin 1893. Sen edustajia oli mukana neuvottelemassa 1897 suomalaisen voimistelu- ja urheiluliiton perustamisesta Helsingissä Ponnistuksen (Dammin seuran) 10-vuotisjuhlien yhteydessä. Pietarilaisilla oli läheinen vuorovaikutus viipurilaisiin voimistelijoihin. Suomalaiset voittivat pietarilaisissa urheilukilpailuissa välistä miltei kaikki palkinnot.

7. MIKKELIN, SAVONLINNAN, POHJOIS-SAVON,
POHJOIS-KARJALAN JA KESKI-SUOMEN
PIIRIKUNNAT

Kulttuurimaantieteelliset ja historialliset syyt aiheuttivat olennaisesti sen, että Mikkeäli vasta suhteellisen myöhään kohosi Suur-Savon talous- ja sivistyselämän keskuksesi. Mikkelin seudun liikenneyhteydet olivat näet kauan heikommät kuin esimerkiksi Rantasalmen ja Joroisten («Savon Pariisiin»). Myös voimistelun ja urheilun alalla voi todeta, että Kuopio nousi aikaisemmin merkittäväksi keskuksesi kuin Mikkeäli, jonka liikuntaharrastusten keskusseurana tosin toimi jo 1886 syntynyt Mikkelin läänin Metsästys- ja Ampumaseura. Voimakkaimmat aloitteet Suur-Savon maakunnallisen voimistelu- ja urheilutoiminnan virittämiseen nousivat Rantasalmella, jonka nuorisoseura perusti voimisteluosastonsa 1902. Savonlinnan johtavina v. ja u. seuroina olivat koululaisseurojen raivaustyön jälkeen Riento ja Jyry, jotka olivat laajalle pohjalle perustettuja ja jotka 1911 muodostivat SVUL:n Savonlinnan piirikunnan (Savonlinnan SLU oli pääkaupungin osaston rinnalla SLU:n vanhin).

Kuopio oli suomalaisen liikuntakulttuurin edelläkävijäkäupunkoja, sillä siellä oli perustettu ensimmäinen suomenkielinen naisvoimisteluseura ja sisävesiemme vanhin purjehdusseura. Voimisteluseuransa Kuopio sai jo 1882 (kaksi seuraa), siis samana vuonna, jolloin Helsinki sai Sporttiklubinsa. Maakunnan voimis-

telu- ja urheiluharrastukset keskittyivät siis Kuopioon, jonne 1890-luvulla perustettiin useita seuroja, mm. ammattityöväen (kirjanpainajien) keskuuteen jo 1893.¹ Pohjois-Savon maaseudun ensimmäinen voimisteluseura aloitti toimintansa saman vuosikymmenen alussa teollisuusyhdyskunnassa Juankoskella, ollen maamme vanhimpia ryhmässään.²

Myös Kuopiossa voimistelu- ja urheiluelämän kehitys alkoi säätyläisten ja koululaisten suppeasta piiristä laajeten kohta Kuopion pataljoonaan, edelleen kauppa-apulaisiin ja kirjanpainajiin (ks. edeltä) ja lopulta raittiusseuraan, »istumatyötä tekeviin naisiin» ja lapsiin. Kun voimistelunopettaja Ilo E. Schroeder saapui Kuopioon 1900, liikuntakulttuurin paikallinen järjestötoiminta tehostui ja etsi läheisempiä yhteyksiä myös maakuntaan. Koivunien kansanopistolla pidettiin 1903 maakunnalliset laulu-, soitto- ja voimistelujuhlat, jonne kutsuttiin Pohjois-Savon kaikki voimisteluseurat. Mukana oli jo kuusi seuraa, joista neljä Kuopiosta, yksi Leppävirralta ja yksi Sorsakoskelta. Lehtori Schroeder perusti Pohjois-Savon piirin, johon liittyi myös Iisalmen urheiluväki kamreeri K. R. Castrénin johdolla.

Pohjois-Karjalan liikuntakulttuurin pohjan loivat »Join kaupungin» oppikoulunopettajat G. von Pfaler ja A. Markkanen, koululaiset ja maakunnan nuorisoseurojen ja raittiusyhdistyksen voimisteluosastot. Varsinaisen sysäyksen oman piirin muodostamiseen antoi vihdoin 1900 perustettu, koulumiesten toimesta kehitetty Joensuun Kataja. Voimistelunjohtajakurssit pidettiin Joensuussa 1905 ja maakunnan seuratoiminta kehittyi siitä lähtien nopeasti kaikkien yhteiskuntakerrosten ollessa mukana. Muutamin

¹ Vrt. Helsingin ja Porvoon piirikuntia.

² Juantehdas, virkeä teollisuusyhdyskunta, oli perustettu 1744. Tehtaan omisti kauan Tigerstedt-suku ja yhdyskunnassa virisi monenlaatuista kulttuuritoimintaa mm. tehtaan koulun yhteydessä. 1800-luvun jälkipuoliskolla tehdas oli venäläisten omistama. V:n 1891 henkilöluettelon mukaan (K 126) Juankoskella oli johtoon kuuluvien perheitä 12 (tehtaanhoitaja Klemens Guseff, saarnaaja Josef Holmström jne., joukossa yksi ruotsalainen perhe) ja 95 työmiesperhettä. Juankoski oli saanut oman tehtaan koulunsa 1891 ja koulun oli ollut oppilaiden runsauden vuoksi pakko ottaa käyttöön vuoroluku. Maisteri Eelis Aurolan tiedonantojen mukaan.

paikoin täällä kuten muuallakin esiintyi vanhemman väen vastustusta. Se kuitenkin laukesi yleensä pian. Eräät maanviljelijät lahjoittivat muutamille voimisteluseuroille tontin omaa taloa varten, samoin rakennustarvikkeita. Voimistelunopettaja K. E. Levälähden tultua Joensuuhun 1912 kurssitoimintaa yhä kehitettiin ja maaseutupropagandaa tehostettiin. Pohjois-Karjala olikin 1910-luvulla SVUL:n toimeliaimpia piirejä, jonka maakunnallinen henki oli keskeinen koossapitävä tekijä.

Keski-Suomen voimistelu- ja urheiluseuratoiminta, jonka voimakkaasti sykkivänä sydämenä oli Jyväskylä oppikouluineen ja seminaareineen ja joka oli virinnyt 1800-luvun loppuun mennessä paitsi koulujen myös mm. työväenyhdistysten piiriin (Jyväskylä 1898), alkoi voimistua etenkin seminaarinlehtori Karl (Kalle) Rikalan ansiosta 1903. Varsinaisesti vasta Tukholman olympiavuosi 1912 merkitsi täälläkin voimistelun ja urheilun voimakasta läpimurtoa maaseudun järjestöelämään. Kun Saarijärven Pullistus perustettiin 1906, sen johtomiehet olivat vielä liikeväkeä, virkamiehiä ja kansakoulunopettajia. Maatalousväki tuli ratkaisevasti mukaan vasta seuraavalla vuosikymmenellä.

8. VAASAN, SUUPOHJAN JA KOKKOLAN PIIRIKUNNAT

Vaasa oli Etelä-Pohjanmaan liikuntakulttuurin vanhin, monipuolisesti liikunnan eri aloja kehittävä keskus. Järjestötoiminnan pohja oli laskettu täälläkin jo 1880-luvulla ja laajennettu seuraavan vuosikymmenen lopulla. Maakunnankin nuorisoviehättyi jo verraten varhain uudenaikaiseen liikuntaan, erityisesti kansanomaiseen voimailuun, mutta voimistelun ja urheilun järjestötoiminta kehittyi ja erikoistui Etelä-Pohjanmaalla sensijaan suhteellisen myöhään. Tämä johtui olennaisesti siitä, että maakunnan henkistä elämää hallitsevalla nuorisoseuraliikkeellä oli siksi paljon tehtäviä, ettei voimia aluksi liennyt hajoitettavaksi. Maakunnan keskeisen järjestön, Etelä-Pohjanmaan nuorisoseuran, kansanjuhlissa oli mukana laajahko voimistelu- ja urheiluohjelma vasta 1903.

Suppeammassa muodossa etenkin voimistelu oli ollut mukana jo aikaisemmin, ainakin vuoden 1891 juhlassa Kauhajoella. Etelä-Pohjanmaan maaseudun edelläkävijänä oli voimisteluharrastuksenkin alalla Ilmajoki, jonne Vaasan suomalaisen lyseon pojat perustivat yhdessä erään maisterin kanssa jo 1887 voimisteluseuran. Sen koostunnasta ja toiminnasta ei liene kuitenkaan yksityiskohdaisia tietoja. Se on ilmeisesti ollut tilapäisluontoinen, tavallaan kaupunkilaisseuran »haaraosasto».¹

V:n 1903 nuorisoseurajuhla innosti perustamaan uusia voimisteluseuroja, mm. Ilmajoelle ja Laihialle, kohta myös Seinäjoelle ja Jalasjärvelle. Vaasassa suunniteltiin 1904 erityistä liikuntakulttuurin keskuselintä, joka syntyi 1906 nimellä Vaasan yleinen urheilukomitea. Seuraavana vuonna syntyi järjestötoimintaa kokoava ja terästävä, pankinjohtaja K. H. Majantien johtama Vaasan Vasama. SVUL:n Vaasan piiri syntyi kuitenkin vasta 1909.

¹ Ilmajoelta kotoisin olevia (sekä säätyläis- että talonpoikaiskoedeista) Vaasan suomalaisen lyseon oppilaita tai tästä koulusta juuri eronneita tai ylioppilaaiksi valmistuneita mutta kotipitäjässä yhä oleskelevia oli vuonna 1887 ainakin 20. Koulun voimistelunopettajina olivat tuolloin adiluutnantti Alfr. Neovius ja maisteri Verner T. Bergroth. Ks. Vaasan suomalaisen lyseon nimikirja 1880—1930. Vaasa 1930 ja Vaasan lyseon nimikirja 1880—1955. Vaasa 1955. Vaasan ruotsalaisen lyseon voimistelunopetuksesta ks. Vasa Svenska Lyceum 1874—1949. Vaasa 1949, s. 138 ja seur. — Ivar Wilskman oli viettänyt lapsuutensa Ilmajoen Yli-Kiikkalassa. Myös opiskeluaikanaan (Wilskman tuli ylioppilaaiksi 1873) Ivar Wilskman asui osittain (mm. kotiopettajana) Ilmajoella, josta myös hänen puolisonsa (tuomari Paul Roschierin tytär) oli kotoisin (avioliitto solmittiin 1882). Niinikään myöhemmin Wilskmanit etenkin kesäloma-aikana käväisivät Ilmajoella. Tällä seikalla voi olla suoranaistakin vaikutusta Ilmajoen koululaisten voimisteluseuran syntyyn, mahdollisesti myös Helsingin voimistelujuhalla 1886. Siihen näet osallistui mm. vaasalaisia, heidän mukanaan ehkä Ilmajoenkin koulupoikia (Vaasassa pidettiin maakunnallinen voimistelujuhla vihdoin 1889). Juuri 1886 Ivar Wilskman oli määrätty kokeeksi johtamaan ylioppilaiden yleisiä voimisteluharjoituksia suomeksi. Muistelmissaan Ivar Wilskman ei kuitenkaan kerro Ilmajoen voimisteluseurasta. Varsinaiset voimisteluharrastuksensa Wilskman itse sai vasta ylioppilasvuosinaan, sillä, kuten hän itse toteaa, oppikoulun voimistelunopetus (Vaasassa ja Oulussa) ei hänelle antanut mitään mainittavaa. *Wilskman, I.*, Muistelmiani. Helsinki 1929, s. 6.

Maakunnan muodostumista yhtenäiseksi voimistelu- ja urheilu-piiriksi ilmeisesti vaikeutti sen kaksikielisyys. Pääasiassa ruotsinkielinen Vaasa, uudenaikaisen liikuntaharrastuksen maakunnallinen keskus, ei ollut nimenomaan suomenkielistä maaseutua koova, mikä kuvastuu järjestöelämän yleisissä vaiheissa.

Kristiinankaupungin voimisteluharrastukset virisivät kaupungin suomenkielisen vähemmistön piirissä suomalaiskansallisen liikkeen yhteydessä. Kaupungin vanhin suomenkielinen voimistelu-seura, Uurtajat, oli muodostettu 1902 ja voimisteluharrastus liittyi jatkuvastikin, samoin kuin Linnankosken Porvoossa, kansallisuusaatteen kehittämiseen. Etelä-Pohjanmaan Nuorisoseuran herättämä innostus näkyi myös monin paikoin Suupohjan suomenkielisellä maaseudulla, jossa erityisesti kolmannet laulu-, soitto- ja urheilujuhlat 1908 Teuvalla merkitsivät liikuntakulttuurin maakunnallisen järjestömuodostuksen lupaavaa alkua (vrt. edellä Kauhajoen juhla 1891). V. 1906 oli maakunnan suurin ponnistuksen perustettu Kristiinankaupungin suomalainen yhteiskoulu, josta tuli suomenkielisen järjestötoiminnan ahjo. Erityistä huomiota kiinnitettiin kansakoulunopettajien osuuteen seuratoiminnan virittäjinä. Maisteri U. U. Seppä perusti 1913 Kristiinankaupungin voimistelu- ja urheilupiirin, ja kaksi vuotta myöhemmin voitiin pitää Suupohjan voimistelunjohtajakurssit, jolloin piirin toiminta saatiin laajenemaan itään, mm. Kurikkaan.

Nuorisoseurat virittivät Keski-Pohjanmaallakin voimistelu- ja urheiluharrastusta. Samaan aikaan kun Kokkola ja Pietarsaari saivat ensimmäiset varsinaiset voimistelu- ja urheiluseuransa, ryhdyttiin jo suomenkielisellä maaseudulla hahmoittelemaan omaa piiriä. Näin tehtiin erikoisesti Nivalassa 1906. Vihdoin 1909 Sievissä perustettiin Keski-Pohjanmaan Urheilijain liitto. Se oli rakenteeltaan samantapainen kuin vastaava Vakka-Suomen järjestö (1907).¹ Vihdoin 1912 syntyi Keski-Pohjanmaan voimistelu- ja urheilupiirikunta SVUL:n yhteyteen, kaksikielisenä. Kun ruotsinkieliset seurat kuitenkin juuri samaan aikaan muodostivat oman keskusjärjestön, kaksikielinen piirikunta miltei heti hajosi. SVUL:n Keski-Pohjanmaan piirikunta kiteytyi kohta uudelleen,

¹ Ks. edellä alalukua 2. (Turun ja Vakka-Suomen piirikunnat).

nyt suomenkielisenä, keskusseurana Pietarsaaren Voima. Piirikunta sai voimakasta tukea Kokkolan suomalaiskansalliselta järjestötoiminnalta, joka nousi samaan aikaan. Raittiusyhdistykset olivat Keski-Pohjanmaalla useassa tapauksessa urheiluosastojen emäseuroina.

Etelä- ja Keski-Pohjanmaan (Suupohja mukaanluettuna) voimistelu- ja urheilutoiminta tukeutui läheisesti siis etenkin nuorisoseura-, mutta myös raittius- ja työväenliikkeeseen, nimenomaan maaseudulla. Maakuntaan v:een 1915 mennessä perustetuista 83 maalaisseurasta oli ainakin 31 nuorisoseurojen alaosastoja, kuusi raittiusyhdistysten (kaikki Keski-Pohjanmaalla), kuusi työväenyhdistysten (ja vastaavien), yksi kansallismielisen nuorisoliiton alaosasto sekä yksi koululaisseura (Lapua), yhteensä oli siis ainakin 45 alaosastoa eli yli 50 prosenttia maalaisseuroista. Maatalousväestö tuli mukaan perustamistehtäviin laajalla rintamalla varsinaisesti vasta suurlakon jälkeen.

9. OULUN JA KAINUUN PIIRIKUNNAT

Oulu oli 1800-luvun jälkipuoliskolla kohonnut tasamaahiihdon merkeissä Suomen hiihdon keskuksiksi ja siellä oli yritetty muodostaa valtakunnallinen hiihtoliitto. Voimistelu-, paini- ja yleisurheiluharrastus alkoi Pohjois-Suomessa viritä voimakkaana vasta vuosisadan lopussa. Tyrnävän nuorisoseuran voimisteluosasto perustettiin 1900, Kemin Kunto 1902 ja samaan aikaan Ouluun muodostettiin useita voimisteluseuroja, muutamat vanhempien järjestöjen alaosastoiksi. Kokoavaksi ja herättäväksi muodostui maaseudun kannalta Limingan kansanopiston (per. 1892) toiminta, erikoisesti sen johtajan Kaarlo Kerkkosen määrätietoinen työ voimistelun ja urheilun hyväksi. Pohjanmaan ensimmäiset voimistelu- ja urheilujuhlat pidettiin 1905 Oulussa ja samaan aikaan perustettiin, juuri tarmokkaan Kerkkosen aloitteesta, »Rahasto kansan voimistelun edistämiseksi Oulun läänissä.» Suurlakon jälkeen voi havaita, että myös Pohjois-Pohjanmaan rintamaiden maaton väestö sekä väestökeskusten työväki oli lämmennyt

uudenaikaiselle liikunta-aatteelle, ei ainoastaan kilpailuihin osallistujina, vaan myös seurojen perustajina. Pohjois-Suomessa kuljettiin tuo asteikko: koululaiset — liikeväki — maatalousväki ja työväki verraten nopeasti.

Kainuun voimistelu- ja urheiluharrastukset virisivät laajemmalta maakunnalliselta pohjalta 1900-luvun alussa, erikoisesti Kajaanin seminaarin perustamisen ja Kajaanin radan valmistumisen jälkeen. Kajaanin urheiluseura perustettiin 1903, siis samaan aikaan, kun Oulussakin muodostettiin laajempipohjaisia urheilujärjestöjä, mutta se nukahti 1910. Kuitenkin samanaikaisesti Kajaanin ja lähimmän ympäristön urheilua ja voimistelua harrastava nuorisoseura, erikoisesti nuorisoseuraväki ja kaupunkilaiset, alkoivat suunnitella Kajaanin omaa urheilupiiriä, joka syntyi 1911.¹ Pii-rin ensimmäiset voimistelijat ja urheilijat olivat koululaisia, seminaarilaisia, työväenyhdistysten ja vapaaehtoisten palokuntien jäseniä. V. 1913 Kajaaniin järjestettiin voimistelunjohtajakurssit, jotka olivat SVUL:n siihen asti suurimmat. Etupäässä niiden ansiosta Kainuun maaseudullakin voimistelu- ja urheiluelämä alkoi nousta. Kainuun elinvoimaisimmat maalaisseurat olivat tuolloin Mieslahdella ja Peltoniemessä, lähinnä Kainuun kansanopiston (per. 1907) ansiosta.

Perä-Pohjolan voimistelu- ja urheiluelämää kokoavaksi ja kannustavaksi tilaisuudeksi muodostui Kemin urheilujuhla kesällä 1907. Jo sitä ennen (1905) olivat Tornio ja Rovaniemi saaneet ensimmäiset voimisteluseuransa. Perä-Pohjolan ja Lapin liikunta-kulttuurin painopiste oli aluksi Kemissä.

¹ Piirikunnan nimi oli aluksi Kajaanin, sitten Kainuun piirikunta.

IV. Suomalaisen miesvoimistelun- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallisesta koostunnasta v:een 1915 mennessä. Eri yhteiskuntaryhmät

Seuraavan yleisesityksen numeroaineisto on koottu liitteisiin II—V ja taulukoihin III—V. Yhteiskunnallista ryhmittelyä ks. s. 69.

Kuten on jo mainittu, liitteessä II esitetään suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallista koostuntaa ja lisäksi seurojen emäseuroja piirikunnittain v:een 1915 mennessä. Liitteessä III esitetään perustajien yhteiskunnallista koostuntaa perustamisvuosittain ja piirikunnittain, liitteessä IV samaa kaupunkien ja liitteessä V maaseudun osalta. Taulukko II esittää yhteenvedon liitteen III numerotiedoista ja vastaavasti taulukko III yhteenvedon liitteestä IV (kaupungit) ja taulukko IV liitteestä V (maaseutu).

Merkintä on suoritettu siten, että kustakin yhteiskuntaryhmäsarakkeesta käy ilmi, montako voimistelu- ja urheiluseuraa oli sellaisia, joiden perustajien joukossa oli mainitun ryhmän jäseniä. Luvut eivät siis ilmaise perustajien määrää. Seurojen luku-sarake ilmaisee niiden seurojen määrän, joiden perustajien yhteiskunnallisesta asemasta on tietoja. Lukumäärä ei siis merkitse k.o. vuonna perustettujen seurojen koko määrää.

Luonnollista on, että seuraavassa, eri yhteiskuntaryhmien osuutta esittelevässä yleiskatsauksessa ei ole — aineiston antamien tietojen laajempi ja syvempi käyttö edellyttäisi myös muun, rinnakkaisen järjestöelämän vastaavaa tuntemista — kiinnitetty huomiota muuhun kuin ilmeisten kehityslinjoiden ja tendenssien mainintaan. Niinpä ei esimerkiksi ole koetettu tehdä päätelmiä siitä, mikä yhteiskuntakerros toimi itsenäisimmin perustamisteh-

tävissä, mitkä kerrokset taas tukeutuivat muihin. Yleensä itsenäisyys oli sitä suurempi, mitä korkeammalla sivistys- ja yhteiskunnallisella tasolla a.o. kerros oli yhteisössään.

Taulukoissa ja liitteissä käytetty yhteiskunnallinen ryhmittely

- I,1 = ylioppilaat ja koululaiset
 I,2 = virkamiehet
 I,3 = kansakoulunopettajat
 II = pikkuvirkamiehet, palvelusmiehet, poliisit, rautatiealaiset jms.
 III,1 = liike-elämän palveluksessa olevat (kauppiaat, kauppa-apulaiset, konttoristit jms.)
 III,2 = itsenäiset käsityöammatin harjoittajat (suutarimestarit, räätälimestarit jne.)
 IV,1 = itsenäinen maanviljelijäväestö
 IV,2 = torpparit, maataloustyöväki
 IV,3 = tehdastyöväki, kirvesmiehet, sahan työmiehet jms.
 V = muut

Lyhennys: us. = useita perustajia.

Taulukko III

Suomalaisten voimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta perustamisvuosittain v:een 1915 mennessä (Ryhmittelyä ks. s. 69.)

<i>per.vuosi seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
1877	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1878	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1879	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1880	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1881	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1882	5	3	5	—	—	—	—	—	—	—
1883	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—
1884	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1885	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1886	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—
1887	2	1	1	—	1	1	—	—	—	—
1888	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1889	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1890	5	2	5	—	—	—	—	—	—	—

<i>per.vuosi seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	
1891	3	—	1	—	—	2	1	—	—	—	
1892	2	—	—	—	1	—	—	—	—	1	
1893	5	—	2	1	—	3	3	—	—	1	
1894	5	—	1	1	—	2	—	—	—	1	
1895	8	1	2	—	—	—	—	3	1	—	
1896	8	2	4	—	2	2	2	2	1	—	
1897	10	3	3	1	2	2	2	1	—	2	
1898	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
1899	13	4	5	—	2	4	3	1	—	1	
1900	25	14	17	2	2	3	3	2	—	2	
1901	8	1	3	1	2	1	2	1	—	3	
1902	25	8	6	4	2	6	5	4	1	6	
1903	13	3	4	2	—	3	1	6	—	3	
1904	18	4	4	2	4	7	2	2	1	4	
1905	14	5	4	—	4	3	2	2	1	4	
1906	25	6	4	6	7	9	7	7	2	7	
1907	24	9	6	1	4	9	4	8	2	6	
1908	27	3	7	4	4	10	6	10	3	5	
1909	25	5	5	1	6	9	8	12	4	7	
1910	30	3	3	3	2	4	2	14	5	9	
1911	32	7	4	4	4	11	6	10	10	8	
1912	31	7	6	5	2	6	9	13	9	6	
1913	38	5	4	4	4	13	10	22	5	4	
1914	32	5	6	2	6	9	4	17	9	3	
1915	37	5	6	7	5	13	10	23	2	4	
<i>Yhteensä</i>	472	107	121	53	66	197	92	160	56	86	10

Taulukko IV

Kaupunkien suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta perustamisvuosittain v:een 1915 mennessä (Ryhmittelyä ks. s. 69.)

<i>per.vuosi seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
1877	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1878	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1879	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1880	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1881	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1882	5	3	5	—	—	—	—	—	—	—

<i>per.vuosi seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	
1883	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1884	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1885	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1886	2	1	1	2	—	—	—	—	—	—	
1887	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	
1888	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1889	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1890	5	2	5	—	—	—	—	—	—	—	
1891	2	—	—	—	—	2	1	—	—	—	
1892	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1893	5	—	2	1	—	3	3	—	—	1	
1894	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
1895	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	
1896	7	2	4	—	2	1	2	—	—	—	
1897	5	3	3	—	—	—	1	—	—	—	
1898	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
1899	8	2	3	—	2	4	2	—	—	—	
1900	18	12	14	—	2	2	1	—	—	—	
1901	4	1	2	—	2	2	1	—	—	—	
1902	12	4	4	—	2	4	3	—	—	—	
1903	3	1	1	—	—	2	1	—	—	—	
1904	8	3	2	—	—	3	2	—	—	—	
1905	5	2	2	—	2	2	1	—	—	—	
1906	12	3	3	1	4	2	1	—	—	—	
1907	9	4	4	—	—	4	1	—	—	—	
1908	3	—	2	—	2	3	1	—	—	—	
1909	6	2	2	—	2	3	1	—	—	—	
1910	5	1	1	—	1	—	—	—	—	—	
1911	5	3	2	1	1	2	1	—	—	—	
1912	9	3	4	—	1	1	1	1	—	—	
1913	3	1	2	—	1	2	1	—	—	—	
1914	3	1	1	—	—	1	1	—	—	—	
1915	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Yhteensä	151	57	72	5	25	46	26	1	—	39	4

Taulukko V

Maaseudun suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta perustamisvuosittain v:een 1915 mennessä
(Ryhmittelyä ks. s. 69)

<i>per.vuosi seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	
1887	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	
1891	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
1892	2	—	—	—	1	—	—	—	—	1	
1893	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1894	4	—	1	1	—	2	—	—	—	—	
1895	3	—	—	—	—	—	2	1	—	—	
1896	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	
1897	5	—	—	1	2	2	1	1	—	1	
1898	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1899	5	2	2	—	—	—	1	1	—	—	
1900	7	1	3	2	—	1	1	2	—	—	
1901	4	—	1	1	1	—	—	1	—	2	
1902	13	4	3	3	—	2	2	4	1	2	
1903	10	2	2	2	—	1	—	6	—	1	
1904	10	1	2	3	3	3	1	2	1	2	
1905	9	3	2	—	1	1	1	2	1	2	
1906	13	3	1	6	3	6	6	7	2	2	
1907	15	4	4	1	4	5	3	8	2	3	
1908	24	3	5	4	2	7	5	10	3	3	
1909	19	3	3	1	4	4	9	10	6	5	
1910	25	2	2	3	1	5	2	14	4	7	
1911	27	4	2	3	3	9	5	11	9	8	
1912	22	4	2	5	1	5	8	12	8	2	
1913	35	4	2	4	3	10	9	22	5	3	
1914	29	4	5	2	6	8	3	17	9	1	
1915	37	5	6	7	5	13	10	24	2	4	
Yhteensä	321	50	50	49	40	85	67	157	55	48	8

1. YLIOPPILAAT JA KOULULAISET

(ryhmä I,1)

Anglosaksisissa maissa uudenaikainen voimistelu ja urheilu saivat suotuisimman kasvupohjan yliopistoissa ja juuri ylioppilailla oli merkittävä osuus liikuntakulttuurin kehittämisessä. Sensijaan esimerkiksi Ruotsissa akateemiset piirit suhtautuivat 1800-luvulla välistä verraten viileästi uudenaikaiseen voimisteluun (toisin oli asianlaita esim. purjehdukseen, urheilumetsästykseseen, uintiin ja retkeilyyn nähden). Tämä johtui mm. siitä syystä, että läntisen naapurimaamme ylioppilasnuoriso suhtautui usein epäluuloisesti sellaiseen, joka oli tekemisissä vieroksutun sotilaallisen kurin kanssa. Tämän arveltiin tukahduttavan liberaalista henkeä ja olevan nöyryyttävää vapaalle yksilölle. Ruotsin akateemisesti sivistynyt väestönosa piti uudenaikaista voimistelua ja urheilua eräänlaisena yhteiskunnallisena liikkeenä, joka oli lähinnä renkejä ja puotipoikia varten. Ylioppilailla ei Ruotsin voimistelu- ja urheiluliikkeen piirissä ollutkaan sellaista uranuurtajan asemaa, joka ylioppilailla oli alunperin Suomessa. Tämä johtui siis mm. erilaisista historiallisista ja valtiollisista olosuhteista.

Uusi reaalisempi isänmaallisuuden käsite valtasi ylioppilasmaailmassa alaa etenkin 1880-luvulla. Isänmaallisuuden tuli ilmetä ennen muuta tekoina ja työnä. Näin sai vauhtia akateeminen raittiusliike¹ ja samoin akateeminen voimisteluharrastus. Suomessa pienen kansakunnan voiman lujittaminen uhkaavaa venäläistymistä torjumaan merkitsi myös voimistelu- ja urheiluliikkeen nousua. Sivistyneistö otti lähemmän tuntuman kansaan. Tämä näkyi myös liikuntakulttuurissa. Tällöin juuri ylioppilaat, oppikoululaiset ja seminaarilaiset olivat aktiivisesti mukana, etenkin, kun Suomen kansallinen armeija lakkautettiin vuosisadan vaihteessa ja siten menetettiin armeijan huomattava osuus liikuntakulttuurityössä. Osakuntien väliset urheilukilpailut oli pantu alkuun 1896 (aluksi oli ohjelmassa vain köydenveto, sitten myös juoksu ja hiihto, kohta myös kävely, pyöräily ja ammunta. Har-

¹ Ks. *Tuominen, U.*, Ylioppilaiden Raittiusyhdistys 1886—1936. Jyväskylä 1936, s. 21 ja seur. *Loppi, V.*, Eräiden 1880-luvun johtavien realistien ajatuksia raittiuskysymyksestä. Alkoholikysymys 1935, n:o 3.

rastus voimistui erikoisesti 1898). Suomen miesvoimistelun ja -urheilun ensimmäinen varsinainen valtakunnallinen urheilujärjestö oli juuri Suomen Lyseoiden Urheilijat. Koululaisseuroja oli toiminut jo edellisellä vuosikymmenellä, osittain aikaisemminkin (puhumattakaan siitä, että ylioppilaat ja koululaiset¹ jo vanhastaan harrastivat liikuntaa sen eri muodoissa) ja näiden jäsenet olivat vieneet voimisteluharrastusta yhä laajempiin piireihin. Keskeinen asema oli, kuten jo todettiin, Ylioppilasvoimistelijoilla (per. 1890). Suomen Lyseoiden Urheilijat (SLU) kasvoi pian huomattavaksi järjestöksi, jolla oli 1901 jo 15 alaosastoa. Järjestön tehtävänä oli paitsi koululaisuurheilun (myös tyttöjen urheilun) kehittäminen myös liikuntakulttuuriaatteen ja -harrastuksen levittäminen mm. järjestämällä eri paikkakunnille kilpailuja, näytöksiä ja esitelmätilaisuuksia. Päämääränä oli saada »pois kansasta koukkuselkäisyys ja verestä viinan palo, pois katseista nuortemme synkkäisyys ja sijahan kevään valo» (Joensuun SLU:n osaston juhlarunosta 1912). Ylioppilaiden apuun vedottiin mm. SVUL:n ja nuorisoseuraliikkeen taholta, kun haluttiin saada propagandisteja »maakuntaan» perustamaan seuroja ja innostamaan nukahtamassa olevia. Vetoamus ei ollutkaan turha. Maaseudulta kotoisin olevat ylioppilaat ja koululaiset sekä lomaansa maalla viettävät kaupunkilaisopiskelijat perustivat voimistelu- ja urheiluseuroja maalle, siihen tapaan kuin esim. koululainen Eelis Gideon Gulin Ristiinaan 1911. Sosiaalinen tarve loi kasvavan nuorison piiriin »sakeja», eheitä pienryhmiä, jotka sitten kiteytyivät mm. voimisteluseurojen alkuoluiksi. Juuri tällaisista »sakeista» johti kanavia voimistelu- ja urheiluseuroihin. »Sakit» olivat yleensä sopivia joukkoleikkien perusyksiköjä ja ne helposti saatiin mukaan myös joukkuevoimisteluun, »pyramiidiin tekoon yms. (R. Helanko).

Ylioppilaiden ja koululaisten osuus voimistelu- ja urheiluseurojen perustamisessa oli voimakkaimmillaan 1800-luvun lopus-

¹ Koululaisten maailmassa hiihtoretket, mäenlasku, luistelu, lumisota ja tappelut ilmensivät nekin liikuntaharrastusta. Liittyipä tappeluihin aatteellisiakin pontimia, kun esimerkiksi ruotsalaisen ja suomalaisen koulun pojatittelivät voimiaan. Seuravana asteena olivat siis koulujen väliset voimistelu- ja urheilukilpailut.

sa ja vuosisadan vaihteessa. Heidän osuutensa pysyi — nimenomaan maaseudulla — verraten voimakkaana seuraavinakin vuosina, joskin heidän rinnalleen nousi myös muita yhteiskuntakerroksia. Kuten tunnettua, Suomessa ylioppilaitten osuus liikuntakulttuurissa myöhemmin oli huomattavasti vähäisempi kuin alkuaikoina.

2. VIRKAMIEHISTÖ

(ryhmä I,2)

Suomen virkamiehistöllä, etenkin sen nuorimmalla kerroksella, oli 1800-luvulla keskeinen osuus monimuotoista vapaata järjestötoimintaa viritettäessä. Sen piiristä nousivat monet aloitteentekijät ja johtajat. Useimmat, miltei kaikki Suomen vanhimmista voimisteluseuroista olivat virkamiesten perustamia, usein yhdessä koululaisten ja ylioppilaiden kanssa. Kun erityisesti oppikoulut olivat uudenaikaisen liikuntakulttuurin eräänlaisia ahjoja, on luonnollista, että voimistelunopettajisto oli avainasemassa seuroja perustettaessa. Maamme voimistelunopettajisto suorittikin liikuntakulttuuriseurojen perustajina mittasuhteiltaan laajan, arvokkaan päivätyön. Koulujen voimistelusaleja käytettiin yleisesti harjoituksiin. Ruotsissa nuorella upseeristolla oli merkittävä asema voimistelu- ja urheiluharrastuksen levittämisessä, etenkin, kun upseerit olivat usein samalla oppikoulujen voimistelunopettajia. Myös meillä autonomisen ajan asevelvollisuusarmeijan päällystö ja alipäällystö oli virkeästi mukana kehittämässä voimistelu- ja urheilutoimintaa. Armeija järjesti erityisiä voimistelukurssseja, joissa koulutettiin voimistelunjohtajia. Armeijan liikuntakulttuuriharrastukset näkyivät pian varuskuntapaikkakunnan kulttuuririennossa. Niinpä Oulun Potkinklubin perustivat 1891 eversti, kolme luutnanttia sekä maisteri, ja myös Oulun koulujen hiihtojen syntyvaiheissa upseeristolla oli merkittävä osuus.

Suomen virkamiehistöllä, erikoisesti sen nuorimmalla osalla, oli jatkuvasti keskeinen asema voimistelu- ja urheiluseurojen toimintaa kehitettäessä. Nimenomaan 1800-luvun lopussa, jolloin eräät muut yhteiskuntakerrokset eivät vielä olleet liittyneet ak-

tiivisesti tähän toimintaan, opiskelijoiden ja nuorten virkamiesten panos oli suorastaan leimaa antava. Tämä olikin luonnollista, sillä kansakunnan elinvoimia uhkaava liikunnan ja ulkoilun puute sekä harhautunut mukavuuden halu oli erityisesti todettavissa juuri henkisen työn tekijöiden ryhmässä. Kun 1900 virkamiesten osuus miesvoimisteluseurojen perustamisessa oli poikkeuksellisen suuri, tämä johtui olennaisesti SLU:n perustamisesta (ks. esitystä erikseen) ja sen alaosastojen muodostamisesta. Maaseudun opiskelijain ja virkamiesten panos oli kokonaisuutta katsellen koko käsiteltävänä ajanjaksona yhtä voimakas. Kaupungeissa virkamiesten osuus oli taas jonkin verran voimakkaampi kuin opiskelijain. Vanhempi virkamiehistö saattoi useissa tapauksissa suhtautua ehkä epäluuloisesti, jopa halveksuvasti uudenaikaiseen voimisteluun ja urheiluun, jota pidettiin vain »alemman kansan ja koululaisten» harrastuksena. Jo edellä kiinnitettiin huomiota sivistyneistön taholla ilmenevään oppositioon.

Erikoisessa asemassa nimenomaan suomalaisissa maalaisyhteisöissä oli papisto. Ylipäänsä voi sanoa, että kirkkokansa aluksi oudoksui, usein vieroksui maalliseksi leimattua voimistelua ja urheilua. Kirkko ei suinkaan etsinyt kosketusta voimistelu- ja urheiluliikkeeseen. Nimenomaan vanhemman papiston keskuudessa oli useita, jotka suhtautuivat varovasti jopa kielteisesti voimistelu- ja urheiluliikkeeseen, mm. sunnuntaisin kirkon ajalla suoritetun harjoittelun takia, ja pelkäsivät sen vieroittavan kansaa, erityisesti nuorisoa pyhäpäivän kunnioittamisesta ja seurakunnallisista harrastuksista. Mutta nuoremman papiston joukossa oli sensijaan niitä, jotka varauksetta lähtivät mukaan kehittämään voimistelua ja urheilua, joskaan ehkä ei seurojen perustajina ja aktiivisina jäseninä, niin kuitenkin niiden arvovaltaisina tukijoina. Olihan uudenaikainen voimistelu ja urheilu omiaan maaseudullakin tehokkaasti eliminoimaan leviäviä pahoja tapoja ja tottumuksia sekä johtamaan nuorisoa korkeamman eettellisyuden leimaamaan elämäntapaan. Vielä ei ollut suinkaan käsillä se aika, jolloin urheilun pelättiin kasvavan eräänlaiseksi uskonnon korvikkeeksi nuorisolle. Päinvastoin esimerkiksi useat heränneet näkivät voimistelun ja urheilun isänmaallisen elementin ja jo pelkästään tämän vuoksi sortovuosina lähtivät mukaan mm. Voima-liittoon.

3. KANSAKOULUNOPETTAJISTO

(ryhmä I,3)

Suomen uudenaikaisen kansakoululaitoksen perustaja Uno Cygnaeus tähdensi ruumiillisen kasvatuksen merkitystä todeten, että järjestetyn voimistelun ja urheilun avulla kansan sielun-elämä lujittuisi ja kansallemme usein ominainen hitaus, mukaanlähtemättömyys ja saamattomuus vähitellen poistuisivat. Cygnaeus piti hyvin suotavana seminaarilaisten asevelvollisuuden suoritusta ja siinä kunnostautumista, suunnittelepa hän miesten seminaarikasvatuksen yhteyteen sotilaallisia tai puolisotilaallisia harjoituksia. Lehtori K. G. Göös, Jyväskylän seminaarin voimistelunopetuksen uranuurtaja, kehitti suomalaista kouluvoimistelujärjestelmää laatien erityisen käsikirjan (1868). Siitä huolimatta, että ensimmäiset kansakoulunopettajat eivät suinkaan varauksetta hyväksyneet voimistelua kansakouluihin, kansakoulunopettajisto kuitenkin itse asiassa oli merkittävimpiä etenkin maaseudun uudenaikaisen voimistelun edistäjiä. Tällä alalla he joutuivat taistelemaan melkoisen voimakkaita ennakkoluuloja vastaan. »Uuden koulun» ohjelmaan 1900-luvun alussa kuului juuri liikuntaharrastuksen entistä paljon laajempi kehittäminen. Sekä kansakoulun piiritarkastajien kokouksissa että yleisissä kansakoulukokouksissa (etenkin 1914) keskusteltiin laajasti voimistelun ja urheilun opetuksen tehostamisesta, leikki- ja urheilukenttien rakentamisesta ja uudenaikaisen voimisteluvälineistön hankinnasta. Poikien urheilumerkkijärjestelmän käytäntöönotto ja Poikien urheilumerkkikomitean perustaminen maisteri Lauri Pihkalan aloitteesta 1915 merkitsivät huomattavaa edistysaskelta myös kansakoulujen voimistelun ja urheilun alalla.

Erikoisesti maaseudun ja riemenomaan syrjäseutujen kulttuuri-elämä tarvitsi meillä aloitteentekijöitä ja rohkeita, toimeenpanevia johtajia. Oli tehtäviä, jotka olivat jo kenties kauan ikäänkuin odottaneet juuri nuoria kansakoulunopettajia suorittajikseen. Oli aatteita, jotka olivat odottaneet paikallisia nostattajia voidakseen viiritä ja hedelmöittää »maan sydämessä». Kansakoulunopettajiston aktiivinen toiminta koulu yhteisön kaikinpuoliseksi hyväksi oli maaseudun nousun välttämättömiä edellytyksiä. Opettajisto

olikin yleensä innokkaasti mukana nimenomaan maaseudulla perustamassa erilaatuisia aatteellisia järjestöjä, etenkin nuoriso- ja raittiusseuroja, sittemmin myös voimistelu- ja urheiluseuroja, joista useat olivat, kuten erikseen todettiin, em. järjestöjen alaosastoja. Työväestön voimisteluharrastuksen uranuurtaja Viktor Damm sai ratkaisevat herätteensä voimisteluun juuri kansakoulussa opettajaltaan, kuten jo todettiin. Kansakoulunopettajien suorittama propaganda oli parhaasta päästä hyvän esimerkin voimaan vetoavaa.

Kaupunkien voimistelu- ja urheiluseurojen perustajina kansakoulunopettajat toimivat yleensä yhdessä muiden yhteiskunta-kerrosten edustajien kanssa nousematta millään tavalla erikois-asemaan. Sellaiset seuratoiminnan alkuunpanijat kuin (syntyperäinen) porilainen opettaja Aksel Almqvist, joka perusti Porin Uimaseuran ja saaristolaispurjehdusseuran, olivat poikkeuksia. Maaseudulla oli sensijaan useita opettaja O. W. Snellmanin (myöh. Sirkka) tapaisia monipuolisia herättäjiä. Snellman perusti 1893 Karhulan Katajaiset-nimisen seuran (alk. tuon seuran nimi oli Karhulan voimisteluseura, joka liittyi VPK:n alaosastoksi). Kansakoulunopettajien panos voimistelun ja urheilun edistämisyssä oli Itä- ja Pohjois-Suomessa yleensä suhteellisesti voimakkaampi kuin maamme läntisissä osissa. Juuri Itä- ja Pohjois-Suomessa kansakoulunopettajan asema olikin maalaisyhteisön kehittämistyössä tavallisesti keskeisempi kuin Suomen vanhoilla kulttuurialueilla.

4. PIKKUVIRKAMIEHET JA PALVELUSMIEHET (ryhmä II)

Sivistyneistö oli siis kulkenut kärjessä vietäessä uudenaikaista voimistelu- ja urheiluaatetta eteenpäin. Seuraava yhteiskuntaryhmä, joka otti vastaan tämän aluksi oudon aatteen ja ryhtyi sen levittämiseen, oli keskiluokka, pikkuvirkamiehet, palvelusmiehet, poliisit, rautatieläiset, niinikään liikeväki ja itsenäiset käsityöläiset, joiden kahden viimeksimainitun panokseen tutustutaan myöhemmin. Tässäkin ryhmässä oli liikunnan puute huomattava te-

kijä, samoin yksipuolinen työ ja sisällölo. Tyypillinen pikkuvirkamiesten ja palvelusmiesten ryhmään kuuluva urheiluorganisaattori oli edellä mainittu Viktor Damm, poliisi ja sittemmin kirkon vahtimestari Helsingistä. Erityisenä ryhmänä voi mainita juuri poliisit, etenkin maalaispoliisit, niinkään rautatieläiset.

Keskiluokan voimistelu- ja urheiluseurojen suuntaa osoittavaksi kantaseuraksi kasvoi Helsingin Ponnistus, joka aloitti toimintansa 1887. Sen perustajien keskeisimpänä henkilönä oli juuri nuori Viktor Damm, joka suunnitteli myös erityistä »työväen ja alemman kansan» voimistelu- ja urheiluliittoa, s.o. valtakunnallista keskuselintä. Nämä hankkeet kuitenkin raukesivat. Damm ei ystävineen (J. Alhola ym.) jaksanut vielä perustaa tällaista työväenjärjestöä, etenkin, kun työväestön mielenkiinto oli juuri tuona ajankohtana (1800-luvun viime vuosina) ratkaisevasti kääntymässä suuriin, konkreettisempiin tavoitteisiin, mm. poliittisiin ja ammattiyhdistystyötä koskeviin. Näin Dammin ihanteellinen, laajalla pohjalla oleva sosiaalipoliittinen ohjelma jäi syrjään.

Rautatieläisillä oli monin paikoin avainasema nopeasti kasvavien liikennekeskusten järjestötoiminnan kehittämisessä. Niinpä Savon radan valmistuminen merkitsi useiden voimisteluseurojen syntyä nuoriin asemayhdyskuntiin. Tyypillinen keskiluokan perustama voimistelu- ja urheiluseura oli Imatran Jyske, jonka perusti muuan ylikonstaapeli, apunaan eräs asemamies. Suurlakko-vuonna ja välittömästi sitä seuraavina vuosina oli Suomen pikkuvirkamiesten ja palvelusmiesten osuus voimistelu- ja urheiluseurojen perustamistyössä voimakkaimmillaan niin kaupungeissa kuin maaseudulla.

5. LIIKEVÄKI JA KÄSITYÖLÄISET

(ryhmät III,1 ja III,2)

Myös liikeväki ja itsenäiset käsityöläiset kuuluivat niihin yhteiskuntakerrokseen, jotka jo varhain olivat kiinnostuneet voimistelusta ja urheilusta. Jo vanhastaan oli totuttu puotien ja verstaaiden pihamaille vapaahetkinä monenlaisiin voimankouetuksiin tai kaupungissa parhaillaan vierailevan sirkuksen taitomiesten mat-

kintaan. Paitsi voimaa ihannoitiin taitoa, näppäryyttä ja nopeutta; maalaiset taas ihannoivat usein ensi sijassa raakaa voimaa. Monet kaupunkiseurat olivat etenkin konttoristien ja kirjanpitäjien alullepanemia. Maaseudulla ensimmäiset maakauppiat, jotka monin tavoin olivat uusien aatteiden levittäjiä yhdessä kansakoulunopettajien kanssa, olivat useassa tapauksessa myös ensimmäisten voimisteluseurojen perustajia.

Tyypillinen tämän varhaisen kauden käsityöläisluokkaan kuuluva urheilujohtaja oli helsinkiläinen kirjansitoja Emil Karlsson. Saksassa ja Tanskassa oppivuosinaan työskennellessään hän oli 1888—1890 tutustunut uudenaikaiseen liikuntakulttuuriin, nimenomaan sen järjestötoimintaan, ja innostunut siihen. Kotimaahan palattuun 22-vuotias Karlsson yhdessä kolmen konttoristin ja erään koristemaalarin kanssa perusti 1891 Helsingin Atleettiklubin, josta tuli maamme voimailu-urheilun kantaseura. Perustajiin liittyi kohta juuri niiden yhteiskuntakerrosten edustajia, jotka yleensäkin olivat vastaanottavaisimpia: kolme konttoristia, kauppias, upseeri, viisi käsityöläistä, ylioppilas, rautatieläinen ja rakennusmestari. Turun Työväen Urheilu- ja Pursiseuran perusti 1896 eräs sorvarimestari. Rauman Urheilijain toiminnan panivat samana vuonna alkuun eräs konttoristi, muuan lennätinoppilas ja eräs nuori kauppias. Uudenkaupungin Urheilijat-nimisen seuran perustivat 1899 notaari ja räätäli. Oulun Pyrinnön vilkkaan toiminnan pani 1904 alkuun konttoristi. Monet työväenseurat olivat paitsi ammattityöväen itsensä (ks. esitystä myöhemmin) liikkeenhoitajien ja kauppa-apulaisten, usein osuuskauppojen toimihenkilöiden perustamia. Niinpä Tiutisen Pyrinnön perustivat 1907 myymälänhoitaja sekä ammattityömies. Voikkaan Viestin perusti 1910 muuan räätäli, joka toimi paikkakunnan työväen johtomiehenä. Teollisuuskeskuksissa teknillinen erikoishenkilöstö, samoin johtajisto (insinöörit ja teknikot) olivat innokkaasti mukana voimistelu- ja urheilutyössä. Näissä pyrinnöissä sääty- ja kielirajatkin saattoivat unohtua.

Liikeväki ja käsityöläiset nousivat 1900-luvun ensi vuosina voimistelu- ja urheiluseurojen perustajien voimakkaimmaksi yhteiskuntakerrokseksi, jonka rinnalle nousi suurlakon jälkeen maatalousväki (ks. seur.). Taloudelliset suhdannevaihtelut kuvastui-

vat herkästi juuri liikeväen ja käsityöläisten osallistumisen voimakkuudessa. Niinikään sellaisten suurten maailmankisojen kuin Tukholman olympialaisten herättämä innostus sai juuri liikeväen keskuudessa välitöntä vastakaikua. Yleisesti voi todeta, että voimistelu- ja urheiluharrastus kasvoi rinnan kaupan ja teollisuuden hallinto- ja työväen määrän kanssa.

Liike- ja teollisuuslaitoksien väen keskuuteen perustettiin myös omia, suljettuja, laitoksen sisäisiä voimistelu- ja urheiluseuroja, sellaisia kuin esim. Helsinkiin 1908 seura GFS. Se oli »kaupahuone G. F. Stockmannin suurilukuisen palveluskunnan» keskuudessa toimiva.¹ Tällaisia seuroja ei ole liitetty tämän tutkielman yhteydessä oleviin luetteluihin.

6. MAATALOUSVÄESTÖ

(ryhmät IV,1 ja IV,2)

Maatalousväestö suhtautui yleensä varovasti kaikkeen uuteen ja outoon. Se piti yleensä uutuuksia ennakkoluuloisesti joutavuutena, »herrojen konsteina», verotaakan lisääjänä. Voimistelukin oli sen mielestä tarpeetonta ylellisyyttä, hyödytöntä voimien ylijäämän käyttöä. Se oli »tarpeetonta» samassa mielessä kuin taidekin. Pietari Päivärinnan Puutteen Matti ja Juhani Ahon Uudisasukkaan Ville eivät kovassa elämässään tosiaan jaksaneet ymmärtää enää mitään voimistelusta. Kuinka voimistelu olisi heidän elämäänsä mahtunut? Tosin voitiin sentään puhua voimistelunkin »hyödyistä», mutta se oli maalaisen mielestä usein kyseenalaista.

Hyvin perustellun mukaanlähtemättömyyden leimaama suhtautumistapa ei tietenkään merkinnyt sellaisenaan vanhoillisuutta. Ja maatalousväen joukossa oli aina myös niitä, jotka pyrkivät tutustumaan ennakkoluulottomasti uusiin virtauksiin. Tämän näkee juuri monien kulttuuripyrintöjen, esim. kirjastotoimen alalla.

¹ Suomen Urheilulehti 1908, s. 213. — Vastaavanlaatuisia seuroja oli myös välistä eräiden klubien yhteydessä (esim. Helsingissä Suomalaisen Klubin piirissä 1880-luvulla. Voimistelijoiden joukossa oli mm. Yrjö Koskinen).

Nuorisoseuraliike oli ensimmäinen laaja osoitus talonpoikien muukaantulemisesta aatteelliseen uudenaikaiseen yhdistyselämään. Oli luonnollisesti niitä, joiden perustyyppiksi Aleksis Kivi on kuvannut varttuneeseen ikään ennättäneen Jukolan Eeron. Tämä uudistusten ja toimen mies »yhtä ja toista muutakin hyödyllistä laitosta (kuin kansakoulun) matkaansaattoi» kotiseudulleen. Näihin uusiin laitoksiin ehkä kuului seudun ensimmäinen voimisteluseura. Ellei Eero itse tullut sitä perustaneeksi, sen perusti varmaan hänen poikansa, josta isä oli »päättänyt kouluttaa tiedon ja taidon miehen.» Vaikkakin maaseudulla oli verrattomasti huomattavat lähtöasemat liikuntakulttuurin järjestötyötä kehitettäessä kuin kaupungeilla, joilla oli omat urheilukenttensä ja -puistonsa, voimistelusalinsa jne., maaseutu kuitenkin pääsi mukaan verraten nopeasti.

Suomen maalaisväestöllä oli sinänsä tietenkin hyviä edellytyksiä ottaa vastaan uudenaikaisen liikuntakulttuurin sanomaa. Suomalainen talonpoika, sellaisena kuin Runeberg Hirvenhiihtäjissään kuvaa nokkelan Pietarin ja reippaan Matin, oli itse asiassa yleensä »ensiluokkaista urheilija- ja voimailija-ainesta», myöhemmän ajan sanontaa käyttääksemme. Ilmettyjä urheilijoita oli myös koko se monipäinen henkilögalleria, jonka Santeri Alkio toi esiin Puukkojunkkariensa Korvenlouon tappelussa. Kun aika oli tullut, urheilun läpimurto tapahtui nopeasti.

Vanhassa suomalaisessa kyläyhteiskunnassa oli ollut kylien keskeisiä suosittuja ryhmäotteluita (äärimmäisenä muotona kylätappelut), mutta ne alkoivat maaseudun suuren murroksen edessä 1800-luvun lopulla heikentyä. Edellytettiin »sublimointia». Tilalle tarvittiin jotakin uutta. Sen tajusivat maaseudun valveutuneimmat yksilöt. Uudenaikainen voimistelu ja urheilu saivatkin jo varhain muutamia ennakkoluulottomia kannattajia ensi sijassa itsenäisten maanviljelijäin joukosta, joskin yleisenä suhtautumistapana oli sittenkin kauan varova pidättyvyys. Niinpä Saarijärven Paavon kotiseudulla halveksuen verrattiin kansanjuhlien kilpailuja apinoiden pelehtimiseen ja juoksemisen sanottiin kuuluvan vain hevosille. »Ihminen ei ole oravaksi luotu eikä apinaksi ajottu», todettiin 1890.¹ Voimistelu oli tanssiin verrattavaa, siis

¹ Maamme 1890 n:o 60.

kuolemansyntiä (Ilomantsi).² Voimistelu ja urheilu olivat kaupunkilaisten joutavointia, »komehjanntarien» puuhaa (vrt. teatteriin kohdistuvaa epäluuloa), terveen ja uutieran maalaisuuden vastakohta, siitäkkin huolimatta, että (kuten juuri mainittiin) maaseudullakin toki harrastettiin vanhoja, kansanomaisia urheilu- ja voimailumuotoja, sylipainia, kädenvääntöä, painonnostoa, kiekonlyöntiä jne. »Veräjänsärkijät» ja »pellontallaajat» sensijaan kuuluivat kansalta kunniansa. »Puskisivat turvetta, kyllähän eivät sitten turhia tajuelisi», »eivät luule itsestään vähemmällä vaivalla hengen lähtevän», olivat tähän suhtautumistapaan kuuluvia kiukkuisia tai halventavia lausumia. Pyhäpäivä, jona »vanhaan kansaan» kuulumattomat, s.o. monet nuoret säätyläiset, liikeväki ja käsityöläiset usein harrastivat uudenaikaista voimisteluaan ja urheiluaan, oli ehdottomasti pyhitettävä. Jos kerran oli tarpeen järjestää kilpailuja, suositeltiin kansanomaisia työkilpailuja. Niissä halveksittu, alemmuutta tunteva, kömpelö maalainenkin voitaisi kaupunkilaiset, nuo »mämmikourat», nuo omituiset herrasvoimistelijat. Raaka voima sai siis ymmärtämystä, ei hiottu ja ke-sytetty, kaupunkilaistettu vaikea voimistelu. Ennakkoluuloista ei ollut puutetta. Eräissä maalaiskansakouluissa oli etenkin tyttöjen voimistelua opetettava miltei salaa. Muutamain paikoin taas pelättiin, että poikien pakollinen voimistelunopetus johtaisi kukaties yleiseen asevelvollisuuteen. Olipa sellaisiakin käsityksiä, että herrojen uudenaikaista liikuntakulttuuria harrastettiin, jotta jaksettaisiin paremmin — juopotella, irstailla ja mässäätä.

Edellä esitetyt jyrkät katsontatavat olivat tietenkin eräitä ääritapauksia. Yleisesti katsoen voinee todeta, että maalaisväestö pääasiassa vain ihmetteli outoa, uudenaikaista voimistelua, ei suinkaan sitä sellaisenaan kammoksunut. Oli kuitenkin myös selvää alemmuudentunnetta. Kansakoulu, kansanopistot, nuorisoseurat yms. työskentelivät, kuten todettiin, välittömästi ja välillisesti voimistelu- ja urheiluharrastuksen hyväksi maalaisväestön keskuudessa ja ennen pitkää tämä johti yhä näkyvämpiin tuloksiin. Juuri kouluja ja opistoja käyneet ja yleensä järjestötoiminnassa

² Ilomantsin kansakoulun vuosikertomus 1877. Kouluylhallituksen arkisto.

aktiivisesti mukanaolevat muodostivat maaseudulla sen pienen ydinjoukon, joka ensinnä lämpeni uudenaikaiselle liikuntakulttuurille. Voimistelu oli tehokasta vastamyrkkyä vanhojen tai »uuden ajan» tuomien paheiden leviämislle: kortinpeluulle, juopottelulle, kiroilulle, mallassaunojen brutaalille elämälle jne, niin ikään monin paikoin huolta aiheuttavalle »tanssivimmalle».

Itsenäinen maatalousväki siis kypsyi ensimmäisenä maatalousväen kerroksena voimistelun ja urheilun järjestötoimintaan. Kymenlaakson, Porvoon ja Lahden piirikunnat olivat tässä edelläkävijöinä ja niiden rinnalle nousivat pian eräät etenkin itäsuomalaiset piirikunnat. Länsi-Suomen maaseutu tuli mukaan ratkaisevasti ja laajana rintamana vasta voimia vapauttavan ja herättävän suurlakon jälkeen. Suomen maataloustyöväki alkoi olla mukana voimistelu- ja urheiluseurojen perustamistyössä vasta pääasiassa suurlakon jälkeen ja silloinkin nimenomaan eteläisessä ja läntisessä Suomessa. Juuri vuodesta 1906 lähtien maanviljelijät nousivat maaseutumme voimistelu- ja urheiluseurojen perustajien suurimmaksi yhteiskuntaryhmäksi. Nyt alkoi Suomen maaseutuväestön itsetunto vähitellen nousta, mm. juuri voimistelun ja urheilun merkeissä.¹ Maaseudun muunkin järjestötoiminnan (esim. karjantarkastusyhdistysten) vaiheet osoittavat, että juuri vuosisadan vaihteessa tapahtui verraten nopeaa järjestäytymistä omalta pohjalta (esim. Suomen ensimmäinen karjantarkastusyhdistys perustettiin Urjalaan v. 1898).

7. TEHDASTYÖVÄKI (ryhmä IV,3)

Liikuntakulttuuri kehittyi Suomen työväestön piirissä aluksi yleensä erillään poliittisesta työväenliikkeestä. Etenkin vanhemmat työläiset pitivät, kuten maatalousväkikin (ks. edeltä), usein voimistelua ja urheilua tarpeettomana, työn korvikkeena, jota työ-

¹ On syytä mainita, että myöhemmin suojeluskuntajärjestö »nosti maaseudun kaupunkien tasolle» monien vapaiden harrastusten alalla, antoi maalaispojille mm. itsetuntoa ja itseluottamusta.

tätekevä ei kaipaa, »herrojen ja kapitalistien keksintöinä». Näin oli asianlaita etenkin voimisteluun nähden. Sensijaan esimerkiksi painia, painonnostoa, soutua, hiihtoa jne. voitiin »kansanomaisina», raakaa voimaa vaativina lajeina harrastaa. Niinpä Porissa eräät sahatyömiehet rakensivat 1880-luvun alussa itselleen kaksi kilpasoutuvenettä ja harjoittivat innokkaasti tätä urheilua. Työväen järjestötoiminnan johto työväenliikkeen ns. seurallisuuden ja wrightiläisyyden aikana tosin suhtautui yleensä myönteisesti liikuntaharrastuksiin ja tänä ajanjaksona perustettiinkin eri järjestöjen toimesta eräitä työväen voimisteluseuroja ja myös mm. »voimisteluseuroja istumatyötä tekeville naisille.» Liikuntaharrastuksessa nähtiin terveyden ja elämän ilon tuoja ras-kaaseen ja harmaaseen arkeen. Liikuntaharrastus, etenkin voimistelu, oli jaloa ja puhdasta, ei alhaista ja likaista, jota toi mukanaan kapakka.

Sensijaan poliittisesti valveutuneet työläiset suhtautuivat niin meillä kuin Ruotsissakin uudenaikaiseen voimisteluun ja urheiluun usein epäluuloisesti. Liikuntakulttuurin edistäminen oli monen mielestä näet ristiriidassa työväen luokkataisteluperiaatteen kanssa (urheilukenttä, paini- ja voimistelusalit keräsivät tasavarvoisina yhteen niin herran kuin työmiehen). Sosialidemokraattinen sanomalehdistökin ei aluksi yleensä ollut mainittavasti kiinnostunut uudenaikaisesta voimistelusta ja urheilusta, joiden harjoittamisen arveltiin helposti johtavan työläisiä porvarilliseen ajattelutapaan.

Vielä 1800-luvun lopussa voimistelu ja urheilu oli saavuttanut työväestön laajoissa kerroksissa vain verraten vähän jalansijaa. Tosin siellä täällä oli seuroja, joihin kuului ehkä runsaastikin työväestöä muiden yhteiskuntakerrosten rinnalla, etenkin teollisuuskeskuksissa. Kun Kuusankoskelle 1897 (toisten tietojen mukaan 1895) perustettiin ampuma- ja urheiluseura nimenomaan työväkeä varten, se sai aluksi osakseen melkoisesti epäluuloa. Tehdas tuki seuraa mm. antamalla palstan ampumaradan rakentamista varten ja varoja seuran omaa torvisoittokuntaa ajatellen. Tuliko kehoytös seuran perustamiseen tehtaan johdon taholla, ei liene enää selvitetävissä. Seuran perustajina olivat joka tapauksessa rauta-

sorvari, kaksi viilaajaa, seppä, muurari, salimestari, poliisi ja työ-mies.

Kun uranuurtaja Viktor Damm yhdessä eräiden viipurilaisten »rahvaan seurojen» innokkaiden johtomiesten (Johan Alhola ym.) kanssa yritti perustaa valtakunnallisen keskusjärjestön, tämä ajatus ei kuitenkaan vielä saavuttanut riittävää vastakaikua, kuten jo edellä todettiin. Sensijaan voi nähdä, että esimerkiksi raittius- ja osuustoimintaliikkeessä työväestön panos oli alun perin huomattavan suuri. Päämäärä oli tällöin konkreettisempi ja ajankohtaisempi. Käsitys osuustoimintaliikkeestä työväenliikkeen elimellisenä osana oli näet kypsä heti poliittisen työväenliikkeen alkuvaiheista lähtien. Myös raittiusliikkeen vaiheet osoittavat, että etenkin 1899 oli pyrkimyksiä johtaa raittiusliike nimenomaan ja suoraan työväen omia etuja ajavaksi. Seuraavana vuonna oli perusteilla työväen ammatillinen keskusjärjestö, mutta sen perustaminen oli valtiollisten olosuhteiden vuoksi mahdollista vasta suurlakon jälkeen.

Työläisnuoriso tunsi tietenkin muun nuorison tavoin luontaista veren vetoa liikuntaan, voimisteluun ja urheiluun, sitä enemmän, mitä pitemmälle aika kului ja mitä syvemmälle uudenaikainen liikuntakulttuuri levisi. Työläisnuorissa oli paljon sellaista ilmettyä urheilija-ainesta kuin Toivo Pekkasen Rautaisten käsien »Tuhannen markan viikkopalkan» rivakat Jussi ja Ville. Työläisnuorisoa liittyi alun perin melkoisesti etenkin raittiusseurojen ja vapaaehtoisten palokuntien voimisteluosastoihin. Kohta perustettiin myös työväenyhdistysten voimisteluosastoja ja -seuroja, jotka useasti liittyivät jäseninä Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon. Etenkin voimailulajit (paini, painonnosto) olivat työväen suosiossa. Muutamat työväenliikkeen johtomiehet olivat alun perin selvillä liikuntakulttuurin merkityksestä työväenliikkeen elimellisenä osana. Kun työväen akateemisesti sivistyneeseen johtoon kuuluva, nuorisotyötä harrastava Yrjö Sirola 1904 piti juhlapuheen Tampereen voimistelijoille ja urheilijoille, hän tähdensi liikuntakasvatuksen merkitystä ja piti »urheilun demokratisointia» välttämättömänä etenkin sellaisten lajien kuin huvipurjehduksen alalla.

Etenkin suurlakon jälkeen ja nimenomaan Tukholman olympiavuonna 1912 työväestön poliittisen johdon ja suurten joukkojen

kanta voimisteluun ja urheiluun muuttui yleisemmin suopeaksi. Ensimmäisenä asteena oli toteamus, että liikuntakasvatus oli omiaan suojelemaan myös työläisnuorisoa paheilta ja että voimistelu ja urheilu lisäisivät työväen joukkovoimaa. Havaittiin, että juuri voimistelu ja urheilu olivat erinomaisia nuorison joukkohengen kasvattajia. Niiden merkeissä saatiin nuorisoa helposti koolle ja täten voitiin rakentaa luja »silta, joka tuo uutta tuoretta voimaa työväenliikkeelle.» Oli suorastaan syytä perustaa työväen omia voimisteluseuroja.

Varsinaisten työväen urheiluseurojen lukumäärä, joka oli 1904 ollut (ainakin) 14, oli 1905 jo 36 ja 1906 48 (ks. myöh.). Työväen omat miehet ja naiset olivat olleet perustamassa näitä seuroja ja tässä olivat erikoisesti kunnostautuneet kirjaltajat. Ammattityöväki tuli seurojen perustamistoimintaan mukaan erityisesti vuodesta 1899 lähtien (jo sitä ennen oli ammattityöväen piirissä toiminut muutamia voimistelu- ja urheiluseuroja). Nimenomaan vuodesta 1906 lähtien, kuten voi odottaakin, työväen osuus pysyi melkoisen voimakkaana. Esikuvalliseksi työväen voimistelu- ja urheilujärjestöksi perustettiin 1902 Helsingin Jyry, jonka jämerän nimen moni muukin työväen urheiluseura otti itselleen ja jonka voimistelunäytöksiä innokkaasti seurattiin etenkin työväestön maakunnallisissa ja valtakunnallisissa juhlissa.

V. SVUL:n ensimmäisen voimistelunjohtajakurssin (Helsinki 1905) osanottajien yhteiskunnallinen koostunta. Kurssityön yleiskatsaus

Kun uusia aatteita levitettiin ja kun Suomen kansaa koetettiin ravistaa hereille sortovuosien kiihtyvässä puristuksessa, valistusjärjestöt omaksuivat lähinnä paikallisjohtajakoulutusta ajatellen keskeiseksi työmuodokseen kurssitoiminnan. Järjestettiin lyhyehköjä, enintään yleensä kaksiviikkoisia, etenkin loma-ajaksi sovitettuja kursseja. Niillä velvollisuudentuntoinen ja intomielinen sivistyneistö valisti tavallisesti yhtä intomielistä ja harrasta kuulijakuntaa. Tämän kurssinkäyneen vapaaehtoisen iskujoukon kansallisenä velvollisuutena oli etenkin alijohtajina ja propagandisteina viedä voimiensa mukaan aatetta yhä syvemmälle »Suomen sailoille». Todettiin, että järjestötoiminnan kehittymisen eräitä perustekijöitä olivat uhrautuvat entusiastit, joita oli mahdollisimman tehokkaasti koulutettava katkeamattomaan kenttätöyöhön.

Myös liikuntakulttuurimme johto¹ oivalsi tällaisen järjestetyn koulutustyön välttämättömyyden ja ryhtyi kurssitoimintaan. Tällöin kiinnitettiin huomiota esimerkin ja teon propagandaan. Oli järjestettävä ennen muuta opastavia, käytännöllisiä harjoituksia ja niiden lomaan mahdollisuuksien mukaan helppotajuisia luentoja. Tällaisilla kursseilla valmennettaisiin jo toimivia ja ennen kaikkea tulevia seurojen johtohenkilöitä. Esikuvia kurssitoiminnan käytännölliseen järjestelyyn saatiin eri tahoilta, paitsi raittiusjärjestöjen ja nuorisoseurain voimistelu- ja urheilukurssityöstä

¹ Vaikkakaan SVUL ei ollut 1905 vielä virallisesti perustettu, v:n 1905 kurssi itse asiassa oli valtakunnallisen epävirallisen liiton kurssi. Suomen Naisten Voimisteluliiton kesäkurseista (1904) ks. seur. siv.

(ks. myöhemmin), myös mm. kansakoulunopettajien lomakursseista. Näitä opettajain lomakursseja oli meillä lähinnä skandinavisten esikuvien (Uppsala) mukaan ryhdytty toimeenpanemaan v. 1893. Tällaiset lomakurssit olivat kesä- ja joululoman aikaan sijoitettuja ja niiden vapaaehtoisuus yleensä takasi työskentelyn terveen pohjan. Elin Kallio ryhtyi järjestämään kesäkursseja naisvoimistelijoille 1904.

Voi sanoa, ettei voimistelujohtomme halunnut menettää yhtään työkautta lähtiessään järjestämään omaa kurssitoimintaa. Jo tammikuussa 1905 Ivar Wilskman näet järjesti yhdessä lähimpien opettajatovereidensa kanssa Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella »lomakurssin voimisteluseurojen johtajia varten». Tämä kurssi, joka oli suurelle yleisölle osittain vielä uutta ja outoa, merkitsi sittemmin suosituksi tulleiden SVUL:n ja sen piirikuntien voimistelunjohtajakurssien alkua. Ensimmäinen kurssi kesti kaksi viikkoa.

Oheisessa taulukossa VI on eritelty ensimmäisen voimistelujohtajakurssin (Helsinki 1905) osanottajien yhteiskunnallista ja paikkakunnallista koostunutta. Kurssilaisia oli yhteensä 39, kaikki miehiä.

Taulukko VI

SVUL:n ensimmäisen voimistelunjohtajakurssin (Helsinki 1905) osanottajien yhteiskunnallinen koostunta piirikunnittain ja paikkakunnittain.

(Ryhmittelyä ks. s. 69)

piirikunta (p.)	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
<i>Helsingin p.</i>										
Helsinki	3	—	—	—	1	1	—	—	—	—
<i>Porvoon p.</i>										
Porvoo	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Loviisa	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
<i>Hämeenlinnan p.</i>										
Hämeenlinna	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Forssa	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Jokioinen	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Lammi	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—

<i>piirikunta (p.)</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
<i>Tampereen p.</i>										
Tampere	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Ylöjärvi	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
<i>Lahden p.</i>										
Sysmä	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
<i>Kymenlaakson p.</i>										
Kotka	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Virolahti	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
<i>Viipurin p.</i>										
Viipuri	1	—	1	1	4	1	—	—	—	—
Säiniö	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Räisälä	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
<i>Etelä-Saimaan p.</i>										
Lappeenranta	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaukaan tehdas	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Mustola	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Mikkelin p.</i>										
Mikkeli	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
<i>Pohjois-Savon p.</i>										
Iisalmi	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Pohjois-Karjalan p.</i>										
Nurmes	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Keski-Suomen p.</i>										
Jämsä	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Multia	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
<i>Vaasan p.</i>										
Vaasa	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Alavus	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
<i>Muuualta</i>										
Pietari	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Yhteensä	10	2	6	4	6	7	3	—	1	—

SVUL:n vuoden 1905 voimistelunjohtajakurssin (Helsinki 1905) osanottajista¹ (yhteensä 39) oli siis kaupunkilaisia tai kaupunkimaisen väestökeskuksen asukkaita 28 (72 pros.) ja maalaisia vain 11 (28 pros.). Tämä voimistelunjohtajakurssien esikoinen kokosi osanottajia siis erikoisesti Viipurin läänistä ja yleensä maamme eteläosista. Kutsun ottivat herkimmin vastaan keskisäädyn, erityisesti sivistyneistön nuoret, joilla oli myös suhteellisen

¹ Luetteloja ks. Suomen Urheilulehti 1905, s. 55—57 (Lomakurssi voimisteluseurojen johtajia varten. Uutisen antaja Ivar Wilskman).

suotuisat mahdollisuudet irroittua jokapäiväisistä tehtävistään kahden viikon kurssille sydäntalven aikaan. Suurimpana ryhmänä olivat opiskelijat, lähinnä seuraavina käsityöläiset, kansakoulunopettajat ja liikeväki. Käsityöläisistä oli nahkureita kaksi, suutareita, maalareita, muurareita ja kultaseppiä kutakin yksi ja lisäksi yksi lähemmin määrittelemätön. Pikkuvirkamiehistöön jms. kuuluvat olivat vaakamestari, ruiskumestari, rakennusmestari ja posteljooni. Itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivilla käsityöläisillä, sellaisilla kuin esimerkiksi lammilaisella Otto Leivolla, Saksassa opin saaneella nuorella, itsenäisesti ammattia harjoittavalla nahkurilla, oli juuri sydäntalven aikaan nähtävästi otollisin mahdollisuus lähteä pääkaupunkiin kurssille. Maatalousväki ei tällöin ollut vielä herännyt uudenaikaiselle voimistelu- ja urheiluaatteelle riittävästi, kuten on jo erikseen todettu. Ammattityöväkeä edusti kurssilla vain yksi ainoa mies, loviisalainen kirjaltaja (kuten tunnettua juuri kirjaltajat olivat herkimpiä uusien aatteiden vastaanottajia ammattityöväestössä). Mukana olleet maanviljelijät olivat Jämsästä, Virolahdelta ja Räisälästä, siis seuduilta, joissa yleinen valistustyö oli suhteellisen korkeatasoista.

Jo helmikuussa 1905 järjestettiin Joensuussa kollega G. von Pfalerin johtamat voimistelunjohtajakurssit, joiden isäntänä oli Pohjois-Karjalan Nuorisoseura, maakunnallinen keskusjärjestö. Tämä järjestö jakoi apurahoja nimenomaan pohjoiskarjalaisille maalaisille, joita osallistuihin kurssiin yhteensä 21. Kaupunkilaisia oli mukana vain kaksi. Kurssin pituus oli 12 päivää. Pääosa maalaisista kurssilaisista oli itsenäisiä, nuoria maanviljelijöitä (ainakin 14) maattoman väen määrän supistuessa vain yhteen. Näistä Pohjois-Karjalan kurssilaisista oli talollisia kuusi, talollisen poikia kahdeksan, käsityöläisiä seitsemän, kauppa-apulaisia yksi ja mökkiläisiä yksi. Kurssilaiset olivat iältään 17—33-vuotiaita.¹

Voimistelunjohtajakursseja ryhdyttiin järjestämään kohta eri puolilla Suomea ja niiden alkuunpano tapahtui pääasiassa oppikouluvoimistelijain ja -urheilijain toimesta. Suomen Lyseoiden Urheilijain jo koeteltu järjestökoneisto muodostuikin varhaisim-

¹ Luettelo ks. Suomen Urheilulehti 1905, s. 206—208 (—el—er [G. von Pfaler], Uutisia voimistelun ja urheilun alalta Joensuusta).

man voimistelunjohtajakurssitoiminnan lujaksi rungoksi.² Kurseja pidettiin ennen pitkää myös maamme keski- ja pohjoisosissa (aluksi tosin pääasiassa vain kaupungeissa) muutenkin kuin aivan poikkeuksellisesti. Perinnäinen voimistelijoiden jako »kaupunkilaisiin» ja »maalaisiin» erilaisin vaatimuksin näkyi osittain yhä myös kurssitoiminnassa (näin esimerkiksi Turussa v. 1911).

Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto, lähinnä Ivar Wilskman itse, otti alun perin kurssitoiminnan ylimmän valvonnan ja järjestelyn huolekseen. Olihan välttämätöntä pyrkiä yhtenäisyyteen. Tavaksi tuli, että kurseja anottiin Wilskmanilta, joka suoritti alustavan yleisen suunnittelun ja antoi paikallisten johtohenkilöiden, s.o. voimistelunopettajien, siis tavallisesti hänen entisten omien oppilaidensa suorittaa yksityiskohtaiset järjestelyt. Wilskman itse toimi useilla kurseilla opettajana. Liiton määrätietoinen, joskin varojen puutetta kärsivä kurssitoiminta kasvatti voimisteluuseuroille tuiki tarpeellista »alipäälystystä». Tämän merkitys järjestötyön edelleen kehittämisessä osoittautuikin ensiarvoiseksi. Tulokset näkyivät myös seurojen määrän kasvussa.

Helsingin lomakurssien (1905) esikuvan mukaan toimeenpantiin 1906 kurssit Kotkassa. Joensuussa järjestettiin 1908 jälleen kurssit, tällä kertaa voimistelu- ja urheilupiirikunnan toimesta (vrt. edeltä). Seuraavana vuonna SVUL avusti Porin, Pohjois-Savon, Turun ja Lahden piirikuntien kurseja, joista useimpien alkuunpano kuitenkin lykkäytyi seuraavaan vuoteen. V. 1910 kurseja oli paitsi Turussa, Iisalmessa ja Lahdessa, myös Sortavalassa. Mainittuna vuonna oli SVUL:n kurssin suorittajia yhteensä 110. On syytä mainita, että juuri tuolloin myös nuorisoseuraväen keskuudessa tehostettiin voimistelunjohtajakurseja. Tukholman olympialaisten jälkeen SVUL perusti kaksi uutta elintä erikoisesti neuvonta- ja valmennustyötä varten, nimittäin Olympialaisen valmisteluvaliokunnan ja Poikien urheilumerkkitoimikunnan. Kainuun piirikunnan voimistelujohtajakurssit 1913 olivat SVUL:n suurimmat kurssit ennen ensimmäistä maailmansotaa ja näille kurseille saapui osanottajiksi myös naisia. Mainittakoon myös, että Jyväskylän kesäyliopiston yhteydessä oli 1914 erityinen voimistelun- ja urheilunjohtajakurssi.

² Koulujen voimistelusalit saatiin yleensä loma-aikoina kurssipai-
kaksi.

VI. Voima-liiton paikallisosastojen perustajien yhteiskunnallisesta koostunnasta v. 1906

Suurlakon jälkeen, jolloin Suomen järjestötoiminta vilkastui suuresti, perustettiin Voima-liitto virallisesti voimistelu- ja urheilujärjestöksi, mutta tosiasiallisesti siitä pyrittiin muodostamaan valmennusta antava aktivistinen sotilasjärjestö. Tarkoitus oli viedä vapaustaistelun ajatus laajoihin väestökerroksiin. Voima-liitto halusi asettua puolueiden ulkopuolelle, mikä käytännössä merkitsi lähinnä sitä, että se koetti toimia »suojelus kuntien ja punakaartien välillä». Pyrittiin siihen, että nämä kummatkin sotilaalliset järjestöt yhtyisivät Voima-liittoon. Mahdollisimman monet isänmaalliset miehet koetettiin saada mukaan puolueista ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Tarkoituksena oli, että eri puolille Suomea perustetaan Voima-liiton haaraosastoja, mikäli mahdollista jokaiseen kaupunkiin, kauppalaan ja kuntaan. Toukokuussa 1906 oli toiminnassa 125 Voima-liiton osastoa (ryhmää) eri puolilla Suomea. Erityisesti ampumaurheilun harrastus valtasi lisää alaa Voima-liiton välityksellä.

Voima-liiton perustajat, ensimmäiset johtomiehet sekä tukijat olivat yleensä virkamiehiä ja entisiä upseereja (maisteri Hugo Stenberg, tohtori W. O. Sivén, maisteri M. Mexmontan, kapteeni M. von Nandelstadh ym.). Liiton jäsenistön runkona oli pariin sataan nouseva joukko nuoria miehiä, etenkin opiskelijoita, jotka maisteri Mexmontan oli jo aikaisemmin koonnut ja harjoittanut.

Oheisessa taulukossa VII esitetään (erillisenä taulukkona) eräiden Voima-liiton merkittävien haaraosastojen perustajien yhteiskunnallista koostuntaa.¹

¹ Tiedot perustuvat Eino I. Parmasen kokoamiin aineksiin (Parmanen, Taistelujen kirja IV. Porvoo 1941). Ks. myös Wegelius, K. A., Routaa ja rautaa I, Porvoo 1924, s. 24 ja seur.

Taulukko VII

Voima-liiton eräiden merkittävien haaraosastojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta v. 1906.

(Ryhmittelyä ks. s. 69. Lyhennys us. = useita perustajia.)

Haaraosasto	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
Helsinki	us.	us.	—	—	—	—	—	—	—	—
Turku	—	us. ¹	—	—	us.	—	—	—	—	—
Pori	—	2 ²	—	—	3 ³	1 ⁴	—	—	—	—
Viipuri	—	2 ⁵	—	—	1	—	—	—	—	—
Lappeenranta	—	1 ⁶	—	—	—	1 ⁷	—	—	—	—
Kuopio	us.	us. ⁸	—	us.	us.	—	—	—	—	—
Oulu	—	—	—	1	us.	—	—	—	—	—
Pietarsaari	—	1 ⁹	—	—	1	—	—	—	—	—
Kajaani	—	1 ¹⁰	—	—	—	—	—	—	—	—
Jyväskylä	—	3 ¹¹	—	—	—	1 ¹²	1	—	—	—
Uusikirkko (T.l.) (myöh. Kalanti) ¹³	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Merikarvia	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Voima-liiton perustajiston ytimenä oli siis nuoria virkamiehiä, joiden työtä tuki tehokkaasti liikeväkeen ja opiskelijoihin kuulu-

¹ Konttoripäällikkö, tullitarkastaja, apteekkari ja henkivakuutus-tarkastaja.

² asianajaja ja insinöörejä.

³ kaksi kauppiasta ja konttoristeja.

⁴ räätäli, joka kuului sos.dem. puolueeseen.

⁵ hovioikeudenasessori ja pormestari. Viipurin päätoimikuntaan kuuluivat varatuomari, pormestari, tohtori ja kaksi opiskelijoiden edustajaa.

⁶ rautatievirkkamies.

⁷ kelloseppä, Lemi

⁸ lääkäri, toimittaja, metsänhoitaja ja varatuomari.

⁹ alikapteeni, joka toimi oppikoulun venäjänkielen ja voimistelun opettajana.

¹⁰ postimestari.

¹¹ kaksi lehtoria ja maanmittari.

¹² seppä.

¹³ Uudellakirkolla (T.l.) (myöh. Kalannissa) toimi kaksi Voima-liiton osastoa, joista toisen perusti ylioppilas, toisen perustivat ylioppilas ja maanviljelijä.

vien aktivistien joukko. Hanke oli päässyt vasta aivan alkuvaiheeseensa, kun venäläiset viranomaiset kiinnittivät siihen erikoista huomiota ja leimasivat sen kapinan valmisteluksi. Jo 9. 11. 1906 Suomen senaatin oli pakko hajoittaa Voima-liitto, joka alistui toimenpiteeseen. -- Voima-liiton alaosastoja ei ole mukana niissä seurojen luetteloissa ja perustajien koostunnan selvittelyissä, joita on tämän tutkielman yhteydessä.

VII. Suomalaisen miesvoimistelun- ja urheiluseurojen emäseurat

Taulukko VIII

Suomalaisten miesvoimistelun- ja urheiluseurojen emäseurat perustamisvuosittain v:een 1915 mennessä.

Luettelosta käy selville, miten monta jonkun emäseuran alaista seuraa on k.o. vuonna perustettu (sekä kaupungeissa, että maaseudulla). Ryhmittelyä ks. s. 69 ja lyhennyksistä s. 113.

<i>perust.vuosi</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>	<i>Yht.</i>
1886	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1887	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1888	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1889	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1890	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1891	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1892	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1893	1	—	2	—	—	—	—	—	—	3
1894	5	—	—	—	—	—	—	—	—	5
1895	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1896	3	1	—	1	—	—	—	—	—	5
1897	—	1	—	1	1	—	—	—	1 ¹	4
1898	1	—	1	1	—	—	—	—	—	3
1899	2	1	2	—	—	1	—	—	—	6
1900	2	1	4	1	—	10	1	—	—	19
1901	3	—	10	—	1	1	1	—	—	16
1902	3	1	11	3	—	2	1	—	—	21
1903	3	4	14	3	—	—	—	—	—	24
1904	3	1	8	3	—	2	—	—	1 ²	18
1905	5	1	6	5	—	—	—	—	—	17
1906	1	3	2	8	—	—	1	—	—	15
1907	1	1	5	4	—	2	—	2	—	15

<i>perust.vuosi</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>	<i>Yht.</i>
1908	2	—	10	7	—	—	—	—	1 ³	20
1909	3	2	6	7	1	1	1	1	—	22
1910	3	1	6	14	—	—	—	—	—	24
1911	4	—	5	13	—	1	1	1	—	25
1912	4	1	12	7	2	2	1	—	—	29
1913	3	2	6	8	—	—	—	2	1 ⁴	22
1914	3	1	5	4	1	—	—	2	—	16
1915	4	2	7	7	—	—	—	—	—	20
Joku vuosi v:reen										
1915 mennessä	13	4	116	9	4	—	—	—	—	146
Yhteensä	73	31	238	106	10	22	7	8	4	499

1. VAPAAEHTOISET PALOKUNNAT

Liikuntakulttuuri kuului olennaisesti palokuntien harjoitusohjelmistoon ja on luonnollista, että paitsi ns. vakinaisissa palokunnissa myös vapaaehtoisissa harrastettiin kernaasti voimistelua ja urheilua.

Vapaaehtoisia palokuntia ryhdyttiin meillä perustamaan varsinaisesti 1860-luvulta lähtien (Turku 1838, Pori 1863, Helsinki 1864, Uusikaupunki 1866, Porvoo 1867, Vaasa 1867, Viipuri 1867 jne.), ensinnä kaupunkeihin ja kohta myös maaseudun väestökeskuksiin, etenkin tehdasyhdyskuntiin. Mitä maaseutuun tulee, niin — paitsi tehdasyhdyskuntiin — erityisesti läntisen ja eteläisen Suomen suuriin kasakyliin koetettiin jo varhain perustaa vapaaehtoisia palokuntia. Maaseudun vanhimmat palokunnat syntyivät 1870-luvulla, mutta varsinaisesti kuitenkin vasta 1880-luvulta lähtien voidaan puhua vapaaehtoisen palokunnan aatteen laajahkosta viriämisestä maaseudulla (Uuras 1873 tai 1874, Jämsä 1878, Nokia 1879, Lahti 1879, Kangasala 1880, Mänttä 1880, Orivesi 1880, Orimattila 1881, Kyröskoski 1882, Forssa 1882, Nilsä 1882, Pälkäneen Onkkaala (kirkonkylä) 1883, Eura 1883, Turenki 1884, Ikaalinen 1884, Huittinen 1884 jne.). Suomen itä- ja pohjoisosissa oli ennen

¹ IFK. — ² Kuuromykkäin yhdistys. — ³ Tomppariyhdistys. — ⁴ Savonlinnan Riento, voimistelu- ja urheiluseura, jolla oli maaseudulla alaosasto.

1900-lukua vain poikkeuksellisesti vapaaehtoisia palokuntia. Palokuntien syntyyn vaikutti useissa tapauksissa sysäyksenomaisesti paikkakunnalla sattunut suurtulipalo, joka kauhistuttavalla tavalla paljasti paloturvallisuuden ja -torjunnan puutteen.

Vapaaehtoisten palokuntien yhteyteen muodostettiin vähitellen myös erityisiä voimistelu- ja urheiluosastoja. Jo edellä viitattiin siihen, että palokunnat viranomaisten sallimina kernaasti »valittiin» voimistelu- ja urheiluosastojen emäseuroiksi. Niinpä esimerkiksi Hämeenlinnan ja Lahden voimistelu- ja urheilutoiminta samoin kuin musiikki- ja näytelmäharrastukset eräältä osiltaan virisivät juuri toimeliaan ja tarpeelliseksi osoittautuneen palokunnan puitteissa. Luonnollista on, että erikoisesti Kymenlaakson nuorissa, verraten tiheään asutuissa teollisuuskeskuksissa palokunnat olivat keskeisiä järjestöjä. Niidenkin alaosastoiksi perustettiin useita voimistelu- ja urheiluseuroja erikoisesti 1890-luvun puolivälistä lähtien. Voi todeta, että itsenäisten voimistelu- ja urheiluseurojen perustamisen kannalta erikoisen vaikeina vuosina 1899—1905 VPK:n alaosastoiksi perustettujen voimistelu- ja urheilujärjestöjen määrä oli ilmeisesti tavallista suurempi (vertausluvut ovat kuitenkin siksi pieniä, joten olettamusta ei tietenkään voi varsinaisesti todistaa). V:n 1912 tavallista korkeampi lukumäärä selittyy luontevasti lähinnä olympiavuodesta.

2. RAITTIUSSEURAT

Raittiusseurojen monipuoliseen toimintaan kuului useassa tapauksessa — aikana, jolloin järjestötoiminta ei vielä ollut pitkälle differentioitunutta — myös voimistelua ja urheilua, kuten Viktor Dammin kohdalla voitiin todeta. Raittiusliikkeen ja voimistelu-liikkeen ihanteissa oli paljolti samanlaista. Nuo liikkeet viihtyivät erinomaisesti toistensa seurassa. Kumpikin korosti, kuten jo mainittiin, tekojen isänmaallisuutta. Juuri raittiusharrastusten kohdalla voi havaita harrastusten »kasautumista», so. harrastukset toivat mukanaan uusia harrastuksia. Eräissä raittiusseuroissa oli, nimenomaan suurissa kaupungeissa, alun alkaen erityisiä voimiste-

luosastoja. Päämääränä oli pelastaa ja suojella nuorisoa raikkaan, kuriin ja itsehillintään kehittävän voimistelun avulla juoppouden ja siveettömyyden sekä joutilaisuuden vaaroista. Päämääränä oli kummallakin terveys ja kauneus. »Urheilu on paras nyarkinisku viinapirua vastaan» (Anders Wallin). Kapakan, sairaalan ja vankilan vastapainoksi haluttiin rakentaa pallokenttiä ja voimistelu-saleja.¹

Voimakkaimmat raittiusseurojen voimisteluosastot olivat alkusi läntisen Suomen suurissa kaupungeissa, etenkin Helsingissä ja Tampereella. Voimistelun ja urheilun johtajista oli kuitenkin suuri puute, mikä heikensi toimintaa ja eräissä tapauksissa pian sammutti sen. Tunnusomaista oli, että erityisesti joukkovoimisteluun ja -urheiluun haluttiin kiinnittää huomiota. Tätä korostivat mm. Elin Kallio, Anni Collan ja O. W. Snellman (myöh. Sirkka), jotka esikuvallisesti järjestivät mm. ulkoilmanäytöksiä ja voimistelujuhlia. Hiihtokilpailut (eräänlaiset laturetket) olivat suosittuja ja esimerkiksi raittiuspiirien sydäntalvisiin vuosikokouksiin mentiin usein hiihtäen, jolloin kilpailumielessä laskettiin seurojen hiihtäen tulleiden osanottajien määrä ja hiihdetyn matkan pituus. Voi todeta, että juuri eräät vanhimmat raittiusseurat olivat massaurheilun tienraivaajia Suomessa.

Yleisessä raittiuskokouksessa 1897 O. W. Snellman (Sirkka) esitti entistä voimakkaammin voimistelun ja urheilun erääksi tehokkaaksi keinoksi vetää nuoria raittiusväen rintamaan. Vaikka Snellmanin innostunut kanta ei vielä saanut kaikkien järjestöjohtajien varauksetonta tunnustusta, niin kuitenkin raittiusseurojen liikuntakulttuurin harrastus alkoi selvästi voimistua. Uutta sysäystä merkitsivät 1902 Vaasan raittiuskokouksen yhteyteen järjestetyt urheilukurssit, joita johtivat Elin Kallio ja O. W.

¹ Monissa voimistelu- ja urheiluseuroissa erityisesti korostettiin raittiutta ja tupakan käytön välttämistä. Niinpä urheiluväki ei kokonaisuutena voinut hyväksyä esim. sitä, että eräät tupakkatehtaat avustivat liikuntakulttuuria myyntiprosentein. Seurat valvoivat välistä tiukasti jäsentensä ehdotonta raittiutta jopa tupakoimattomuutta. Myöhemmin, muuttuneissa olosuhteissa, tällaisista vaatimuksista voitiin tinkiä. Säänmöt muutettiin, jolloin puhuttiin vain ylimalkasesti hyvistä tavoista ja niiden noudattamisesta.

Snellman (Sirkka). Pyrkimyksenä oli tuolloin, kun voimistelun ja urheilun keskusliittohanke oli vielä poliittisen sarron vuoksi viemättä lopulliseen ratkaisuun, että Raittiuden Ystävät tulisi johtamaan liikuntakulttuuria ainakin toistaiseksi aivan vastaavasti kuin Kansanvalistusseura toimi Suomen laulun ja soiton kehittämiseksi. Tämän ehdotuksen teki Elin Kallio ja asiaa pohtimaan asetettiin erityinen valiokunta. Tähän kuuluivat kymenlaaksolaiset kansanopistonjohtaja J. Alin (Arajärvi) sekä opettajat O. W. Snellman (Sirkka) ja J. Hultin.

Raittiusjärjestöjen toiminnalla voimistelun ja urheilun edistämiseksi olikin noina routavuosina huomattava merkitys. Äskennainittu valiokunta järjesti 1903 Turun raittiuskokouksen yhteyteen urheilukurssit. Liikuntaharrastukset saivatkin nimenomaan tästä vuodesta lähtien pysyvän ja lujan sijan raittiusjärjestöjen, myös keskusjärjestön ohjelmassa. Raittiusväen voimistelu- ja urheilukursseja pidettiin siitä pitäen säännöllisesti joka vuosi (Kuopio 1905, Oulu 1906, Hämeenlinna 1907 jne.) ja raittiusväki oli entistä tehokkaammin mukana myös voimistelu- ja urheilu-kirjallisuuden viljelyssä (Elin Kallio, O. W. Snellman, ym.) V. 1904 Elin Kallio järjesti voimistelu- ja urheilukurssit Jämsässä myös naisille, etenkin opettajattarille ja raittiusseurojen toimihenkilöille.

Äskennainittu määrätietoisen kurssitoiminnan alku 1902 merkitsi samalla myös raittiusseurojen voimistelu- ja urheiluosastojen luvun kasvua. Vuonna 1900 tällaisia alaosastoja oli nähtävästi vasta 10, mutta 1903 jo 38 (jäsenmäärä oli 776). Kun muutamat näistä itsenäistyivät, etenkin suurlakon jälkeen, lukumäärä oli 1907 enää vain 33 (jäsenmäärä oli 531). Nytkin Kymenlaaksossa, jossa toimivat juuri Alin ja Snellman, raittiusseurojen määrä oli huomattavan suuri ja niiden liikuntakulttuurin harrastus vilkasta. Etenkin Vaasan kurssit 1902 ja Oulun kurssit 1903 aiheuttivat sen, että nimenomaan Keski-Pohjanmaalla raittiusseurojen voimistelu- ja urheilutoiminta vilkastui. Tässä piirikunnassa (Kokkolan piirikunnassa) oli myös sellaisia voimistelu- ja urheiluseuroja, jotka olivat yhteistyössä sekä raittiusseurojen että nuorisoseurojen kanssa.

3. NUORISOSEURAT

I

Suomen nuori sivistyneistö katsoi 1800-luvun keskivaiheilla isänmaalliseksi velvollisuudekseen järjestää valistavia, säätyeroja lievittäviä isänmaallisia ja kansallisia juhlia, joiden ohjelmaan liitettiin kernaasti erilaatuisia voimankoetuksia ja kilpailuja. Kansanmiehet ja -naiset kilpailivat keskenään etenkin hiihdossa, soudussa, amunnassa, juoksussa ja hypyissä. Osa liikunnallisesta ohjelmasta oli vanhojen kansanjuhlien merkeissä yhä »komeljantarien tapaan» järjestettyä (pussijuoksua, lusikkajuoksua jne). Pääasia siis oli, että yleisö sai huvia. Erikoisesti ylioppilaat, vanhemmat koululaiset ja sittemmin seminaarilaiset ja kansakoulunopettajat toimivat tällaisten juhlien järjestäjinä. Uudenaikaisen kansansivistystyön eräänä tärkeänä muotona isänmaalliset kansanjuhlat puheineen, esitelmineen, lauluineen ja muine musiikkiesityksineen sekä kilpailuineen tulivat meillä yleisesti käytäntöön erikoisesti 1870- ja 1880-luvuilla. Tällöin oli jo yleensä riittäviä edellytyksiä tällaisen sivistystoiminnan nopealle kehitykselle, nimittäin verraten suuri poliittinen vapaus, aineellinen nousu ja erityisesti uudenaikaisten kansansivistyslaitosten, myös lehdistön, jo alkanut, jopa vauhtiin päässyt herättävä toiminta.

Nuorisoseuraliike oli kansanliike, joka ensimmäisenä suurin joukoin veti mies- ja naiskohtaisesti mukaan talonpoikaista nuorisoa. Tämäkin liike otti työmuotojensa joukkoon voimistelun ja urheilun lähinnä kansanomaisten kilpailujen muodossa tarjoten yhdessä vapaaehtoisten palokuntien ja raittiusseurojen kanssa valmiin järjestörakenteen myös nousevan voimistelu- ja urheiluliikkeen palvelukseen. Tämän yhteydessä on syytä mainita, että kansanopistoilla oli suuri osuus voimistelu- ja urheiluseurojen perustamisessa. Monet kansanopiston käyneet ja kansanopistojen opettajat olivat näet mukana seurojen toiminnan alkuunpanossa. Ei tyydytty enää erilaatuisten kilpailujen järjestämiseen. Tämän lisäksi erilaatuisissa kokouksissa keskusteltiin voimistelusta ja urheilusta ja näitä kysymyksiä pohdittiin myös lehdistön palstoilla. Nuorisoseurojen alaosastoiksi perustettiin alun perin pieniä voimisteluosastoja ja näiden luku alkoi varsinkin 1890-luvulla kasvaa

yhdessä nuorisoseuraliikkeen yleisen laajenemisen kanssa. Samaan aikaan versoi myös teatteriharrastus. Voimistelu ja urheilu kohosivat yhdessä näytelmäharrastuksen kanssa nyt usein paikoin lopullisesti laulun ja soiton rinnalle tasa-arvoisiksi nuorisoseurojen juhlien ohjelmaan. Ivar Wilskman totesi 1899, että »nuorisoseurojemme kesken, joihin kuuluu seudun sivistyneimmät jäsenet, harjoitetaan jo yleisesti kaikenlaista urheilua». Etenkin Suomen Lyseoiden Urheilijain (per. 1899) välityksellä nuorisoseuraliike alkoi järjestönä yhä enemmän kiinnostua liikuntakulttuurista, jota myös Santeri Alkio nimenomaan vuosisadan vaihteesta lähtien korosti (Pyrkijä 1902 ja Paimion kokous 1903). Mikkelin nuorisoseurakokouksessa 1903 pastori K. R. Kares kehoitti nuorisoa liittymään taipumustensa mukaan nuorisoseurojen erilaisiin alaosastoihin, mm. voimisteluosastoihin, joiden työllä oli hänen käsityksensä mukaan merkittävä osuus pyrittäessä liikkeen päämääriin. Voimistelu- ja urheiluosastojen luku olikin Hästeskon (Heporaudan) julkaisemien tietojen mukaan vuonna 1902 jo ainakin 61 nousten vuonna 1905 ainakin 115:een. Juuri Paimion kokouksessa 1903 Suomen Nuorison Liittoa kehoitettiin kiinnittämään entistä enemmän huomiota voimisteluun ja urheiluun. Siksi seuraavana vuonna lähetettiin muutamia ylioppilasstipendiaatteja Satakuntaan, Hämeeseen ja Savoan tehtävänä mm. perustaa voimisteluseuroja. Voimistelunjohtajakurssit pantiin alkuun (ks. esitystä erikseen). »Viinaksia viljelevistä puukkojunkkareista» ja »häjyistä» piti itsekasvatuksen avulla yrittää tehdä raittiita voimistelijoita ja urheilijoita, joilla olisi myös henkisiä harrastuksia.

Kymenlaaksossa järjestettiin nuorisoseurojen maakunnallinen kesäjuhla 1900 erikoisesti voimistelu- ja urheilujuhlaksi, johon osallistui 8 voimisteluseuraa. Tämän piirin voimisteluosastoihin kuului vuonna 1903 noin 10 pros. nuorisoseurojen jäsenistä. Niinikään vuonna 1900 järjestettiin Varsinais-Suomen ensimmäiset maakunnalliset laulu- ja voimistelujuhlat. Jo erikseen on todettu, että myös mm. Pohjois-Karjalassa nuorisoseurat sekä voimistelu- ja urheiluseurat olivat läheisessä ja tehokkaassa vuorovaikutuksessa. Juuri vuonna 1903, jolloin varsinaisten voimistelu- ja urheiluseurojen perustaminen oli sortotoimenpiteiden vuoksi käytännöllisesti katsoen miltei pysähdyksissä, nuorisoseurojen voimiste-

luosastojen muodostaminen oli erityisen vilkasta (yhtä vilkasta tämä toiminta oli sittemmin vasta voittoisana olympiavuonna 1912). Viipurissa 1905 pidetyssä Etelä-Karjalan nuorisoseurojen piirijuhlissa oli mukana noin 200 voimistelijaa. Kun Kirvu oli maamme voimakkaimpiin voimistelu- ja urheilupitäjiin kuuluva (ks. edeltä), tämä johtui olennaisesti juuri sikäläisen nuorisoseuratyön laajuudesta. Uudellamaalla (myös esim. Karinaisissa) oli Vihtori Peltonen (Johannes Linnankoski) pannut alkuun voimistelu- ja urheiluharrastuksen, jonka tuloksia oli nähtävissä mm. 1899 Hyvinkään laulu- ja voimistelujuhllilla (siellä esiintyi viisi voimistelu-seuraa) ja jonka edelleen kehittäjäksi muodostettiin 1906 Uudenmaan Nuorisoseura. Euran yleisessä nuorisoseurakouksessa voimistelunopettaja K. E. Levälahti alusti kysymyksen nuorisoseurojen velvollisuuksista voimistelun ja urheilun edistämiseksi. Liitto ryhtyikin entistä määrätietoisemmin järjestämään voimistelunjohtajakursseja ja lähettämään kiertäviä voimistelu- ja urheiluneuvoja, etenkin ylioppilaita, maaseudulle. Hästeskon (Heporaudan) julkaisemien tietojen mukaan nuorisoseurojen voimisteluosastojen luku, joka 1907 oli 81, nousi jatkuvasti ollen vuonna 1911 ainakin 127, olympiavuonna 1912 146 ja seuraavana vuonna 184, vuonna 1914 187 ja vuonna 1915 jo 195. Nuorisoseurojen raittiusosastojen ja ompeluseurojen määrä oli sensijaan yleensä vähentynyt ja keskustelukerhojen luku pysynyt pääpiirtein ennallaan.

Useissa nuorisoseuroissa harrastettiin voimistelua ja urheilua samoinkuin teatteria ilman, että muodostettiin erityisiä alaosastoja. Liikuntakulttuurin muodot olivat hyvin vaihtelevia. Kauvatsan nuorisoseuran (per. 1882) toisessa kokouksessa 1882 oli esillä kysymys, »olisiko tarpeellista perustaa ampumayhdistys ja millä tavalla?» Seuraavana vuonna oli pohdittavana kysymys »voimistelun kehittämisestä». Kun Pomarkun nuorisoseurassa (per. 1897) keskusteltiin 1903 liikuntakulttuurista, nousi vilkas sananvaihto. Eräät puolsivat »suksi-, toiset kelkka- ynnä kävely-, toiset taas voimistelu-urheilua.» Päätökseksi tuli, että ryhdyttiin harrastamaan nimenomaan voimistelua. Välineiden puute esti kuitenkin tämän hankkeen toteuttamisen (varsinainen voimisteluosasto voitiin perustaa vasta 1908, myöhemmältä nimeltä Pon-

nistus). Siinä tapauksessa, että nuorisoseuran johto ei voimistelun ja urheilun harrastajien mielestä tarpeeksi tukenut liikuntakulttuuria, voitiin menetellä, kuten Ylihärmässä 1894, että irroitettiin täysin itsenäisiksi. Silloin »ei tarvitse vetää tukkanuottaa nuorisoseuran kanssa.»

Monilla paikkakunnilla juuri nuorisoseuraliike oli uudenaikaisen liikuntakulttuurin alullepanija ja tienraivaaja. Se avasi tien ja loi pohjan myöhemmin perustettaville tai itsenäistyneille erityisille voimistelu- ja urheiluseuroille.

Poliittiset puolueet ryhtyivät suurlakon jälkeen perustamaan omia nuorisojärjestöjään, joiden alaosastoiksi eräissä tapauksissa muodostettiin propagandistisesti oivallisiksi havaittuja voimistelu- ja urheiluseuroja. Erikseen kiinnitetään huomiota sosialidemokraattisiin nuorisoliittoihin ja niiden alaosastoina toimiviin voimistelu- ja urheiluseuroihin. Sekä vanhasuomalainen että nuorsuomalainen puolue perustivat nekin omia nuorisojärjestöjään. Edelliset perustivat 1908 keskusjärjestönsä, Kansallismielisen Nuorisoliiton, ja jälkimmäiset 1909 vastaavasti Nuoren Suomen Liiton. Kansallismielisten nuorten järjestöjen yhteydessä oli, kuten on edellä todettu, eräissä tapauksissa voimisteluosastoja kun taas nuorsuomalaisilla näitä oli vain poikkeuksellisesti, etenkin, kun nuorsuomalaisten nuorisojärjestöjä oli pääasiassa vain kaupungeissa.

II

Yksityiskohtaisia tietoja Suomen suomenkielisten nuorisoseurojen urheiluosastoista on nimenomaan vuodelta 1905. Laatiensa katsaukseen suomalaisten nuorisoseurojen toimintaan (Suomen Nuorison Liiton Albumi IV. Helsinki 1906) Suomen Nuorison Liiton sihteeri, ylioppilas Arvo Inkilä liitti »tilastollisen taulun Suomen suomenkielisistä nuorisoseuroista ja niiden toiminnasta v. 1905». Tässä taulukossa lueteltiin nuorisoseurat lääneittäin ja samalla mainittiin verraten runsaasti tietoja niiden toimintamuodoista, mm. siitä, oliko seuran yhteydessä erityinen voimistelu- ja urheiluosasto ja montako jäsentä siinä oli.

Arvo Inkilän tilastotaulukon mukaan Suomessa oli ainakin 114

sellaista nuorisoseuraa, joissa toimi voimistelu- ja urheiluosasto. Lisäksi taulukossa mainittiin 14 seuraa, joiden kohdalle oli voimistelu- ja urheiluosastorekkeeseen merkitty kysymysmerkki.¹ Ilmeistä on, että viimeksi mainituissa seuroissa oli aikaisemmin ollut erityinen voimistelu- ja urheiluosasto, mutta se oli joko lakannut tai siitä ei ollut saatu tietoja, ainakaan selvitystä jäsenten lukumäärästä.² Suomessa oli taulukon mukaan 1905 yhteensä 526 suomenkielistä nuorisoseuraa, joissa yhteensä 39.462 jäsentä.

Vuonna 1905 suomalaisten nuorisoseurojen voimistelu- ja urheiluosastot jakautuivat eri läänien kesken seuraavasti:

Uudenmaan lääni	8 osastoa	255 jäsentä	
Turun ja Porin lääni	11 »	268 »	
Hämeen lääni	12 »	238 »	
Viipurin lääni	47 »	899 »	
Mikkelin lääni	5 »	71 »	
Kuopion lääni	13 »	212 »	
Vaasan lääni	8 »	124 »	
Oulun lääni	10 »	218 »	
Yhteensä	114 »	2.275 »	

Viipurin läänissä oli siis nuorisoseurojen voimistelu- ja urheiluosastojen toiminta laajinta, lähinnä Etelä-Karjalan Nuorisoseuran määrätietoisien toiminnan ansiosta. Tämän suuren maakunnallisen keskusjärjestön piirissä toimikin useita voimistelun ja urheilun järjestöjen merkkimiehiä, esimerkiksi Viipurin Reippaan perustaja ja Karjalan voimisteluharrastuksen virittäjä, kauppa-apulainen Juho Pynninen ja kauppa-apulainen Johan Alhola, joka yhdessä Viktor Dammin kanssa oli, kuten jo mainittiin, suunnittelemassa suomalaista voimistelu- ja urheiluseurojen keskusjärjestöä 1890-luvun jälkipuoliskolla.

¹ Nämä seurat, joita ei ole kuitenkaan otettu mukaan tämän tutkimuksen taulukoihin, ellei muuta tietä ole saatu varmoja tietoja niiden voimisteluosastoista, olivat Veljeys (Kokemäki), Lavian, Loimaan Kojonkulman, Rengon, Urjalan Nuutajärven, Haminan, Pitäjänsaaren, Pyhäjärven (Viipurin 1.) Satitsanrannan, Juvan Lantelan, Keski-Savon (Suonenjoki), Vehmersalmen, Vesannon, Värtsilän, Värtsilän tehtaan ja Haapaveden nuorisoseurat.

² Kouluneuvos Arvo Inkilän 1957 antaman lausunnon mukaan.

4. TYÖVÄENJÄRJESTÖT

Wrightiläinen työväenliike suhtautui yleensä suopeasti uuden aikaiseen liikuntakulttuuriin. Työväenyhdistysten jäsenet tekivät tuona työväenliikkeen »seurallisuuden ajanjaksona» huvi-, kävely- ja souturetkiä, järjestivät juoksu- ja köydenvetokilpailuja, akrobaattinäytöksiä jne. Voimistelu ja urheilu terästäisi työväen terveyttä luontaista oma-aloitteisuutta. Se poistaisi työväenliikkeen yltä sitä yhä viipyvää, alakuloista, pelkästään vastaanottavaa, passiivista luonnetta, joka oli ominaista myös vanhalle kansansivistystoiminnalle. Erityisiä työväen voimisteluseuroja ja työväenjärjestöjen voimisteluosastoja perustettiin kuitenkin 1890-luvulla vielä varsin vähän. Merkittävimmät näistä syntyivät Turussa. Niinpä sorvarimestari Iisakki Lehtonen perusti 1896 Turun työväenyhdistyksen Urheilu- ja Pursiseuran, kuten on jo aikaisemmin todettu. V. 1897 aloitti toimintansa työväenyhdistyksen alaosastona Raunistulan Tarmo. Myös ainakin Jyväskylässä toimi 1890-luvun lopussa työväenyhdistyksen voimisteluosasto. Turun työväenyhdistyksen voimisteluosasto perustettiin 1900. Uranuurtaja V. Dammin Ponnistuksesta (1887) on mainittu jo edellä.

Selvitettäessä työväen osuutta seurojen perustamisessa todettiin, että keskeisimmäksi työväen voimistelu- ja urheiluseuraksi kasvoi v. 1902 perustettu Helsingin Jyry ja kohta työväenyhdistysten alaosastoina toimivia voimistelu- ja urheiluseuroja oli melkoisesti eri osissa Suomea. Lukumäärä kasvoi varsin nopeasti nimenomaan suurlakon jälkeen. Jo aikaisemmin mainittiin, että kun 1904 työväen voimistelu- ja urheiluseuroja oli ainakin 14, oli niitä 1905 yhteensä 36 ja 1906 jo ainakin 48. Tosin eräin paikoin työväenyhdistykset (s.o. niiden ennakkoluuloinen johto) eivät halunneet alaosastokseen voimistelijoiden ryhmiä. Nämä saivat käydä jopa sitkeää kulttuuritaistelua päästäkseen lopullisesti pinnalle. Kuopiossa työväen voimistelijat pääsivät vasta toisella yrityksellään työväenyhdistyksen jäseniksi. Nokiolla työväen voimistelijoiden oli juurta jaksain selvitettävä vanhalle polvelle pyrkimystensä »hyödyllisyyttä». V. 1911 (4. 3. 1911) perustetun Lappilan Toverien säännöissä sanottiin, että »me ruumiillista terveyttä, voimaa ja kauneutta harrastavat Lappilan työväenyhdistyksen jäsenet

olemme havainneet välttämättömäksi perustaa voimistelu- ja urheiluseuran.» Toiminta siis täälläkin ikäänkuin voittavana kirposi vaikeuksien ja ennakkoluulojen keskeltä. Lappilan Toverien sääntöjen mukaan (pykälä 6.) »jäseneksi pääsee kaikki Sos. Dem. puolueeseen kuuluvat (työväenyhdistyksen) jäsenet.» Raumalla, jossa etenkin kansakoulunopettajaseminaarin ansiosta liikuntaharrastus oli jo verraten varhain virinnyt laajalle pohjalle, Rauman työväenyhdistys otti työväen voimistelijain osaston piiriinsä vasta 1916, työväen rivejä taajennettaessa poliittisissa merkeissä. Lyhyesti sanoen, kuten jo edellä mainittiin, vanhan poliittisen työväenliikkeen piirissä monesti pidettiin uudenaikaista voimistelua ja urheilua työväenliikkeen pyrkimyksille vieraana ja tarpeettomana.

Pentti Lahden kokoamien tietojen mukaan (*Lahti, Pentti*, Suomen työväen urheiluliikkeen historia. Käsikirjoitus. TUL:n Arkisto) työväenyhdistysten alaisia voimistelu- ja urheiluseuroja (mukana myös naisten v-osastot) oli seuraavasti:

v. 1901	5	v. 1907	46	v. 1912	162
1902	8	1908	79	1913	189
1903	ei tietoja	1909	119	1914	197
1904	14	1910	129	1915	218
1905	35	1911	158	1916	204
1906	48				

Työväenjärjestöjen voimistelu- ja urheiluosastojen ja työväen voimistelu- ja urheiluseurojen vaiheissa olympiavuosi 1912 oli merkittävä murroskohta. Työväen liikuntakulttuurin johtajat alkoivat entistä määrätietoemmin korostaa työläisurheilun omaa erikoisluonnetta. Työväenkysymys oli meillä niin laaja-alainen ja keskeinen, että sen ratkaisu vaati kaikkien voimien kokoamisen ja yhdenmukaistamisen. Eduskunnassa tehtiin silloin aloite työväen liikuntakulttuurin erityisestä avustamisesta. Todettiin, että Suomessa toimi noin 150 avustuksen tarpeessa olevaa voimisteluseuraa, joissa oli erikoisesti työväkeä. Vaikeutena oli, miten käsite »työväen voimisteluseura» oli määriteltävissä. Sellaisissa tapauksissa kuin äskenmainitun Lappilan Toverien kohdalla luokkarajat olivat jo selvät, mutta näin ei ollut kaikkialla. Olihan Suomen voimistelu- ja urheiluliike määrätietoisesti pyrkinyt juuri

yhdistämään kansaa, ei suinkaan repimään eri kerroksia ja eturyhmiä omiin karsinoihinsa. Edellämainittu valtionapuhanke raukesi.

Samanaikaisesti — lähinnä voittoisan olympiavuoden 1912 inostamana — ryhdyttiin järjestämään erikoisesti Helsingin Jyryn aloitteesta erityisiä työväen urheilupäiviä liikuntakulttuurin aatteen levittämiseksi työväen keskuuteen selvän luokkatietoisuuden merkeissä. V:sta 1915 lähtien järjestettiin työväen urheilupäiviä myös Viipurissa, päämääränä täälläkin työläisurheilijain liittyminen yksin työväen omiin poliittisiin järjestöihin. Työväen voimistelu- ja urheiluelämään samoin kuin osuustoimintaan vaikutti siis ratkaisevalla tavalla suomalaisen sosialismin yleinen kehitys.

Sitä mukaa kun selvä luokkataistelulinja pääsi vallitsevaksi, alkoi esiintyä yhä voimakkaampia hajaannuksen merkkejä sekä Suomen voimistelu- ja urheiluliikkeen että osuustoiminnan piirissä. Päämääränä oli siis erityisen työläisurheilun ja erityisen työväen osuustoiminnan organisoiminen. Poliittinen näkökulma sai liikuntakulttuurin alalla yleisestikin yhä suurempaa merkitystä. Kun esimerkiksi Kuusankoskella 1909 eräs suomalaiseen puolueeseen kuuluva kansakoulunopettaja ryhtyi voimisteluseuran perustamishankkeisiin ja katsoi tarkoituksenmukaiseksi, että seura yhtyisi suomalaisen puolueen työväenjärjestön alaosastoksi, perustettavan seuran jäsenistön enemmistö päätti yhtyä suomalaisen puolueen sijasta sosialidemokraattisen työväenyhdistyksen alaosastoksi. Näin syntyi Kuusankosken Puhti. Jo 1907 oli Kymi-joen toisella puolella perustettu Kymintehtaan Kisa sosialidemokraattisen nuorisoyhdistyksen alaosastoksi.

Työväen järjestötoiminta lujittui suurlakon aikana ja sen jälkeen pyrkien muodostamaan myös omia keskusjärjestöjä (ammattiyhdistysliikkeen alalla sellainen saatiin perustetuksi 1907). Tällöin kiinnitettiin huomiota työväen oman edustuksen vahvuuteen ja panokseen suurissa valtakunnallisissa järjestöissä (osuustoiminta-, raittius- ja urheiluliike), nimenomaan niiden johtoportaisissa. Todettiin, ettei työväen vaikutusvalta ollutkaan jäsenten lukumäärän edellyttämä, vaan monen mielestä suhteettoman vähäinen. Tällöin pyrittiin mm. edustusjärjestelmän uudistamiseen suhteellisen vaalittavan mukaan.

Olympiavuosi 1912 tuli tässäkin ensimmäisten selväpiirteisten aloitteiden ajankohdaksi paitsi Suomessa myös Norjassa. Helsingin Jyry herätti silloin kysymyksen erityisen Suomen sosialidemokraattisen valtakunnallisen voimistelu- ja urheiluliiton perustamisesta ja tiedusteli toisten seurojen mielipidettä. Helsingin Jyryn keskuudessa oltiin tosin itsekin selvästi tietoisia siitä, että ajankohta oli liian varhainen. Ehdotus haluttiin kuitenkin tehdä ainakin osittain siitä syystä, että Helsingin Jyry oli tyytymätön SVUL:n eräisiin toimenpiteisiin (Suomen painimestaruuskilpailujen järjestelyssä Helsingin Jyry katsoi tulleen syrjäytetyksi). Työväen oli syytä koota ja näyttää joukkovoimansa. Ruotsinkielinen voimistelu- ja urheiluväki irroittui sekini omaksi liitoksi joulukuun 1912 ja maamme sosialidemokraattinen raittiusväki muodosti oman keskusjärjestönsä seuraavana vuonna. Suomen sosialidemokraattien vaalivoitto valtiollisissa vaaleissa 1913 ja venäläisten viranomaisten toimesta hylätty Suomen työväen urheiluseurojen valtionapuanomus (ks. edellä) vauhdittivat nekin oman voimistelu- ja urheiluliiton hankkeita. Helsingin Jyry teki johtomiehensä Väinö Lähteen aloitteesta jo joulukuussa 1913 uuden yrityksen valtakunnallisen työväen voimistelu- ja urheiluliiton muodostamiseksi joko täysin itsenäisenä tai SVUL:n piirikuntana. Helsingin Jyry lähetti tuolloin tiedustelun 180 työväen voimistelu- ja urheiluseuralle ja kyselyyn antoi vastauksen 87 seuraa. Näistä oli 59 sellaisia, jotka kuuluvat SVUL:ään, ja siis 28 tuon liiton ulkopuolella olevaa seuraa.

Tiedusteluun reagoi positiivisesti siis lähes 50 pros. ns. työväenseuroista. Yleisesti korostettiin työväen rintaman tiivistämisen ja yhtenäistymisen tärkeyttä. SVUL:ään kuuluvista 59 työväenseurasta 52 kannatti erityisen työväen urheiluliiton perustamista. Vastustavalla kannalla oli SVUL:ään kuuluvista seuroista seitsemän. SVUL:ään kuulumattomista 28 seurasta 25 puolsi työväen urheiluliittoa ja kolme seuraa ehdotti erityisen kokouksen kutsuamista pohtimaan tätä tärkeää asiaa yksityiskohtaisemmin. Helsingissä ja eräissä muissa suurissa kaupungeissa oli niitä, jotka olivat välittömästi valmiit kehittämään työväen oman urheiluliiton perustamisajatusta. Etenkin Kymenlaaksossa työväestö asettui sille kannalle, että erityinen työväen urheiluliitto ei ainakaan vielä ol-

lut tarpeen. Huomautettiin, ettei työväenliikkeellä toistaiseksi ollut riittäviä edellytyksiä lähtää toteuttamaan näitä voimia kysyviä suunnitelmia, jotka kaiken lisäksi johtaisivat nuoren suomalaisen liikuntakulttuurin haitalliseen kahtiajakautumiseen.

Helsingin Jyryn asettama toimikunta julkaisi 26. 1. 1914 työväen urheiluliittohanketta koskevan kiertokirjeen, jossa ehdotettiin perustavan kokouksen koollekutsumista. Ensimmäisen maailmansodan puhkeaminen siirsi perustamishankkeiden jatkamisen kuitenkin toistaiseksi.

Omana ryhmänä työväen voimistelu- ja urheiluseurojen joukossa olivat Sosialidemokraattisen Nuorisoliiton (perustettu 9.--10. 12. 1906 Tampereella) osastot ja ammattiyhdistykset. Nuorisoliittojen alaosastoina voimistelu- ja urheiluseuroja oli Kymenlaakson, Pohjois-Savon, Helsingin, Kokkolan ja Tampereen piirikunnissa. Ammattiyhdistysten alaisia voimistelu- ja urheiluseuroja oli Porvoon, Vaasan, Helsingin, Porin, Kymenlaakson ja Viipurin piirikunnissa.

Viktor Dammin »alempaa kansaa varten» perustama Helsingin Ponnistus, joka sai sisarjärjestöjä eri puolille Suomea ja joka Dammin periaatteiden mukaan korosti joukkuevoimistelua ja karttoi ennätyskilpailuja, menetti urheilumme uuden suuntauksen, kilpaurheilun, tultua johtoon suurelta osalta elinvoimaansa. Jyryn tavoitteet, joihin kuului myös erityisen työläisurheilun kehittäminen poliittisen työväenliikkeen lujittamiseksi, työnsivät siis vähitellen taka-alalle Ponnistuksen päämäärät.

5. SUOMEN LYSEOIDEN URHEILIJAT. MUUT EMÄSEURAT

Eri yhteyksissä on kiinnitetty huomiota siihen merkittävään asemaan, joka Suomen koululaisseurojen keskusseuralla Suomen Lyseoiden Urheilijoilla (SLU) oli maamme liikuntakulttuurin kehitykseen nimenomaan 1900-luvun ensi vuosikymmenellä.

Koululaisseurat olivat, kuten todettiin, Suomen voimistelun ja urheilun uranuurtajia, joita voimistelunopettajat perustivat yh-

dessä voimisteluun innostuneiden oppilaidensa kanssa. Erityisesti Ivar Wilskman kiinnitti huomiota Suomen koululaisurheilun järjestökysmyksiin, samoin lehtori A. Blomberg Turussa yhdessä eräiden muiden oppikoulujen voimistelunopettajien kanssa. Merkittävää on, kuten mainittiin, että Ruotsiin perustettiin 1895 IFK-liike (Idrottsförening Kamraterna), joka osoittautui pian elinvoimaiseksi ja innostavaksi. IFK-liike sai kohta alaosastoja myös Suomen ruotsin- ja kaksikielisistä kaupungeista (ensimmäisinä Helsinki ja Oulu 1897). Myös kansakoululaisten keskuuteen perustettiin opettajien toimesta erityisiä voimisteluseuroja (Karl Väreen antamien tietojen¹ mukaan vanhimpia tällaisia oli Laukosten kansakoulun voimisteluseura Lopella. Seura perustettiin 1906, siis tuona yleisen, suuren innostuksen vuonna). Näitä seuroja ei ole otettu mukaan tämän tutkielman seuraluetteloihin. Koululaisseuroja voitiin perustaa myös tiettyä tehtävää tai päämäärää varten, sellaisia päämääriä varten kuin lähinnä jossakin huomattavassa voimistelujuhlassa esiintyminen. Niinpä »Turun suomalaisten koulujen alaluokkien pojat» olivat erityisenä ryhmänä Turun voimistelujuhlassa 1905. Tällaisiakaan enemmän tai vähemmän tilapäisiä seuroja ei ole otettu tämän tutkielman luetteloihin, ei myöskään yksityisten luokkien voimisteluseuroja, siitäkin huolimatta, että ne ehkä saivat menestystä suurehkoissakin kilpailuissa tai näytöksissä (esim. Oulun suomalaisen lyseon IV:n luokan Kataja vuonna 1905).

Ratkaisevaksi Suomen koululaisurheilun organisoinnin kanalta muodostui Ivar Wilskmanin matka Ruotsiin huhtikuussa 1899. Matkallaan Wilskman tutustui erityisesti voimistelujuhlien järjestelyyn, seuratoimintaan ja keskusliittoajatuksen toteuttamiseen. Kotimaahan saavuttuaan aloiterikas Wilskman välittömästi perusti (ennen 20. 7. 1899 annetun rajoittavan järjestöasetuksen voimaantuloa) koululaisurheilun keskusjärjestöksi Suomen Lyseoiden Urheilijat. Tämä perustaminen tapahtui siis sananmukaisesti »yhdennellätoista hetkellä.» Noin kahden kauden myöhästymisen olisi näet ilmeisesti merkinnyt sitä, että tälle järjestölle ei olisi myönnetty toimilupaa.

¹ Suomen Urheilulehti 1908, s. 86—88.

Suomen Lyseoiden Urheilijain Helsingin osaston oli määrä olla järjestön keskuselimenä¹ ja tärkeänä toimintamuotona olivat vuosittain loma-aikana eri puolilla Suomea pidetyt kilpailutilaisuudet. Joka toinen vuosi valittu keskustoimikunta huolehti järjestön hallinnollisista asioista. SLU:sta tuli, kuten on jo mainittu, nousevalle SVUL:lle tehokas ja välttämätön johtajien koulu. Alaosastoja perustettiin oppikouluihin erikoisesti vuonna 1900. Osastojen määrä oli vuonna 1900 11, 1901 13, 1902 15, 1909 jo 24 ja 1914 yhteensä 29. Toimeliaimmat osastot olivat Turussa, Tampereella, Kuopiossa, Joensuussa ja Iisalmella.

Voi sanoa, että SLU oli routavuosina muutamilta osilta eräänlainen valtakunnallisen yleisen voimistelu- ja urheiluliiton korvike (osittain oli korvikkeena Helsingin voimistelujohtajien »esikunta»). Suurlakon jälkeen, kun keskusliiton perustaminen vihdoin mahdollistui, SLU:n merkitys yleisenä keskusliittona tietenkin väheni, mutta ei suinkaan kokonaan menettänyt merkitystään. Päinvastoin, niin kauan kun laajaksi suunniteltu SVUL vielä oli järjestönä käynnistämävaiheessa, SLU pysyi tässäkin mielessä vahvana ja sen merkitys etenkin voimistelun ja urheilun propagandassa oli ensiarvoinen. SVUL:n toiminta pääsi näet vauhtiin oikeastaan vasta 1910, joka oli samalla Suomen Lyseoiden Urheilijain toiminnan huippuvuotia. Kun SVUL uudelleen perustettiin 1906, sen kahdeksan piirikunnan edustajista (perustavassa kokouksessa) oli kuusi SLU:n johtomiehiä. Jo edellä on huomautettu siitä, että moni SLU:n riveissä oleva koululainen perusti kotikyläänsä ensimmäisen voimisteluseuran, toimi sen johtajana ja harjoitusmestarina.

Jo erikseen on kiinnitetty huomiota siihen, että kansalliseuroilla ja kansallismielisten nuorten järjestöillä oli merkitystä voimistelu- ja urheiluseurojen perustajina (emäseuroina) sellaisilla kaksikielisillä paikkakunnilla (Loviisa, Kristiinankaupunki), joissa suomalaisuus oli vaikeuksissa koettaen mahdollisimman laajalla rintamalla kehittää ohjelmaansa. — Muita kuin edellämainittuja järjestöjä oli voimistelu- ja urheiluseurojen emäseuroina vain aivan poikkeuksellisesti.

¹ Tällainen järjestely oli tavallista. Vrt. esim. Etelä-Karjalan Nuorisoseuraa.

Emäseurat ja niistä käytetyt lyhennykset

- Ay == ammattiyhdistys
K == Suomalaisen puolueen järjestö, Kansallismielisten Nuorten osasto
Muu == muu kuin tässä yhteydessä mainittu järjestö
Ry == raittiusyhdistys
Sd == Sosialidemokraattisen puolueen järjestö
SLU == Suomen Lyseoiden Urheilijat
Ty == työväenyhdistys
VPK == vapaaehtoinen palokunta

VIII. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon kuuluvien seurojen emäseurat SVUL:n tiedustelun mukaan 1. 8. 1917

Kuten alussa mainittiin, SVUL (liiton sihteeri A. R. Lang) suoritti vuoden 1917 syyskesällä uuden yleisen tiedustelun, joka koski seurojen jäsenistöä ja mahdollisia emäseuroja. Numerotiedot jms. oli annettava siten, että ne koskivat seuran vahvuutta 1. 8. 1917. Tämä tiedustelu ulotettiin myös SVUL:n ruotsinkielisiin seuroihin (SFI:iin). SVUL:n tiedustelu antoi ainesta muualta paitsi Oulun ja Kainuun piirikunnista, joista ei syystä tai toisesta lähetetty (ainakaan ajoissa?) kaikkia pyydettyjä tietoja.

SVUL:n syyskesällä 1917 suorittama yleinen tiedustelu on sikäli erityisen kiinnostava, että se on viimeinen laajahko tietolähde, joka käsittelee Suomen voimistelu- ja urheiluliikettä ennen sen hajaantumista kahteen leiriin. Vuodelta 1918 ei näet enää ole kaikkien seurojen osalta riittävän yksityiskohtaisia tietoja nimenomaan seurojen vahvuudesta, ja vihdoin 26. 1. 1919 perustettiin Työvään Urheiluliitto.

Niinikään jo aikaisemmin mainittiin, että syyskesän 1917 tiedustelun antama laajahko aineisto on ilmeisesti hävinnyt (sitä ei ole ainakaan toistaiseksi löytenyt SVUL:n arkistosta). Tämän tiedustelun pohjalla laaditun yhteenvedon tiedot ovat sensijaan käytettävissä siten, että SVUL:n sihteeri A. R. Lang julkaisi Suomen Urheilulehdessä 1917, ss. 119—132 tuon yhteenvedon pääkohdat. Vuonna 1917 julkaisi tunnettu urheilukirjailija Juho Halme kirjasensa »Suomen urheiluseurat. Luettelo Suomessa toimivista voimistelu- ja urheiluseuroista» (Hämeenlinna 1917). Teoksen alkulause oli päivätty kesäkuussa 1917. Halmeen tiedot pohjautuivat SVUL:n seuraluetteloon ja sanomalehtipointoihin. Teos antaa tietoja useiden seurojen perustamisvuodesta.

Seuraavat taulukot IX—XI ja katsaus (numeroineen, prosenttilukuineen jne.) perustuvat äskenmainittuun A. R. Langin kirjoittamaan artikkeliin.

Taulukko IX

Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton itsenäiset ja jonkin emäseuran alaiset seurat 1. 8. 1917 (Oulun ja Kainuun piirikuntien tiedot ovat epätäydellisiä)

	%/o-määrä SVUL:n			
	luku jäsenmäärä seuroista jäsenistä			
Itsenäisiä	364	26.862	57,14	62,27
Työväenyhdistysten alaisia	121	9.150	19,00	21,21
Nuorisoseurojen alaisia	69	2.919	10,82	6,77
Vapaaehtoisten palokuntien alaisia	38	2.354	5,97	5,46
Koululaisseuroja	28	1.139	4,40	2,64
Raittiusseurojen alaisia	8	391	1,26	0,91
Sos. dem. nuorisoliittojen alaisia	6	219	0,94	0,51
Muiden järjestöjen alaisia	3	102	0,47	0,23
Yhteensä	637	43.136	100	100

A. R. Langin katsauksessa mainitaan, että SVUL:n piirikunnista yhdenmukaisin oli Pohjois-Karjala, jossa oli itsenäisiä seuroja peräti 86,8 pros. ja niiden jäseniä 85,9 pros. SFI:n vastaavat prosenttiluvut olivat 79,0 ja 87,9, joten se oli myös varsin yhtenäinen. Itsenäiset seurat olivat enemmistönä 18 piirikunnassa. Suhteellisesti vähiten niitä oli Vaasan piirikunnassa, jonka 27 seurasta vain kolme oli itsenäisiä. Koululaisseurojen merkitys oli tuolloin enää verraten vähäinen muualla paitsi Kainuun piirikunnassa, jossa kolmannes jäsenistöstä oli opiskelijoita (seminaarilaisia, oppikoululaisia, maa- ja karjatalouskoululaisia). Nuorisoseuroilla oli johtava asema Vaasan, Kokkolan ja Kainuun piirikunnissa (ensiksimainitun voimistelu- ja urheiluseuroista kuului 59 pros. nuorisoseuroihin niiden alaosastoina). A. R. Lang toteikin, että nuorisoseurojen yhteydessä toimivat voimistelu- ja urheiluseurat »ovat oivaltaneet paremmin yhteistyön arvon» kuin raittiusseurojen alaiset voimistelu- ja urheiluseurat. Noin kaksi kolmannesta nuorisoseurojen alaisista voimistelu- ja urheiluseuroista kuuluivat SVUL:ään. Kuitenkin nuorisoseurojen alaosas-

Seurojen luku- ja jäsenmäärä SVUL:n

a) Seurojen

Seurojen laatu										
	Varsinais-Suomi	Viipuri	S.F.I.	Kymenlaakso	Helsinki	Tampere	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Etelä-Saimaa	
I Itsenäisiä seuroja	18	23	30	18	17	32	21	33	10	
II Koululais- »	—	—	2	3	—	2	1	2	1	
III Nuorisoseurain alaisia	3	4	6	5	—	—	2	1	3	
IV V.P.K:n »	1	4	—	9	—	2	3	—	1	
V Raittiusseurain »	1	—	—	1	1	—	—	—	—	
VI Muitten järjest. »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VII Työväenyhdist. »	6	13	—	16	4	8	8	2	7	
VIII Sos. nuorisoliitt. »	—	—	—	1	1	—	1	—	—	
Summa	29	44	38	53	23	44	36	38	22	

Työväen järjestöjen alaiset seurat

prosentteissa

20,68 29,55 0,00 32,08 21,74 18,18 25,00 5,26 31,82

b) Seurojen

I Itsenäisiä seuroja	3674	2068	3549	1540	1946	1951	1424	1831	747	
II Koululais- »	—	—	86	66	—	75	38	96	80	
III Nuorisoseurain alaisia	97	250	403	240	—	—	49	50	252	
IV V.P.K:n »	108	372	—	506	—	90	307	—	50	
V Raittiusseurain »	41	—	—	52	210	—	—	—	—	
VI Muitten järjest. »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VII Työväenyhdist. »	785	1412	—	1307	867	520	802	155	522	
VIII Sos. nuorisoliitt. »	—	—	—	30	109	—	15	—	—	
Summa	4705	4102	4038	3741	3132	2636	2635	2132	1651	

Työväen järjestöjen alaiset seurat

prosentteissa

16,68 34,42 0,00 35,74 31,25 19,73 31,01 7,27 31,62

kelmien mukaan eri piirikunnissa v. 1917.

umäärä v. 1917.

	<i>Hämeenlinna</i>	<i>Keski-Suomi</i>	<i>Satakunta</i>	<i>Mikkeli</i>	<i>Vaasa</i>	<i>Uusimaa</i>	<i>Savonlinna</i>	<i>Oulu</i>	<i>Itä-Karjala</i>	<i>Peräpohjola</i>	<i>Kokkola</i>	<i>Porvoo</i>	<i>Kainuu</i>	<i>Suupohja</i>	<i>Vakka-Suomi</i>	<i>Yhteensä</i>
	11	25	10	15	3	9	15	10	17	7	6	9	2	6	3	364
	2	1	1	1	1	—	—	2	1	1	1	—	3	—	1	28
	1	—	4	2	16	2	1	1	1	1	8	—	4	—	3	69
	6	1	4	2	—	1	1	—	1	2	—	—	—	—	—	38
	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3	—	—	—	—	8
	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3
	5	7	8	1	6	6	6	2	1	3	1	3	3	2	—	121
	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	6
	25	34	28	22	27	18	24	15	23	14	20	12	12	9	7	637
	0	20,00	20,59	32,14	4,54	22,22	33,33	29,16	13,33	4,32	21,43	10,00	25,00	25,00	22,22	0,00

enmäärä v. 1917.

	755	915	601	672	146	581	574	498	724	328	188	461	61	325	122	26862
	62	28	60	51	38	—	—	94	20	16	20	—	152	—	43	1139
	34	—	67	136	556	91	28	30	13	39	328	—	137	—	94	2919
	260	26	144	200	—	55	16	—	39	181	—	—	—	—	—	2354
	—	—	—	—	—	—	—	—	29	—	59	—	—	—	—	391
	—	—	—	12	60	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	102
	207	295	290	66	336	271	337	258	24	164	102	134	113	46	—	9150
	—	—	20	—	—	—	25	—	—	—	20	—	—	—	—	219
	1318	1264	1182	1137	1136	998	980	880	849	728	717	595	463	401	259	43136
	15,71	23,24	26,23	5,80	29,58	27,15	36,09	29,32	2,90	22,53	17,02	22,52	24,41	11,47	0,00	100

toilla oli yhä paljon tehtävää nuorisoseuraliikkeen piirissä voimistelun ja urheilun edistämiseksi, sillä, niin Lang tiesi, vain noin 10 pros. nuorisoseuraväestä oli aktiivisesti liittynyt tukemaan voimistelua ja urheilua. VPK:n alaisilla voimistelu- ja urheiluseuroilla oli huomattava asema Hämeenlinnan ja Kymenlaakson piirikunnissa. Raittiusseuroja oli Suomessa tuolloin yli 1000, mutta näistä oli siis vain kahdeksan sellaisia, joiden voimistelu- ja urheiluosasto oli liittynyt SVUL:ään. Työväenyhdistysten alaisia voimistelu- ja urheiluseuroja ei ollut lainkaan SFI:n alaisissa seuroissa ja Vakka-Suomen piirikunnassa. Työväenyhdistysten alaiset voimistelu- ja urheiluseurat olivat taas voimakkaimmin edustettuina Uudenmaan,¹ Satakunnan ja Kymenlaakson piirikunnissa (prosenttiluvuin, mainitussa järjestyksessä 33,33 — 32,14 — 32,08). Jos jäsenluku otettiin huomioon, olivat ne piirikunnat, joissa oli suhteellisesti eniten työläisvoimistelijoita ja -urheilijoita, Savonlinnan (36,09 pros.), Kymenlaakson (35,74 pros.) ja Viipurin (34,42 pros.).

Järjestäytyneitä urheilijoita oli Suomen maaseudulla suhteellisen vähän, sillä vuonna 1917 vain noin 55 pros. SVUL:n jäsenistä oli maalaisia. Seuraa kohti oli tuolloin Suomessa keskimäärin 68 voimistelijaa ja urheilijaa. Kaupungeissa keskimääräluku oli 120 ja maaseudulla 50. Työväenjärjestöjen alaisissa voimistelu- ja urheiluseuroissa olivat vastaavat henkilöluvut 74, 156 ja 48. Voi siis panna merkille kaupungeissa toimivien työväen voimistelu- ja urheiluseurojen suhteellisen suuruuden. Tämä johtui, kuten mm. A. R. Lang huomauttaa, siitä, että suurehkoissa emäseurojen huoneistoissa toimintamahdollisuudet olivat edullisemmat kuin itsenäisten seurojen yleensä pienissä suojissa.

¹ Uudenmaan piirikunta muodostettiin 1916. Uudenmaan piirikuntaan liitettiin Helsingin piirikunnan muut alueet paitsi pääkaupunki lähimpine ympäristöineen. (Oulunkylä, Malmi, Huopalahti ja Kulosaari). Hyvin/kään seutu siirrettiin Hämeenlinnan piirikuntaan. Näin muodostuneen Uudenmaan piirikunnan keskuksiksi määrättiin toistaiseksi Tuusula.

Taulukko XI

Seurojen ja niiden jäsenten luku SVUL:n laskelmien mukaan maaseudulla ja kaupungeissa v. 1917 sekä erikseen vastaavat tiedot työväenjärjestöjen alaisista seuroista v. 1917.

N:o	Piirikunta	Kaupun- geissa					Maa- seudulla					Työväen järjestöjen alaiset seurat				
		seuroja	jäseniä	seuroja	jäseniä	Maaseudulla % koko jäs.luvusta	seuroja	jäseniä	seuroja	jäseniä	Maaseudulla % jäsenistä	seuroja	jäseniä	seuroja	jäseniä	Maaseudulla % jäsenistä
1	Varsinais-Suomi	5	2626	24	2079	44,2	1	439	5	346	44,3					
2	Viipuri	9	1628	35	2474	60,3	2	560	11	852	60,4					
3	S.F.I.	26	3229	12	809	20,0	—	—	—	—	0,0					
4	Kymenlaakso	8	637	45	3104	82,9	2	301	15	1036	77,5					
5	Helsinki	21	3081	2	51	1,6	4	956	1	20	2,0					
6	Tampere	11	1275	33	1361	51,6	1	242	7	278	50,3					
7	Pohjois-Savo	7	1306	29	1329	50,4	2	538	7	279	34,2					
8	Pohjois-Karjala	6	528	32	1604	75,2	1	105	1	50	32,3					
9	Etelä-Saimaa	4	303	18	1348	81,6	1	152	6	370	70,9					
10	Lahti	6	388	14	1069	72,8	2	96	1	41	29,9					
11	Hämeenlinna	4	264	21	1054	80,0	1	40	4	167	80,7					
12	Keski-Suomi	5	330	29	934	73,9	1	94	6	201	68,1					
13	Satakunta	5	487	23	695	58,8	1	50	8	260	80,4					
14	Mikkeli	4	310	18	827	72,7	1	66	—	—	0,0					
15	Vaasa	4	374	23	762	67,1	1	210	5	126	37,5					
16	Uusimaa	—	—	18	998	100,0	—	—	6	271	100,0					
17	Savonlinna	3	289	21	691	70,5	1	175	6	187	51,7					
18	Oulu	8	713	7	167	19,0	2	258	—	—	0,0					
19	Itä-Karjala	4	228	19	621	73,1	—	—	1	24	100,0					
20	Peräpohjola	4	291	10	437	60,9	1	118	2	46	28,0					
21	Kokkola	3	142	17	575	80,2	1	102	1	20	16,4					
22	Porvoo	5	394	7	201	33,7	2	94	1	40	29,8					
23	Kainuu	5	241	7	222	47,9	1	63	2	50	44,2					
24	Suupohja	2	51	7	350	87,3	1	21	1	25	54,3					
25	Vakka-Suomi	2	105	5	154	59,5	—	—	—	—	0,0					
Yht.		161	19220	476	23916	55,45	30	4680	97	4689	50,0					

IX. Yhteenveto

I

Tutkimus seurojen synnystä, perustajista ja emäseuroista kohdistuu Suomen suomalaisiin miesvoimisteluseuroihin v:een 1915 mennessä. Seuroja, joiden perustajista on tietoja, on 472 ja seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi tai SVUL:ään liittymisvuosi, on 308. Lisäksi on lueteltu piirikunnittain 309 seuraa, joiden perustajista enempää kuin perustamisvuodesta ei ole tarkkoja tietoja.

Suomenkielisiä voimistelu- ja urheiluseuroja perustettiin v:sta 1877 lähtien, ensiksi suurimpiin kaupunkeihin (Helsinki, Turku, Tampere, Kuopio, Pori, Viipuri jne), sitten myös, etenkin yhdistylainsäädännön helpotuttua, pienempiin kaupunkeihin ja maaseudun väestö(etenkin teollisuus-)keskuksiin. Maaseudun ensimmäiset voimistelu- ja urheiluseurat perustettiin Ilmajolle (1887) ja etenkin Kymenlaaksoon (1887 alkaen). Toiminnan painopiste oli aluksi pääkaupungissa, jonka merkittävimpiin suomenkielisiin voimistelu- ja urheiluseuroihin kuuluivat aluksi Helsingin Ponnistus (per. Viktor Damm 1887) ja Ylioppilasvoimistelijat (per. Ivar Wilskman 1890).

Suomalaisia miesvoimistelu- ja urheiluseuroja perustettiin aina 1890-luvun alkuun saakka jokseenkin yksinomaisesti siis vain kaupunkeihin. Maaseudulle niitä perustettiin 1890-luvulla vielä vähän (noin 2—7 seuraa vuodessa), kunnes vuotuisten perustamisten määrä maaseudulla vihdoin vuonna 1900 nousi kymmentä suuremmaksi. Maaseudulle perustettujen seurojen määrä oli aina 1900-luvun alkuun saakka pienempi tai korkeintaan yhtä suuri kuin kaupunkeihin perustettujen seurojen määrä. Seuroja perustettiin 1910-luvulla kaupunkeihimme enää vain suhteellisen vähän,

lukuunottamatta olympiavuotta 1912. Maaseudulle perustettujen seurojen luku oli koko 1910-luvun alkupuolen ajan verraten suuri, vuotuisen perustamisten määrän noustessa vuonna 1909 yli 30:een ja saavuttaessa vihdoinkin 1915 luvun 65. Seuroja perustettiin runsaasti etenkin voimistelujuhla- ja olympiavuosina.

Intomieliset, sosiaalisesti valveutuneet yksilöt olivat voimistelu- ja urheiluseuroissakin kannattavia voimia ja järjestötyön tienraivaajia. Useiden seurojen työ oli alkuvuosina tällaisten entusiastien varassa ja jos tämä tuki äkkiä lakkasi, seuran elämä helposti lamaautui. Niitä miehiä, jotka voimakkaimmin lähinnä 1910-luvulla vaikuttivat uusien seurojen perustamiseksi, oli maisteri Lauri Pihkala. Vanhimpien seurojen toiminta-ala saattoi useissa tapauksissa olla varsin laaja. Voimistelu ja urheilu oli väline pyrittäessä virkistykseen, parempaan terveyteen ja kestäkykyyn. Tämän tavoitteen rinnalle ei ollut vielä voimakkaana kohonnut pyrkimys kasvavan joutoajan täyttämiseen ja jännityksen tavoitteluun. Monet vanhimmista seuroista olivat melkoisen suljettuja järjestöjä. Varsinaisesti vasta 1900-luvun ensi vuosina seurat ottivat nimenomaan kilpaurheilun määrätietoisen kehittämisen keskeiseksi tehtäväkseen ja samalla nousi väittelyä siitä, oliko ennätysurheilun korostaminen urheilun edun mukaista.

Voimistelu- ja urheiluseurojen perustamiseen osallistuivat kaikki yhteiskuntakerrokset. Meillä Suomessa olivat ylioppilaat, koululaiset ja seminaarilaiset ensimmäisenä, vastaanottavimpana kerroksena. Suomen miesvoimistelun ja -urheilun ensimmäinen varsinainen valtakunnallinen keskusjärjestö oli Suomen Lyseoiden Urheilijat (per. 1899 Ivar Wilskmanin toimesta). Ylioppilaiden ja koululaisten osuus voimistelu- ja urheiluseurojen perustamisessa oli voimakkaimmillaan 1800-luvun lopussa ja vuosisadan vaihteessa. Heidän osuutensa pysyi nimenomaan maaseudulla verraten voimakkaana seuraavinakin vuosina, joskin heidän rinnalleen nousi myös muita yhteiskuntakerroksia. Ylioppilaiden ja koululaisten rinnalla toimi alun alkaen tärkeänä kerroksena Suomen nuori virkamiehistö, jolla oli 1800-luvulla ylipäänsä keskeinen asema monimuotoista vapaata järjestötoimintaa viritettäessä. Avainasemassa oli luonnollisesti voimistelunopettajisto, joka liikuntakulttuuriseurojen perustajana suoritti mittasuhteiltaan laa-

jan päivätyön. Kaupungeissa virkamiesten osuus oli jonkin verran voimakkaampi kuin opiskelijoiden. Maaseudulla taas opiskelijain ja virkamiesten panos oli koko käsiteltävänä ajanjaksona kokonaisuutta katsellen yhtä suuri. Kansakoulunopettajisto oli sekin merkittävimpiä, nimenomaan maaseudun liikuntakulttuurin edistäjiä. Kansakoulunopettajien panos voimistelun ja urheilun edistämässä oli Itä- ja Pohjois-Suomessa yleensä suhteellisesti voimakkaampi kuin maamme läntisissä osissa. Juuri Itä- ja Pohjois-Suomessa kansakoulunopettajan asema olikin maalaisyhteisön kehittämistyössä tavallisesti keskeisempi kuin Suomen vanhoilla kulttuurialueilla.

Sivistyneistö kulki siis kärjessä. Seuraavana yhteiskuntaryhmänä oli keskiluokka, so. pikkuvirkamiehet, palvelusmiehet, poliisit, rautatieläiset, niinkään liikeväki ja itsenäiset käsityöläiset. Keskiluokan voimistelu- ja urheiluseurojen suuntaa osoittavaksi kantaseuraksi kasvoi Viktor Dammin oma seura Helsingin Ponnistus (ks. edeltä). Suurlakkovuonna 1905 ja välittömästi sitä seuraavina vuosina oli Suomen pikkuvirkamiesten ja palvelusmiesten osuus voimistelu- ja urheiluseurojen perustamistyössä voimakkaimmillaan niin kaupungeissa kuin maaseudulla. Monet kaupunkiseurat olivat etenkin konttoristien ja kirjanpitäjien alullepanemia. Maaseudulla ensimmäiset maakauppiat, jotka monin tavoin olivat uusien aatteiden levittäjiä yhdessä kansakoulunopettajien kanssa, olivat useassa tapauksessa myös ensimmäisten voimisteluseurojen perustajia. Liikeväki ja itsenäiset käsityöläiset nousivat 1900-luvun ensi vuosina voimistelu- ja urheiluseurojen perustajien voimakkaimmaksi yhteiskuntakerrokseksi, jonka rinnalle nousi suurlakon jälkeen maatalousväki. Taloudelliset suhdannevaihtelut kuvastuivat herkästi juuri liikeväen ja käsityöläisten osallistumisen voimakkuudessa. Yleisesti voi todeta, että voimistelu- ja urheiluharrastus kasvoi rinnan kaupan ja teollisuuden hallinto- ja työväen määrän kanssa.

Maatalousväki suhtautui yleensä varovasti kaikkeen uuteen ja outoon, näin myös uudenaikaiseen voimisteluun ja urheiluun. Kansakoulut, kansanopistot, nuorisoseurat jms. työskentelivät kuitenkin sekä välittömästi että välillisesti voimistelu- ja urheiluharrastuksen laajentamiseksi maaseudulla. Itsenäinen maatalousväki

kypsyi ensinnä voimistelun ja urheilun järjestötoimintaan. Kymenlaakson, Porvoon ja Lahden piirikunnat olivat tässä edelläkävijöitä ja niiden rinnalle nousivat pian eräät etenkin itäsuomalaiset piirikunnat. Länsi-Suomen maaseutu tuli mukaan ratkaisevasti ja laajana rintamana vasta suurlakon jälkeen. Suomen maataloustyöväki alkoi olla mukana voimistelu- ja urheiluseurojen perustamistyössä vasta pääasiassa suurlakon jälkeen ja silloinkin nimenomaan eteläisessä ja läntisessä Suomessa. Juuri vuodesta 1906 lähtien maanviljelijät nousivat maaseutumme voimistelu- ja urheiluseurojen perustajien suurimmaksi yhteiskuntaryhmäksi.

Suomen työväen liikuntakulttuuri kehittyi aluksi erillään työväen poliittisesta toiminnasta. Vielä 1800-luvun lopussa voimistelu ja urheilu oli saavuttanut työväestön laajoissa kerroksissa vain verraten vähän jalansijaa. Yritys perustaa erityinen työväen voimisteluseurojen valtakunnallinen keskusjärjestö 1800-luvun viime vuosina raukesi riittävän vastakaiun puutteeseen. Ennen pitkää ruvettiin kuitenkin, nimenomaan vuosisadan vaihteessa, perustamaan erityisiä työväen voimistelu- ja urheiluseuroja. Etenkin suurlakon jälkeen ja nimenomaan Tukholman olympiavuonna 1912 työväestön poliittisen johdon ja suurten joukkojen kanta voimisteluun ja urheiluun nähden muuttui yleisesti suopeammaksi. Esikuvalliseksi työväen voimisteluseuraksi perustettiin Helsingin Jyry (1902). Ammattityöväestön innokkaimpana ryhmänä olivat kirjaltajat.

II

Järjestetty voimistelu- ja urheilutoiminta ei lähtenyt liikkeelle erillisenä kulttuuriharrastuksena. Se virisi suurelta osalta 1800-luvun henkisen ja aineellisen viljelyn edistämiseen tähtäävien, kulttuuroptimismien leimaamien uudistuspyrintöjen piirissä siinä vähitellen itsenäistyen. Uudenaikaista liikuntaharrastusta virisi eri valistusjärjestöjen puitteissa aluksi suosittuna, yleisöä kiinnostavana sivuharrastuksena. Ennen pitkää tällaiseen sivuharrastukseen innostuneet perustivat oman alaosastonsa, joka sai käyttöä emäseuran toimilupaa, huoneistoa, varoja jne.

Varhaisimmat alaosastot perustettiin raittiusseurojen ja va-

paaehtoisten palokuntien yhteyteen. Eniten alaosastoja perustettiin nuorisoseuroihin. Voi todeta, että itsenäisten voimistelu- ja urheiluseurojen perustamisen kannalta vaikeina vuosina 1899—1905 viranomaisten sallimien valistusjärjestöjen alaosastoiksi perustettujen voimistelu- ja urheiluosastojen määrä oli tavallista suurempi. Voimakkaimmat raittiusseurojen voimisteluosastot olivat aluksi läntisen Suomen suurissa kaupungeissa, etenkin Helsingissä ja Tampereella. Raittiusjärjestöjen samoinkuin nuorisoseurojen toimesta ryhdyttiin jo verraten varhain järjestämään erilaatuisia voimistelukurssseja, lähinnä johtajien koulutusta varten. Useissa raittius- ja nuorisoseuroissa, palokunnissa jne. harrastettiin voimistelua ja urheilua luonnollisestikin ilman, että muodostettiin erityisiä alaosastoja. Monilla paikkakunnilla juuri nuorisoseuraliike oli uudenaikaisen liikuntakulttuurin alullepanija ja tienraivaaja. Se avasi tien ja loi pohjan myöhemmin perustettaville tai itsenäistyville erityisille voimistelu- ja urheiluseuroille. Nuorisoseurojen voimistelu- ja urheiluosastojen toiminta oli laajinta Viipurin läänissä, lähinnä Etelä-Karjalan Nuorisoseuran määrätietoisien toiminnan ansiosta.

Wrightiläinen työväenliike suhtautui yleensä suopeasti uuden aikaiseen liikuntakulttuuriin, joskin erityisiä työväenjärjestöjen alaosastoina toimivia työväen voimisteluosastoja oli 1800-luvulla vielä varsin vähän. Työväenjärjestöjen omien voimistelu- ja urheiluosastojen määrä kuitenkin kasvoi nopeasti suurlakon jälkeen. Erityisesti olympiavuonna 1912 työväen liikuntakulttuurin johtajat alkoivat entistä määrätietoisemmin korostaa työläisurheilun omaa erikoisluonnetta. Työväenkysymys oli meillä niin laaja-alainen ja keskeinen, että sen ratkaisu näytti vaativan kaikkien voimien kokoamisen ja yhdenmukaistamisen. Eduskunnassa tehtiin 1912 aloite työväen liikuntakulttuurin erityisestä avustamisesta, mutta hanke raukesi.

Koululaisseurojen keskusseuraksi perustettiin 1899 Suomen Lyseoiden Urheilijat, kuten edellä todettiin, ja siitä muodostui SVUL:n tulevien johtajien »koulu». Sen alaosastoja perustettiin oppikouluihin, erikoisesti vuonna 1900. Muutamilta osilta Suomen Lyseoiden Urheilijat oli eräänlainen yleisen voimistelu- ja urheiluliiton korvike.

Liitteet

Liite I

Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustamisten lukumäärä perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä.

Luettelosta käy selville, miten monta seuraa on k.o. vuonna perustettu.

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja		seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi ¹				
	kaup.	maalla yht.	kaup.	maalla	yht.	yht.	
1877							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
1882							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
Porin p.	1	—	1	—	—	—	1
Tampereen p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	2	—	2	—	—	—	2
1883							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
Tampereen p.	—	—	—	1	—	1	1
1886							
Tampereen p.	1	—	1	—	—	—	1
Viipurin p.	1	—	1	—	—	—	1
1887							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
Tampereen p.	—	—	—	1	—	1	1
Vaasan p.	—	1	1	—	—	—	1
1890							
Helsingin p.	2	—	2	—	—	—	2

¹ Tähän on otettu mukaan myös ne seurat, joista vain SVUL:ään liittymisvuosi on tunnettu.

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup. maalla	yht.		kaup. maalla	yht.		
Turun p.	1	—	1	—	—	—	1
Viipurin p.	1	—	1	—	—	—	1
Keski-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	1
1891							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
Tampereen p.	—	—	—	2	—	2	2
Kymenlaakson p.	—	1	1	—	—	—	1
Viipurin p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	—	—	—	—	1	1	1
1892							
Helsingin p.	—	—	—	1	—	1	1
Kymenlaakson p.	—	2	2	—	—	—	2
1893							
Turun p.	1	—	1	—	—	—	1
Vakka-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	1
Porin p.	1	—	1	—	—	—	1
Hämeenlinnan p.	1	—	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	—	—	—	—	1	1	1
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	—	1	1	1
Pohjois-Savon p.	1	—	1	—	—	—	1
1894							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	—	4	4	2	—	2	6
Mikkelin p.	—	—	—	1	—	1	1
1895							
Porvoon p.	—	1	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	1	2	3	—	—	—	3
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	—	—	—	2	—	2	2
1896							
Turun p.	1	—	1	—	—	—	1
Tampereen p.	1	—	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	—	1	1	—	1	1	2
Viipurin p.	1	—	1	—	—	—	1
Itä-Karjalan p.	1	—	1	1	—	1	2
Savonlinnan p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	2	—	2	—	—	—	2
1897							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
Porvoon p.	2	—	2	—	—	—	2
Turun p.	—	—	—	—	1	1	1

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup. maalla	yht.		kaup. maalla	yht.		
Hämeenlinnan p.	—	1	1	—	—	—	1
Lahden p.	—	1	1	1	—	1	2
Kymenlaakson p.	—	3	3	—	—	—	3
Mikkelin p.	1	—	1	—	—	—	1
Oulun p.	1	—	1	—	—	—	1
1898							
Helsingin p.	—	—	—	1	—	1	1
Hämeenlinnan p.	—	—	—	1	—	1	1
Tampereen p.	—	—	—	1	—	1	1
Kymenlaakson p.	1	—	1	—	2	2	3
Keski-Suomen p.	—	—	—	1	—	1	1
1899							
Helsingin p.	2	—	2	2	—	2	4
Porin p.	1	—	1	—	—	—	1
Hämeenlinnan p.	1	—	1	—	—	—	1
Tampereen p.	1	—	1	—	—	—	1
Lahden p.	—	—	—	—	1	1	1
Kymenlaakson p.	2	5	7	1	—	1	8
Vaasan p.	1	—	1	—	—	—	1
1900							
Helsingin p.	2	—	2	2	2	4	6
Porvoon p.	2	—	2	1	—	1	3
Turun p.	2	—	2	—	—	—	2
Porin p.	1	1	2	—	—	—	2
Hämeenlinnan p.	1	—	1	—	—	—	1
Tampereen p.	1	—	1	1	—	1	2
Lahden p.	—	1	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	—	4	4	—	2	2	6
Itä-Karjalan p.	3	—	3	—	—	—	3
Savonlinnan p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	1
Keski-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	1
Vaasan p.	1	—	1	1	—	1	2
Oulun p.	1	1	2	—	—	—	2
1901							
Helsingin p.	—	1	1	—	—	—	1
Turun p.	1	—	1	1	—	1	2
Porin p.	—	—	—	—	1	1	1
Hämeenlinnan p.	—	1	1	—	—	—	1
Tampereen p.	—	—	—	—	2	2	2

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup.	maalla	yht.	kaup.	maalla	yht.	
Lahden p.	—	1	1	1	1	2	3
Kymenlaakson p.	1	—	1	—	2	2	3
Viipurin p.	1	—	1	—	2	2	3
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	1
Etelä-Saimaan p.	—	1	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	—	—	—	1	—	1	1
Pohjois-Karjalan p.	—	—	—	—	1	1	1
Vaasan p.	—	—	—	1	—	1	1
1902							
Helsingin p.	2	—	2	1	1	2	4
Porvoon p.	1	—	1	1	—	1	2
Turun p.	—	1	1	—	1	1	2
Porin p.	—	—	—	1	1	2	2
Hämeenlinnan p.	—	3	3	—	—	—	3
Tampereen p.	1	—	1	—	—	—	1
Lahden p.	—	2	2	—	—	—	2
Kymenlaakson p.	1	1	2	—	—	—	2
Viipurin p.	—	4	4	—	1	1	5
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	1	—	1	1
Mikkelin p.	1	—	1	—	—	—	1
Savonlinnan p.	—	1	1	—	—	—	1
Pohjois-Karjalan p.	1	1	2	—	1	1	3
Keski-Suomen p.	—	—	—	1	—	1	1
Vaasan p.	1	—	1	—	—	—	1
Suupohjan p.	1	—	1	—	—	—	1
Oulun p.	3	—	3	1	1	2	5
1903							
Helsingin p.	—	—	—	—	1	1	1
Vakka-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	1
Porin p.	1	1	1	—	—	—	1
Hämeenlinnan p.	1	2	3	—	2	2	5
Tampereen p.	—	—	—	—	1	1	1
Lahden p.	—	1	1	—	1	1	2
Kymenlaakson p.	—	4	4	1	—	1	5
Viipurin p.	—	1	1	1	—	1	2
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	—	2	2	2
Mikkelin p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	—	—	—	1	3	4	4
Keski-Suomen p.	—	—	—	1	1	2	2
Vaasan p.	—	1	1	—	2	2	3
Suupohjan p.	—	—	—	—	1	1	1

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup.	maalla	yht.	kaup.	maalla	yht.	
Oulun p.	—	—	—	1	—	1	1
Kainuun p.	—	—	—	1	—	1	1
<i>1904</i>							
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	1
Turun p.	—	—	—	—	1	1	1
Porin p.	—	3	3	—	—	—	3
Tampereen p.	—	1	1	—	—	—	1
Lahden p.	—	—	—	1	1	2	2
Kymenlaakson p.	—	1	1	—	—	—	1
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	1
Etelä-Saimaan p.	1	2	3	—	—	—	3
Savonlinnan p.	2	1	—	1	—	1	1
Pohjois-Savon p.	2	1	3	—	—	—	3
Vaasan p.	1	1	2	—	2	2	4
Suupohjan p.	—	—	—	—	1	1	1
Kokkolan p.	—	1	1	—	—	—	1
Oulun p.	2	—	2	—	—	—	2
<i>1905</i>							
Helsingin p.	2	—	2	—	—	—	2
Porin p.	—	—	—	—	1	1	1
Hämeenlinnan p.	—	2	2	—	4	4	6
Tampereen p.	—	1	1	—	—	—	1
Lahden p.	1	—	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	—	1	1	—	—	—	1
Viipurin p.	1	2	3	—	3	3	6
Pohjois-Savon p.	—	—	—	—	1	1	1
Pohjois-Karjalan p.	—	2	2	—	—	—	2
Oulun p.	1	1	2	1	1	2	4
<i>1906</i>							
Helsingin p.	3	—	3	—	—	—	3
Porvoon p.	—	1	1	—	—	—	1
Turun p.	1	3	4	—	5	5	9
Vakka-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	1
Porin p.	—	—	—	—	2	2	2
Hämeenlinnan p.	—	1	1	—	—	—	1
Tampereen p.	2	1	3	—	—	—	3
Lahden p.	1	—	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	1	2	3	—	—	—	3
Viipurin p.	—	2	2	—	—	—	2
Etelä-Saimaan p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	1	—	1	—	—	—	1

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup.	maalla	yht.	kaup.	maalla	yht.	
Keski-Suomen p.	—	1	1	—	1	1	2
Suupohjan p.	—	1	1	—	—	—	1
Kokkolan p.	1	—	1	1	—	1	2
Oulun p.	—	1	1	—	—	—	1
<i>1907</i>							
Helsingin p.	—	—	—	—	1	1	1
Porvoon p.	—	—	—	—	1	1	1
Turun p.	—	2	2	—	—	—	2
Vakka-Suomen p.	—	—	—	1	—	1	1
Porin p.	1	—	1	—	—	—	1
Lahden p.	2	—	2	—	—	—	2
Kymenlaakson p.	—	6	6	—	—	—	6
Viipurin p.	—	1	1	—	1	1	2
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	1
Etelä-Saimaan p.	1	—	1	—	—	—	1
Mikkelin p.	—	—	—	1	—	1	1
Pohjois-Savon p.	2	1	3	—	1	1	4
Pohjois-Karjalan p.	1	—	1	—	1	1	2
Vaasan p.	1	2	3	—	1	1	4
Suupohjan p.	—	1	1	—	—	—	1
Kokkolan p.	—	1	1	—	—	—	1
Oulun p.	—	1	1	1	1	2	3
<i>1908</i>							
Helsingin p.	—	—	—	—	1	1	1
Turun p.	—	1	1	—	—	—	1
Porin p.	2	3	5	—	—	—	5
Hämeenlinnan p.	—	2	2	—	—	—	2
Tampereen p.	—	2	2	—	1	1	3
Kymenlaakson p.	—	5	5	—	1	1	6
Viipurin p.	—	1	1	1	1	2	3
Itä-Karjalan p.	—	1	1	—	—	—	1
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	—	2	2	2
Savonlinnan p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon	—	1	1	—	—	—	1
Pohjois-Karjalan p.	—	3	3	—	1	1	4
Keski-Suomen p.	—	—	—	—	2	2	2
Vaasan p.	—	1	1	—	3	3	4
Kokkolan p.	—	1	1	1	—	1	2
Oulun p.	—	3	3	2	—	2	5
<i>1909</i>							
Helsingin p.	1	—	1	5	—	5	6

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup. maalla	yht.		kaup. maalla	yht.		
Porvoon p.	—	1	1	—	—	—	1
Turun p.	—	1	1	—	1	1	2
Porin p.	1	—	1	—	2	2	3
Hämeenlinnan p.	—	2	2	—	—	—	2
Tampereen p.	—	1	1	—	—	—	1
Lahden p.	—	2	2	—	—	—	2
Kymenlaakson p.	1	2	3	—	1	1	4
Viipurin p.	—	1	1	—	1	1	2
Itä-Karjalan p.	—	1	1	1	—	1	2
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	—	3	3	3
Milkkelin p.	—	1	1	—	—	—	1
Savonlinnan p.	1	—	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	1	1	2	—	—	—	2
Pohjois-Karjalan p.	—	3	3	—	1	1	4
Kokkolan p.	—	2	2	—	3	3	5
Oulun p.	—	—	—	—	1	1	1
Kainuun p.	1	1	2	—	1	1	3
1910							
Helsingin p.	1	—	1	2	—	2	3
Porvoon p.	—	—	—	1	1	2	2
Turun p.	—	—	—	—	1	1	1
Porin p.	—	5	5	—	2	2	7
Tampereen p.	1	—	1	—	1	1	2
Lahden p.	—	1	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	—	6	6	—	2	2	8
Viipurin p.	—	1	1	—	2	2	3
Itä-Karjalan p.	—	—	—	1	1	2	2
Etelä-Saimaan p.	1	3	4	—	2	2	6
Savonlinnan p.	—	1	1	—	1	1	2
Pohjois-Savon p.	—	2	2	—	—	—	2
Pohjois-Karjalan p.	—	1	1	—	1	1	2
Keski-Suomen p.	1	—	1	—	1	1	2
Vaasan p.	—	2	2	—	—	—	2
Suupohjan p.	—	1	1	—	—	—	1
Kokkolan p.	1	1	2	—	—	—	2
Oulun p.	—	1	1	—	1	1	2
1911							
Helsingin p.	1	1	2	2	3	5	7
Turun p.	—	—	—	—	1	1	1
Vakka-Suomen p.	—	1	1	—	2	2	3
Hämeenlinnan p.	—	2	2	—	—	—	2

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup. maalla	yht.		kaup. maalla	yht.		
Tampereen p.	—	—	—	—	1	1	1
Lahden p.	—	1	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	—	9	9	1	3	4	13
Viipurin p.	—	2	2	—	4	4	6
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	1	1	2
Etelä-Saimaan p.	—	1	1	—	—	—	1
Mikkelin p.	—	1	1	—	1	1	2
Savonlinnan p.	—	1	1	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	—	2	2	—	—	—	2
Pohjois-Karjalan p.	—	1	2	1	2	3	5
Vaasan p.	—	3	3	—	—	—	3
Suupohjan p.	—	1	1	—	—	—	1
Oulun p.	—	1	1	—	—	—	1
Kainuun p.	3	—	3	—	—	—	3
1912							
Helsingin p.	2	1	3	3	5	8	11
Porvoon p.	—	1	1	—	—	—	1
Turun p.	1	2	3	—	—	—	3
Porin p.	1	2	3	—	—	—	3
Hämeenlinnan p.	—	—	—	—	3	3	3
Tampereen p.	—	1	1	—	2	2	3
Lahden p.	1	—	1	—	1	1	2
Kymenlaakson p.	1	1	2	—	2	2	4
Viipurin p.	—	3	3	—	4	4	7
Itä-Karjalan p.	—	—	—	—	4	4	4
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	1	—	1	1
Mikkelin p.	1	—	1	—	1	1	2
Savonlinnan p.	1	2	3	—	2	2	5
Pohjois-Savon p.	—	1	1	—	1	1	2
Pohjois-Karjalan p.	—	—	—	—	1	1	1
Keski-Suomen p.	—	—	—	2	—	2	2
Vaasan p.	—	5	5	—	2	2	7
Suupohjan p.	—	—	—	—	1	1	1
Kokkolan p.	1	2	3	—	—	—	3
Kainuun p.	—	1	1	—	—	—	1
1913							
Helsingin p.	—	—	—	—	4	4	4
Porvoon p.	—	—	—	—	1	1	1
Turun p.	—	3	3	—	1	1	4
Porin p.	—	1	1	—	1	1	2
Hämeenlinnan p.	—	3	3	—	2	2	5

vuosi ja piirikunta (p.)	seuroja, joiden perustajista on tietoja			seuroja, joista tunnetaan vain perustamisvuosi			yht.
	kaup.	maalla	yht.	kaup.	maalla	yht.	
Tampereen p.	—	1	1	1	2	3	4
Lahden p.	1	1	2	1	—	1	3
Kymenlaakson p.	—	6	6	—	2	2	8
Viipurin p.	—	3	3	—	1	1	4
Itä-Karjalan p.	—	2	2	—	—	—	2
Etelä-Saimaan p.	—	2	2	—	—	—	2
Savonlinnan p.	—	2	2	—	—	—	2
Pohjois-Savon p.	—	2	2	—	2	2	4
Pohjois-Karjalan p.	1	2	3	—	—	—	3
Vaasan p.	—	2	2	—	1	1	3
Suupohjan p.	1	2	3	—	—	—	3
Kokkolan p.	—	3	3	1	1	2	5
Oulun p.	—	—	—	1	1	2	2
<i>1914</i>							
Helsingin p.	1	3	4	1	—	1	5
Porvoon p.	—	1	1	—	—	—	1
Turun p.	1	1	2	—	—	—	2
Porin p.	—	1	1	—	—	—	1
Tampereen p.	—	2	2	—	1	1	3
Lahden p.	—	2	2	—	—	—	2
Kymenlaakson p.	—	3	3	—	1	1	4
Viipurin p.	—	2	2	—	1	1	3
Itä-Karjalan p.	—	—	—	—	1	1	1
Etelä-Saimaan p.	—	2	2	—	—	—	2
Savonlinnan p.	—	2	2	—	1	1	3
Pohjois-Savon p.	—	3	3	—	2	2	5
Pohjois-Karjalan p.	—	2	2	—	1	1	3
Keski-Suomen p.	1	2	3	—	—	—	3
Vaasan p.	—	1	1	—	—	—	1
Kokkolan p.	—	—	—	1	3	4	4
Oulun p.	—	—	—	—	2	2	2
Kainuun p.	—	2	2	1	—	1	3
<i>1915</i>							
Helsingin p.	—	—	—	1	1	2	2
Porvoon p.	—	—	—	—	1	1	1
Turun p.	—	2	2	—	—	—	2
Hämeenlinnan p.	—	1	1	—	—	—	1
Tampereen p.	—	1	1	—	1	1	2
Lahden p.	—	5	5	—	1	1	6
Kymenlaakson p.	—	5	5	—	1	1	6
Viipurin p.	—	3	3	—	3	3	6

<i>per.v.</i>	<i>seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä- seura</i>
1891	Helsingin Atleettiklubi	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—
1894	Kirjaltajain Urh.klubi (Typo- grafernas Sportklubb), H:ki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—
1897	Reipas, H:ki	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	Ry ¹
1899	SLU:n H:gin os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1899	Tarmo, H:ki	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1900	Rautatievirkamiesten v. ja u. os., H:ki	—	us.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1900	Koiton Visa, H:ki (per. uu- delleen 1906)	us.	—	—	us.	us.	us.	—	—	us.	—	Ry
1901	Louhi, Lohja	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1902	Katajaiset, ² H:ki	us.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1902	Jyry, H:ki	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Ty
1904	Kuuromykkäin v. ja u. s., H:ki	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
1905	Polyteknikkojen v. ja u. s., ³ H:ki	us.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1905	Unitas, H:ki	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1906	Visa, H:ki (Koiton Visa, ks. ed.)	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ry
1906	Töölön Vesa, H:ki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	Ty
1906	Rautatieläisten v. ja u. s., H:ki	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—	—
1909	Helsingin Kisa-Veikot	us.	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—
1910	Poliisimiesten Urh.klubi, H:ki	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—	—
1911	Kiisto, H:ki	5	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
1911	Alku, Hyvinkää	—	—	—	—	—	us.	—	—	us.	—	Sd
1912	Yrittävä, H:ki	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1912	Veturimiesten v. ja u. s., H:ki	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	Ay
1912	Nummen Kipinä	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	Ns
1914	Kirjaltajien Urh.toimik., H:ki	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ay
1914	Yritys, Pakinkylä	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	Ty
1914	Pyrintö, Espoo	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	Ty
1914	Alku, Vihti	—	—	—	—	2	—	—	5	—	—	—

¹ Jo 1886 mainitaan Helsingin Ry:n v. os.

² Oli H:gin reaadilyseon toverikunnan alaosastona jo aiemmin.

³ Jo 1886, yleisessä voimistelujuhlassa, oli mukana Polyteknikkojen voimisteluseura. Mahdollista on, että sen toiminta lamautui (tai seura oli tilapäinen, juhlaa varten perustettu?) ja seura perustettiin 1905 uudelleen. Todennäköisesti Polyteknikoilla oli voimisteluseuransa myös 1880-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa, ainakin eräinä vuosina.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1883 Helsingin Hiihtoseura (lakkasi 1899), (1884 H:fors Velocipedklubb) (1886 Gymnastikfö. af H:fors Roddklubb), (1887 Postvärkets tjänstemäns gymnastikförening), (1890 Sportkamrater, H:ki), 1892 Vi-reys, Ry Tähdän alaos. (Ry), H:ki, (1892 H:fors FBK:s Gymnastikförening), 1898 Kaleva, H:ki, (1898 H:fors Sportvänner), (1898 Förening för Friskgymnastik för herrar, H:ki), 1899 Raitis, H:ki (1902 yhtyi Reippaa-seen), 1899 Kullervo, H:ki, (1899 Helsingfors Sportkamrater), 1900 Ota-va, H:ki, 1900 Apollo, H:ki, 1900 Yritys, H:ki, 1900 Jyry, Lohja, 1900 Tarmo, Nummela, (1901 Helsingin Miekkailuseura), 1902 Olympia, H:ki (-11), 1902 Nurmijärven Leppälammien v. s., 1903 Sammatin Ns:n v. s. (Ns), (1907 Stjärnan, H:ki¹), 1907 Ry Raivaajan u. os. (Ry), Hyvinkää,² 1908 Keravan Ty:n v. ja u. s. Weikko (Ty), Kerava, 1910 Tempaus,² Hanko, 1912 VPK:n urh. os. (VPK), Hyvinkää (ks. edeltä Raivaaja), 1912 Veikot, H:ki (-16), (1915 Tahko, Hyvinkää, ks. Hämeenlinnan piiri-kunta, 1915), 1915 Kisa, H:ki, 1915 Kansanopiston v. ja u. s., Tuusula.

¹ Juutalaisten seura.

² Kuului ruotsalaiseen Länsi-Uudenmaan piiriin ja oli kaksikielinen seura.

Muita seuroja, joiden Helsingin piirikuntaan liittyminen on tunnettu:

1909 Hermaonin II v. ja u. s., H:ki (-12), 1909 Finlandia, H:ki (-12), 1909 H:gin Kansallismielisten nuorten v. ja u. os., H:ki (-12) (K), 1909 Vesa, H:ki, 1909 Ajuriyhdistyksen v. ja u. s. Lyly, H:ki (-11) (Ay), 1910 Rynnistäjät, H:ki (-15), 1911 Heitto, H:ki (-15), 1911 Kalske¹, Korso (-12), 1911 Union, Toukola, H:ki (-15), 1911 Toverit, Pasila, 1911 Vihdin Pyry, Vihti (-15), 1912 Töölön Veikot, H:ki (-12), 1912 Voima-Veikot, Tuusula (-15), 1912 Kipinä, Lohja (-15), 1912 Tavolan Toivo, Nummi (-15), 1912 Kiista², Toukola, H:ki, 1912 Korvenpojat³, Lohja (-15), 1913 Jousi, Karkkila (-15), 1913 Nahjus, Nummi (-15), 1913 Alku, Pusula (-15), 1913 Veikot, Malmi, 1914 Toive: H:ki. — Useat eroamiset 1915 johtuivat Uudenmaan piirikunnan perustamisesta.

¹ Juho Halmeen teoksen Suomen urheiluseurat. Luettelo Suomessa toimivista voimistelu- ja urheiluseuroista (Hämeenlinna 1917) mukaan per. vasta 1914.

² Halmeen mukaan 1911.

³ Halmeen mukaan Vihti.

Muita seuroja:

Helsingin Polkupyöräseura; Suomalaiset Pyöräilijät, H:ki; Helsingin vakinaisen palokunnan v. s. (ainakin 1900); Polyteknikkojen v. s.¹, H:ki; (H:fors Lycei Turnförening, ainakin 1886); Helsingin Reaalilyseon v. s.² (ainakin 1886); Helsingin Ns:n v. os. (Ns); Vasama, H:ki (Ns); Herkules, H:ki (ainakin 1905); Kärjalohjan Nuoris- ja Edistysseuran v. os. Ns); Vihdin Ns:n v. os. (Ns); Gymnastik- och Idrottsförening, Lohja.³

¹ Ainakin 1886. Ks. edeltä 1905.

² Vrt. Katajaiset. Ks. edeltä 1902.

³ Kuului ruotsalaiseen Länsi-Uudenmaan piiriin ja oli kaksikielinen seura.

2. PORVOON PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,2	V	emä- seura
1895 Pornaisten Hiihtoseura (myöh. Vilpas)	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
1897 Porvoon suomalaisen yhteiskoulun v.seura, Porvoo	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1897 Porvoon Kirjaltajien v. s. ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	us. —	Ay
1900 SLU:n Porvoon os. ¹	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1900 Ryhti, Loviisa	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	K ²
1902 Veikot, Porvoo	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	Ty
1906 Orimattilan Niinikosken Ns:n v.os. ³	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	Ns
1909 Taimi, Pornainen	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	Ty
1912 Vesa, Pukkila	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—
1914 Eskot, Kerkkoo	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

(1890 Arbetets Vänners Gymnastikklubb, Porvoo), (1898 Vilpas, Pornainen), (1898 Gymnastikförening för Herrar, Porvoo), 1900 Porvoon Suomalaisten v. s., 1902 Porvoon RY:n v. os. (myöh. itsenäistynyt ja sai nimen Alkilles), 1907 Veli, Mäntsälä, 1910 Riento, Loviisa, 1910 Yritys (Ty), Askola, 1913 Jyske, Mäntsälä, 1915 Kisa-Toverit, Askola.

¹ Porvoon ruotsalaisen lyseon v. s. oli ainakin 1886.

² Per. Loviisan Kansallisseura, myöh. itsenäistynyt.

³ Liittyi 1912 alaosastona Orimattilan Jymyyn. Ks. Lahden piirikunta.

Muita seuroja.

Porvoon Ty:n v. s. (Ty (ainakin 1906); Nuori Voima¹, Porvoo; Sport, Porvoon pitäjä; Kerkkoom u. s.; Salama, Askola; Yritys, Askola; Alku, Mäntsälä; Pukkilan v. s.; Tiilään Ty:n v. s. Sisukas, Askola (Ty); Juor-naankylän Ns:n v. ja u. s. Heitto, Askola (Ns).

¹ Alk. Porvoon Suomalaisten Urheiluseura (koululaisseura). Ks. ed. Porvoon suomalaisten v. seura, 1900. Halmeen mukaan per. nimellä Nuori Voima 1914.

3. TURUN PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
(1883 Åbo Lycei Turnförening) ¹ .. us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(1883 Åbo Turnförening) ²	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1890 Turun suomal. klass. lyseon v. s.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(1891 Svenska Reallyceets g. f., Turku)	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1893 Turun Urheilun Ystävät	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1896 Turun Ty:n Urheilu- ja Pur- siseura	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	Ty
1900 SLU:n Turun os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1900 Turun Ty:n v.os.	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1901 Turun Urheiluliitto	—	1	—	—	us. ³	—	—	—	—	—	—
1902 Kosken (T.L.) Ns:n urh.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1906 Riento, Turku	—	—	—	2	5	—	—	—	2	—	Ry ⁴
1906 Pyrkivä, Maaria	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	Ty ⁴
1906 Isku, Mynämäki, Mäenkylä ..	1	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—
1906 Marttilan Urheilijat	2	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—
1907 Karhu, ⁵ Piikkiö	—	1	—	2	—	1	1	—	—	—	—
1907 Parma, Lieto	1	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—
1908 Vilpas, ⁶ Salo	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1909 Kuula, Raisio	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	VPK

¹ Ivar Wilskmanin 1900 julk. tietojen mukaan vasta 1886.

² Ivar Wilskmanin 1900 julk. tietojen mukaan vasta 1885.

³ Näistä kolme naisia.

⁴ Myöh. itsenäistynyt.

⁵ Halmeen mukaan 1905.

⁶ Halmeen mukaan 1911.

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä-seura</i>
1912 Veikot, Turku	—	—	—	—	—	3	—	—	5	—	Ty
1912 Viesti, Salo	2	—	—	—	—	5	—	—	—	—	VPK
1912 Haraldsbyn Ty:n v.s.	—	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—	Ty
1913 Kakstuumaiset, Kakskerta ..	—	—	—	—	—	1	6	1	—	—	—
1913 Tuisku, Vahto	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
1913 Soihdu, Rymättylä	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
1914 Susi, Nousiainen	—	—	2	—	—	—	2	1	—	—	—
1914 Ry. Taimen v. ja u.os., Turku	—	—	—	—	1	2	—	—	5 ⁷	—	Ry
1915 Kataja, Masku	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—
1915 Pyrintö, Mathildedal, Perniö	—	—	—	1	—	—	—	—	6	—	—

⁷ Näistä kaksi naisia.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

(1886 Åbo Idrottsförening, lopettanut toim. 1893), 1897 Tarmo (Ty), Raunistula, Maaria, 1901 Turun VPK:n v. os. (VPK), 1902 Marttilan v. s., 1904 Maarian VPK:n Rynnistys (Raunistula) (liittyi Pyrkivä-seuraan v. 1908, ks. seur.), 1906 Kisa, Paimio, 1906 Yritys, Kaarina (ollut aiemmin Taimi II:n alaosasto, Ry) (sulautui myöhemmin Turun Urheiluliittoon), 1906 Kipinä, Pöytyä, 1906 Pyrkivä, Maaria (Ty) (itsen. 1912), 1906 Jyry (Ty), Kaarina, 1909 Tarvasjoen Lyly (Ns) (myöh. Tarvasjoen Urheilijat) (itsen.), 1910 Alku, Nousiainen, 1911 Kaiku, Kaarina, 1913 Kaarinan Isku¹ (Ty), (1914 Pargas Malms i. f.).

Muita seuroja:

Turun Ns:n v. os. (Ns); Turun polkupyöräseura; Ry Taimi II:n Yritys (Ry), Turku; Ry Toivo II:n v. os. Ponnistus (Ry), Turku (edelliset kolme ennen 1906); Loimaan Ns:n v. os. (Ns); Jyry (Ty), Maaria; Tempaus, Kaarina; Aias, Loimaa; Auran Ns:n urh. os. (Ns), Aura; Karinaisten Ns:n urh. os. (Ns); Prunkkalan Ns:n urh. os. (Ns), Aura; Vesa, Vähäheikkilä, Kaarina; Salon Ns:n voim. liitto (Ns), Salo; Kiskon Ns:n v. os. (Ns); Liedon Ns:n v. os. (Ns); Pöytyän Ns:n v. os. (Ns); Sauvon Ns:n v. os. (Ns).

¹ Halmeen mukaan vasta 1914.

4. VAKKA-SUOMEN PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1893 Uudenkaupungin Urheilijat ¹	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
1903 Laitilan Ponsi	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1906 Jymy, Uusikaupunki	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1911 Jyske, Laitila	1	—	—	—	us. —	us. —	—	—	—	—	—

¹ Per. uudelleen 1899.*Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:*

(1906 Ålands Idrottsförbund⁴), 1907 Vakka-Suomen v. ja u. liitto, maakunnallinen järjestö, Uusikaupunki, 1911 Kämpäs², Lokalahti, 1911 Sytyke, Kalanti.

¹ Ahvenanmaa laskettiin sittemmin virallisesti SVUL:n Vakka-Suomen piiriin.² Halmeen mukaan jo 1909.

5. PORIN PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1882 Porin lyseon toverik. v. s. ...	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1893 Rauman Urheilijat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1899 Lylyn Lykkijät (hiihtoseura), Pori	—	—	1	—	2	1	—	—	—	—	—
1900 Polkupyöräklubi, Tyrvää ...	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1900 Rauman semin. Kisailijat ¹ ..	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1903 Reipas, Pori	us. —	—	—	—	us. us. —	—	—	—	us. —	—	Ty
1904 Raitis, Kokemäen Veljeys-s:n (Ns) alaos.	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	Ns
1904 Jämijärven Ns:n v. os.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1904 Tyrvään v. ja u. s.	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
1907 Puuvillatehtaan Pyrintö, Pori	—	—	—	—	—	—	—	—	us. —	—	—
1908 Voimailun Ystävät, Pori	—	us. —	—	—	2	—	—	—	—	—	—
1908 Tarmo, Pori	—	1	—	1	3	1	—	—	2	—	VPK
1908 Ponnistus, Harjavalta	—	—	—	1	—	2	—	1	—	—	Ty
1908 Voima, Tyrvää	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä- seura</i>
1908 Pomarkun Ns:n v. os. (myöh. Ponnistus) (nimen muutos 1911)	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	Ns
1909 SLU:n Porin os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1910 Ponteva, Kauvatsa (Yttilä) ..	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	Ns
1910 Into, Nakkila	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	
1910 Jymy, Harjavalta	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	
1910 Visa, Luvia	—	—	—	—	—	—	8	4	—	—	Ns
1910 Kokemäen v. s.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1912 Kaasmarkun v. ja u.s., Ulvila	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	VPK
1912 Reipas, Merikarvia	—	—	—	—	—	2	—	3	—	—	
1912 Toive, Rauma	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	Ay
1913 Tuike, Punkalaidun, Liitsola	—	—	—	—	—	1	—	6	—	—	Ty
1914 Alku, Ulvila	—	—	—	—	—	—	2	4	—	—	Ty

¹ Halmeen mukaan jo 1899.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1901 Into, Merikarvia (Ns), 1902 SLU:n Rauman os. (SLU), 1902 Kankaanpään Ns:n urh.os. (Ns) (myöh. Veikot), 1905 Hongonjoen Ns:n v. os. (Ns.), 1906 Kisa (Ty, myöh. VPK), Reposaari (myöh. Reposaaren Kunto), 1906 Tyrvään v. ja u. s.¹ (hajosi nähtävästi jo 1907), 1909 Jyry (Ty), Nakkila, 1909 Riento, Kiikka 1910 Kauttuan v. ja u. s. (VPK), 1910 Yritys, Jämijärvi, 1913 Pihlavan Ponteva (Ty).

¹ Tällä seuralla oli edeltäjä 1800-luvun lopussa. Ks. seur.

Muita seuroja:

Ponnistus, Pori; VPK:n Tarmo, Pori; Porin polkupyöräklubi; Rauman polkupyöräseura; Tyrvään v. s. (1800-luvun lopussa¹); Euran polkupyöräseura; Hämeenkyrön Ns:n v. s. (Ns); Kunto, Punkalaidun; Raitis (Ns), Kokemäki; Taimi, Kaukola, Lappi (Tl.); Keikyän Ns:n Vesa (Ns); VPK:n Yritys, Uusi-Koivisto, Porin pitäjä (VPK); Kisa (VPK); Toejoki; Kokemäen v. ja u. s.; Kiikkoisten Ns:n v. os. (Ns); Mouhijärven Ns:n v. os. (Ns); Punkalaitumen Ns:n v. os. (Ns).

¹ Uusi seura per. 1906 samalla nimellä. Ks. ed.

6. HÄMEENLINNAN PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1893 VPK:n v. ja u.os., H:linna ..	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	VPK
1897 Tervakosken v.s.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
1899 H:linnan Voimistelijat (Kau- pungin v.yhd)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1900 SLU:n H:linnan os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1901 Viialan v.s.	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	
1902 Akaan Ty:n v.os.	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1902 Koetus, Jokioinen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK
1902 Tervakosken v. ja u.s. (myöh. Pato)	—	—	—	—	2	—	—	10 ¹	—	—	
1903 Tarmo, H:linna	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	(VPK)
1903 Säkiä, Lammi, Tuulos ja Hauho	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
1903 Kuhnus, Lammi	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	Ns
1905 Valkeakosken Jyry	—	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—	Ty
1905 Visa, Riihimäki	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—	VPK
1906 Vauhti ² , Toijala	—	—	—	—	3	4	2	1	—	—	Ns
1908 Yritys ³ , Padasjoki	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	
1908 Kontio, Riihimäki	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	Ty
1909 Keihäs, Kalvola	3	—	—	—	—	—	—	2	—	4	—
1909 Salama, Forssa	—	—	—	—	—	—	us.	—	us.	—	
1911 Moukari, Huittula, Sääksmäki	—	—	—	—	2	—	4	1	—	—	VPK
1911 Pyrkivä, Riihimäki	1	—	—	1	—	—	—	—	5	—	VPK
1913 Alku, Forssa	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	Ty
1913 VPK:n v.os. ⁴ , Hattula	—	—	—	—	1	2	—	6	—	—	VPK
1913 Kisko, Riihimäki	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—	
1915 Tahko ⁵ , Hyvinkää	—	—	1	6	5	1	—	—	2	—	

¹ Näistä neljä naista.² Toisten tietojen mukaan 1907 (Halme) tai 1909.³ Halmeen mukaan 1913.⁴ Seura toimi jo ainakin 1907, mutta perustettiin 1913 uudelleen.⁵ Ks. myös Helsingin piirikunta.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1898 H:linnan Ns:n v. os. (Ns), 1903 Kosken (H.l.) Ns:n v. os. (Ns), 1903 Tuuloksen Ns:n v. os. (Ns) (myöh. Virkistys¹), 1905 Ilmolan v. ja u. s., Hauho, 1905 Urjalan Ns:n v. os. (Ns), 1905 Viialan Ponnistus (myöh. VPK:n alaos.), 1905 Turengein Kiista (VPK), Janakkala, 1912 Kipinä, Loppi, 1912 Riihimäen lasitehtaan v. ja u. os., 1912 Pyrkivä, Ryttylä, Hausjärvi, 1913 Sarastus, Turenki, 1913 Toverit, Jokioinen.

¹ Tarkkoja tietoja ei ole, oliko Tuuloksen Ns:n v. os. kenties sama kuin Tuuloksen v. s. Ks. seura.

Muita seuroja:

Hämeenlinnan Normaalilyseon v. s. (ainakin 1886); Hämeenlinnan polkkupyöräseura; (Ryhti, Heinola¹); Riihimäen v. s.; Riihimäen yhteiskoulun v. ja u. s.; Toijalan Ty:n v. os. (Ty); Tuuloksen v. s. (ainakin 1900); Tammelan Ns:n v. os. (Ns); Vanajan v. os. (Ns); Sääksmäen Ns:n v. os. (Ns); Luopioisten Ns:n v. os. (Ns); Visaset, Renko; Kehitys, H:linnan pitäjä; Toivo, Idänpää, H:linnan pitäjä; Pyrintö (Ns), Kataloinen, Lammi; Jyty, Lammi; Ns:n u. os., Loppi; Jäntevä, Oitti; Sarastus, Oitti; Alku, Somero; Hauhon v. ja u. s.

¹ Ks. Lahden piirikunta.

7. TAMPEREEN PIIRIKUNTA

per.v.	seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
1882	Herrojen v.s., T:re	—	us.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1886	Ry:n v.os., T:re	—	—	us.	—	—	—	—	—	—	—	Ry
1896	Pyrintö, T:re	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	—
1899	Yritys, T:re	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—
1900	SLU:n T:reen os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1902	T:reen Hiihtoseura ²	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1904	Valo, Mänttä	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	Ns, myöh. Ty
1905	Pyry, Nokia	—	—	—	2	—	—	—	—	9	—	Ty ³
1906	Finlaysonin teht. v. ja u.s., T:re	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—

¹ Myös muita.

² Toisten tietojen mukaan mukana oli myös liikeväkeä (ryhmä III,1).

³ Myöh. itsenäinen.

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä-seura</i>
1906 Veikot, T:re	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1906 Pyry, Pälkäne	1	—	1	—	—	1	2	1	—	—	—
1908 Tarmo, Ikaalinen	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
1908 Ponnistus, Orivesi	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1909 Reipas, Kuru	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—
1910 Wisa, Puuvillatehdas, T:re ..	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
1912 Tuisku, Ruovesi	—	—	—	—	—	3	—	6	—	—	Ty
1913 Ponsi, Ikaalinen	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
1914 Nouseva Voima, Ikaalinen ..	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1914 Taisto, Ikaalinen	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	Sd
1915 Tempaus ⁴ , Ikaalinen	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—

⁴ Jo 1901 oli samanniminen seura. Ks. seur.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1883 T:reen Sporttiklubi, 1887 T:reen v. s., (1890 Sportklubb för herrar, T:re), 1891 Finlaysonin puuvillatehtaan v. ja u. s., 1891 Vapaa (Ry), T:re, (1892 Tammerfors Gymnastikförening), 1898 Kotka, T:re, 1900 Tampereen Kauppaopiston v. s., 1901 Tempaus, Ikaalinen, 1901 Mäntän Ns:n v. s., 1903 Nokian Ns:n v. os., 1908 Jykevä, Kangasala, 1910 Koe, Epilä, 1911 Kisa-Urhot, Korkeakoski, 1912 Jymy, Ikaalinen, 1912 Kontio, Länsi-Teisko, 1913 T:reen Urheilijat, 1913 Voitto, Ruovesi, 1913 Kiri, Ylöjärvi, 1914 Längelmäen v. ja u. s. Västilän Voima, 1915 Toverit (Ty), Messukylä.

Muita seuroja:

Reaalilyseon v.s., T:re; (IFK, T:re); (I.G.F., T:re); Tähti, T:re (yhtyi 1915 Veikkoihin); T:reen polkupyöräs.; Tempaus, T:re; Tarmo, T:re; Otava, T:re; Paperitehtaan v. ja u.s., T:re; Tampereen Voimistelijat¹; Tampereen VPK:n v. ja u.s. (VPK); Lempäälän Ns:n v. ja u.os. (Ns); Alku, Pispala; Tuisku, Ylöjärvi; Valpas, Toijala (ainakin 1913); Vilppulan Ns:n urh.os. (ainakin 1900) (Ns); Vihuri, Vilppula; Tuisku, Siuro; Ponsi, Kyröskoski; Aitolahden v. ja u.s.; Läntkipohjan v. ja u.s.; Kangasalan v.s.; Saarikylän Ns:n v.os., Kangasala (Ns); Kangasalan Ns:n v.os. (Ns); Viialan VPK:n v. ja u.os. (VPK); Salama, Forssa; Ruoveden Ns:n v.os. (Ns).

¹ Ilmeisesti sama kuin 1892 perustettu (per. voim.op. L. Nordin). Ks. edeltä.

8. LAHDEN PIIRIKUNTA

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	<i>emä- seura</i>
1897 Lahden polkupyöräseura	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
(1897 Kuusankosken Ampuma- ja Urh.s. ¹)	—	—	—	2	—	—	—	—	6	—	
1900 Raikas, Asikkala	—	—	4	—	—	1	2	—	—	—	
1901 (1902) Taimi, Lahti	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1902 Tarmo, Lahti	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1902 Iitin Miesvoimistelijat	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
1903 Jymy, Orimattila	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	
1905 Ryhti, Heinola ²	—	1	—	—	—	—	—	—	5	—	Ty
1906 Lahden yhteiskoulun voim. ..	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1907 Ahkera, Lahti	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1907 SLU:n Lahden os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1909 Järvelän Ns:n v. ja u.os.	—	—	—	3	2	—	2	—	—	—	Ns
1909 Kausalan Pyrintö, Iitti	—	1	—	—	2	2	us.	—	—	—	
1910 Kajastus, Kärkölä	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	Ns
(1910 Puhti, Kuusankoski)	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Ty)
1911 Toverit, Lappila	—	—	—	2	1	—	2	—	4 ³	—	Ty
1912 Visa, Lahti	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	Ns
1913 Rannan Kisailijat, Hollola ..	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	
1913 Lahden Pyöräily- ja Urh.s. ..	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	
1914 Nopsa, Taasia, Iitti	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	
1914 Jytinä, Vierumäki	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1915 Junkkarit, Nastola	1	1	1	—	1	1	1	—	—	—	
1915 Kosken (H.l.) v. ja u.s.	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	
1915 Ponsi, Artjärvi	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	
1915 Vesikansan v. ja u.s., Hollola	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	Ns
1915 Hollolan Urheilijat ⁴	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1897 Heinolan u.s., 1899 Lahden Voimistelijat (myös nimellä Lahden v.s.), 1901 Heinolan Ns:n v.os. (Ns), 1901 Hollolan Ns:n v.os. (Ns), 1903

¹ Per. ehkä jo 1895; vain poikkeuksellisesti Lahden piirikunnassa, varsinaisesti Kymenlaakson piirikuntaa, ks. myöh.

² Kuului aluksi Hämeenlinnan piirikuntaan.

³ Sahan työmiehiä ja rakennusmiehiä.

⁴ Tämän seuran toimintaa jatkoi myöhemmin Lahden Urheilijat.

Kuhmoisten Ns:n v.os. (Ns), 1904 Raataja, Heinola, 1904 Suomen Värit, Sysmä, 1915 Nastolan v. ja u.s.

Muita seuroja, joiden Lahden piirikuntaan liittymisaika on tunnettu:

1912 Toivolan Voimistelijat, Hollola (Ns); 1913 Heinolan VPK:n urh.os. (VPK).

Muita seuroja:

Sääskjärven Ns:n v.os. (Ns), Iitti; Säilä (Ns), Artjärvi; Riento (Ns), Koski (H.l.); Asikkalan Ns:n v.os. (Ns), (nähtävästi 1903); (Niinikosken Ns:n v. ja u.s. (Ns).¹

¹ Kuului Porvoon piirikuntaan. Ks. edeltä.

9. KYMENLAAKSON PIIRIKUNTA

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä-seura</i>
(1884 Kotka Gymnastikkklubb)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1891 (1887) Ripeyseura, Virolahti ¹ ..	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1892 Ponnistus, Miehikkälä	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1892 Yritys, Pyhältö, Vehkalahti ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ²
1894 Kunto, Sippola (per. uudelleen 1907)	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK
1894 Karhulan VPK:n v.os. (Katajaiset)	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	VPK
1894 Hallan VPK:n v.os.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	VPK
1894 Viialan VPK:n v.os.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK
1895 (1894) Häppilän v.s., Virolahti	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
1895 Haminan VPK:n v.os.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	VPK
1895 Pyölin v.s., Virolahti	—	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—
1896 VPK:n v.s., Virojoki	—	—	—	—	1	—	2	1	—	—	VPK
1897 Hämeenkylässä Suksimiesseura, Virolahti	—	—	—	2	—	1	2	—	—	—	—
1897 Kuusankosken Ampuma- ja Urh.s. ³	—	—	—	2	—	—	—	—	6	—	—
1897 Kymintehtaan v.s.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Toisten tietojen mukaan jo 1887 tai 1888. Ks. edeltä Kymenlaakson piirikunnan esittelyä, s. 57.

² Nainen.

³ Toisten tietojen mukaan jo 1895.

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1898 Atleettiklubi, Kotka	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
1899 Kymminlinnan Väkinäiset, Ky- mi	—	1	—	—	—	—	us.	—	us.	—	Ns
1899 Into, Kotka	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	
1899 Vehkalahden Ns:n Voimiste- lijat	—	—	—	—	—	us.	us.	—	—	—	Ns
1899 Liikkalan Voimistelijat	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	VPK
1899 Hirvelän Voimistelijat	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1899 Hallan VPK:n Visa	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	VPK
1899 Ry:n v. ja u.s. Vesa, Hamina	—	—	—	2	4	2	—	—	—	—	Ry
1900 Kouvolan Ns:n v.os. (Kouvo- lan Urheilijat)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1900 Kouvolan kylän VPK:n v.os.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	VPK
1900 Kuusankosken Ns:n v. ja u.os.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1900 Korkeakosken v.s. ⁴	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1901 Tarmo, Hamina	—	—	—	us.	us.	us.	—	—	us.	—	VPK
1902 SLU:n Kotkan os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1902 Sampo, Virolahti (kyläseura)	—	—	—	—	—	—	6	1	—	—	
1903 Raussilan Ns:n v. ja u.os., Eli- mäki	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	Ns
1903 Metsäkylän Kurssi, Vehka- lahti	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	Ry ⁵
1903 Vihuri, hiihtoseura, Reitkalli, Vehkalahti	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
1903 Reitkallin v.s., Vehkalahti ..	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
1904 Vaalimaan Ry:n v.s., Viro- lahti	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	Ry
1905 Onkamaan v.s., Vehkalahti ..	—	—	—	—	—	1	us.	—	—	—	
1906 Riento, Kotka	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1906 Ponnistus, Summa, Vehkalahti	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
1906 Yritys, Pyhtää	—	—	1	—	1	2	3	—	—	—	Ns ⁶
1907 Tarmo, Neuvottoma, Vehka- lahti	—	—	—	—	—	us.	us.	us.	us.	—	
1907 Kunto, Husula	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	
1907 Kunto, Myllykoski	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	
1907 Kisa, Kuusankoski	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	Sd ⁷

⁴ Ivar Wilskmanin mukaan jo 1899.⁵ Itsenäistyi 1907.⁶ Itsenäistyi myöhemmin.⁷ Myöhemmin Ty:n alainen.

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1907 Saarenpojat, Kuorsalo, Vehkalahti	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	us. ⁸
1907 Tiutisen Pyrintö, Kymi	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	Ty
1908 Ihamaan Kilpi, Vehkalahti ..	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—
1908 Taimi, Miehikkälä	—	—	—	—	2	—	4	1	—	—	Ty
1908 Vaalimaan Visa, Virolahti ..	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
1908 Veikot, Kymi	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	Ty
1908 Innostus, Kannusjärvi, Vehkalahti	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	—
1909 Kotkan Hiihtoseura	—	us.	—	—	us.	—	—	—	—	—	—
1909 Kouvolan Urheilijat	—	3	—	9 ⁹	—	—	—	—	—	—	VPK
1909 Oras, Mussalo, Kymi	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Ry
1910 Puhti, Kuusankoski	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1910 Vihuri, Inkeroinen	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1910 Pyrintö, Hämeenkylä ja Koskisto, Elimäki	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
1910 Pyrintö, Reitkaldi, Vehkalahti ..	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	Ty
1910 Viesti, Voikkaa ¹⁰	—	—	—	—	—	—	1	—	8	—	VPK
1910 Kunto, Sivatti, Vehkalahti ..	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—
1911 Alku, Oravala, Valkeala	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	VPK
1911 Alku, Tavastila, Kymi	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	Ty
1911 Korvenpojat, Juurikorpi, Kymi	—	—	—	3	1	—	—	—	6	—	Ty
1911 Vihuri, Säkäjärvi (kyläosasto), Virolahti	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—
1911 Pojat, Kouvola	—	—	—	—	—	5	—	—	2	—	Ty
1911 Ponsi, Vilppula, Elimäki ¹¹ ..	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	Ns
1911 Veikot, Sivatti, Vehkalahti ..	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	—
1911 Veljet, Sippola	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1911 Kiisto, Tavastila, Kymi	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—	Ns
1912 Ponteva, Hamina	—	1	—	—	—	—	—	—	3	1 ¹²	Ty
1912 Vauhti, Elimäki	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1913 Elo, Virolahti	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—	—
1913 Muhniemen VPK:n v.os. Kai-ku, Anjala	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	VPK

⁸ Laivureita.⁹ Rautatieläisiä.¹⁰ Toisten tietojen mukaan jo 1908.¹¹ Toisten tietojen mukaan jo 1910.¹² Palvelijatar.

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
1913 Virolahden Sampo (pitäjäseura)	1	—	—	—	2	—	3	—	—	—	
1913 Toverit, Virolahti	—	—	1	—	—	1	3	—	1	—	
1913 Yläpihlajan Kataja, Virolahti	2	—	1	—	—	—	2	—	—	—	
1913 Tempaus, Harju, Virolahti	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1914 Soihtu, Voikkaa	—	1	—	1	4	—	—	—	—	—	VPK
1914 Ravijoen Vauhti, Virolahti	—	—	—	—	—	—	5	2	—	—	
1914 Jäykät, Selänpää, Valkeala	—	1	—	—	1	—	4	—	—	—	Ns
1915 Kymintehtaan u.s.	—	1	—	—	us.	—	—	—	—	—	
1915 Rannan Pojat, Selänpää, Valkeala	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	VPK
1915 Terho, Inkeroinen ¹³	—	1	—	—	1	—	us.	—	—	—	VPK
1915 Enäjärven Ns:n Urheilijat, Sippola	—	—	—	—	—	—	5	1	—	—	Ns
1915 Valo, Stöckfors, Pyhtää	—	—	—	—	—	—	—	12 ¹⁴	—	—	Ty

¹³ Toisten tietojen mukaan 1914.

¹⁴ Sekatyöläisiä.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1893 Vehkalahden Ns:n v.os. (Ns), 1894 Kotkan VPK:n v.os. (VPK), 1894 Kotkan polkupyöräklubi, 1896 Sippolan Ry:n v.s. (Ry), (1897 Gymnastikförening för Herrar, Hamina), 1898 Inkeröisten VPK:n v.os. (VPK), 1898 Sunilan v.s., Kymi, (1899 Gymnastikförening för kadetter, Hamina), 1899 Jäppilän v.s., Kymi, 1899 Haminan polkupyöräklubi, 1900 Kymin Ns:n v.os. (Ns), 1900 Sunilan VPK:n v.os. (VPK), Kymi, 1901 Haapasaa-ren Ns:n v.os. (Ns), 1901 Kymintehtaan Ns:n v.os. (Ns), 1903 Sampo (Ry), Kotka, 1908 Yritys, Haapala, 1909 Aallottarenpojat¹, Kuutsalo, 1910 Paino (Ty), Korkeakoski, 1910 Paino, Kuusankoski, 1911 Kotkan Kauppaopiston v ja u.s., 1911 Toverit (Ty), Popinniemi, 1911 Kanto, Munsaari, 1911 (Alku (Ty), Saksala, Kymi, 1912 Korpiveikot², Ummeljoki, Anjala, 1912 Hysky, Pitkäpaasi, 1913 Länsikylän v.s.,³ Virolahti, 1913 Vesa, Myllykoski (Ty), 1914 Hirvelän VPK:n v. ja u.os. (VPK), 1915 Nousu (Ty), Svartbäck, Pyhtää.

¹ Halmeen mukaan jo 1907.

² »Perusti kansalaisia kaikista yhteiskuntaluokista, mitä kylässä silloin oli».

³ Toisten tietojen mukaan jo 1894.

Muita seuroja:

Sippolan Ns:n v.os. (Ns); Mämmälän v.s., Sippola; Jumalniemen v.s.; Innostus, Kannusjärvi, Vehkalahti; Ponsi, Kalliokoski, Kymi; Koetus, Kannusjärvi, Vehkalahti (ennen v. 1908); Voikkaan VPK:n u.os. (VPK); Ponnistus, Summa, Vehkalahti; Kiisto, Pampyöli, Vehkalahti; Kisatoverit, Summa, Vehkalahti; Kuorsalon Ns:n v.os. (Ns), Vehkalahti; Tähti (Ns), Sivatti, Vehkalahti; Elimäen Ns:n v.os. (Ns). (VPK:n Riento, Virolahti, josta tarkemmat tiedot puuttuvat. Per. mahdollisesti 1897, mutta lopetti toimintansa kaikketi 1908).

10. VIIPURIN PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
(1882 Wiborgs Gymnastikförening)	—	us.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1886 V:rin Klassillisen Lyseon v.s. ¹	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1890 Herrojen v.s., V:ri	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1891 Reipas, V:ri	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—
1896 Viipurin Suksimiesten s.	—	6	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1901 SLU:n V:rin os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1902 Vilkas, Kirvu (alk. Kirvun u.s.)	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1902 Tammisuon Ns:n v. ja u.os.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1902 Raudun Ns:n v. ja u.os.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1902 Terävä, Uusikirkko (Vp. l.) ..	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	Ns
1903 Talikkalan Toverit, V:rin pi- tätäjä	—	1	—	—	—	—	—	—	us.	—	Ty
1905 Tarmo, V:ri	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK
1905 Into, Vahviala	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	Ty
1905 Vesa, Säkkijärvi, Vilajoki ..	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Ns ²
1906 Pyrintö, Enso	—	—	—	—	us.	—	—	—	us.	—	—
1906 Kaukolan v. ja u.s. (Visa) ..	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—
1907 Ryhti, Terijoki	—	—	1	2	3	—	—	—	—	1	—
1908 Pamaus, Räisälä	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	Ns
1909 Talikkalan Elo, V:rin pitäjä	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	VPK
1910 Airo, Johannes	—	—	1	—	—	—	—	4	—	—	—
1911 Kisa, Jaakkima	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1911 Tähti, Nurmi	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	Ty
1912 Juustilan Ns:n v.os., V:rin pi- tätäjä	1	—	—	—	3	—	—	4	—	—	Ns

¹ Toisten tietojen mukaan jo 1884.

² Myöhemmin VPK., Halmeen mukaan per. vasta 1911.

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1912 Antrean nuorisoseurojen u- liitto ³	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	Ns
1912 Rajaveikot, Kuokkala	2	4	—	—	—	—	2	—	—	—	
1913 Koskelan Valo, V:rin pitäjä	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	
1913 Jäntevä, Sakkola	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1913 Saarenpojat, Saarenpää, Koi- visto	—	—	—	1	2	4	2	—	—	7 ⁴	
1914 Kirijät, Jääski	—	us.	—	—	us.	—	—	—	—	—	
1914 Kömpelö, V:rin pitäjä	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	
1915 Kaiku, Pyhäjärvi (Vp. 1.)	—	—	—	—	—	2	5	—	—	—	
1915 Pyrintö, Johannes	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1915 Yrittäjät, Valkjärvi	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	

³ Toisten tietojen mukaan vasta 1914. Perustettu Kuparsaaren Ns:n aloitteesta, mukana 11 nuorisoseuraa.

⁴ Merimiehiä.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1901 Ns. Vesan v.os. (Ns), 1901 Hiekan Ns:n v.os. (Ns), V:rin pitäjä, 1902 Ns. Yrityksen v.os. (Ns), Härkälä, Koivisto, 1903 Toverit (aluksi Ry, sitten Ay ja myöhemmin Ty), V:ri, 1905 Esa (Ns), Antrea, 1905 Visa (Ty), Antrea, 1905 Valkjärven VPK:n v. ja u.os. (VPK), 1907 Uudenkirkon (Vp. 1.) Veikot (Ty), 1908 Ponteva, V:ri, 1908 Louon Raivaajat (Ns), Vahviala, 1909 Riento, Hiekka, 1909 Jymy, Kirvu, Ojajärvi, 1910 Nousu, Kirvu, Ojajärvi, 1910 Tammi, Tammisuo, 1911 Riento, Sairala, 1911 Koiviston kk:n Ty:n v. ja u.s. (Ty), 1911 Touhu, Lemi, 1911 Raasulin v. ja u.s., 1912 Jäntevä, Säiniö, 1912 Pyrintö, Enso, 1912 Riento, Tainionkoski, 1912 Katajainen, Valkjärvi, 1913 Miettälän Ns:n v.os. (Ns), Rautjärvi, 1914 Salonpojat, Suurpero, 1915 Ns. Kanervan v. ja u.os. (Ns), Valkjärvi, 1915 Visa, Pölläkkälä, 1915 Säiniön urheilijat.

Muita seuroja:

Viipurin v.s. (ainakin 1886); Viipurin Kauppakoulun v.s. (ainakin 1886); Suomalainen polkupyöräseura, V:ri; Karjalan Tarmo, V:ri; Jyry (Ty), V:ri; Tarmo (Ay), V:ri; Konttoristien v.os., V:ri; Kolikkoinmäen Ry:n v. ja u.os. (Ry); Kiisto, V:ri; Kelkkalan Kisailijat, V:ri; Kuljettajain ja lämmittäjien v.os. (Ay), V:ri; Riento, Sorvali, V:ri; Kataja, Säiniö; VPK:n v.os. (VPK), Uuras; Ravansaaren Ns:n v.os. (Ns), Uuras; Halilan v. ja u.s., Uusikirkko (Vp. 1.); Kanneljärven Ns:n v.os., Uusi-

kirkko (Vp. I.) (Ns); Reipas, Ruokolahti; Salon Veikot, Lappee¹; Luikka-
rit, Kellomäki; Kivennavan Ns:n v.os. (Ns); Yrittäjien Veikot, Kiven-
napa; Into, Rakkolanjoki; Elo (Ty), Vahviala; Ry. Ahdin v.os. (Ry),
Talikkala; Muurarien ja kirvesmiesten v.os. (Ay), Talikkala; Hiitolan
Ns:n ja Isäntäyhdistyksen v.os. (Ns); Jääsken Ns:n v.os. (Ns); Kaukolan
Ns:n v.os. (Ns); Liinamaan Ns:n v.os. (Ns), Kaukola; Kavantsaaren Ns:n v.os.
(Ns); Oksa (Ns), Konnunkylä, Jääski; Kaipiaisten Nuoret (Ns); Keski-
Kuokkalan Ns:n v.os. (Ns); Kelkkalan Ns:n v.os. (Ns); Kirvun Ns:n
v.os. (Ns); Inkilän Ns:n v.os. (Ns), Kirvu; Huumolan Ns:n v.os. (Ns), Kuole-
manjärvi; Nuijamaan ns:n v.os. (Ns); Rakkolammen Ns:n v.os. (Ns),
Hovinmaa; Särkisalons Ns:n v.os. (Ns), Räisälä; Sääkymän Ns:n v.os.
(Ns), Räisälä; Tiurinkylän Ns:n v.os. (Ns), Räisälä; Haparaisten Ns:n
v.os. (Ns), Sakkola; Petäjajärven Ns:n v.os. (Ns), Sakkola; Vilakkalan
Ns:n v.os. (Ns), Sakkola; Valo (Ns), Tervajoki; Saarelan Ns:n v.os. (Ns),
Viipurin pitäjä; Vuoksenniskan Ns:n v.os.² (Ns); Hietalan VPK:n v.os.
(VPK), V:rin pitäjä.

¹ Ilmoitettu Viipurin piirikuntaan.

² Yhteydet Viipurin piirikuntaan. Vrt. Etelä-Saimaan piirikunta.

11. ITÄ-KARJALAN PIIRIKUNTA

<i>per.v.</i>	<i>seuran nimi ja kotipaikka</i>	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	<i>emä- seura</i>
1895	Sortavalan seminaarin mies- oppilaiden v.s. (myöh. Kunto)	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1896	Virkistys, S:vala	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1900	SLU:n S:valan os. ¹	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1900	S:valan v.s.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1900	Rakennustyöläisten v.os., S:vala	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1901	S:valan VPK:n v.os.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	VPK
1904	Ponnistus, S:vala	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	Ty ²
1907	Urheilun Ystävien Seura, S:vala	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1908	Yritys, Elisenvaara	—	5 ³	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1909	Ponteve, S:valan pitäjä	—	—	—	—	—	7	4	—	2	—	—
1911	Viritys, S:vala	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—
1913	Toverit, Sorjo, Kurkijoki	—	—	—	—	1	—	—	8	—	—	Ty
1913	Salama, Soanlahti	—	—	1	—	1	—	5	—	—	—	Ns
1915	Touhu, Uukuniemi	—	—	—	—	1	—	5	—	—	—	Ry

¹ V:sta 1905 Sortavalan Lyseon Kilpaveikot, v:sta 1914 S:valan ly-
seon v. ja u.s.

² Itsenäistyi 1910.

³ Rautatievirkamiehiä.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1895 S:valan v.s.¹, 1896 Kauppakoulun v.s.², Sortavaala (myöh. Viritys), 1909 Rajasakki, Käkisalmi, 1910 Voima, Käkisalmi, 1910 Yritys³, Parikkala, 1911 Ryhti (Ns), Simpele⁴, 1912 Jymy (VPK), Läskelä, 1912 Kisa, Lahdenpohja, 1912 Pyrintö, Parikkala, 1912 Pyrkijä, Riekkola, (1912 Veikot, S:vala) (tietojen täysi varmuus puuttuu), 1914 Jymy, Elisenvaara.

¹ Perustettu ehkä uudelleen 1900. Ks. edeltä.

² Mahdollisesti sama kuin 1896 perustettu Kauppapalvelijain v.s., S:vala.

³ Halme mainitsee v. 1917 Parikkalasta 12 seuraa.

⁴ Myöhemmin itsenäistynyt.

Muita seuroja:

Kuhnuri¹, S:vala; Yritys, S:vala; Rautatieläisten v.s., S:vala; VPK:n v.os. (VPK), Käkisalmi; Yritys, S:valan pitäjä; Kisa, S:valan pitäjä; Jyrinä, S:valan pitäjä; Kehitys, Jaakkima; Kipinä, Uukuniemi; Yritys, Uukuniemi; Yritys, Särkisalmi; Koiton kylän v. ja u.s. Korvenpojat, Suistamo; Sisukas, Läskelä; Innostus, Helylä; Leppäkosken v. ja u.s.; Parikkalan Tyrjän Ns:n v.os. (Ns); Taimi, Hämekoski; Kesälahden Ns:n v.os. (Ns). (Into, Käkisalmi ja Ty:n Vesa, Käkisalmi, joista tarkemmat tiedot puuttuvat).

¹ Perustajina seminaarin kokeilaita. Seura oli tarkoitettu »Sortavalan pojille, säätyyn katsomatta».

12. ETELÄ-SAIMAAN PIIRIKUNTA

per.v.	seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
1901	Taisto ¹ , Suomenniemi	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	Ns
1904	Ulfas (myöh. Pyrintö), Enso	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Ty
1904	Jyske, Imatra	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	VPK
1904	Lappeenrannan os.	—	—	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1906	Lappeenrannan Luistinseura ²	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—
1907	Vesa, Lappeenranta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	Ty
1910	Jymy, Lappee	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
1910	Tähti, Imatra	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	Ty
1910	Yritys, Lappeenranta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	Ty
1910	Teräs, Lauritsala	—	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	Ty

¹ Halmeen mukaan vasta 1911.

² Harrasti myös muita liikuntalajeja.

per.v. seuran nimi ja kotipaikka

	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1911 Alku, Suomensieniemi	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—	—	—
1913 Vesa, Vuoksenniska	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	—
1913 Auran Veikot ³ , Lemi	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	Ns
1914 Kullervo, Joutseno	1	2	—	—	2	1	6	—	—	—	VPK
1914 Kylän-Veikot, Suomensieniemi	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—	—	—
1915 Eskot, Lemi	—	—	1	—	—	—	us.	—	—	—	Ns
1915 Savitaipaleen Urheilijat	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—
1915 Korven Honka, Korvenkylä, Joutseno	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	VPK

³ Jo 1908 perustettiin Auran Veikot, mutta se lakkasi, ks. seur.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1893 Lemm Ns:n u.os. (Ns)¹, (1896 Urheiluklubi², Suomen Rakuunarykmentti, L:ranta), 1902 Kataja, L:ranta, 1903 Imatran Ty:n v. s. (Ty), 1903 Riento (VPK), Tainionkoski, 1908 Into, Savitaipale, 1908 Auran Veikot (Ns)³, Lemi, 1909 Kataja, Puumala, 1909 Myrsky, Taipalsaari, 1909 Honkalahden Ty:n Yritys (Ty), Joutseno, 1910 Yritys, Rutola, 1910 Tähti (Ty), Tainionkoski, 1912 Visa, Parkkarila, 1915 Liikeapul. v. ja u.s., L:ranta.

¹ Ks. Lemm Eskot, 1915.

² Perustettiin lähinnä ratsastusta varten.

³ Perustettu uudelleen 1913, ks. edeltä.

Muita seuroja:

Etelä-Saimaan Ns:n v. os. (Ns), L:ranta; Riento, L:ranta; Lappeenrannan Rautatieläisten v. os.; Savitaipaleen Ns:n v. os. (Ns); Taipalsaaren Ns:n v. os. (Ns); Suomensienemen Ns:n v. os. (Ns); Taimi, Joutseno; Jyty (Ty), Lappee; Aura, Ruokolahti; Reipas, Ruokolahti; Visa, Kaukaa; Ponnistus ¹, Puumala; Puumalan VPK:n v. os. (VPK); Äijän Pojat, Simola; Pyrintö (Ns), Taavetti; Luumäen Ns:n v. os. (Ns); Kangasvarren Ns:n v. os. (Ns), Luumäki.

¹ Vastasi SVUL:n tiedusteluun 1916, mutta ei voinut antaa tietoja perustamisajasta ja perustajista. Halmeen mukaan per. 1915.

13. MIKKELIN PIIRIKUNTA

per.v.	seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
1897	Mikkelin Lyseon v.s.	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1902	Mikkelin VPK:n v.os. (myöh. Jousi) ¹	us. —	—	—	us. —	us. —	us. —	—	—	us. —	—	VPK
1903	Mikkelin v.s.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1909	Kalske, Kangasniemi	1	1	—	—	2	1	—	1	—	—	Ns ²
1911	Ristiinan u.s.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1912	SLU:n Mikkelin os.	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU

¹ Jousi v:sta 1912.

² Myöh. itsenäinen. Halmeen mukaan per. jo 1899.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1894 Mikkelin v.s.¹, 1907 Vauhti, Mikkelin, 1911 Jyry, Joroinen, 1912 Pieksämäen Veikot, 1915 Haukivuoren Kisailijat, 1915 Ristiinan Toverit.

¹ Oli aluksi nimellä Sportklubben, perustettu uudelleen 1900.

Muita seuroja:

Mikkelin Ns:n v.os. (Ns); Rautatieläisten v. ja u.s., Mikkelin; Hilske, Virtasalmi; Jyske, Joroinen; Pärnämäen Ns:n v.os. (Ns), Joutsa; Pieksämäen Ns:n v.os. (Ns); Maaveden Ns:n v.os. (Ns), Pieksämäki.

14. SAVONLINNAN PIIRIKUNTA

per.v.	seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
1896	Savonlinnan Lyseon v.s. ¹	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1900	SLU:n Savonlinnan os.	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1902	Rantasalmen Ns:n Voimiste- lijat	1	—	—	—	1	1	5	—	—	—	Ns
1908	Riento, Savonlinna	—	—	—	1	us. ² —	—	—	—	1	—	—
1909	Jyry, Savonlinna	—	—	—	—	—	—	—	—	us. —	—	Ty
1910	Yritys, Parikkala	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1911	Nousu, Rantasalmi	—	—	—	—	—	3	—	4 ³	—	—	Ty

¹ Halmeen mukaan Savonlinnan Reaalilyseon v.s. per. 1892.

² Kauppa-apulaisia.

³ Kolme työmiestä ja torppari.

per.v. seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1912 Jyry, Joroinen	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	Ty
1912 Viri, Sääminki	—	—	1	—	—	—	9	—	—	—	
1912 Savonlinnan Lyseon toveri- kunnan v.s.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1913 Pyrintö, Puumala	—	—	—	—	—	1	1	4	—	1 ⁴	
1913 Sompasaaren Urheiluliitto, Heinävesi	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	
1914 Jyske, Kangaslampi	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	
1914 Pauke, Sääminki	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	
1915 Joroisten VPK:n u.os.	—	—	—	—	1	3	1	—	—	—	VPK

⁴ Vuokraaja.

⁵ Emäseurana Savonlinnan Riento, ks. edeltä.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1904 Savonlinnan Ns:n voimistelijat (Ns), 1910 Vesa (Ns ja Ty), Punkaharju, 1912 Viri, Kerimäki, 1912 Taimi, Rantasalmi, 1914 Sulkan van v. ja u.s.

Muita seuroja:

Itä-Savon Ns:n v.os. (Ns), Savonlinna (nähtävästi 1903).

15. POHJOIS-SAVON PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1882 Kuopion v.s.	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
1882 Kuopion Lyseon toverikunnan v.s. ¹	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1893 Kuopion Kirjanpaimajain v.s.	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	
1896 Suomalaisen Yhteiskoulun v.s., Kuopio	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1896 Kuopion VPK:n v.os.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK
1900 SLU:n Kuopion os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1904 SLU:n Iisalmen os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1904 Visa, Iisalmi	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK ²
1904 Elo, Varkaus	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	

¹ I. Wilskmanin mukaan vasta 1888 (ehkä per. tällöin uudelleen).

² Myöh. itsenäistynyt.

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä- seura</i>
1906 Reipas, Kuopio	3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	
1907 Osmo, Kuopio	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK
1907 Ponnistus, Siilinjärvi	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	
1907 Riento, Kuopio	2	—	—	—	1 ³	2	—	—	2	—	Sd ⁴
1908 Vasama, Suonenjoki	—	3 ⁵	—	—	2	—	—	—	—	—	Ns
1909 Pahka ⁶ , Rutakko	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	
1909 Vesa, Iisalmi	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	Ty
1910 Kunto, Suonenjoki	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—	—	Ty
1910 Nujakka, Nilsinä	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	VPK ⁷
1911 Pusa, Peltosalmi, Iisalmen pi- tääjä	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	Ns
1911 Tarmo, Maaninka	—	—	—	—	1	2 ⁸	3	3	—	1 ⁹	
1912 Nuju, Keitele	—	—	1	—	—	1	9	2	—	—	
1913 Koitto, Kiuruvesi	—	—	—	—	us.	—	us.	—	—	—	
1913 Yritys, Lapinlahti	—	—	—	—	us.	—	us.	—	—	—	
1914 Jyske, Muuruvesi	—	—	—	—	us.	—	us.	—	—	—	Ns
1914 Sukkela, Leppävirta	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	
1914 Jäykkä, Karttula	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	
1915 Kiipperä, Leppävirta	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	
1915 Ponteva, Maaninka	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	Ns
1915 Veikot, Kuopion pitääjä	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	

³ Kauppiaan tytär.

⁴ Myöhemmin Ty:n alainen.

⁵ Rautatievirkamiehiä.

⁶ Halmeen mukaan 1912.

⁷ Myöh. itsenäistynyt.

⁸ Näistä yksi suutarin tytär.

⁹ Merimies.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

(1877 Kuopion VPK), 1891 Juankosken v.s., 1895 Kuopion Hiihtoseura¹, 1895 Iisalmen v.s., 1901 Kuopion liikeapulaisten v.s., 1903 Kuopion Ry:n v.os.,² (Ry), 1903 Keski-Savon Ns:n v.os. (Ns), Suonenjoki, 1903 Rautalammin Ns:n v.os. (Ns), 1903 Kuhnus, Leppävirta, 1905 Siilinjärven Ry:n v.os. (Ry), 1907 Kiuruveden Ns:n v.os. (Ns), 1912 Kisa, Pielavesi, 1913 Pusa, Nerkoo, 1913 Kotalahden Ty:n v.s. Yritys (Ty), Leppävirta, 1914 Kerimäen Jouhenniemen v. ja u.s. Elon-Voima, 1914

¹ Sen perustivat todennäköisesti virkamiehet.

Tarmo³ (Sd), Varkaus, 1915 Unnukansaaren v. ja u.s. Sukkela, 1915 Kiipperä, Leppävirta.

² Nimi oli aluksi Kuopion Ry:n Miesvoimistelijat. Yhtyi Kuopion Voimistelijain kanssa ja otti uudeksi nimeksi Reipas 1906. Ks. seur.

³ Halmeen mukaan jo 1912.

Muita seuroja:

Kuopion Voimistelijat; Voimistelus. herroja varten, Kuopio; Rautatieläisten v.s., Kuopio; Iisalmen VPK:n v. ja u.s. (VPK); Nuori Iisalmi; Salon Yritys, Iisalmi; Iisalmen Hiihtoseura; Varkauden tehtaan v.s.; Sisu, Juantehdas; Leppävirran Ns:n v.os. (Ns); Sorsakosken v.s. (ainakin 1904), Leppävirta; Kisa-Veikot, Peltosalmi, Iisalmen pitäjä; Jyry, Maaninka; Kataja, Kiuruvesi; Nerkoontiemen Ns:n v. ja u.os., Lapinlahti (Ns); Lumpuen nuoret, Kiuruvesi; Oksa, Vieremä; Pörsänmäen Ns:n v.os. (Ns), Iisalmen pitäjä; Salahmin u.s., Iisalmen pitäjä; Airakselan Yritys, Karttula; Ns. Vilppaan v. u.os., Sarkamäki (Ns), Leppävirta; Toivo (Ns), Pielavesi; Ulmalan v.s., Iisalmen pitäjä.

16. POHJOIS-KARJALAN PIIRIKUNTA

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä-emä-</i>
1900 Kataja, Joensuu	1	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—
1902 SLU:n Joensuun os.	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1902 Nurmeksen Ns:n u. ja v.os., ¹	1	2 ²	—	—	—	1	—	—	—	—	Ns
1905 SLU:n Nurmeksen os. ³ (myöh. Kiri)	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1905 Liperin Ns:n v.os.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1907 Varma, Joensuu	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1908 Veikot, Tohmajärvi	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1908 Vesa, Juuka	2	3	—	—	1	1	4	—	—	—	—
1908 Vesa, Pielisjärvi	—	—	1	—	1	—	5	—	—	—	Ns
1909 Kontio, Kontiolahti ⁴	—	—	1	1	—	2	1	—	—	—	—
1909 Taimi, Riikola, Tohmajärvi ..	1	—	—	—	—	—	5	1	—	—	—
1909 Tuike, Pielisjärvi	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—

¹ Seura lamautui 1915.

² Lääkäri ja apteekkari.

³ Halmeen mukaan 1908.

⁴ Alaosastoina Varma ja Veikot.

per.v. seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
1910 Tarmo, Nurmes ⁵	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—
1911 Taimi, Liperi	—	—	—	—	2	—	2	1	—	1	—
1913 Kalevaiset, Joensuu	2	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—
1913 Kivekkäät, Liperi	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1913 Ponteva, Tohmajärvi	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	Ns ⁶
1914 Kanerva, Liperi	—	—	—	1	—	5	6	—	—	—	—
1914 Oksa, Utra, Kontiolahti	—	—	—	—	—	1	—	4 ⁷	—	—	Ty
1915 Kisailijat, Eno	—	—	—	1	2	—	2	—	—	—	—
1915 Outokummun Kisailijat, Kuusjärvi	—	—	—	—	—	1	2	—	5	—	Ty
1915 Sepot, Nurmes ⁸	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—

⁵ Porvarilliset ainekset erosivat 1915 ja perustivat Nurmeksen Sepot, ks. seur.

⁶ Myöhemmin itsenäistynyt.

⁷ Sekatyöläisiä.

⁸ Ks. aliviittaa 5. Halmeen mukaan Sepot per. 1914.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1901 Alku¹, Mattisenlahti (Ns), Liperi, 1902 Värtsilän Ns:n v.os. (Ns), 1907 Tammi (Ns), Kitee, 1908 Virkistys, Sotkuma, 1908 Veikot, Kiihtelysvaara, 1909 Yritys, Polvijärvi, 1910 Vekara, Lieksa, 1911 Partio, Kuusjärvi, 1911 Riento, Polvijärvi, 1911 Yritys², (Ty), Joensuu, 1912 Jyske, Eno, 1914 Riento, Kontiolahti, Mutala, 1915 Toverit, Ukonlahti, Tuusniemi, 1915 Rautavaaran v. ja u.s.

¹ Halmeen mukaan 1912.

² Alkuunpanijana eräs kirjaltaja.

Muita seuroja:

Luistinseura, Joensuu¹, Lieksan Ns:n v.os. (Ns); Into, Lieksa; Pielisjärven v.s. (ainakin 1900); Yritys, Pielisjärvi; Ilomantsin VPK:n u.os. (VPK); Virkistys, Hypönniemi; Kipinä, Tutjunniemi, Liperi; Vesa, (Ns), Eno; Kuhnus, Tohmajärvi; Koitto, Tohmajärvi; Pamaus, Kontiolahti; Viensuun v. ja u.s., Pielisjärvi; Vesa, Kylänlahti, Pielisjärvi; Vesa, Jakokoski; Koitto, Kemie; Osmo, Niittylahti; Innostus, Värtsilä; Yritys, Värtsilä; Uudenkylän Ns:n v.os. (Ns), Värtsilä; Taimi, Rääkkylä; Vesa, Rääkkylä; Taimi, Paalasmaa, Juuka; Heinävaaran Ns:n v.os. (Ns), Kiihtelysvaara; Keskijärven Ns:n v.os. (Ns), Kiihtelysvaara; Koveron Ns:n

¹ Seura harrasti myös muita liikuntalajeja.

v.os. (Ns); Kummun Ns:n v.os. (Ns), Pyhäselkä; Lehmonkylän Ns:n v.os. (Ns), Koitolahti; Möhkön Ns:n v.os. (Ns), Ilomantsi; Mönnin Ns:n v.os. (Ns), Koitolahti; Selkien Ns:n v.os. (Ns), Koitolahti.

17. KESKI-SUOMEN PIIRIKUNTA

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>seura seura</i>
1890 Jyväskylän v. yhdistys	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1900 SLU:n J:kylän os. us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1906 Pullistus, Saarijärvi	—	1	1	1	3	2	—	—	—	—	Ns ¹
1910 Veikot, J:kylä	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	Ty
1914 Jyskyt ² , J:kylä (seminaari) .. us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1914 Kisailijat, Keuruu	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	
1914 Haapamäen Urheilijat	1	4 ³	—	3	—	—	—	—	—	—	
1915 Koetus, Laukaa	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	
1915 Viesti, Viitasaari	—	2	—	4	2	1	—	—	—	—	

¹ Saarijärven Ns:lla oli v.os. jo aikaisemmin, ks. seur.

² Toisten tietojen mukaan jo 1905 (Halme).

³ Rautatievirkamiehiä.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1898 J:kylän Ty:n v. ja u.os. (Ty), 1902 Yritys, J:kylä (hajosi 1910), 1903 J:kylän VPK:n v.os. (VPK), 1903 Yritys (Ns), Jämsä, 1906 Nahjus, Saarijärvi, Kalmari, 1908 Tarmo, Saarijärvi, Lannevesi, 1908 Ryhti, Pih-
tipudas, 1910 Tarmo, Jämsä, 1912 Jyväskylän Kisa-Toverit, 1912 Jyväskylän Kisko, 1915 Jämsän Turkinkylän v. ja u.s. (Ty), Jämsä, 1915 Kivekkäät, Kivijärvi, 1915 Tikkalankylän u.s., Muurame, 1915 Terve, Pih-
tipudas, 1915 Toivakan v. ja u.s.

Muita seuroja:

J:kylän lyseon v.s. (ennen v. 1886); Saarijärven Ns:n v.os. (Ns) (ennen v. 1905); Kukonkylän v. ja u.s., Pylkönmäki; Pihlajaveden Ns:n v.os. (Ns); Karstulan Ns:n v.os. (Ns).¹

¹ Karstula kuului myös Vaasan piiriin, ks. seur. (Kiva, Karstula v. 1907).

18. VAASAN PIIRIKUNTA

per.v. seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
(1884 Vaasan Voimistelu- ja Miek- kailuklubi)	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1887 Ilmajoen v.s.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1899 Liikemiesten v.s., Vaasa	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—	—
1900 SLU:n Vaasan os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1902 Palosaaren u.s., Vaasa	—	—	—	—	—	—	—	—	us. ¹	—	—
1903 Ilmajoen Ns:n v.s.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1904 Kiisto, Vaasa	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	Ty
1904 Kauhavan Ns:n v.os.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1907 Vasama, Vaasa ²	8	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—
1907 Wirkkiä, Lapua	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	Ns
1907 Kiva, Karstula ³	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1908 Lapuan Yhteiskoulun v. ja u.s. ⁴	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1910 Laihian Veikot	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	Ns
1910 Veikot, Ylistaro	—	—	—	—	—	—	3 ⁵	—	—	—	Ns ⁶
1911 Jymy, Ilmajoki ⁷	—	1	1	—	—	1	—	—	—	4 ⁸	K
1911 Kyrön Voima, Isokyrö	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1911 Ponnistus ⁹ , Lapua	—	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—	Ty
1912 Kaverit, Nurmo	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	Ns
1912 Kataja, Laihia	—	—	—	—	—	—	3 ¹⁰	—	—	—	—
1912 Koitto, Jurva	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	Ns
1912 Wisa, Kauhava	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	Ns
1912 Yritys, Ylistaro	—	—	—	—	1	5	1	8	—	—	Ty
1913 Koitto, Nurmo	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	—
1913 Reipas, Jurva	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	Ns
1914 Kyrön Pojat, Vähäkyrö	—	—	1	—	2	—	1	—	—	—	—
1915 Into, Laihia	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	Ty

¹ 10 miestä ja 4 naista.

² Oli jatkoa Liikemiesten v.s:lle, ks. edeltä.

³ Perustettu uudelleen 1909. Halmeen mukaan per. 1904.

⁴ Halmeen mukaan jo 1906.

⁵ Näistä yksi vuokraajan poika.

⁶ Seura hyväksyttiin Ns:n alaosastoksi 1914, rinnakkaisosastona oli Siskot.

⁷ Per. toisten tietojen mukaan 1913.

⁸ Naisia.

⁹ Halmeen mukaan jo 1910.

¹⁰ Näistä yksi nainen.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

(1881 Wasa Gymnastikklubb), (1887 Vaasan Hiihtoklubi), (1894 Vaasan Pyöräilyklubi), (1900 Wasa Athletklubb), 1900 Raitis, Vaasa, 1901 Vaasan Kirjaltajayhdistyksen u.os. (Typografernas Gymnastikförening, Vaasa) (Ay), 1903 Laihian Jokikylän Ns:n v.os. (Ns), 1903 Seinäjoen Ns:n v.os. (Ns), 1904 Alavuden Ns:n v.os. (Ns), 1904 Ylihärmän Ns:n v.os. (Ns), 1907 Jymy (Ns), Lappajärvi, 1908 Ylihärmän Junkkarit, 1908 Tervajoen Ty:n v.os. (Ty), Isokyrö, 1908 Ylipään Ns:n v.os. (Ns), Kauhava, 1911 Myllymäen v. ja u.s., 1912 Hellas, Vaasa, 1912 Veikot, Lappajärvi (Ns), 1913 Kaverit, Nurmo, 1915 Ponsi, Töysä, Rantatöysä.

Muita seuroja:

Pyrkivä, Palosaari, Vaasa; Kyrön Kunto, Isokyrö (ennen 1911); Kuortaneen Ns:n v.os. (Ns); Ylihärmän v. ja u.s.¹; Alahärmän Alapään v. ja u.s.; Rusko, Ylistaro; Ostolan v. ja u.s.; Riento, Jalasjärvi; Laihian Polkupyöräseura.

19. SUUPOHJAN PIIRIKUNTA

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	<i>emä-seura</i>
1902 Uurtajat, Kristiinankaupunki ¹	—	1	—	—	1	4	—	—	—	—	K
1906 Voima, Kauhajoki ²	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
1907 Teuvan Ns:n v.os.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1910 Karhu, Kauhajoki	1	—	1	2 ³	3	—	6	—	—	—	—
1911 Visa, Kurikka	—	—	—	—	—	—	—	us. ⁴	—	—	Ty
1913 Ponnistus, Jalasjärvi	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—
1913 Vesa, Kristiinankaupunki	—	—	—	—	—	3	—	—	3 ⁵	—	Sd
1913 Voima, Lapväärtti, Myrkkyy	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—
1915 Köntys, Lapväärtti-Isojoki ⁶	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	—	—

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1903 Jalasjärven Ns:n v.os. (Ns), 1904 Kurikan Ns:n v.os. (Ns), 1912 Naapurit, Kauhajoki, Harjankylä, 1915 Kauppilan v. ja u.s., Teuva.

¹ Voi olla sama kuin Ylihärmän Ns:n v.os., ks. ed.

² Halmeen mukaan 1913 (perustettiin ehkä silloin uudelleen?).

³ Seura lakkasi 1908.

⁴ Kaksi rakennusmestaria.

⁵ 11 henkeä, Halmeen mukaan seura perustettiin vasta 1915.

⁶ Näistä kaksi naista.

⁷ Halmeen mukaan Isojoki.

Muita seuroja:

Rivakka, Teuva; Visa, Alakylä, Karijoki; Jymy, Karijoki; Lapväärtin suomal. Ns:n v.o.s (Ns).

22. KOKKOLAN PIIRIKUNTA

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä-seura
1904 Lyly, Sievi	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	
1906 Voima, Pietarsaari	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	Ty
1907 Yritys, Veteli	1	—	—	—	1	—	2	1	—	—	Ns
1908 Ponnistus, Vimpeli	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1909 Tarmo, Kälviä	—	—	—	—	us.	—	us.	—	—	—	Ry ja Ns
1909 Toivo, Halsua	—	—	—	—	1	—	4	—	—	—	Ns
1910 Säkenä, Lohtaja	—	—	—	—	—	—	10	1	—	—	Ry
1910 Kokkolan Suomalaisen Yhteiskoulun Vesa	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1912 SLU:n Kokkolan os.	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1912 Rivakka, Toholampi	—	1	—	—	—	1	2	—	—	—	Ry ¹
1912 Uljas, Lohtaja	—	—	—	—	—	1	4	2	—	—	Ns
1913 Reipas, Lohtaja	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	Ns
1913 Reipas, Evijärvi	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	Sd
1913 Voimankoitto, Ruotsalo, Kälviä	—	—	1	—	—	—	6	—	—	—	Ry
1915 Urheiluveikot, Lohtaja	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	Ns
1915 Into, Evijärvi	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	Ns
1915 Vihurit, Evijärvi	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	Ry

¹ Myöhemmin itsenäinen.

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1906 Kokkolan VPK:n v.o.s. (VPK), 1908 Kokkolan Ns:n Urheiluklubi (Ns), 1909 Alku, Ylivieska, 1909 Kuula, Ylivieska, 1909 Keski-Pohjanmaan Voimistelu- ja Urheiluliitto (maakunnallinen keskusjärjestö), (1909 Pedersöre ungdomsför. Sportklubb, Pännäinen), 1913 Jymy (Ty), Kokkola, 1913 Toivon Tähti II¹, Lohtajan Ry:n v.o.s. (Ry), 1914 Evijärven Alapään Ns:n v.o.s. (Ns), 1914 Pohjanveikot, Kaustinen, 1914 Vauhti, Perho, 1914 Kokkolan suomalaisten u.s., 1915 Marinkaisten Urheiluveikot¹, Lohtaja, 1915 Evijärven Vihurit¹, 1915 Into¹, Kannus, 1915 Vauhti², Perho, 1915 Kiri, Sievi.

¹ Piirikuntaan liittymisvuosi.

² Halmeen mukaan 1914.

Muita seuroja:

(Gamlakarleby Velopedklubb); Kokkolan Kisa-Veikot; Kalajoen Urheilijat; Kalajoen Ns:n v.os. (Ns); Yritys, Lohtaja; Vesa-Veikot, Rây-rinki, Veteli.

21. OULUN PIIRIKUNTA

per.v.	seuran nimi ja kotipaikka	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V	emä- seura
1897	IFK:n Oulun os. ¹	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	IFK
1900	SLU:n Oulun os. ²	us. 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1900	Tyrnävän Ns:n v.os.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Ns
1902	Oulun Hiihtoseura	—	10	—	—	2	—	—	—	—	—	—
1902	Kunto, Kemi	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	VPK
1902	Rehti, Raaha	—	—	—	—	—	us. us.	—	—	—	—	Ry
1904	Kiekkö, Oulu (Oulun suomalais. klassill. lys. v.s.)	us.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1904	Pyrintö, Oulu	—	—	—	—	10 ³	—	—	—	—	—	—
1905	Pyry, Tornio	14	1	—	4	3	1	—	—	3	1	—
1905	Jyry, Rovaniemi	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1906	Kiekkö, Oulujoki	—	—	1	—	—	—	us.	—	—	—	—
1907	Reipas, Rovaniemi	—	—	—	—	—	—	us.	—	us.	—	Ty ⁴
1908	Ponnistus, Liminka	—	—	—	—	—	—	us.	us.	—	—	—
1908	Pohja, ⁵ Oulunsuu, Oulujoki	—	—	—	—	—	—	us. ⁶	—	—	—	Ns
1908	Ryhti, Torppariyhdistys Au-	—	—	—	—	—	—	—	—	us.	—	Torp- pariyhd.
	ran v.os., Oulujoki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	Ty
1910	Riento, Koskenkylä, Oulujoki	—	—	1	—	—	—	us.	—	—	—	—
1911	Myrsky, Ylikylä, Rovaniemi	—	—	1	—	—	—	us.	—	—	—	—
1915	Niittomiehet, Liminka	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	—

¹ Jäsenien joukossa suomenkielisiä. Samana vuonna perustettiin Helsingin IFK, joka oli ruotsinkielinen.

² Halmeen mukaan vasta 1903.

³ Kauppias ja 9 konttoristia. Seura oli kauppa-apulaisseura.

⁴ Aluksi nähtävästi riippumaton, myöhemmin Ty:n alaosasto.

⁵ Halmeen mukaan jo 1906.

⁶ Joukossa oli Amerikasta tullut, voimisteluun ja urheiluun siellä innostunut (Juho Säisä).

Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu:

1902 Pohjan Leimun (Ry) Voima, Oulu, 1902 Haapaveden Ns:n v.os. (Ns), 1903 Sauva, Oulu (VPK), 1905 Yritys, Raahe, 1905 Limingan Ns:n v.os. (Ns)¹, 1907 SLU:n Kemin os., 1907 Vesa, Haapajärvi, 1908 Into, Kemi, 1908 Pohjois-Pohjanmaan Urheilijat, Oulu, 1909 Keskipohja, Haapavesi, 1910 Karihaaran Ty:n v.os. Tenho (Ty), Kemin pitäjä, 1911 Limingan Ponnistus (Ns)², 1913 Kuohu, Ylitornio, 1913 Kiista, Liedakkala, Kemi, 1914 Uutuus, Kittilä, 1914 Peura, Ranua, 1915 Muhoksen Ty:n v.s. (Ty).

¹ Ks. 1911 Limingan Ponnistus.

² Ks. 1905 Limingan Ns:n v.os.

Muita seuroja:

Kataja, Oulu; Heitto¹, Oulu; Koetus, Raahe; Ponnistus, Raahe; Vesa, Kemi; Pohja (Ns), Oulujoki; Oulunsuun Ns:n v.os. (Ns), Oulujoki; Vasama, Oulunsalo; Oulunsalon Ns:n v.os. (Ns); Vesa, Rantsila; Haapajärven Ns:n v.os. (Ns); Reipas (Ns), Pyhäjoki; Huima, Oulainen; Tuisku (Ns), Temmes; Kempeleen Ns:n v.os. (Ns); Alatornion Ns:n v.os. (Ns); Karihaaran Ns:n v.os., Kemin pitäjä (Ns); Tyrnävän nuoremman Ns:n v.os. (Ns) (ennen 1906) (ks. edeltä Tyrnävän Ns:n v.os. 1900).

¹ Rautatieläisten seura.

22. KAINUUN PIIRIKUNTA

<i>per.v. seuran nimi ja kotipaikka</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>	<i>emä-seura</i>
1909 Kisa, Kajaani	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	Ty
1909 Jymy, ¹ Sotkamo	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	Ns
1911 SLU:n Kajaanin os. ²	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	SLU
1911 Jyskyt, Kajaani (seminaari) ..	us.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1911 Kipinä, Kajaani	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	VPK
1912 Nahjus, Mieslahti	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	Ns
1914 Yrittäjä, Ristijärvi	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	Ns
1914 Jortikka, Peltoniemi	—	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	—
1915 Seppälän Maajussit, ³ Kajaanin pitäjä	us.	—	—	—	—	—	us.	—	—	—	—

¹ Sotkamon Ns:lla oli v.os. ainakin 1906. Halmeen mukaan Jymy per. 1911.

² Halmeen mukaan jo 1907.

³ Toiminta alkoi 1915, mutta seura oli muodollisesti perustettu jo 1913 (näin mm. Halme).

<i>Vuosi ja piiri- kunta (p.)</i>	<i>seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
<i>1883</i>											
Helsingin p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1886</i>											
Tampereen p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1887</i>											
Helsingin p.	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1888</i>											
Pohjois-Savon p.	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1890</i>											
Helsingin p.	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Turun p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1891</i>											
Helsingin p.	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
<i>1892</i>											
Kymenlaakson p.	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
<i>1893</i>											
Turun p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Vakka-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Porin p.	1	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
<i>1894</i>											
Helsingin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Kymenlaakson p.	4	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—
<i>1895</i>											
Porvoon p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	3	—	1	—	—	—	—	2	1	—	—
Itä-Karjalan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1896</i>											
Turun p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	1	—	2	1	—	—
Viipurin p.	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	2	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku										
		I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
1897											
Helsingin p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Porvoon p.	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	3	—	—	1	2	—	1	1	—	1	—
Mikkelin p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1898											
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
1899											
Helsingin p.	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Porin p.	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	7	2	3	—	1	2	2	1	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
1900											
Helsingin p.	2	1	1	—	1	1	1	—	—	—	1
Porvoon p.	2	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—
Turun p.	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Porin p.	2	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Kymenlaakson p.	4	—	2	1	—	—	—	—	1	—	—
Itä-Karjalan p.	3	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Keski-Suomen p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1901											
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Turun p.	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Lahden p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	1
Viipurin p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
<i>1902</i>											
Helsingin p.	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Porvoon p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Turun p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	3	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—
Tampereen p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	2	1	1	1	—	—	—	1	1	—	—
Viipurin p.	4	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—
Mikkelin p.	1	1	—	—	1	1	1	—	—	1	—
Savonlinnan p.	1	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	2	2	2	—	—	—	1	—	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Suupohjan p.	1	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—
Oulun p.	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1903</i>											
Vakka-Suomen p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Porin p.	1	1	—	—	—	1	1	—	—	1	—
Hämeenlinnan p.	3	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—
Lahden p.	1	1	1	—	—	—	—	1	—	1	—
Kymenlaakson p.	4	—	—	1	—	1	—	4	—	—	—
Viipurin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Mikkelin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1904</i>											
Helsingin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Porin p.	3	1	—	1	—	1	1	1	—	—	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	3	1	1	—	1	1	—	—	—	1	—
Pohjois-Savon p.	3	1	1	—	—	2	—	—	—	1	—
Vaasan p.	2	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—
Kokkolan p.	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—
Oulun p.	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
<i>1905</i>											
Helsingin p.	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	2	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
Lahden p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Viipurin p.	3	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—

<i>Vuosi ja piiri-</i> <i>kunta (p.)</i>	<i>seurojen</i> <i>luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
Pohjois-Karjalan p.	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	2	2	2	—	1	1	1	—	—	1	1
<i>1906</i>											
Helsingin p.	3	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—
Porvoon p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Turun p.	4	2	—	—	1	2	2	2	1	2	—
Vakka-Suomen p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—
Tampereen p.	3	1	—	1	1	—	1	1	1	1	—
Lahden p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	3	—	—	2	—	1	1	1	—	1	—
Viipurin p.	2	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	1	—	1	1	1	1	1	—	—	—	—
Suupohjan p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kokkolan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Oulun p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
<i>1907</i>											
Turun p.	2	1	1	—	2	—	1	2	—	—	—
Porin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Lahden p.	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	6	—	—	—	1	2	1	3	1	2	1 ¹
Viipurin p.	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	1
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Pohjois-Savon p.	3	1	—	—	—	2	1	1	—	1	—
Pohjois-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	3	3	2	—	—	2	—	1	—	—	—
Suupohjan p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—
Oulun p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
<i>1908</i>											
Turun p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Porin p.	5	—	2	1	3	3	2	1	1	1	—
Hämeenlinnan p.	2	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—
Tampereen p.	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	5	—	—	—	—	1	2	3	1	1	—
Viipurin p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Laivureita.

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku										
		I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
1911											
Helsingin p.	2	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—
Vakka-Suomen p.	1	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Hämeenlinnan p.	2	1	—	—	1	1	—	1	1	1	—
Lahden p.	1	—	—	—	1	1	—	1	—	1	—
Kymenlaakson p.	9	—	—	1	1	3	1	3	1	4	—
Viipurin p.	2	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Mikkelin p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Pohjois-Savon p.	2	—	—	—	—	1	1	2	1	—	1 ¹
Pohjois-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Vaasan p.	3	—	1	1	—	1	1	—	1	1	1
Suupohjan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Oulun p.	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—
Kainuun p.	3	2	2	1	—	1	1	—	—	—	—
1912											
Helsingin p.	3	1	—	1	1	—	—	1	—	1	—
Porvoon p.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Turun p.	3	1	—	—	—	—	2	—	1	2	—
Porin p.	3	—	—	—	1	—	1	—	1	2	—
Tampereen p.	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	2	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—
Viipurin p.	3	2	1	1	—	1	—	2	1	—	—
Mikkelin p.	1	1	1	1	—	—	—	1	1	—	—
Savonlinnan p.	3	1	1	1	—	—	1	1	1	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	—	—	3	2	3	1	—	—
Vaasan p.	5	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—
Kokkolan p.	3	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—
Kainuun p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
1913											
Turun p.	3	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—
Porin p.	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Hämeenlinnan p.	3	—	—	—	2	1	—	1	—	1	—
Tampereen p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Lahden p.	2	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	6	3	1	2	—	1	2	4	—	1	—
Viipurin p.	3	—	1	—	1	1	1	1	1	—	1 ²

¹ Merimies.² Merimiehiä.

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
Itä-Karjalan p.	2	—	—	1	—	2	—	1	1	—	—
Etelä-Saimaan p.	2	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—
Savonlinnan p.	2	—	—	—	—	—	1	2	1	—	1 ¹
Pohjois-Savon p.	2	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	3	2	1	—	1	2	—	1	—	—	—
Vaasan p.	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Suupohjan p.	3	—	—	—	—	2	2	—	—	1	—
Kokkolan p.	3	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—
1914											
Helsingin p.	4	—	—	—	2	—	—	—	2	2	—
Porvoon p.	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Turun p.	2	—	—	1	—	1	1	1	1	1	—
Porin p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Tampereen p.	2	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
Lahden p.	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	3	—	2	—	1	2	—	2	1	—	—
Viipurin p.	2	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	2	1	1	—	—	1	1	2	1	—	—
Savonlinnan p.	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Pohjois-Savon p.	3	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	2	—	—	—	1	—	2	1	1	—	—
Keski-Suomen p.	3	3	2	—	2	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—
Kainuun p.	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
1915 ²											
Turun p.	2	—	—	—	1	1	1	1	—	1	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	1	1	1	1	—	—	1	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	5	2	1	2	—	1	1	3	—	—	—
Kymenlaakson p.	5	—	2	—	—	2	—	3	2	1	—
Viipurin p.	3	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	3	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—
Savonlinnan p.	1	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
Pohjois-Savon p.	3	—	1	1	—	1	—	2	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	3	1	—	—	1	2	1	2	—	1	—

¹ Vuokraaja.

² Lisäksi yksi seura, jonka perustamisvuosi oli ennen v. 1915 ja jonka perustajina oli maanviljelijöitä (IV,1). Seura kuului Kainuun piirikuntaan. Ks. liite II.

<i>Vuosi ja piiri- kunta (p.)</i>	<i>seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>1,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
Kymenlaakson p.	2	—	1	—	1	2	1	—	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
<i>1900</i>											
Helsingin p.	2	1	1	—	1	1	1	—	—	1	—
Porvoon p.	2	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Turun p.	2	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Porin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	3	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1901</i>											
Turun p.	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	1	1	1	—	—	1	—
Viipurin p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
<i>1902</i>											
Helsingin p.	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Porvoon p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Tampereen p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Mikkelin p.	1	1	—	—	1	1	1	—	—	1	—
Pohjois-Karjalan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Suupohjan p.	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Oulun p.	3	—	1	—	1	2	1	—	—	—	—
<i>1903</i>											
Porin p.	1	1	—	—	—	1	1	—	1	1	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mikkelin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1904</i>											
Helsingin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	2	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Oulun p.	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku										
		I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
<i>1905</i>											
Helsingin p.	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Lahden p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Viipurin p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	1	1	1	—	1	1	1	—	—	1	1
<i>1906</i>											
Helsingin p.	3	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—
Turun p.	1	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—
Vakka-Suomen p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	2	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
Lahden p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
<i>1907</i>											
Porin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Lahden p.	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Pohjois-Savon p.	2	1	—	—	—	2	1	—	—	1	—
Pohjois-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—
<i>1908</i>											
Porin p.	2	—	2	—	1	2	1	—	—	1	—
Savonlinnan p.	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—
<i>1909</i>											
Helsingin p.	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Porin p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—
Kainuun p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
<i>1910</i>											
Helsingin p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Keski-Suomen p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Kokkolan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—
<i>1911</i>											
Helsingin p.	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kajaanin p.	3	2	2	1	—	1	1	—	—	—	—

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku										
		I,1	1,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1,	IV,2	IV,3	V
1912											
Helsingin p.	2	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
Turun p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
Porin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1 ¹
Mikkelin p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1913											
Lahden p.	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	1	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
1914											
Helsingin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Turun p.	1	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—
Keski-Suomen p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1915											
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Palvelijatar.

Liite V

Maaseudun suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen perustajien yhteiskunnallinen koostunta perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä

(Ryhmittelyä ks. s. 69)

Vastaavasti kuin edellisessä liitteessä seuraavaan, vuosittain etenevään luetteloon on merkitty tietoja niistä Suomen maaseudun suomalaisista miesvoimistelu- ja urheiluseuroista, joiden perustajien yhteiskunnallinen asema on tunnettu. Merkintä on suoritettu siten, että kustakin yhteiskuntaryhmäsarekkeesta käy ilmi, montako seura a.o. piirikunnassa oli sellaisia, joiden perustajien joukossa oli mainitun ryhmän jäseniä (luvut eivät siis ilmaise perustajien määrää). Seurojen luku-sareke ilmaisee niiden maaseudun suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen määrän, joiden perustajien yhteiskunnallisesta asemasta on tietoja (lukumäärä ei siis merkitse k.o. vuonna perustettujen seurojen koko määrää).

<i>Vuosi ja piiri- kunta (p.)</i>	<i>seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
<i>1887</i>											
Vaasan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1891</i>											
Kymenlaakson p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1892</i>											
Kymenlaakson p.	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
<i>1894</i>											
Kymenlaakson p.	4	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—
<i>1895</i>											
Porvoon p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	2	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
<i>1896</i>											
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—
<i>1897</i>											
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	3	—	—	1	2	—	1	1	—	1	—
<i>1899</i>											
Kymenlaakson p.	5	2	2	—	—	—	1	1	—	—	—
<i>1900</i>											
Porin p.	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Lahden p.	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	4	—	2	1	—	—	—	1	—	—	—
Oulun p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1901</i>											
Helsingin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—
<i>1902</i>											
Turun p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	3	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—
Lahden p.	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Viipurin p.	4	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—
Savonlinnan p.	1	1	1	—	—	1	1	1	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—
<i>1903</i>											
Vakka-Suomen p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Lahden p.	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	4	—	—	1	—	1	—	4	—	—	—

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku										
		I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
Viipurin p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Vaasan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1904											
Porin p.	3	1	—	1	—	1	1	1	—	—	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	2	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Vaasan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	1	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—
1905											
Hämeenlinnan p.	2	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Viipurin p.	2	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1906											
Porvoon p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Turun p.	3	2	—	—	—	1	2	2	1	1	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—
Tampereen p.	1	1	—	1	—	—	1	1	1	—	—
Kymenlaakson p.	2	—	—	2	—	1	1	1	—	—	—
Viipurin p.	2	—	—	1	—	2	—	—	—	1	—
Keski-Suomen p.	1	—	1	1	1	1	1	—	—	—	—
Suupohjan p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Oulun p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
1907											
Turun p.	2	1	1	—	2	—	1	2	—	—	—
Kymenlaakson p.	6	—	—	—	1	2	1	3	1	2	1 ¹
Viipurin p.	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	1
Pohjois-Savon p.	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Vaasan p.	2	2	1	—	—	1	—	1	—	—	—
Suupohjan p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	1	1	—	—	—	1	—	1	1	—	—
Oulun p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
1908											
Turun p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Porin p.	3	—	—	1	2	1	1	1	1	—	—
Hämeenlinnan p.	2	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—

¹ Laivureita.

<i>Vuosi ja piiri- kunta (p.)</i>	<i>seurojen luku</i>	<i>I,1</i>	<i>I,2</i>	<i>I,3</i>	<i>II</i>	<i>III,1</i>	<i>III,2</i>	<i>IV,1</i>	<i>IV,2</i>	<i>IV,3</i>	<i>V</i>
Tampereen p.	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	5	—	—	—	—	1	2	3	1	1	—
Viipurin p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	3	1	1	2	—	2	1	2	—	—	—
Vaasan p.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	3	—	—	—	—	1	—	2	1	—	—
<i>1909</i>											
Porvoon p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Turun p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Hämeenlinnan p.	2	1	—	—	—	—	2	1	—	2	—
Tampereen p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Lahden p.	2	—	1	—	1	2	1	2	—	—	—
Kymenlaakson p.	2	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—
Viipurin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—
Mikkelin p.	1	1	1	—	—	1	1	—	1	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	3	1	—	1	1	—	1	3	1	—	—
Kokkolan p.	2	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—
Kainuun p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
<i>1910</i>											
Porin p.	5	—	2	—	—	2	—	3	1	—	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	6	—	—	—	—	—	—	4	1	3	—
Viipurin p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	3	1	—	—	—	—	1	1	—	2	—
Savonlinnan p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—
Pohjois-Karjalan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Vaasan p.	2	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Suupohjan p.	1	1	—	1	1	1	—	1	—	—	—
Kokkolan p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Oulun p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
<i>1911</i>											
Helsingin p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
Vakka-Suomen p.	1	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Hämeenlinnan p.	2	1	—	—	1	1	—	1	1	1	—
Lahden p.	1	—	—	—	1	1	—	1	—	1	—
Kymenlaakson p.	9	—	—	1	1	3	1	3	1	4	—

Vuosi ja ptiri- kunta (p.)	seurojen luku	I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
Viipurin p.	2	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Mikkelin p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Pohjois-Savon p.	2	—	—	—	—	1	1	2	1	—	1 ²
Pohjois-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Vaasan p.	3	—	1	1	—	1	1	—	1	1	1
Suupohjan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Oulun p.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
1912											
Helsingin p.	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Porvoon p.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Turun p.	2	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—
Porin p.	2	—	—	—	1	—	1	—	1	1	—
Tampereen p.	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	3	2	1	1	—	1	—	2	1	—	—
Savonlinnan p.	2	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—
Vaasan p.	5	—	—	—	—	3	2	3	1	—	—
Kokkolan p.	2	—	1	—	—	—	2	2	1	—	—
Kainuun p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
1913											
Turun p.	3	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—
Porin p.	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Hämeenlinnan p.	3	—	—	—	2	1	—	1	—	1	—
Tampereen p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	6	3	1	2	—	1	2	4	—	1	—
Viipurin p.	3	—	1	—	1	1	1	1	1	—	1 ²
Itä-Karjalan p.	2	—	—	1	—	2	—	1	1	—	—
Etelä-Saimaan p.	2	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—
Savonlinnan p.	2	—	—	—	—	—	1	2	1	—	1 ³
Pohjois-Savon p.	2	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	2	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Vaasan p.	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Suupohjan p.	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Kokkolan p.	3	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—

² Merimies.

³ Vuokraaja.

Vuosi ja piiri- kunta (p.)	seurojen luku										
		I,1	I,2	I,3	II	III,1	III,2	IV,1	IV,2	IV,3	V
1914											
Helsingin p.	3	—	—	—	2	—	—	—	2	1	—
Porvoon p.	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Turun p.	1	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Porin p.	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Tampereen p.	2	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—
Lahden p.	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	3	—	2	—	1	2	—	2	1	—	—
Viipurin p.	2	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	2	1	1	—	—	1	1	2	1	—	—
Savonlinnan p.	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Pohjois-Savon p.	3	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	2	2	1	—	1	—	2	1	1	—	—
Keski-Suomen p.	2	2	1	—	2	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—
Kainuun p.	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
1915⁴											
Turun p.	2	—	—	—	1	1	1	1	—	1	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	1	1	1	1	—	—	1	—
Tampereen p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	5	2	1	2	—	1	1	3	—	—	—
Kymenlaakson p.	5	—	2	—	—	2	—	3	2	1	—
Viipurin p.	3	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	3	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—
Savonlinnan p.	1	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
Pohjois-Savon p.	3	—	1	1	—	1	—	2	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	3	1	—	—	1	2	1	2	—	1	—
Keski-Suomen p.	2	1	2	—	1	1	2	1	—	—	—
Vaasan p.	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Suupohjan p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	3	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—
Oulun p.	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kainuun p.	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—

⁴ Lisäksi yksi, perustamisvuodeltaan tuntematon, maanviljelijäin (IV,1) perustama seura, joka kuului Kainuun piirikuntaan. Ks. liite II ja III.

Liite VI

Suomalaisten miesvoimistelu- ja urheiluseurojen (osastojen) emäseurat osastojen perustamisvuosittain ja piirikunnittain v:een 1915 mennessä

Luettelosta käy selville, miten monta jonkun emäseuran alaista seuraa on k.o. vuonna perustettu (sekä kaupungeissa että maaseudulla).

(Ryhmittelyä ks. s. 113)

<i>Vuosi ja piirikunta (p.)</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>
<i>1886</i>									
Tampereen p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
<i>1891</i>									
Tampereen p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
<i>1892</i>									
Helsingin p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
<i>1893</i>									
Hämeenlinnan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
<i>1894</i>									
Kymenlaakson p.	5	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1895</i>									
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1896</i>									
Turun p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1897</i>									
Helsingin p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Porvoon p.	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Turun p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ¹
<i>1898</i>									
Hämeenlinnan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—

¹ IFK.

<i>Vuosi ja piirikunta (p.)</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>
<i>1899</i>									
Helsingin p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	2	1	2	—	—	—	—	—	—
<i>1900</i>									
Helsingin p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Porvoon p.	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Turun p.	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Hämeenlinnan p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Tampereen p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	2	—	3	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Keski-Suomen p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Vaasan p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Oulun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
<i>1901</i>									
Turun p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	2	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	2	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	2	—	—	1	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	—	—	1	—	—	—	—
<i>1902</i>									
Helsingin p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Porvoon p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Turun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Viipurin p.	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Mikkelin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Oulun p.	1	1	2	—	—	—	—	—	—

<i>Vuosi ja piirikunta (p.)</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>
<i>1903</i>									
Helsingin p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	2	1	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	1 ¹	—	1	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	1	2	—	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>1904</i>									
Helsingin p.	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ²
Turun p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Tampereen p.	—	—	1 ³	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	1	1	—	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Vaasan p.	—	—	3	1	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
<i>1905</i>									
Porin p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	3	—	1	1	—	—	—	—	—
Tampereen p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Viipurin p.	2	—	2	2	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
<i>1906</i>									
Helsingin p.	—	1	—	1	—	—	—	—	—
Porvoon p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—

¹ Viipurin Toverit, myöhemmin Ay, sitten Ty.

² Helsingin Kuuromykkäin Yhdistyksen alaosasto.

³ Valo, Mänttä, myöh. Ty.

<i>Vuosi ja piirikunta (p.)</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>
Turun p.	—	2	—	3	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Tampereen p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Kokkolan p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—
<i>1907</i>									
Helsingin p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	1	—	—	—	—	1 ¹	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	—	—	—	—	—	1	—
<i>1908</i>									
Helsingin p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Turun p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Porin p.	2	—	1	1	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	1 ²
<i>1909</i>									
Helsingin p.	—	—	—	—	1	—	1	—	—
Porvoon p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Turun p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Hämeenlinnan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—

¹ Kuopion Riento, myöh. Ty:n alainen.

² Torppariyhdistyksen alaosasto, Oulujoki (ks. liite II).

<i>Vuosi ja piirikunta (p.)</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>
Kymenlaakson p.	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Mikkelin p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	—	1 ³	2 ⁴	—	—	—	—	—	—
Kainuun p.	—	—	—	2	—	—	—	1	—
<i>1910</i>									
Porvoon p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Porin p.	1	—	2	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	4	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	—	—	—	4	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	1 ⁵	1 ⁵	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	—	2	—	—	—	—	—
<i>1911</i>									
Helsingin p.	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Hämeenlinnan p.	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	2	6	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	—	1	—	—	1	—	—
Suupohjan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kainuun p.	1	—	—	—	—	1	—	—	—
<i>1912</i>									
Helsingin p.	1	—	1	1	1	—	1	—	—
Turun p.	1	—	—	2	—	—	—	—	—
Porin p.	1	—	—	—	1	—	—	—	—

³ Yhdistetty Ry + Ns; Tarmo, Kälviä.

⁴ Näistä toinen yhdistetty Ry + Ns; Tarmo, Kälviä (ks. liite II).

⁵ Yhdistetty Ns + Ty; Vesa, Punkkaharju.

<i>Vuosi ja piirikunta (p.)</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>
Tampereen p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Mikkelin p.	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	4	1	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	—	1	1	—	—	1	—	—	—
Kainuun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
<i>1913</i>									
Turun p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Lahden p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ¹
Pohjois-Savon p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Kokkolan p.	—	2	1	1	—	—	—	1	—
<i>1914</i>									
Helsingin p.	—	—	—	2	1	—	—	—	—
Turun p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Porin p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Tampereen p.	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Kymenlaakson p.	2	—	1	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Kokkolan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kainuun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
<i>1915</i>									
Tampereen p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—

¹ Emäseurana kaupunkilaisseura, Savonlinnan Riento.

<i>Vuosi ja piirikunta (p.)</i>	<i>VPK</i>	<i>Ry</i>	<i>Ns</i>	<i>Ty</i>	<i>Ay</i>	<i>SLU</i>	<i>K</i>	<i>Sd</i>	<i>Muu</i>
Kymenlaakson p.	2	—	1	2	—	—	—	—	—
Viipurin p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Keski-Suomen p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Kokkolan p.	—	1	2	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	—	1	—	—	—	—	—

Seuroja, joiden perustamisvuosi ei ole tiedossa, mutta jotka ovat v:een 1915 mennessä perustettuja alaosastoja:

Helsingin p.	—	—	5	—	—	—	—	—	—
Porvoon p.	—	—	3	2	—	—	—	—	—
Turun p.	—	2	10	1	—	—	—	—	—
Poriin p.	4 ¹	—	6	—	—	—	—	—	—
Hämeenlinnan p.	—	—	6	1	—	—	—	—	—
Tampereen p.	2	—	5	1 ²	—	—	—	—	—
Lahden p.	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Kymenlaakson p.	1	—	4	—	—	—	—	—	—
Viipurin p.	2	2	26	3 ³	4 ³	—	—	—	—
Itä-Karjalan p.	1	—	2	—	—	—	—	—	—
Etelä-Saimaan p.	1	—	7	1	—	—	—	—	—
Mikkelin p.	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Savonlinnan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Savon p.	1	—	5	—	—	—	—	—	—
Pohjois-Karjalan p.	1	—	11	—	—	—	—	1	—
Keski-Suomen p.	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Vaasan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Suupohjan p.	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Kokkolan p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Oulun p.	—	—	10	—	—	—	—	—	—
Kainuun p.	—	—	1	—	—	—	—	—	—

¹ Näistä yksi, Kisa, Reposaaari, joka oli aluksi Ty:n alainen.

² Valo, Mänttä, (ks. liite II, v. 1904.

³ Näistä yksi (Viipurin) Toverit, ks. liite II (Muita seuroja, joiden perustamisaika on tunnettu, v. 1903).

Liite VII

SVUL:n piirikuntajako v. 1913 tehdyn päätöksen mukaan.

Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton piirikuntajako rakentui vähitellen ja vakautettiin erityisen valiokunnan valmistelun pohjalla ensi kerran v. 1913. Piirikuntajako oli tuolloin, noudattaen SVUL:n omaa rajojen määrittelyä ja piirien järjestystä, seuraava. Rajojen yhteydessä mainitut paikkakunnat kuuluvat a.o. piiriin. Piirijako ei kuitenkaan ollut aivan ehdoton.¹

1) Oulun piirikunta: koko Oulun lääni paitsi Kajaanin kihlakuntaa.

2) Kainuun piirikunta: lännessä ja pohjoisessa Piippola, Kestilä, Utajärvi, Puolanka, Suomussalmi, idässä valtakunnan raja, etelässä Kuopion lääninraja.

3) Kokkolan piirikunta: pohjoisessa lääninraja, idässä Lestijärvi, Perho ja Vimpeli, etelässä Lappajärvi, Korttesjärvi ja Jepua.

4) Vaasan piirikunta: rajapitäjät: Munsala, Alahärmä, Kauhava, Alajärvi, Soini, Töysä, Alavus, Peräseinäjoki, Jalasjärvi, Kurikka, Yli-markku, Korsnäs.

5) Kristiinanan piirikunta: Närpiö, Teuva, Kauhajoki, Isojoki, Siipyy.

6) Porin piirikunta: Merikarvia, Siikainen, Honkajoki, Karvia, Kankaanpää, Lavia, Kiikoinen, Tyrvää, Sammaljoki, Punkalaidun, Huitinen, Köyliö, Eura, Lappi, Rauma.

7) Vakkasuoimen piirikunta: Pyhämaa, Kodisjoki, Hinnerjoki, Säskylä, Honkilahti, Laitila, Vehmaa, Taivassalo, Kustavi, Iniö, Houts-kari, Kökar ja Ahvenanmaan saaristo.

8) Turun piirikunta: Askainen, Mietoinen, Karjala, Yläne, Virtsan-oja, Vampula, Alastaro, Metsämaa, Loimaa, Karinainen, Kuusjoki, Pertteli, Kiikala, Kisko, Koski (T.L.), Vestanfjärd.

9) Helsingin piiri: lännessä ja pohjoisessa lääninraja, idässä Tuusula ja Sipoo.

10) Porvoon piirikunta: Pornainen, Mäntsälä, Pukkila, Myrskylä, Artjärvi, Lapinjärvi, Loviisa.

11) Kymenlaaksan piirikunta: Pyhtää, Elimäki, Valkeala, Sippola, Miehikkälä, Virolahti.

12) Viipurin piirikunta: Säkkijärvi, Nuijamaa, Jääski, Kirvu, Rautjärvi, Ilmee, Hiitola, etelässä valtakunnanraja.

¹ Raja-alueen seurat saivat aluksi vapauden kuulua haluamaansa piirikuntaan, jonka alue ulottui k.o. seudulle. Eräät rajamäärittelyn kohdat jäivät vielä avoimiksi tai riidanalaisiksi.

13) **Sortavalan** piirikunta: Kurkijoki, Parikkala, Uukuniemi, Kesälähti, Kitee, Korpiselkä, Suojärvi, valtakunnanraja.

14) **Pohjois-Karjalan** piirikunta: Ilomantsi, Kovero, Tohmajärvi, Värtsilä, Rääkkylä, Liperi, Taipale, Kuusjärvi, Polvijärvi, Juuka, Nurmes, valtakunnanraja.

15) **Pohjois-Savon** piirikunta: Tuusniemi, Leppävirta, Suonenjoki, Rautalampi, Hankasalmi, Vesanto, Keitele, Pielavesi, Kiuruvesi, Iisalmi, Rutakko, Rautavaara, Kaavi.

16) **Savonlinnan** piirikunta: Kerimäki, Sääminki, Sulkava, Rantasalmi, Kangaslampi, Heinävesi, Savonranta.

17) **Etelä-Saimaan** piirikunta: Luumäki, Savitaipale, Suomensniemi, Puumala, Ruokolahti, Joutseno, Lappee.

18) **Mikkelin** piirikunta: Ristiina, Mäntyharju, Hartola, Joutsa, Kangasniemi, Pieksämäki, Jäppilä, Joroinen, Juva, Anttola.

19) **Lahdenseudun** piirikunta: Iitti, Orimattila, Kärkölä, Koski (H.l.), Asikkala, Padasjoki, Kuhmoien, Sysmä, Heinola, Jaala.

20) **Hämeenlinnan** piirikunta: etelässä ja lännessä lääninraja, pohjoisessa Kylmäkoski, Akaa, Sääksmäki, Hauho, Tuulos, Lammi, Hausjärvi.

21) **Tampereen** piirikunta: Luopioinen, Pälkäne, Lempäälä, Vesilahti, Tottijärvi, Mouhijärvi, Suodenniemi, Jämijärvi, Parkano, Kuru, Ruovesi, Mänttä, Kuorevesi, Längelmäki, Eräjärvi, Kuhmalahdi.

22) **Jyväskylän** piirikunta: Leivonmäki, Luhanka, Jämsä, Keuruu, Pihlajavesi, Virrat, Ähtäri, Pylkönmäki, Karstula, Kivijärvi, Kinnula, Pihtipudas, Viitasaari, Konginkangas, Sumiainen, Laukaa, Toivakka.

Svenska Finlands Idrottsförbund (SFI), joka perustettiin 1912, liittyi (sen jälkeen kun sen asemaa ja alistussuhdetta koskevat erimielisyydet oli ratkaistu) erikoisena piirikuntaan verrattavana nittona SVUL:ään (ks. v:n 1917 tietoja, taulukot IX ja X).

Summary

Aimo Halila:

The early history of Finnish gymnastics and athletics for men

Subtitle: (The origin of Finnish and athletics associations for men, the social origin composition of their founders and the history of the «parent societies» up to 1915.)

In Finland perhaps more than anywhere else physical culture is closely associated with the general life of the nation. It is an essential part of Finland's social and cultural life.

Modern gymnastics and athletics found fertile soil in Finland in the latter half of the 19th century and at the turn of the century, in many respects of the 19th century and at the development of physical culture into a mass movement was in Finland, as elsewhere, the immediate result of changed social conditions, especially of industrialisation and its many attendant evils. These had to be countered by all available means. Another factor which contributed decisively to the rise of interest in physical culture was the country's exposed political situation. In the years of Russian oppression, autonomous Finland tried to ensure its existence through varied cultural activities such as gymnastics and sports. For the small nation rising to defend itself physical culture had indeed a great part to play.

The founding of modern associations was facilitated by law in Finland in the 1880s, a decade which in fact became the starting point for the rapid growth of Finland's free organisational activity. Cultural organisations soon covered the whole of Finland, and several national central organisations were established to guide the voluntary organisational activity of the citizens. Organised gymnastics and athletic activity did not have an independent start. They developed to a great extent out of various activities directed towards the promotion of both spiritual and physical culture, gradually gathered strength, matured and finally became independent. The idea of physical culture originated in Finland partly from old domestic traditions. Interest in gymnastics took root first in academic circles and spread from there to the secondary schools. In this way the first gymnastics and athletics associations

in Finland were established. An application had already been made in the 1860s for the establishment of a gymnastics association, but the authorities did not dare grant the permission as the Russians would at that time (of the Polish insurrection in 1863) have regarded such societies with suspicion. The Czarist empire did not look favourably upon activity for the promotion of physical culture among the minorities (Germans, Poles, Finns, etc.). Conditions eased only in the 1880s. At the end of the 1890s, however, began a period of oppression during which the establishment of new societies was practically banned. This is why the national central organ for gymnastics and athletics associations was not able to start work until freer times dawned in Finland in 1906 and then only temporarily. The central organisation for women's gymnastics, however, had already been established in 1896.

Until the beginning of the 1890s Finnish gymnastics and athletics associations were founded almost exclusively in towns. In the 1890s their number was still small in the rural districts and it was only in the early 20th century that it rose rapidly. Very many societies were established in the year of the Olympic Games, 1912, thanks to the enthusiasm fired by Finnish victories. Sports soon became a popular mass movement by virtue of its general appeal, excitement and drama. It was sports — with the hope of reaching top standard — that offered many a quick road to fame and public esteem, perhaps a more rapid rise than a profession or trade could offer. Society soon began to give effective support to athletic pursuits, though in Finland this support did not fully express itself till the country achieved political independence.

Enthusiastic, socially enlightened people were the driving force also in the gymnastics, and athletics associations, and pioneers in their organisational work. All social classes participated in the founding of these societies in Finland. It has already been mentioned that young *intelligentsia* was the first, most receptive group. The first actual national central organisation of Finnish men's gymnastics and athletics was Suomen Lyseoiden Urheilijat, Athletes of the Finnish High Schools (est. 1899). The role of undergraduates and school youth reached the peak of its influence at the end of the 19th and early in the 20th century. It continued to be relatively important for some years especially in rural districts, although by then other social groups were rising to support the *intelligentsia*. Besides undergraduates and school children, Finland's young corps of Finnish-Speaking civil servants participated in the activity from the beginning. The civil servants held on the whole a central position in the initiation of most organisational activity among citizens in the 19th century. They played a slightly greater part in the urban areas than the students. Elementary school teachers formed another outstanding body of promoters of physical culture, especially in rural districts.

The next social group was the lower middle class, i.e. minor civil officials, policemen, railway employees, small business people and independent artisans. In 1905, the year of the great General Strike, and immediately after the Strike, minor officials reached the height of their influence in establishing gymnastics and athletics associations in both urban and rural districts. Many urban societies especially were founded by office workers and clerks. In rural districts it was the country shopkeepers — together with elementary school teachers they were disseminators of new ideas — who in many cases founded the first gymnastics associations. In the first years of the 20th century, businessmen and independent artisans became the most prominent social class among the founders of these associations and after the General Strike of 1905 they were joined by the farming population. Business fluctuations are readily reflected in the membership of business circles and artisans. In Finland, too, the interest in gymnastics and athletics grew with the increase of the administrative staffs and the labour force in trade and industry.

The Finnish farming population traditionally treat with reserve everything new and strange, and this included modern gymnastics and sports. However, elementary schools, folk high schools, youth societies etc. worked directly and indirectly to increase the interest of the rural population in gymnastics and athletics. Finland's agricultural population (above all, the independent farmers) had begun to assist to some extent in the founding of gymnastics and athletics associations already in the 19th century, but they only played a decisive role after 1905 when agricultural workers also began to participate. It was now that farmers became the largest group among the founders of gymnastics and athletics associations in rural Finland.

The physical culture of Finnish workmen initially developed separately from their political activity. It was especially after the General Strike and particularly thanks to the victories gained in the Olympic Games that the hitherto negative or disinterested attitude of the leaders of Finland's political labour movement to gymnastics and athletics soon began to swing in favour of such activities. Special workers' gymnastics and athletics associations were established, some at the end of the 19th century, and became extensive after the General Strike.

Modern physical activities spread in Finland within the framework of different educational organisations. Soon those interested in this leisure-time pursuit founded their own sub-sections which were allowed to use the parent society's registration rights, premises, funds etc. The earliest sub-sections were founded in connection with temperance societies and voluntary fire brigades. The majority of the sub-sections were founded in the youth societies. In the years of oppression, 1899—1905, when it was difficult to establish gymnastics and athletics associations,

the number of such societies founded as sub-sections of educational organisations recognised by the authorities was greater than usual. Temperance societies and youth societies (especially their central organisations) had already started special gymnastics teachers' courses. Several temperance and youth societies etc. pursued gymnastics and sports haphazardly without setting up special sub-sections. In many localities, principally in the rural districts, the Youth Society Movement was in fact the originator of modern physical culture. It laid the foundation for later gymnastics and athletics associations which ultimately became independent organisations.

The appendices contain data on the founders and parent societies of gymnastics and athletics associations: the number of associations founded, by year of establishment and districts, up to 1915 (Appendix I); social composition of the founders of the associations and the parent associations, by districts, up to 1915 (Appendix II); social composition of the association founders, by year of establishment and district, up to 1915 (Appendix III); social composition of the founders of urban societies, by year of establishment and district, up to 1915 (Appendix IV); social composition of the founders of rural societies, by year of establishment and district, up to 1915 (Appendix V); the parent associations of the gymnastics and athletics associations, by year of establishment and district, up to 1915 (Appendix VI); and the division by districts, as defined in 1913, of the Finnish Association of Gymnastics and Sports (Appendix VII).